

začasno na tujem 19-26

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

april 1974

številka 4

slovenija

Bukovnikova domačija je ena izmed najvišjih slovenskih kmetij. Foto: Joco Žnidaršič

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Ob kmetijstvu še industrija	6
Po domačih krajih	8
Šport	9
Letošnja turistična predvidevanja	10
Uspehi doma in na tujem	11
Od knapovskega sina do gledališkega in filmskega igralca	12
Kako je Ljubljana postavljala svoj nebotičnik	14
Bogastvo novomeških starin	16
Stanovanjska zadruga Dom	17
Florijan	18
ZAČASNO NA TUJEM (I)	19
ENGLISH SECTION (II)	19
Naši po svetu	27
Naši pomenki	30
Roman o Londonu	32
Otroci berite	34
Na jispi	36
Ansambel Toneta Žagarja	37
Filatelija	38
Vaš kotiček, križanka	39
Težave s spanjem	40
Kako se bomo oblekle poleti	40
Moravske Toplice preraščajo v najmlajše slovensko zdravilišče	42

Ilirskobistriška okolica:
Nekoč v davnini je bilo tod baje
jezero, danes so lepa, bogata
polja. Na enem robu te planote
stojijo razvaline gradu Kalec s
starimi lipami, ki je bil last pesnika
Miroslava Vilharja. Od teh
razvalin je bil tudi napravljen naš
posnetek sveže zoranih, aprilskih
polj. Na drugi strani, na naši v
ozadju, pa se vidi del vasi Knežak
z novo osnovno šolo, pred katero
stoji spomenik narodnemu heroju
Tonetu Tomšiču, Miroslavu Vilharju
in baškemu rojaku Valenčiču, za
katerega so prispevali tudi
ameriški izseljenci.
Foto: Andrej Triler

Izdaja — Published by
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:
61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon:

23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:
Drago Seliger

Odgovorni urednik:
Jože Prešeren

Urednica:
Ina Slokan

Upravnica publikacij:
Vera Valenci

Tehnični urednik:
Jože Boncelj

Prevajalca:
Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8.
številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega
izvoda 5.— din; Argentina 5.— am.
dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali
2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija
220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska
35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija
25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija
2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška
33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica
19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg,
U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575
pri Ljubljanski banki
Plačilo je možno tudi po mednarodni
poštni nakaznici ali s čekom v priporoče-
nem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7-
32002-10-575 at Ljubljanska banka or by
international money order or by check in
registered letter

Tisk — Printed by
Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristoj-
nem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

iz vaših pisem

Zakaj ne za vse enako?

Popolnoma se strinjam z rojakom »T. B. iz Berlina«, ki se je uredništvu Rodne grude pritožil, da smo izseljenci, ko se vrnemo v domovino na obisk, v mnogih primerih kot »molzna krava«...

Isto se je zgodilo tudi meni, ko sem leta 1969 z mojo soprogo po 44 letih obiskal rodno domovino. Šla sva seveda pogledat tudi Postojnsko jamo v spremstvu mojega bratranca in njegove soproge (ki živita v Sloveniji). Nemalo sem se začudil, ko sem moral plačati vstopnino za naju še enkrat toliko kot za moja sorodnika. Na Bledu smo plačali 4 Amerikanci čolnarju za prevoz na otok in nazaj vsak po 400 din, a za mojo sorodnico iz Ljubljane pa samo 200 din. Zakaj? Na ta način se ne privablja turistov, ampak se jih odbija. Pri nas v Ameriki so za vse enake cene, pa naj pride predsednik Združenih držav ali pa preprost delavec.

To sta samo dva primera, ki mi bosta ostala v neprijetnem spominu, drugače pa sva bila povsod lepo in prijazno sprejeta.

Frank in Tončka Turek
Wickliffe, Ohio, ZDA

Potujčevanje imen

Pred nekaj meseci ste pisali v reviji, kako nekateri naši rojaki potujčujejo svoja imena. To, da je iz Janeza nastal John, iz Franceljna Frank in podobno. Jaz sem v teh 40 letih, odkar sem moral zapustiti svojo domovino, bival razen v Argentini tudi v sosednji državi Chile ter za kruhom prebrodil okrog 6.000 km. Več kot tri leta v tej državi smo v glavnem govorili špansko, veliko pa tudi nemško, vendar tudi takrat nisem pozabil, da sem Jože, ne pa José, kakor me tudi tukaj kličejo. Jaz bi vsem rojakom svetoval: bodi za tujca Frank, za nas pa Franček. Kaj bi ga lomili po tuje, če te je slovenska mati klicala po naše. Tudi to mi ni všeč, da rojakom, ki obiščejo Slovenijo, prirejate »piknike« in »asade«. In še to bi rad povedal našim rojakom, da se bom, če mi bo sreča še enkrat naklonjena, ko bom stopil na slovensko zemljo, sklonil in poljubil to

grudo. Še vedno sem namreč isti kakor takrat, ko sem se moral kot reven študentek zadovoljiti z nezabeljenim koruznim močnikom.

Jože S.
Buenos Aires, Argentina

Etnografske posebnosti

Vedno je lep dan, kadar med ostalo pošto zagledam tudi revijo Rodna gruda. Nekaj svežega in domačega se mi vzbudi v mislih. Včasih pa le pogrešam kako sliko notranjščine kake zgodovinske ali umetnostno pomembne cerkve. Seveda ima večina izseljencev v mislih domače klobase, polič vina, lepe doline in hribe, nekateri pa se tudi spominjajo notranjščine tistih stavb, ki tako tipično krasijo obzorje naših naselbin in mest. S tem si boste pridobili še več hvale in prijateljev med izseljenci. Najlepša hvala tudi za priložene znamke. Jugoslovanske znamke so zelo popularne, posebno umetnostne ter flora in favna. Posebno lepo je tudi, da so zastopane vse republike, tako da se lepote naših krajev razširijo po vsem svetu.

A. M. Pechaver
Rancho Cordova, Calif., ZDA

Delata za korist drugih

Srčna hvala za redno pošiljanje Rodne grude, ki nam prinaša novice ne samo iz Jugoslavije temveč z vsega sveta, kjer koli živijo Slovenci.

Zelo lepo je bilo videti v Rodni grudi slike Mr. in Mrs. Alesh. Ta dva zavedna Slovenca živita za blagor drugih, za dom ostarelih, ki so našli prijeten dom v zavetišču v Fontani. V zavetišču je red in mir, snaga pa taka, da si je v veselje vse ogledati. Za to skrbi oskrbnica in je res spoštovana in sposobna žena. V tem domu ni dolgočasje.

Mary Videgar
Fontana, Calif., ZDA

Imeli smo lep izlet

Z mojem sva bila v letu 1973 na izletu v Jugoslaviji. Res lep izlet smo imeli. Moja mama je bila rojena v vasi Kot pri Ribnici in obiskali smo tudi vso žlah-to v Ribnici, Kočevju in Ljubljani in to je bilo res veselo. Videli smo veliko krajev v Sloveniji in Jugoslaviji.

Ustavili smo se tudi na Matici, vendar pa je bilo zaprto, ker je bila ravno sobota. Potem pa je čas kar prehitro minil. Na našo pot imamo res najlepše spomine, posebno pa se spominjamo prijaznih ljudi in naših sorodnikov.

Rojena sem v Ameriki, pa oprostite, če ni kaj prav napisano.

Bertha in Mario Maturi
Chisholm, Minn., ZDA

Ob koncu preteklega leta smo na tem mestu objavili pismo našega rojaka iz Berlina, ki se je pritoževal nad neenako vstopnino v Postojnsko jamo za naše in tuje turiste. Pozneje smo prejeli še nekaj takih pisem, od katerih smo nekatera posredovali na upravo Postojnske jame s prošnjo, da nanje odgovorijo sami. Žal pa do danes odgovora od njih še nismo prejeli. Iz njihovega cenika, ki smo ga prejeli od Turistične zveze Slovenije, pa je razvidno, da je »polna« vstopnina tista, ki jo plačujejo tujci, jugoslovanski državljani, člani jugoslovanskih množičnih organizacij, pa plačujejo vstopnino s popustom. Če se že sprijaznimo z različnimi vstopninami, je to v redu, nikakor pa se nam ne zdi prav, da po tej logiki prištevajo med tujce tudi naše državljane, ki so začasno zaposleni v tujini. Prejeli smo več pisem z vrsto dobro-namernih, kritičnih pripomb. Eden se pritožuje čez blejske čolnarje, drugi čez ta ali oni hotel, tretji čez postrežbo v restavraciji itd. Hotelom, ki so bili omenjeni v vaših pritožbah, smo v prepisu posredovali nekatera pisma.

Rojakinja C. Z. iz Avstralije pa nam je napisala pismo »v zagovor slovenskega jezika«, kot pravi sama. »Za nas v tujini,« piše, »ima slovenski jezik morda veliko lepšo melodijo kot za vas doma. Mi ga ne uporabljamo v vsakdanji rabi, slovenščina je za nas jezik praznika, kajti ob praznikih se Slovenci zbiramo in govorimo ter zapojemo slovensko. Ko po trdem delu pridemo na počitnice v Slovenijo, smo kot prerojeni ob melodiji starega domačega narečja. Vendar nam na žalost vse prepogosto skalijo srečo vneti gostinski uslužbenci. V restavraciji ponosno naročiš po slovensko in čakaš. Pride Nemec, Anglež, Italijan in prijazno jim postrežejo. Čakaš. V tebi se nabira jeza. Se jeziš in čakaš, da se ti bo natakar morda opravičil. Pa nič. V drugem lokalu naročiš v hladni angleščini. Zato nas ne grajajte! V domovini trošimo denar, ki ga služimo na tujem, s čim pa nam vračajo slovenski gostinci?«

Revijo sem našla v servisu

Z možem in dveletno hčerkico smo že tri leta v tujini. Čudim se, da v kioskih ne zasledim nobenega slovenskega časopisa ali revije, medtem ko je na izbiro zelo veliko hrvaških in srbskih. Tu v Ravensburgu nas je okrog 6.000 Jugoslovancev in prepričana sem, da razen mene še kdo pogreša našo revijo. Za novoletne praznike smo obiskali svoje najdražje v domovini. Morali smo popraviti tudi avto in v servisu sem slučajno, ko smo čakali na popravilo, opazila na mizi vašo revijo. Prepisala sem si naslov in zdaj se vam oglašam. Rada bi postala vaša redna naročnica. Še posebno mi je drago to, da revijo tiskajo v Kočevju. To je moje mesto. Kot izseljenci, povratniki iz Francije smo se leta 1946 za nekaj let nastanili v Kočevju. Še zdaj vsako leto obiščem ta kraj, čeprav je moj rojstni kraj nekje v tujini, tam, v Kočevju pa sem se učila mojih prvih korakov in prvih besed.

Kati Golič
Ravensburg, ZR Nemčija

Povest ali roman

Želim vam, da bi nam še dolgo urejevali in pošiljali to lepo revijo. Želela pa bi, da bi v njej objavili kako lepo povest ali roman, jaz imam veliko poljskih romanov, ki bi jih lahko kdo prevedel.

Marija Dolinar
Sallaumines, Francija

S povestjo ali romanom smo že poskušali, vendar pa se ni najbolje obneslo, ker je pri mesečni reviji malo preveč časovnega razmaka. Ko bomo našli kaj primerne, bomo ustregli tej vaši želji.

Novi bralci

Večkrat se zberemo prijatelji in pokažem jim priljubljeno revijo Rodna gruda. Nobenemu ni treba prigovarjati, vsakdo jo takoj začne z veseljem prebirati in vsakemu je takoj všeč. Veliko si jih revijo sposodi tudi na dom. Res je treba priznati, da je revija lepo urejena, iz meseca v mesec lepša, posebno priznanje pa gre barvnim slikam lepih slovenskih krajev. Prilagam vam naslov in naročnino za novega naročnika.

Vinko More
Etobicoke, Ont., Kanada

Slovenci v Whyalli

Prejela sem prvi dve moji številki Rodne grude. Zelo sta zanimivi. Pisali ste tudi o Slovencih v Avstraliji. Pozabili pa ste nas tu v Whyalli. Sicer nas ni veliko, a kar nas je, smo dobri prijatelji. Sestajamo se in obujamo spomine na domovino. Z možem sva že šesto leto zdoma. V tem času se je doma že veliko spremenilo. Umrli sta mi oče in brat, mati še živi kakor tudi sestre. Želim, da bi jih kmalu videla. Oba z možem sva doma iz

Zagradec pri Grosupljem

Foto: Janez Zrnc

Tržišča na Dolenjskem, to je blizu Malcovca, kjer uspeva pristni cviček. Če vas bo kdaj pot zanesla tja, bi želela, da napravite posnetek in ga objavite v Rodni grudi. Vendar ne bom priganjala, ker je veliko starejših naročnikov.

Vida Končina
Whyalla, S. A. Avstralija

Za naš tisk

Moram vam iskreno priznati, da je Rodna gruda lepo urejena, vendar pa žal malo dolgo potuje prek Atlantika. V njej je dovolj lepega branja.

Še posebno sem zadovoljen s Slovenskim koledarjem, saj je ta že trinajsti v moji knjižnici in tako lahko rečem, da imamo v moji knjižnici že celo Slovenijo in velik del Jugoslavije.

Slovenski koledar dobivam od Prosvete iz Chicaga. Velik del nas zavednih Slovencev, bralcev Prosvete je bil razburjen, kajti za las je manjkalo, da bi jo prenehali tiskati. Bilo bi res žalostno, da bi ne imel podpore tako star časopis. V letu 1973 sem z družino obiskal Jugoslavijo. Tam se res povsod vidi velik napredek in ljudje so veseli in dobre volje. Tu pri nas je drugače: vsega imamo dovolj, a še vedno nismo zadovoljni.

Doma pa sem opazil, da kmetijstvo zelo zaostaja, če ne celo propada. Za to je verjetno velika krivda pri mladih ljudeh, ki nočejo ostati kmetje. V turizmu se je Jugoslavija izredno dobro razvila. Na Jadranu so že takšni hoteli, da bi jih človek samo gledal, vendar pa na žalost niso za nas. Le redkokdo si lahko privošči tak luksuz. Nam Amerikancem pa na nekaterih krajih še več zaračunajo kot drugim. Jaz mislim, da pri tem ne bi smelo biti razlik. Tudi v trgovinah so vsi brez izjeme zelo počasni, to opazimo predvsem zaradi tega, ker smo tu vajeni hitre postrežbe. Očitno pa je našim narodom tudi prirojeno, da se delajo velike razlike na primer med direktorji in navadnimi delavci. Jugoslavija včasih tudi preveč ceni dolar. Bolj pametno bi bilo, ko bi bolj cenili dinar. Ponosen sem na novi jugoslovanski dinar.

Franc Kreiner
Edmonton, Kanada

Berem angleško rubriko

Z velikim veseljem čakam na moj izvod Rodne grude. Posebno rada berem, kar je po angleško, in gledam krasne slike. Fotografije v Rodni grudi so odlične.

Anica Vlah
Chesterland, Ohio, ZDA

Domačija blizu Predmeje

Foto: Milenko Pegan

na
kratko

Nova slovenska ustava

»Socialistična republika Slovenija je država, ki temelji na suverenosti slovenskega naroda in ljudstva Slovenije, na oblasti in samoupravljanju delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, in socialistična samoupravna demokratična skupnost delovnih ljudi in občanov slovenskega naroda in italijanske in madžarske narodnosti.« To je prvi odstavek nove slovenske ustave, ki je bila na slovesen način razglašena 28. februarja v prostorih slovenske skupščine.

Temeljna določila o neodtujljivih pravicah delavca in o samoupravljanju v organizacijah združenega dela veljajo takoj, neposredno od razglasitve nove ustave. Nova ustava se od dosedanje ne razlikuje le po večjem številu členov, marveč predvsem po vsebini. Vnešena so bila nova določila, kot so npr. samoupravne interesne skupnosti, samoupravni in družbeni dogovori, splošna ljudska obramba in družbena samozaščita, varstvo in izboljševanje človekovega okolja itd. Povsem

nov je tudi sestav skupščine, ki zdaj temelji na delegatskem sistemu. Doslej je imela slovenska skupščina 5 zborov, nova skupščina pa bo imela le tri: sestavljali jo bodo zbor združenega dela, družbenopolitični zbor in zbor občin, skupno zasedanje vseh zborov in predstavnikov političnih organizacij pa bo sestavljalo splošni zbor republike. Novo telo v skupščini SR Slovenije je tudi predsedstvo republike, enako svet republike, izvršni svet pa je kot doslej izvršilni organ skupščine.

Razglasitev nove ustave je bila — tako kot v vseh drugih jugoslovanskih republikah in avtonomnih pokrajinah — za Slovenijo zgodovinski trenutek in mejnik v razvoju slovenskega naroda in njegove samoupravne družbe.

Slovensko gospodarstvo ni črnogledo

Slovensko gospodarstvo kljub številnim spremembam, ki so nastale v svetovnem gospodarstvu, glede razvoja v prihodnjih mesecih ni črnogledo. Položaj na trgu se je v zadnjih mesecih precej izboljšal, povečal se je priliv na domači trg, povpraševanja za izvoz pa je manj.

Visoko priznanje slovenskemu agronomu

Direktor farme prašičev v Ihanu pri Ljubljani, inž. Lucijan Krivec, je dobil letošnjo Liebigovo nagrado, to je mednarodno priznanje za posebne za-

sluge na področju pospeševanja in razvoja evropskega poljedelstva in živiloreje. Nagrada pomeni izredno priznanje tudi vsemu kolektivu farme v Ihanu, ki je skupaj z inženirirgom Emone pred leti uredila veliko farmo prašičev v Eberswalde pri Berlinu (za 100.000 prašičev), v zadnjem času pa še na Poljskem. S podelitvijo te nagrade slovenskemu strokovnjaku je to priznanje prvič »prodrlo« čez meje Evropske gospodarske skupnosti.

Atomski »pace maker« v Ljubljani

Ljubljanska kirurška ekipa pod vodstvom prof. dr. Mira Košaka je pred kratkim prvič uporabila atomski pace maker, napravo za stimulacijo oslabelega srca, in z njo rešila mlado, 29-letno pacientko. Napravo poganja nuklearna energija. Novi pace maker pomeni nov dosežek v razvoju medicinske tehnike. Doslej so naši zdravniki vstavljali v organizem pace makerje, ki so jih poganjale baterije.

Tovarna z naložbami delavcev iz tujine

Skupščina občine Radlje ob Dravi je pred kratkim sprejela sklep o ustanovitvi podjetja v izgradnji Hypos-Muta. Pobudo za ustanovitev tega podjetja je dala skupina delavcev iz tega dela Koroške, ki je na začasnem delu v ZR Nemčiji in se želijo vrniti v domovino. Občina Radlje bo za tovarno dala zemljišče v Spodnji Gortini, najela pa bo tudi kredit pri Ljubljanski banki, za katerega bodo porok devize delavcev, ki bodo pozneje z delom odplačevali kredite. V novi tovarni naj bi v začetku delalo 38 delavcev, tistih, ki bodo prispevali denar, pozneje pa naj bi se podjetje širilo. Izdelovalci bodo naprave s področja pnevmatike in hidravlike, kakršnih doslej v Jugoslaviji še ne izdelujemo. Potrebne stroje bodo dobili od nemškega partnerja, to je tovarne, v kateri zdaj dela trideseterica delavcev, odplačevali pa jih bodo z izvozom svojih izdelkov.

Ugodno zahodnonemško posojilo Jugoslaviji

Med jugoslovansko in zahodnonemško vlado je bil dosežen sporazum glede podelitve posojila Jugoslaviji v znesku 700 milijonov mark. V tem primeru ne gre za običajno posojilo, temveč za transakcijo v smislu sporazuma, sklenjenega med obiskom zahodnonemškega kanclerja v Jugoslaviji. Posojilo bo lahko Jugoslavija uporabila po svoji uvidevnosti. Po ne-

katerih podatkih je bilo to posojilo odobreno z rokom vračila 30 let, z desetletnim odlogom odplačevanja in z 2-odstotnimi obrestmi.

Moda 1974

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bil konec februarja in v začetku marca devetnajsti sejem »Moda«, na katerem je sodelovalo 180 jugoslovanskih proizvajalcev tekstila, konfekcije, trikotaže, čevljev ter usnjenih in krznenih izdelkov. Najboljši izdelki so dobili kot priznanje kipec »Ljubljanski zmaj«.

Proti omejitvam na cestah

Komite za turizem pri slovenskem izvršnem svetu se je zavzel za ukinitve zimskih omejitev na slovenskih cestah, ki veljajo do 30. aprila. Predlagal je, da prometni režim prilagodi režimom v drugih jugoslovanskih republikah in v sosednih državah.

Znanost za večji pridelek koruze

V Osijeku so pred nedavnim podpisali pogodbo med industrijsko-kmetijskim kombinatom »Osijek« in ameriško firmo »Corn Production Sistem« iz Chicaga o ustanovitvi skupnega podjetja »Jugoslovanskoameriški sistem za pridelovanje koruze« s sedežem v Osijeku. Naloga novega podjetja bo z najmodernejšimi posegi povečati pridelek koruze, modernizirati agrotehniko in do maksimuma povečati storilnost dela. Pogodba podrobno določa uveljavljanje znanosti v kmetijstvu, uvajanje najučinkovitejših tipov opreme ter ustrezno organizacijo in financiranje tega podviga.

Manekenka. Foto: Joco Žnidaršič

Pomlad na Bledu. Foto: Anton Kocjančič

Ob kongresih jugoslovanskih komunistov

Deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije in sedmi kongres Zveze komunistov Slovenije letošnjo pomlad sodita v čas, ki je za Jugoslavijo nasploh in za Slovenijo še posebej v marsičem prelomen.

Zveza komunistov je namreč v zadnjih letih, zlasti pa še po 21. seji predsedstva ZKJ in s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ odločno zavrnila neugoden, lahko bi rekli tudi nevaren razvoj, ki je ogrožal bistvene prvine jugoslovanske družbe. V zadnjih letih so namreč bili tarča napadov temelji jugoslovanske socialistične usmeritve. Nacionalizem raznih barv je skušal izpodkopati enotnost jugoslovanskih narodov, njihovo enakopravno življenje v federativni državi.

Tehnokratizem je skušal prigrabiti denar in moč. Delavce je imel zgolj za delovno silo. Kvečjemu za okras in špansko steno, za katero je uveljavljal svojo protidelavsko usmerjenost. To je imelo za posledico zastoj v samoupravljanju, v tem, da imajo delavstvo in vsi delovni ljudje resnične možnosti odločati o tem, kaj se bo zgodilo s sadovi njihovega skupnega dela v tovarnah, na gradbiščih in drugod. Pa ne samo to, odločati tudi o splošnih družbenih stvareh.

Takšni usmeritvi je torej Zveza komunistov Jugoslavije s Titom na čelu napravila konec. Pa ne samo tako, da je zatrla nacionalistične pojave s političnim bojem, ne le tako, da je napadla trdnjave tehnokratizma in se postavila po robu nasprotnikom politike neuvrščenosti, politike miru.

Nasprotovanje, izločevanje socialističnemu samoupravljanju nasprotne politike in njenih nosilcev je bilo in je še zdaj nujno, toda to ni dovolj. In zato je Zveza komunistov odprla pot naprej, pokazala, kako je potrebno uravnavati jugoslovansko družbo v prihodnje.

Ta pot je zapisana v novih ustavah. To je pot, s katero so delavci in vsi delovni ljudje dobili ustavna jamstva za to, da imajo oni glavno besedo pri gospodarjenju in pri urejanju drugih družbenih zadev. Iz takšnega vodilnega položaja delavstva in delovnih ljudi v temeljnih samoupravnih organizacijah in skupnostih je izpeljan prek odposlancev, delegacij in delegatov, ves družbenopolitični sistem. Na dlani je namreč, da še tako dobro zapisana ustava ni dovolj, da bi ostala bolj ali manj na papirju, če je ne bi organizirano uresničevali.

In zato sta kongres komunistov Slovenije in kongres komunistov Jugoslavije dogovor o tem, kako iti naprej, da bi še bolj utrdili socialistično samoupravljanje v Jugoslaviji na sploh in v Sloveniji še posebej.

Naloga ni lahka, kot tudi delo ne bo lahko. Potrebna bo velika čuječnost na obeh frontah: proti liberalistično-tehnokratskim kot proti birokratsko-centralističnim krogom, ki oboji strežejo delovnim ljudem po njihovih pravicah. Ne bo lahko tudi zaradi zaostrenega gospodarskega položaja po svetu in doma.

Toda dosedanje zmage jugoslovanskih komunistov so jamstvo, da bomo kos tudi tej nalogi.

V preteklih letih je bilo mogoče v Sloveniji opaziti, da se njena posamezna območja niso razvijala enakomerno. Gospodarsko so se vse bolj krepili zlasti nekateri osrednji predeli v republiki, z njimi pa so se, nesorazmerno z drugimi, gospodarsko in socialno vse hitreje razvijala tudi nekatera regionalna središča. Na drugih, pretežno obrobnihih ter kmetijskih območjih pa je bilo vse bolj čutiti zaostajanje za slovenskim poprečjem. To pa ni bilo v skladu z našimi srednjeročnimi in dolgoročnimi razvojnimi načrti, v katerih smo si zastavljali potrebo po zmanjševanju obstoječih razlik med posameznimi območji v republiki in po enakomernem nadaljnjem gospodarskem in družbenem razvoju celotnega slovenskega prostora.

Zato pa se je vse bolj kazala tudi potreba, da s primernimi dodatnimi ukrepi pospešimo razvoj zlasti tistih območij, ki najbolj zaostajajo. Takšna prizadevanja so nas privedla do tega, da so v skupščini SR Slovenije pred tremi leti, v februarju 1971, sprejeli zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v Sloveniji.

V tem zakonu je med drugim zapisano: »Da bi dosegla optimalno rast vsega nacionalnega gospodarstva ter skladnejši družbeni razvoj celotne republike kakor tudi izboljšanje življenjskih pogojev občanov, pospešuje SR Slovenija razvoj proizvodnih sil na manj razvitih območjih z ukrepi, ki jih določa z dolgoročnimi in srednjeročnimi programi družbenega razvoja, z vsakoletnim določanjem politike na teh osnovah, z zakoni, s katerimi se ureja delovanje posameznih družbenih dejavnosti, in z ukrepi, ki jih določa s tem zakonom.«

Tako so bile z zakonom začrtane naloge v zvezi z razvojem manj razvitih območij, mednje pa lahko štejemo zlasti: spodbujanje razvoja gospodarstva, prometne povezanosti in vodnega gospodarstva, izenačevanje pogojev za izobraževanje in vzgojo ter izboljšanje socialnega in zdravstvenega varstva ljudi na teh območjih.

Zakon je tudi določil območja, ki veljajo za manj razvita. Za takšna je mogoče šteti območja tistih občin v Slovenii, ki so po statističnih podatkih za leto 1970 izpolnjevale vsaj dva od naslednjih treh pogojev: da so imele narodni dohodek na prebivalca manj kot 5.000 dinarjev, da so imele več kot 40 odstotkov kmečkega prebivalstva in da so imele — z upoštevanjem dnevne migracije — manj kot 20 odstotkov zaposlenega prebivalstva. Po takšnih merilih je izvršni svet slovenske skupščine za manj razvita določil območja občin: Lendava, Murska

Ob kmetijstvu še industrija

Sobota, Ljutomer, Gornja Radgona, Lenart, Ormož, Ptuj, Smarje pri Jelšah, Šentjur pri Celju, Trebnje in Črnomelj. Kako so območja teh občin manj razvita od slovenskega poprečja?

Zaostajanje za slovenskim poprečjem

Na manj razvitih območjih je 31. marca 1971, ko je bil zadnji popis prebivalstva, živelo 312.688 ljudi, to je 18,1 odstotka vseh prebivalcev Slovenije. Velik del teh, skoraj polovico je bilo kmetov, tako da je na teh območjih živelo kar 44,1

Vrhnika pri Ložu

odstotka vsega kmečkega prebivalstva Slovenije. Ker gre zvečine za zasebne kmetovalce, ki na razdrobljenih parcelah s slabo kmetijsko mehanizacijo dosega-jo manj pridelkov na istih površinah kot družbeni sektor kmetijstva, je zaostajanje teh področij v razvoju še bolj razumljivo.

O tem zgovorno pričajo tudi številke, ki za leto 1971 kažejo, da je produktivnost na 1 hektar obdelovalne površine znašala v družbenem sektorju za Slovenijo v poprečju 18.056 dinarjev, na manj razvitih območjih pa 22.372 dinarjev. V zasebnem sektorju pa je bila produktivnost na 1 hektar za Slovenijo v poprečju 6.173 dinarjev, na manj razvitih območjih pa le 5.964 dinarjev.

Za slovenskim poprečjem pa je na manj razvitih območjih zaostajal tudi družbeni proizvod na zaposlenega prebivalca. Le-ta je v letu 1971 za Slovenijo v poprečju znašal 56.097, na manj razvitih območjih pa le 50.937 dinarjev, kar je le dobrih 90 odstotkov slovenskega poprečja. Toda pri tem je potrebno upoštevati še to, da je na manj razvitih območjih število zaposlenega prebivalstva dokaj nizko. Prav zato je potrebno zapisati tudi družbeni proizvod ne le na posameznega zaposlenega, marveč na slehernega od prebivalcev. Tu pa so razlike precej večje. Tako je za leto 1971 za Slovenijo znašal poprečni družbeni proizvod na prebivalca 18.900, v manj razvitih območjih pa je na prebivalca prišlo le 8.180 dinarjev, kar je občutno manj od polovice slovenskega poprečja.

Razlike med slovenskim poprečjem razvitosti in med manj razvitimi območji pa je videti tudi iz naslednjih števil (v oklepajih so podatki za slovensko poprečje): v letu 1970 je prišel po en telefon na 112,2 prebivalca v manj razvitih območjih (32,7), po en radijski aparat na 4,5 ljudi (3,5), po en televizor na 15,4 (7,5), osebni avtomobil na 27,2 (11,4), tovorni avtomobil na 225,6 (108,1) in po en naročnik časopisa ali revije na 22,1 (10,3) prebivalca.

Visoke naložbe v nove obrate

Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v Sloveniji je tudi zadolžil nekatere družbene dejavnike, ki morajo zagotoviti ta pospešeni razvoj. Skrb za razvoj teh območij je

Precej zapuščeni, vendar pa morda prav zato tako lepi kraji v ljubljanski okolici: del vasice Vnajarje pred Jančami. Janče so priljubljena izletniška točka tako za tiste, ki se na izlete popeljejo z avtomobili kot za tiste, ki najraje potujejo peš. Seveda ti slednji veliko boljše vedo, kako lepa je naša dežela. Foto: Ančka Tomšič

naložil zlasti prizadetim občinam, podjetjem, poslovnim bankam, interesnim skupnostim ter posebni komisiji izvršnega sveta skupščine SR Slovenije. Ta komisija mora zlasti preučevati stanje in potrebe na teh območjih ter odločati o tem, za kateri predloženi načrt ali projekt bo odobrena beneficirana obrestna mera, pomoč pri financiranju ter konverzija posojil kmetijskim gospodarskim organizacijam.

Če si ogledamo, kako so pri pospeševanju razvoja manj razvitih območij sodelovali posamezni zadolženi družbeni faktorji, lahko vidimo, da je dosedanje delo na tem področju kljub razmeroma kratkemu obdobju zelo uspešno. Tako so, na primer, slovenske poslovne banke — Ljubljanska banka, Dolenjska banka in hranilnica, Kreditna banka Maribor, Kreditna banka Koper in Kreditna banka Ptuj — namenile za naložbe v manj razvitih območjih precejšnje zneske investicijskih kreditov: v letu 1971 skupaj za 135 milijonov dinarjev, v letu 1972 za 279, v letu 1973 pa za 320 milijonov dinarjev, skupno torej v treh letih za 734 milijonov, kar bi v starih dinarjih zneslo več kot 73 milijard.

V manj razvitih območjih pa so iz svojih sredstev vlagala v naložbe v svoje tamkajšnje dislocirane obrate tudi podjetja iz razvitejših predelov. V letih 1971 in 1972 so tako vložila več kot 152 milijonov novih dinarjev, k tem pa so za te svoje naložbe najela tudi za okrog 145 milijonov dinarjev bančnih kreditov. Naložbe v takšne dislocirane obrate, ki jih je v manj razvitih območjih čedalje več, je vredno pozdraviti tudi zato, ker se na ta način odpirajo nova delovna mesta prav v tistih predelih, od koder je doslej odhajalo na delo v tujino največ naših delavcev. Hkrati pa se z novoustanovljenimi proizvodnimi obrati uresničujejo tudi želje po hitrejšem gospodarskem razvoju manj razvitih območij in tedaj želje po skladnejšem razvoju celotne republike.

Seveda pa naložbe, o katerih smo zapisali številčne podatke, še zdaleč ne pred-

stavljajo vseh prizadevanj za pospešeni razvoj manj razvitih območij. Vsekakor je potrebno omeniti tudi prizadevanja drugih družbenih faktorjev, torej tudi samoupravnih interesnih skupnosti.

Izobraževalna skupnost SR Slovenije je, na primer, odobrila za manj razvita območja v letu 1971 skoraj 112, v letu 1972 skoraj 160 in v letu 1973 okrog 140 milijonov dinarjev, republiška skupnost otroškega varstva v prvih dveh letih okrog 93 milijonov, kulturna skupnost Slovenije v letih 1972 in 1973 okrog 4 milijone, skupnost za ceste v treh letih okrog 158 milijonov, vodni sklad SRS okrog 112 milijonov dinarjev, republiški proračun nekaj manj kot 37 milijonov dinarjev itd.

Ukrepi so bili pravilni

Ko je skupščina socialistične republike Slovenije letos v februarju, torej tri leta po sprejemu zakona, razpravljala o dosedanjih ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij, je ugotovila, da so doseženi uspehi takšni, da upravičujejo sklepe, ki so bili sprejeti leta 1971. Na teh območjih smo s temi ukrepi zaustavili nazadovanje in stagnacijo in hkrati povečali delež teh območij v skupnem družbenem proizvodu republike. To je dokazljivo tudi s številkami.

Vrednost skupnih naložb na manj razvitih območjih je v letu 1971 znašala le 6,7 odstotka vseh naložb v republiki, leto pozneje pa je bil delež manj razvitih območij že opazno večji: 9,4 odstotka. Nominalni družbeni proizvod je na teh območjih porastel v letu 1971 le za 25,2 odstotka (v Sloveniji povprečno za 27,7 odstotka), v letu 1972 pa so manj razvita območja tu že prednjačila (33,5

odstotka proti slovenskemu povprečju 23,2 odstotka). Če pa upoštevamo samo družbeni sektor gospodarstva, je ta razlika v rasti še opaznejša: v tem sektorju je v letu 1972 družbeni proizvod v Sloveniji porastel za 23,9, v manj razvitih območjih pa kar za 39,4 odstotka. In če si ogledamo še, koliko smo tam odprli novih delovnih mest: v dveh letih in pol kar okrog 3.000.

Ustrezna rast gospodarstva v manj razvitih območjih, vse več možnosti za zaposlitev, vse več dohodka in s tem vse višja življenjska raven ondotnega prebivalstva nam tedaj zagotavlja, da so takšni ukrepi, kakršne smo si v letu 1971 zastavili z zakonom, ustrezni in da velja z njimi nadaljevati. Le tako, s primernimi naložbami v gospodarstvo na teh območjih, z ustanavljanjem novih proizvodnih obratov, s pospeševanjem kmetijstva v teh predelih, z boljšo prometno povezanostjo bomo za ta območja omogočili hitrejši gospodarski in s tem tudi socialni razvoj. Namen dosedanjih ukrepov je bil zlasti gospodarske narave in s tem kaže tudi nadaljevati. Tem območjem je namreč potrebno zagotoviti, da se bodo postavila na lastne gospodarske »noge«, s čimer jim bo zagotovljen tudi nadaljnji gospodarski in socialni razvoj. Zato so bili dosednji ukrepi za pospeševanje razvoja teh območij gospodarske, ne pa socialne narave, torej je šlo za naložbe, ki morajo dati primerne rezultate, ne pa za nekakšno pomoč tem območjem. Ker pa so bili ti ukrepi gospodarske narave, je bilo potrebno vseskozi upoštevati tudi rentabilnost sleherne naložbe, torej je bilo potrebno pri slehernem vložnem dinarju imeti pred očmi gospodarnost. To pa nam tudi zagotavlja, da so bila sredstva ustrezno uporabljena in da je od njih mogoče pričakovati temu primerne gospodarske učinke. S takšno politiko pospeševanja razvoja manj razvitih območij in tedaj skladnejšega razvoja celotne republike pa velja torej še nadaljevati.

Jože Olaj

V Šulincih v Pomurju so nedavno izročili namenu nov most, ki povezuje Šulince s Petrovci. Pri gradnji tega potrebnega mostu so pridno pomagali tudi vaščani iz Šulincev, ki so opravili blizu 3500 prostovoljnih delovnih ur. Vrednost mostu je okrog 100.000 dinarjev, novih seveda.

V Cerkvenjaku v Pomurju imajo zelo prizadevno dramsko skupino, ki jo vodi Vlado Tušak, eden najbolj uspešnih režiserjev v lenarški občini. Precej Cerkvenjačanov je lani sodelovalo pri »Veliki puntariji« dr. Bratka Krefta v Vidmu ob Ščavnici. V Tuškovi režiji so v zadnjih letih uspešno predstavili gledalcem že številna zahtevna dramska dela, kakor na primer: Sodnika Zalamejskega, Sosedovega sina itd. Zdaj se vneto pripravljajo na premiero Ingoličeve mladinske igre Tajno društvo PGC. Zatem pa nameravajo uprizoriti Cankarjevega Kralja na Betajnovi.

V Gradišču v Slovenskih goricah je bilo nedavno drugo srečanje pesnikov in pisateljev amaterjev. Prvo nagrado — zlato plaketo revije Antena je za črtico »Selitev« prejela Marjeta Dajčman iz Novega mesta. Srebrno plaketo kot drugo nagrado je strokovna komisija namenila 19-letnemu študentu iz Senčurja Zoranu Lešniku. Tretjo nagrado — bronasto plaketo pa je prejela kmečka gospodinja iz Jarene Ančka Šumenjakova.

V Mozirju je krojaško podjetje ELKROJ povečalo svoj obrat in zaposlilo predvsem delavce Konusovega obrata usnjene konfekcije z Rečice, ki je prenehal z delom. Blizu petdeset delavcev tega obrata se je zaposlilo, oziroma pričelo priučevati za zaposlitev pri ELKROJU. V času, ko se bodo delavke, ki so v večini, priučevale za novo delo, bodo prejemale zaslužek v isti višini kakor ostali redno zaposleni delavci. Med prvimi delovnimi organizacijami v tem predelu dežele se je podjetje ELKROJ tudi odločilo, da ukine nočno delo žensk in to kljub temu, da bo s tem njegova proizvodnja prizadeta.

V Pomurju so letošnjo zimo kar precej dramatično reševali zaostalo štokljo, ki ni pred zimo poletela s svojimi vrstnicami na jug in je grozilo, da jo bo vzela zima, če ji ne bodo priskočili na pomoč. O tem so naši listi kar precej pisali. Štokljo so s skupnimi močmi rešili (za akcijo so se zavzeli lovci in turistično društvo) in jo preselili v ljubljanski živalski vrt, kjer je prezimila. Po obročku, ki ga je štoklja imela na nogi, so zaostalo ptico zdaj spoznali in zvedeli, da je doma iz Avstrije. Štoklja je bila ena od treh mladicev v gnezdu, ki so jo leta 1965 obročkali v kraju Markhodis v Avstriji.

V Brkinih in Vremski dolini na Primorskem so se domačini letos spomnili 30-letnice slovenskega šolstva. Med vojno v letu 1944 je bila v šoli v vasi Barka okrožna konferenca, na kateri so se zbrali predstavniki vasi Vatovlje, Vremski Britof, Škocjan, Škoflje, Podgrad, Fane in Barke, ki so bile zajete v to šolsko okrožje. Sklenili so, da bodo v teh šolah začeli s slovenskim poukom, ki ga prej tamkajšnji otroci 25 let niso imeli v šolah. Prva leta slovenske šole niso bila lahka. Pogumni in požrtvovalni partizanski učitelji so morali premagovati

Pomlad v Brkinih

vrsto težav, posebej še v času vojne, pa tudi v prvih povojnih letih. Takrat sicer ni več pretila nevarnost nenadnih napadov sovražnika, bila pa je velika stiska v pomanjkanju najbolj osnovnih šolskih pripomočkov. A mladi rod se je kljub vsemu pridno učil in se izobrazil v klene zavedne ljudi, ki se danes kot razni strokovnjaki na raznih službenih mestih s ponosom spominjajo tudi teh let.

V Izoli so v tovarni Mehanotehnika dobili novo kuhinjo z veliko samopostrežno restavracijo, ki je ena najbolj sodobnih ob slovenski obali. Tam lahko v poldrugi uri postrežejo s toplim obrokom okrog tisoč delavcev. Cena enolončnice je samo 1 dinar. Poleg tega postrežejo goste v restavraciji tudi s sendviči, brezalkoholnimi pijačami in kosilom, ki velja devet dinarjev.

V Ribnici na Dolenjskem so ob kulturnem prazniku 8. februarju odkrili spominsko ploščo slovenskemu pesniku Francetu Prešernu na Šteklíčkovi hiši, kjer je nekoč stala prva ribniška šola, ki jo je obiskoval tudi ta naš slavni slovenski pesnik.

V Gornjem Podšumberku na Dolenjskem je lani Terezijo Kmet, ko je v gozdu nabirala gobe, napadel in težko poškodoval obstreljen medved. Zdravniki novomeške bolnišnice so poškodovanki z več operacijami komaj rešili življenje. Medved je kmalu po napadu poginil. Posebna lovska komisija je ugotovila, da je bil medved tako napadalen zato, ker ga je brezvesten lovec hudo obstrelil s šibrami in nato pustil. Upravni odbor Lovske zveze Slovenije je sklenil, da bo finančno podpiral Kmetovo, ki ji je napad razjarjenega medveda pustil težke posledice.

V Črnomlju je tovarna »Bet« zgradila nove tovarniške prostore, kjer bo 180-članski delovni kolektiv imel še boljše delovne možnosti in pogoje.

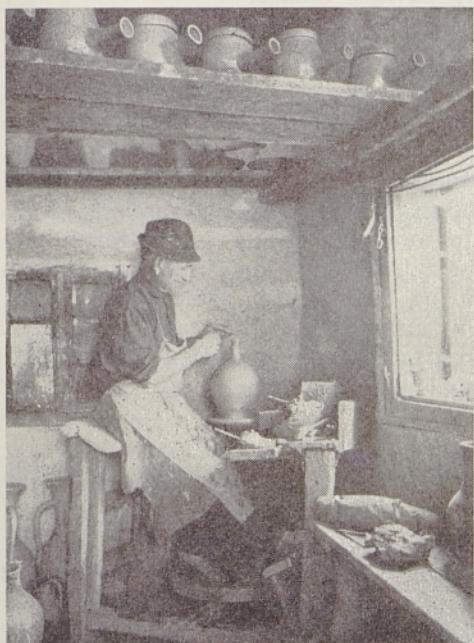

Domačije

Foto: Ančka Tomšič

Večina zaposlenih pri »Beti« so ženske. Moških je le deset. Tudi v delavskem svetu imajo glavno besedo ženske, saj je med njimi en sam moški član.

V Filovcih in Tešanovcih boste srečali še zadnje lončarje. Ta nekoč tako cvetoča obrt zelo hitro izumira in to ne zato, ker se lončarski izdelki težko prodajo, ampak zato, ker je lončarjenje na star domač način precej naporeno in dolgotrajno delo. Zato pa danes mladi ljudje nimajo več potrpljenja. Samo dva lončarja še danes v Filovcih in dva v Tešanovcih vneto gneteta glino in iz nje oblikujeta tiste značilne prekmurske pütre — večje in manjše in še manjše vrče za vodo, s katerimi se je ponašala nekoč vsaka prekmurska in prleška domačija, pa sklede za pogače in gibanice, ki so

Filovski lončar Jože Farkaš

tem slastnim močnatim jedem, pečnim v kmečkih pečeh, dale tisti posebni značilni vonj in okus. Pütre, pogačne sklede in številni drugi lončeni izdelki gredo danes kar dobro v denar v naših večjih mestih. Ljudje pa jih kupujejo predvsem za okras svojih domov in za spomin na stare čase.

V Kozmicih pri Žetalah se Zajškovi tudi še ukvarjajo s staro, danes zelo redko obrtjo. Že dvajset let kuhajo oglje. Oglarijo predvsem pozimi, ko je več časa. V Sloveniji danes naletimo le še redkokje na ogljenice — velike črne kope, v katerih se počasi tleči les spreminja v oglje. Z oglarjenjem je veliko opravkov: les je najprej treba podreti, razžagati in razsekati in zložiti na velik kup ter ta kup pokriti z zemljo. V sredini kope zatem zažgemo ogenj, da les počasi in enakomerno tli. Kopa da okrog dva tisoč kilogramov oglja.

Miran Gašperšič, enajsti na svetu

šport

Konec dober, vse dobro

Naši alpski smučarji več ali manj žive v senci bolj uspešnih skakalcev, ki se lahko postavijo z vidnimi rezultati na velikih mednarodnih tekmovanjih. Spomnimo se samo 8. mesta Danila Pudgarja na olimpijskih igrah v Sapporu 1972 in 9. mesta Ludvika Zajca, sedanjega trenerja jugoslovanskih skakalcev, na olimpijskih igrah v Grenobleu 1968. Ti in pa še drugi ne dosti slabši rezultati uvrščajo naše skakalce čisto pod svetovni vrh.

Letos, na svetovnem prvenstvu v alpskih disciplinah v St. Moritzu, pa so se naposled izkazali tudi naši alpski smučarji. Ko so konec januarja odhajali v znano švicarsko zimovišče St. Moritz, jih je pospremil na pot večni pesimizem, češ saj v tako močni mednarodni konkurenci ne bodo zmogli kaj posebnega. 17. mesto Blaža Jakopiča v slalomu in 11. mesto v kombinaciji na svetovnem prvenstvu v Val Gardeni 1970 se je zdelo za močno pomlajeno reprezentanco, v kateri je ostal od »stare garde« samo Jeseničan Miran Gašperšič, nedosegljivo. Toda prav veteran v ekipi, 25-letni delavec jeseniške železarne Miran Gašperšič, je najuspešnejše zastopal naše alpsko smučanje na svetovnem prvenstvu v St. Moritzu.

Na težki slalomske progi, na gosto posejani s kolci in rdečimi ter modrimi zastavicami, je imel Gašper, kot mu radi rečejo njegovi prijatelji, zares svoj dan. V prvem teku je prekosil samega sebe. V divjem tempu je drvel proti cilju in naposled srečno končal vožnjo z dolgim lokom. Gašper je po prvem teku držal odlično 16. pozicijo. Premagal je mnoge znane slalomiste, med drugim dolga leta najboljšega slovenskega tekmovalca v slalomu, zmagovalca težkih mednarodnih tekem, Poljaka Andrzej Bachledo.

Vendar tekme še ni bilo konec. Tekmovalci so morali še na štart druge slalomske proge, ki je prav tako kot prva skrivala številne pasti. Gašperšič je še enkrat dokazal, da se je na svetovno prvenstvo pripravil nadvse resno. Brez težav je opravil tudi z drugo progo in se tako uvrstil na 11. mesto, kar je najboljši rezultat naših alpskih smučarjev po vojni na svetovnih prvenstvih in olimpijskih igrah. Prav tako lepo se je odrezal s 13. mestom tudi Bojan Križaj, tem bolj, ker je ta tržiški tekmovalec star šele 16 let. Se pravi, da je pred njim še dolga pot izpopolnjevanja, tako da lahko upamo pri njem še na razveseljivejše rezultate.

Naši alpski smučarji so na svetovnem prvenstvu v St. Moritzu slabo začeli. V veleslalomu jim je šlo vse po zlu. Mladi Tržičan Križaj je že na štartu strgal jermen na palici in je potem v spodnjem delu proge padel, Gašperšiču se je na lepem odpela varnostna vez, Andrej Kozelj je padel, Dušan Gorišek pa poškodovan ni mogel upati na boljšo uvrstitev. Toda zadnji dan se je vse obrnilo na bolje.

Jože Dekleva

Letošnja turistična predvidevanja

Po mili zimi, ki je bila skopa s snegom in smučarijo, je zdaj pred vrati poletna turistična sezona oziroma se po malem že začena. Zato se velja vprašati, ali bo na letošnji turistični obisk imela kaj vpliva tudi svetovna energetska kriza ter koliko tega vpliva bo čutiti tudi pri nas. Turistično leto 1973 je bilo za Slovenijo ter za celotno Jugoslavijo nadvse ugodno. V Jugoslavijo je v lanskem letu prišlo več kot šest milijonov tujih gostov, ki so pri nas zabeležili skupaj več kot 32 milijonov nočitev. To pa je številka, ki je skoraj za četrtno višja od tiste iz leta 1972. S to številko se je znova potrdila resnica, da se je naša država že močno približala najbolj razvitim turističnim državam v Evropi. Kar zadeva turistično privlačne države ob Sredozemskem morju, pa je Jugoslavija na četrtem mestu.

Vendar poleg tujih tudi domačih gostov ni bilo malo. Le-ti so v lanskem letu zabeležili enako število nočitev, kot tuji,

torej 32 milijonov. To pa z drugimi besedami tudi pomeni, da se je v primerjavi z letom 1972 število domačih turistov povečalo močnejše od števila tujih.

S tem pa smo lahko hkrati zaustavili naraščanje bojazni, da naša domača dežela za domače turiste ni dovolj zanimiva ali da tudi ni dovolj cenena. Takšno bojazen je bilo namreč poprej že opaziti, saj je bilo vse več takšnih Jugoslovancev, ki so si za počitnice raje izbirali letoviške kraje v sosednjih državah.

Tuji gostje so v lanskem letu preživljali svoj dopust zlasti v obmorskih krajih v Sloveniji, na Hrvaškem in v Črni gori. Na te tri republike je odpadlo kar 94 odstotkov tujih nočitev. V Sloveniji je tako prenočevalo razmeroma veliko tujih gostov, katerih skupno število nočitev je bilo za 13 odstotkov večje od tistega v letu 1972 ter je znašalo 2,91 milijona.

Turizem je za jugoslovansko gospodarstvo velikega pomena. Spričo neugodne blagovne menjave s tujino, torej precej manjšega izvoza od uvoza blaga, imamo še zmerom neugodno zunanjetrgovinsko bilanco. Za kritje primanjkljaja v naši trgovinski bilanci s tujino pa nam koristno rabita zlasti dva vira: devizni dotok od tujih turistov ter nakazila naših delavcev, ki so zaposleni v tujini. Od turizma smo tako v lanskem letu, ko je naš skupni devizni dotok krepko presegel dve milijardi dolarjev, dobili — kot je zabeležila Narodna banka — 630 milijonov dolarjev.

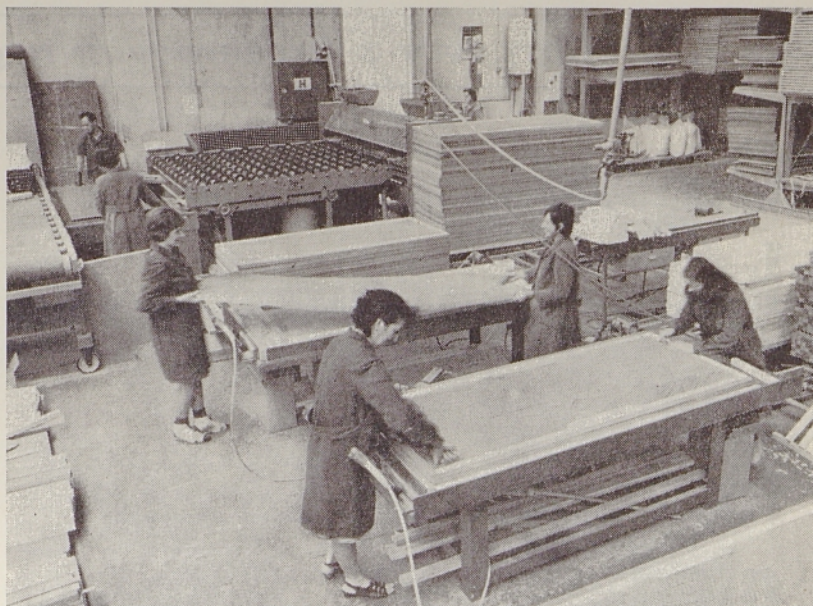
Spričo takšnega gospodarskega pomena turizma smo si tudi zastavili precejšnje načrte za izgradnjo novih hotelskih in drugih zmogljivosti. Ti načrti, ki so za celotno Jugoslavijo predvidevali za obdobje 1971—1975 kar 95.000 novih ležišč v hotelih, pa so bili očitno preveliki, saj nam je do konca lanskega leta uspelo spraviti pod streho od vseh teh le za okrog 38.000, do konca letošnjega leta pa bo predvidoma končanih še okrog 6.000 novih ležišč. Ti načrti so bili sicer usklajeni s potrebami, ne pa tudi z našimi finančnimi možnostmi. Da so bile potrebe res tako velike, kažejo tudi številke, po katerih smo število ležišč od prvotnih 93.000 v letu 1965 povečali do leta 1970 na 176.000, s čimer smo si tudi zagotovili hitrejše povečanje števila tujih gostov pri nas in tako nenehno zviševali svoj devizni inkaso.

Kakšna bo turistična bera letos, je še vprašanje. Vendar turistični strokovnjaki sodijo, da energetska kriza na turistična gibanja v Sloveniji ne bo imela prehudega vpliva. Potrebno bo le zagotoviti, da ne bo prihajalo do nikakršnih zastojev pri dobavi zadostnih količin goriva za avtomobile, in da bo ustrezna tudi dobava zadostnih količin mesa. Z vsem tem pa s primerno gostoljubnostjo, ki je v turizmu nikakor ne gre zanemariti, bomo tudi v letošnjem letu gotovo dobri turistični ponudniki.

J. O.

Lani je na ljubljanskem letališču prvikrat pristalo tudi ogromno letalo DC-10 z ameriški izseljenci, ki jih je vodil ansambel Vadnal. Kako bo z izseljenskim turizmom letos? Slovenska turistična podjetja so pripravljena in pričakujejo letos obisk približno v taki meri kot lani, na tistem pa vsi upajo, da bo rekord tudi letos presežen.

Jelovica, lesna industrija Škofja Loka

Uspehi doma in na tujem

Težko bi našli človeka v Sloveniji ali našega rojaka v tujini, ki bi ne poznal izdelkov lesne industrije Jelovica iz Škofje Loke, iz mesta pod Lubnikom, ob sotočju obeh Sor, Poljsanske in Selške, iz mesta, ki je pred nedavnim praznovalo tisočletnico svojega nastanka. Ločani so ponosni na zgodovino tega starodavnega mesta, ponosni pa so tudi na sedanost, na hiter industrijski razvoj po vojni, posebno v zadnjem desetletju.

V industrijski coni na Trati se je leta 1956 začela razvijati sedanja tovarna, ki stalno povečuje proizvodnjo v svojih proizvodnih obratih v Škofji Loki, Gorenji vasi, Sovodnju, Predvdoru in v Kranju. Uspešno poslovanje kolektiva je odvisno od kvalitete izdelkov in dobro organizirane lastne trgovske mreže. Vse to je dosegla relativno mlada tovarna, saj ima svoje prodajalne, razen v Sloveniji tudi v Zagrebu, Puli, Crikvenici, Zadru, Šibeniku, Nišu, Skopju, Stari Pazovi, Sarajevu in Splitu. Za svoja prizadevanja in vrhunsko kvaliteto je podjetje edino od proizvajalcev stavbnega pohištva v Jugoslaviji dobilo priznanje — plaketo leta kvalitete — katero je podelila zvezna gospodarska zbornica.

Uspehom na domačem tržišču se je pridružila tudi želja po izvozu in s tem ustvarjanju prepotrebnih lastnih deviznih sredstev. Zato so v Münchnu ustanovili lastno firmo LOKA, ki skrbi predvsem za izvoz stavbnega pohištva na zahodnonemško tržišče. Izvoz pa želijo še povečati, predvsem na račun gradbenih elementov, kot so okna,

balkonska vrata, roloji, notranja in vhodna vrata, garažna vrata, pa tudi montažne hiše po sistemu »ključ v roke«.

V kolektivu Jelovica je danes zaposlenih prek 1000 delavcev, ki predelajo na leto več kot 25.000 m³ prvovrstnega lesa, kar ni malo. Imajo velike potrebe po novi delovni sili, kajti mnogim, predvsem pa delavcem iz drugih republik, je delo v Jelovici samo odskočna deska za odhod v tujino. V letu 1973 so dosegli 230 milijonov din celotnega dohodka, povprečni osebni dohodki zaposlenih pa so znašali 2.000 din. Uspešno poslovanje kolektiva najbolje prikazuje podatek, da Jelovici pripada kar 25 % slovenske in 12 % jugoslovanske proizvodnje stavbnega pohištva. Z dobro kvaliteto in premišljeno politiko na tržišču pa ji je že uspelo, da se je uvrstila v sam vrh jugoslovanskih in srednjeevropskih proizvajalcev stavbnega pohištva in montažnih hiš.

Kakor smo že poudarili, Jelovica kljub uspehom na domačem tržišču ne zanemara izvoza. Lani je podjetje izvozilo za 30 milijonov dinarjev izdelkov. Na tisoče oken in vrat v olimpijski vasi v Münchnu je delo marljivih rok delavcev tega podjetja.

Podjetje ima tudi svoje probleme, predvsem so problem surovine, to je les, ki ga mora uvažati zaradi neurejenih razmer na domačem tržišču. Drugi problem so cene, ki so od leta 1969 zamrznjene za njihove proizvode, medtem ko ostali stroški naraščajo. Zaradi tega je v podjetju nizka aku-

mulativnost, kar je bilo vzrok, da so prekinili proizvodnjo nekaterih izdelkov, po katerih naše tržišče še vedno povprašuje in se preusmerili na druge, bolj donosne. To so storili z namenom, da se podjetje obdrži in še nadalje nudi kruh tisočim delavcem. V zadnjem času si je Jelovica precej prizadevala za tesnejše sodelovanje v lesni industriji, pri tem pa ni dosegla pomembnejših uspehov. Tukaj je treba poudariti, da je med sedanjimi integracijskimi povezovanji uspešno sodelovanje pri poslovnem združenju za industrijsko gradnjo IMOS Ljubljana. Poleg uspešnejših proizvodnih načrtov bo podjetje skrbelo predvsem za hitrejšo reševanje stanovanjskega vprašanja, za boljše osebne dohodke in družbeno prehrano vseh zaposlenih. Ob skrbni, dobro pripravljene ekonomski in samoupravno-politični analizi je kolektiv ustanovil tri temeljne organizacije združenega dela:

- stavbno pohištvo,
- montažni objekti,
- organizacija skupnih služb.

V tako organizirani proizvodnji vidijo zaposleni napredek v notranji organizaciji podjetja, boljše poslovanje in samoupravljanje, zavedajo pa se tudi pravic in dolžnosti, ki jih temeljne organizacije združenega dela prinašajo.

Celoten kolektiv Jelovice upravičeno pričakuje, da se bodo tudi nekateri širši problemi predelovalne lesne industrije v letu 1974 uspešneje reševali.

M. K.

Od knapovskega sina do gledališkega igralca

Bert Sotlar, gledališki in filmski igralec je dobitnik letošnje Prešernove nagrade. Te nagrade ponavadi podeljujejo za življenjsko delo. Bert Sotlar pa je še premlad, da bi že lahko podal obračun svojega življenjskega dela, saj je prav zdaj na višku življenjske in ustvarjalne moči in ga čaka še mnogo dela in vlog, uspehov in aplavzov. Pa vendar — ob takem priznanju, kot je Prešernova nagrada, je prav, da se ozremo nazaj, da pogledamo, kaj vse je že dosegel, ga povprašamo o njegovem življenju in umetniškem delu. Prijazno je privolil, da odgovori na nekaj naših vprašanj, čeprav sicer ne daje rad intervjujev, in pravi, da je od zadnjega minilo že deset, petnajst let.

»Povejte, prosimo, nekaj o začetkih svoje igralske poti.«

»Igrati sem začel leta 1947, in sicer v Beogradu, kamor me je povabil režiser Bojan Stupica, moj profesor na igralski akademiji, ki je tedaj v Beogradu ustanavljal Jugoslovensko gledališče. To je bilo zame — začetnika — tako lepa in vabljiva ponudba, da se ji nisem mogel odreči, čeprav sem vedel, da me čaka velika zapreka — srbski jezik. Toda bil sem mlad, poln želje po delu, imel sem dva odlična lektorja in — zmogel sem. Dobival sem lepe, velike vloge, kljub temu pa sem se po petih letih igranja v Beogradu vrnil v Ljubljano. Deloma iz osebnih razlogov pa tudi zato, ker sem si želel igrati v slovenščini. Igralec je umetnik, ki je vezan na jezik in igrati v materinščini je za igralca največji blagodat.

»Naši rojaki vas poznajo predvsem iz filmov. V katerih filmih ste doslej sodelovali?«

»Filmov ne bi našteval. Bilo jih je okrog štirideset in če verjamete ali ne — večine sploh nisem videl. Svojih filmov ne gledam rad; kadar se gledam, vidim samo napake in zato je zame črn dan, če moram na kakšno slavnostno premiero. Največkrat pa nimam časa, da bi se jih udeleževal. Vem pa, da bi bilo zanimivo videti vse te filme, od prvih začetkov izpred dvajset in več let pa do danes, ves ta razpon in spremembe, ki so v teh letih nastale v igri, snemanju, režiji.

Naj omenim le enega svojih prvih slovenskih filmov: »Na valovih Mure« in pa zadnjega: »Cvetje v jeseni«, ki je imel izreden, nepričakovan uspeh najprej kot televizijska nadaljevanka in pozneje kot film. Sodeloval sem tudi v mnogi jugoslovanskih filmih. Tu so mi prišla prav tista prva igralska leta v Beogradu, kjer sem se naučil srbsčine in sem lahko vse vloge v teh filmih govoril sam.

»Vsi se vas radi spominjamo kot nesrečnega vdovca in očeta štirih deklic, ki ste ga zaigrali v filmu po noveli Cirila Kosmачa »Tistega lepega dne«, ali pa vašega Gašperja v filmu po Finžgarjevi povesti »Lucija«. Tu ste tako živo in prepričljivo zaigrali kmečkega fanta, kmečkega moža, da vas moram vprašati — od kod pravzaprav ste? Ste doma s kmetov ali iz mesta?«

»Sem knapovski sin. Rodil sem se v Kočevju, potem pa smo se selili iz kraja v kraj, od rudnika do rudnika, s trebuhom za kruhom. V Trbovlje, v Hrastnik, v Novo mesto, v Črnomelj. Tu sem hodil v šolo, tu mi je minevala mladost in tu sem spoznaval navadne, preproste ljudi in živel njihovo življenje, tu sem se bogatil z njihovo človečnostjo.«

»Velikokrat smo vas videli tudi v vlogah partizanskih junakov. Kje ste bili v času vojne?«

»Vsi — vseh osem otrok — smo bili v partizanih. Najprej so vso družino odgnali v internacijo in od tod na prisilno delo. Toda že med transportom sem ušel k sorodnikom na Koroško in od tod k partizanom. Tam sem se tudi prvič, a le mimogrede, srečal z gledališčem. Iz enote, ki je taborila v Beli krajini, sem jo na svojo roko mahnil v Črnomelj na avdicijo h gledališču. Bil sem sprejet in določen, naj bom premeščen h gledališču, toda preden je bilo to urejeno, sem z enoto že odšel na nujno pot na Štajersko in tam smo ostali do konca vojne.«

»Kaj vam daje več osebnega zadovoljstva, kje raje igrate: v gledališču ali pri filmu?«

Raje imam gledališče. Predvsem zaradi živega, neposrednega stika z občinstvom, pa zaradi kvalitetnih tekstov in tudi zato, ker se pri nas igralci učimo predvsem za gledališče in rastemo z njim. Priprave za gledališko predstavo imajo ustaljen način dela: od prvih bralnih vaj do premiere preide poldrugi mesec, dva, tako da ima igralec čas, da v miru izoblikuje svoj lik, se vanj živi, ga izdela. Pri filmu, pri snemanju, ni dognanega, izdelanega sistema dela. Tu delaš veliko, zmerom v naglici, tu se moraš na licu mesta vživeti v dano situacijo, v svojo vlogo. Tako le težko uspeš. Tu ne zadostuje samo talent, potreben je cel splet sodelavcev; od dobrega pisca scenarija, do snemalca, soigralcev in seveda — režiserja. Pri filmu je važno, da imaš režiserja, na katerega nasvet se lahko zaneseš kot na nasvet dobrega prijatelja.

»Sodelovali ste tudi na televiziji. Ali mislite, da televizija gledalcu lahko nadomesti gledališče ali film?«

»Televizija je imenitna iznajdba. Z njeno pomočjo te lahko naenkrat gleda na milijone ljudi. Prav gotovo je to danes najvažnejši medij, ki ima veliko moč in veliko odgovornost. Kljub temu pa mislim, da ne televizija ne film ne moreta povsem nadomestiti gledališča. Tako kot ima gledališče svojo posebno vrednost za igralca, tako ima svoj poseben čar tudi za gledalca. Pri tem pa ustvarja televizija čisto poseben odnos med gledalcem in igralcem. V eni sami oddaji te spozna na

milijone ljudi in ker prihajaš k njim v hišo, te imajo za svojega, te ogovarjajo na cesti, nenadoma postanejo del tvojega zasebnega življenja — to pa je dvorezna ostrina slave. Rad imam ljudi, rad sem v družbi, toda enak z enakimi, v pristržnih, prijateljskih odnosih. Rad imam svojo intimnost in nočem biti v središču pozornosti.«

»Pa še nekaj osebnega: kako ste usklajali svoje umetniško in družinsko življenje? Ali sta bili obe vlogi — vloga umetnika in vloga družinskega očeta vsaj kolikor toliko enakovredni?«

»Večkrat je bilo težko zadostiti vsemu: v redu opraviti svoje delo in biti obenem dober roditelj. Zavedam se, da je vloga očeta ena najvažnejših vlog, ki jih moram odigrati v življenju. Vem pa, da sem imel vse premalo časa za dom in otroke. Zaradi dela sem bil veliko zdoma, pa tudi če sem bil doma, sem se moral pripravljati za vloge in tako sem imel pred otroki večkrat slabo vest, še posebej, ker je bila tudi žena — primabalerina ljubljanske Opere — zelo zaposlena.

Jaz osebno sem zelo rad doma in zelo rad sem z otroki. In z ženo sva se zmerom trudila, da bi bili čim več vsi skupaj. Mislim, da otroci, ki so se rodili in rastle v teh razmerah, najine zaposlenosti niso pretežko občutili, da so se je privadili in jo imeli za nekaj vsakdanjega, neizogibnega.«

»Vaši trije sinovi so se rojevali v velikih razmakih. Prvi je že odrasel, drugi ima petnajst let in tretji sedem. Kako gledajo na vas in vaše umetniško delo? Samo občudujoče ali pa so tudi ocenjujoči, kritični? Ali so zelo ponosni na vas? In kdo ima kot umetnik v njihovih očeh večjo ceno: mati — baletka ali oče — gledališki in filmski igralec?«

»Seveda sta me starejša fanta kdaj tudi pokritizirala, pa tudi ponosna sta name. Zmerom sem pazil, da bi otroci zato, ker imajo starše — umetnike, ne postali domišljavi ali se čutili nekaj več od drugih. Sicer pa moram priznati, da sem bil dolgo v senci ženine slave. Otroci so že zelo zgodaj začeli hoditi na mamine premiere — to je bil v hiši zmerom velik, svečan dogodek. Za moje predstave v Drami in filme so bili takrat še premajhni.«

»Ali bo šel kdo od sinov po vajinih poteh? Bi si to želeli?«

»Najini otroci so zelo realni fantje in ne kažejo kakšnih posebnih nagnjenj do umetnosti. Najstarejši je že pri kruhu, daleč od umetnosti, srednji je zelo nadarjen za matematiko in tehnične predmete, najmlajši pa se zaenkrat navdušuje nad poklici, kot so: šofer, dimnikar ali gasilec.

Moje prepričanje je, da je vsako delo, ki te veseli in ga pošteno opravljaš, enakovredno in vsakemu otroku bom pomagal do poklica, ki si ga bo izbral sam. Če pa si bo že kdo zaželel postati umetnik, mu bom skušal dopovedati, da je kruh umetnika zelo grenak, če nisi resnično nadarjen.«

»In vi — če bi bili še enkrat na začetku — ali bi si še enkrat izbrali isto pot?«

»O tem nisem nikoli razmišljal. Prva povojna leta so bila za igralca zlata leta. V tistih časih je bil to čudovit poklic in če bi izbral takrat, bi šel spet in spet po isti poti. Danes pa... marsikaj se je spremenilo. Tistega navdušenja, tistega čudovitega vzdušja ni več. Ali pa je tako le zame, ker gledam na današnje življenje s piedestala zrelih let! Če bi bil danes mlad, bi se mi morda vse zdelo lepo in prav. In zato — če bi izbral danes — kaj vem?«

Jana Milčinski

Bert Sotlar v filmu »Lucija«

Kako je Ljubljana postavljala svoj nebotičnik

V Ljubljani, narodnostni prestolnici Slovenije, poganjajo visoke stavbe kot gobe po dežju. Ob nebotičniku-banki je zrasla še višja stavba. Pred tem je zrasla visoka stavba Metalke, še pred tem visoki Hotel Lev. Obenem pa že vsa leta podirajo starodavne in odslužene stare stavbe, ki so postale v primeri z nebotičniškimi velikani pravi nebogljeni pritlikavci. Toda Ljubljančani se danes komaj ozro na svoje nove nebotičnike. Zanje je nebotičnik še vedno en sam, tako pravijo visoki stavbi sredi mesta, ki se je v tridesetih letih kot prva povzpela visoko nad umirjeno podobo baročnega mesta. Do tistikrat so namreč moleli v višino le cerkveni zvoniki številnih ljubljanskih cerkva. Gradnja ljubljanskega nebotičnika je pred dobrimi štiridesetimi leti vzbudila vihar navdušenja in ogorčenja

Projektant ljubljanskega nebotičnika Vladimir Šubic

hkrati, vznemirila je vso Ljubljano, vso Slovenijo. Pa si pogledjmo, kako so potekale stvari.

Pisalo se je leto 1930, ko je Ljubljana zvedela, da bo dobila svoj prvi nebotičnik. Nemudoma so ga krstili kar za vele-nebotičnik. Oznako »vele« so tedaj nasploh radi uporabljali. Ljudje so kupovali pri veletrgovcih, časniki so poročali o velesenzacijah, v kinematografe pa so hodili gledat velefilme. Nič čudnega ni, če se je v ljudeh prebudila tudi želja po domačem, slovenskem velemestu. Ta želja je še vedno živa.

Domači časniki so se v tistih časih navduševali nad vsem nenavadnim, velikim in veličastnim. Uredniki časopisov so na svoje strani najraje uvrščali slike in članke o nebotičnikih, seveda predvsem ameriških. Poročevalci so se trudili, da bi domačemu bralcu razložili, kakšna čudovita perspektiva se ponuja mimojdočemu, ki od spodaj opazuje velikansko stavbo in razlagali, kako vidi isto stavbo vrabec, ki leti nad njo... Vsevprek so

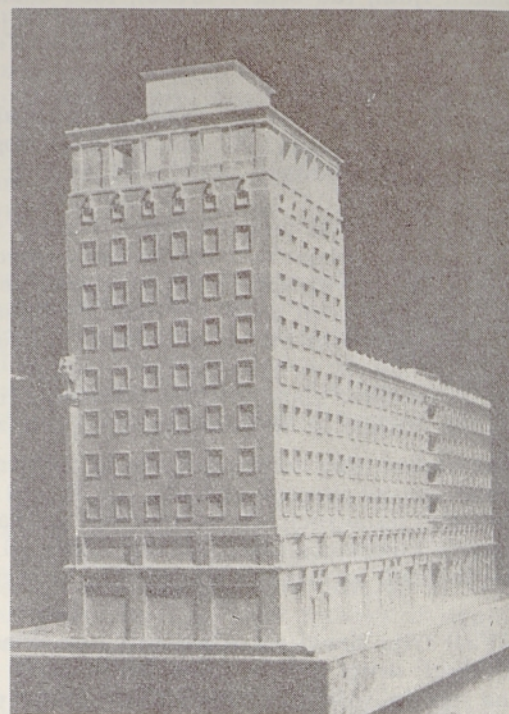
hvalili ogromno število prostorov, ki jih ima tak nebotičnik, seštevati so kilometre hodnikov, v stilu »če bi vse hodnike zložili skupaj, bi nastala cesta, ki bi jo človek prehodil v nič manj kot...«

Neki članek iz tistega časa nosi zanosen naslov »Hočemo Ljubljano novo in veliko«. V njem beremo: »Ljubljana raste iz nekdanjega provincialnega miljeja v pravo prestolnico svojega naroda. Razvoj mora iti nevzdržema. S svojo bližnjo okolico bo Ljubljana v najkrajšem času dosegla 100 000 prebivalcev, da stopi v 'kolo velikih mest'«

V tridesetih letih je imela Ljubljana še manj podobnosti z velemestnim življenjem, kot ga ima danes. Tesne ulice v mestnem središču, hlevi sredi mesta, piskajoči tramvaj, nenačrtna zazidava — to so bile značilnosti tedanje Ljubljane. Ozračje je bilo tedaj naelektreno z arhitekturnimi razmišljanji. Različne velike družbe so namreč veliko gradile. V časnikih so jih hvalili, kako koristno znajo nalagati svoje imetje. Ena od najspodobnejših družb je bila Pokojninski zavod. Prav možem v tem zavodu je prišlo na misel, da bi v samem središču dali Ljubljančanom kos velemesta, da bi nekaj, kar se je porodilo v Ameriki, presadili tudi na naša tla. Novica je začela krožiti. Zagovorniki stare podobe Ljubljane, umetnostni ljubitelji in tisti, ki so sami doživeli potres, so se razburili, češ da nebotičnik ni za Ljubljano. Pokvaril bo njeno baročno silhueto. Načel bo estetsko vrednost gradu. To bo prava spaka, ki bo odvrnila vsakega tujca, domačinom pa ne bo pustila spati. Gradnjo nebotičnika so krstili za »udarec s pestjo«. Tako kot so se nekoč Parižani vzdignili proti Eifflovemu stolpu, danes simbolu Pariza, so se Ljubljančani kot eden dvignili proti nebotičniku — danes simbolu Ljubljane.

Mnogi pa so misel o nebotičniku navdušeno pozdravili. Nebotičnik je bil modna novost. Ljubljana pa je bila že dolgo navdušena za vsako novost. Le redki pristaši pa so znali spoštovati tudi moderen, tedaj še revolucionaren način gradnje nebotičnika v železobetonu.

Izdelavo načrtov za domači nebotičnik so zaupali Ljubljančanu, arhitektu Vladimirju Šubicu, ki je bil v času gradnje star komaj šestintrideset let. Bil je prvi arhitekt, ki je na Slovenskem dosledno gradil v železobetonski konstrukciji in uveljavljal napredno gradbeno tehniko. Študiral je v Gradcu, na Dunaju in v

Maketa nebotičnika razstavljena pred začetkom gradnje

Pragi. Še kot študent je dobil prvo nagrado za spomenik padlim vojakom v Libercu na Češkoslovaškem. V Ljubljani je projektiral predvsem velike poslovne palače in stanovanjske stavbe.

Tedaj je bila spoštovana predvsem Plečnikova arhitektura, ki je bila gotovo zelo lepa, a je imela eno slabo lastnost: bila je zelo draga. Železo in beton sta bila bistveno cenejša. Zato je Vladimir Šubic navkljub vsemu odporu zmagoval.

Vladimir Šubic je postavil veliko lepih stavb, vendar ga še danes poznamo predvsem kot očeta nebotičnika. Ko je nebotičnik rastel šele v njegovi glavi, so časniki vsak dan sproti poročali o njem. Pisali so, da bo z vrha nebotičnikove terase krasen razgled. Hoditi na to »šmarno goro« ne bo treba peš, ker bo vozilo na vrh dvigalo »paternošter« in brzovozno dvigalo. Občinstvo so obvestili, da bo stala palača dvanajst milijonov dinarjev. Kronisti so zabeležili, da je na mestu prihodnjega nebotičnika stal nekoč samostan. Ko so izkopavali temelje, so naleteli na čudovit zidan vodnjak, ki se je še prav dobro ohranil.

Ljubljančani, ki so prelistavali ilustrirane revije, so se čudili predvsem nebotičniškim višinam, niso pa pomislili, da mora imeti nebotičnik tudi globoke korenine. Najprej so izkopali hudo globoko gradbeno jamo. Globoko pod zemljo so se dogajale prav zanimive stvari.

Teren pod nebotičnikom je bil, tako kot pod večino Ljubljane, prav slab. Temelje so si zato zamislili kot poldrugi meter debelo železobetonsko ploščo. Ta naj bi

enakomerno prenašala vso težo nebotičnika na teren. Pri izkopu za temelje pa so našli že omenjeni vodnjak, ki je segal prav do kamnitih tal. Vodnjak so predniki zidali tako, da so najprej izkopali jamo v obliki stožca, odvečni prostor pa so pozneje zasuli. Takšen teren seveda ni bil preveč zanesljiv. Nekdanji graditelji vodnjaka pač niso mogli misliti vnaprej. Če bi zdaj kljub temu postavili ploščo, bi se lahko le-ta preklala, stavba pa nagnila (čudovita možnost, da bi imela tudi Ljubljana svoj poševni stolp, zamujena priložnost, ki bi mamila stotisoče turistov). Po dolgem študiju so sklenili, da bodo vso stavbo postavili na močne železobetonske stebre, ki bodo segali prav do žive skale. Vsak od šestnajstih stebrov naj bi prenašal štiristo do sedemsto ton teže.

Leto dni so vrtali v zemljo. Ko so bili temelji končani, so vso stavbo prerezali. Med temelji in kletnimi zidovi so položili dva milimetra debelo pločevino. To naj bi omogočilo, da bi se zgornji nadzemeljski del nebotičnika v primeru potresnih sunkov premikal samostojno ter na ta način ublažil potresne sunke. Prišel je čas za vzidavo temeljnega kamna. To je bila velika slovestnost, ki se je je udeležila vsa visoka posvetna in cerkvena gosposka. Sam nadškof je zazidal v temelje bakreno skrinjico, v kateri so bile shranjene listine o graditvi nebotičnika. Govoril je sam župan in sam predsednik višjega deželnega sodišča je izu-

Stara gostilna Figovec, porušena v povojnih letih

stil zgodovinske besede: »Naj bo stavba, ki se ima dvigniti na tem prostoru, še poznim rodovom priča trdnosti in moči zavoda, ki jo gradi!« Občinstvo pa je na slovesnosti hudo pogrešalo napovedane ministre iz Beograda.

Za epilog vsem poročilom o blagoslovitvi je bilo zapisano, da bo ljubljanski nebotičnik najvišja stanovanjska stavba v Evropi. Ljubljana se je uvrščala v svetovno areno, postajala je pomembna.

Potem je šlo vse zelo hitro. Kar hitro je napočil dan, ko je bilo treba slovesno otvoriti kavarno na vrhu nebotičnika — nebotičnikovo krono.

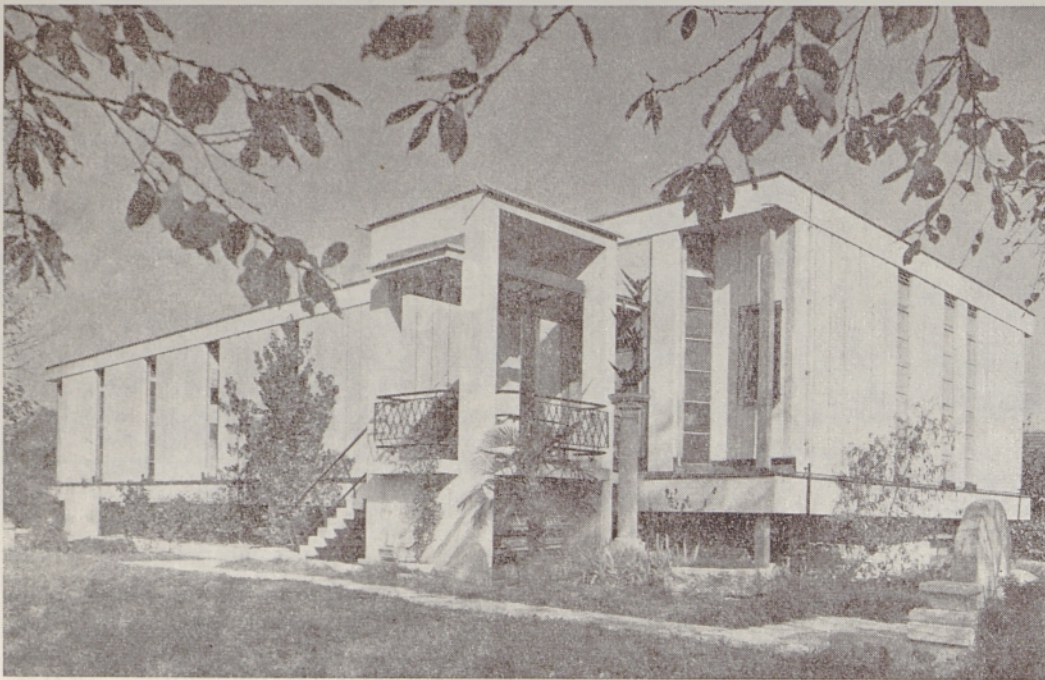
Sodobni časnikar je radovednemu občinstvu vzneseno poročal: »Od danes zjutraj bo kavarna brez vsake pompozne otvoritve dostopna vsakemu gostu... Kavarniški lokali zares osvajajo s svojo imenitno ureditvijo. Stene so okrašene s kraškimi marmorjem, glavno okrasje na stropu tvori zlati meander na plavem polju. Temu primerne so tudi zavese na velikih oknih, skozi katera se gostu nudi osvajajoč pogled na vso Ljubljano in prostrano okolico... Posebno očarljiva je v večernih urah razsvetljava, ki prikrito odseva z zlatega stropa. Kavarna sega s polžasto zavitim stopniščem kar v tri nadstropja, s katerih se nudi diven razgled na Ljubljano in okolico...«

Ljubljana je torej dobila svoj nebotičnik. V njenem življenju je zavzel takšno mesto, kakršnega so si sodobniki lahko le želeli. Nobena dobra razglednica Ljubljane ne more brez nebotičnika, uporabljen je na spominkih, postal je simbol. Tujci se vedno znova povzpnejo na njegov vrh. Terasa kavarne se je marsikateremu obupanu zdela ustrezno mesto za samomorilski skok v globino. Ljubljanski Eifflov stolp v vsakem pogledu! Ljubljanski nebotičnik danes pravzaprav ne zasluži več svojega imena, saj že dolgo ni »najvišja stanovanjska stavba v Evropi«, še v sami Ljubljani ni več najvišji. Ob njegovem rojstvu so ga klicali za »velenebotičnik«, ko je zrasel v višine, so mu rekli samo še »nebotičnik«, nove generacije pa že sprašujejo mamice in očete, zakaj pravijo tisti stari stavbi sredi mesta nebotičnik, saj se ne dotika neba in nasploh ni nič posebnega.

Prav v teh dneh so začeli podirati stare stavbe nasproti nebotičnika. Na njihovem mestu bodo sezidali nove moderne stavbe, kakršne zahteva mestno središče. Spomin na kmečko gostilno sredi Ljubljane, na stari Figovec, ki je padla v povojnih letih, je že pozabljen. Sedaj se bodo morali Ljubljančani sprijazniti tudi z dejstvom, da bo padla stara gostilna Šestica, Nebotičniki so zmagali, zmagala sta beton in železo.

Janez Kajzer

L. Kasimir: Nekdanja Ajdovščina s pogledom proti nebotičniku v megli

Dolenjski muzej — galerija v Novem mestu

Obsežna arheološka izkopavanja v zadnjih letih v Novem mestu so pokazala, da je bilo mesto naseljeno že več stoletij pred prihodom Rimljanov v naše kraje. Že sredi 1. tisočletja pred n. št. je bilo Novo mesto pomembno središče, čigar pomembnost lahko primerjamo, seveda relativno gledano, z današnjim središčem ob Krki. Le malo je mest na Slovenskem, ki se lahko pohvalijo s tako imenitnimi prazgodovinskimi spomeniki kot Novo mesto.

Odkritje bronastega halštatskega oklepa v Novem mestu tik pred drugo svetovno vojno je opozorilo na to važno najdišče. Lepo oblikovani oklep je sodil k bojni opremljeni ilirski kneza v času okrog leta 600 pred našim štetjem. Načrtno odkrivanje ilirskih gomil na Znančevih njivah v Novem mestu med leti 1967 in 1970 je s številnimi in presenetljivimi najdbami potrdilo, da je imelo Novo mesto v hal-

Ilirski obredni posodi iz žgane gline, okrašeni s sončnimi simboli

Bronasta vedrica — situla, na kateri so upodobljeni v krogu stopajoči kozorogi (iz 4. stol. pred našim štetjem)

Bogastvo novomeških starin

Kmalu bo minilo sto let, odkar so razni, za preteklost dežele vneti raziskovalci pričeli bolj ali manj načrtno odkrivati dokaze starodavne naselitve na Kranjskem, največ na Dolenjskem. Te prve izkopavalce so vodili različni nagibi: včasih zgolj dobičkarstvo in strast za lepimi muzejskimi predmeti, dostikrat pa tudi resno znanstveno prizadevanje in ljubezen do zgodovine rodne dežele. Začeli so: odlični strokovnjak Dežman in ob njem Hochstetter in Schulz, nadaljevala podjetna kopača-samouka Pečnik in Kušljan, ki sta temeljito izkoristila konjunkturo z izkopaninami, izvrstni dunajski arheolog Szombathy ter strastna zbirateljica vojvodinja Meklenburška, da omenim le najpomembnejše. Med letom 1878 in začetkom prve svetovne vojne je bila Kranjska obljubljena dežela številnih kopačev in raziskovalcev, število izkopanin je šlo v desettisoče. Najdbe so odhajale v javne in privatne zbirke po vsej Evropi, največ v dvorni Prirodnoznanstveni muzej na Dunaj. Prva svetovna vojna in razpad avstroogrške monarhije sta prekinila ta intenzivna izkopavanja in nam hkrati za vedno odtrgala neprecenljivo zbirko arheoloških izkopanin iz Slovenije v dunajski muzejski zbirki in graškem deželnem muzeju. Sele načrtne in strokovno vodene raziskave v času po osvoboditvi so dale spet obilo novega gradiva in razrešile marsikatero uganko iz davnine.

Dolenjska z Belo krajino sodi med arheološko najbogatejše slovenske pokrajine, prav posebno veljavo pa ji dajejo pomembni in številni spomeniki iz starejše železne dobe, ki jo imenujemo tudi obdobje halštatske kulture. Desetine utrjenih gradišč in blizu tisoč gomil na tem območju so dale ogromno število izkopanin, ki že skoraj celo stoletje slovijo po svoji lepoti in dragocenosti tudi zunaj meja naše domovine. Imena kot: Vače, Magdalenska gora, Stična, Novo mesto, Mokronog, Podzemelj, Šmarjeta, Sv. Lucija so danes znana prazgodovinarjem po vsej Evropi. Ta bogata arheološka najdišča so postala pojem za izredno prazgodovinsko civilizacijo, ki se je razvila približno med leti 800—300 pred našim štetjem na jugovzhodnih predalpskih višinah med Dravo in Kolpo, preden so vdrli Kelti v naše kraje.

Iliri so bili tisti prebivalci, ki so od 8. stoletja pred n. št. dalje prvi intenzivno in trajno naselili Dolenjsko, ji dali podobo kulturne pokrajine ter na njej razvili visoko civilizacijo in kulturo, ki ji pravimo halštatska. Iliri so se v naše kraje naselili s področja centralnega Balkana na začetku starejše železne dobe. Najdbe iz starejše železne dobe z Dolenjskega so naša najdragocenejša arheološka zapuščina, ki ima visoko ceno tudi v evropskem okviru. Čeprav nam to obdobje ni zapustilo pisanih sporočil, so njegove materialne ostaline iz grobov in še posebej iz nasebin ter umetniške upodobitve (situlska umetnost) dovolj zgovorne in prepričljive, da lahko na njihovi podlagi s precejšnjo zanesljivostjo rekonstruiramo gospodarske osnove in način življenja, družbeno strukturo in do neke mere tudi duhovno življenje tedanjih prebivalcev.

štatskem času zelo odlično mesto. Dragocene najdbe kot: pet s figurami okrašenih situl, dve bronasti čeladi, zlat diadem, veliko nakita iz steklenih in jantarnih biserov ter umetelno oblikovane posode iz žgane gline, dajejo novomeškimi izkopaninam visoko znanstveno in muzejsko ceno. Med prazgodovinskimi najdbami je gotovo najdragocenejši inventar iz groba ilirskega kneza, ki je bil ubit v 4. stoletju pred n. št. Poleti 1973 pa je bilo na Baletovem vrtu, poleg stavbe nekdanjega okrajnega glavarstva, odkrito precejšnje rimsko grobišče, ki je dalo nepričakovano bogate rezultate. Med temi izkopaninami izstopajo zelo lepo oblikovane posode iz žgane gline in svojevrstne oblike grobov, ki so bili narejeni iz kamnitih plošč.

Že večkrat je bilo poudarjeno, da so novomeške najdbe iz halštatskega (ilirskega) časa evropsko pomembne. To je ocena, ki je prišla iz tujine, saj so velik del novomeških izkopanin restavrirali v slovitih delavnicah Centralnega muzeja v Mainzu. Vedeti je treba, da v tamkajšnjih delavnicah sprejmejo v delo le takšne najdbe, ki lahko reprezentirajo kulturo določenega obdobja in prostora v evropskem okviru. Dejstvo, da so v pravkar izšli XIII. knjigi Propyläen Kunstgeschichte objavili kar tri fotografije (ena barvna in dve črno-beli) izkopanin iz Novega mesta, je zadosten dokaz o mednarodnem slovesu, ki ga uživajo te najdbe. Vse izkopanine iz mesta hrani Dolenjski muzej v Novem mestu, kjer so obiskovalcem na ogled.

Tone Knez

Litijski energetske Pust

V Litiji so ob letošnjem Pustu že 17. zapovrstjo slovesno proslavili čas pustnih mask in okroglega smeha. Vendar je litijski karneval posebnost svoje vrste, saj njegove norčavosti segajo vsako leto po trenutnih zanimivostih svetovnega dogajanja. Prvič so organizirali pravo pustno povorko leta 1959, tej pa so vsako leto sledili vedno bolj domiselni, predvsem pa politično in gospodarsko aktualni karnevali.

Letošnji litijski karneval je bil namenjen hudomušnemu obravnavanju sve-

točne energetske krize. V veselem sprevedu je tokrat korakalo več kot 600 pustno ovekovčenih figur svetovnega naftnega življenja, posebno vlogo pa so imeli seveda naftni šejki, ki so se prišli v Litijo dogovarjat, da bi tu ustanovili »litijski šejkat«. Njihov dogovor naj bi veljal zamenjavi nafte za litijske smeti. Litijanom je seveda največ do tega, da bi spodbujali slovenski humor in pustne figure na dostojen, predvsem pa resnično aktualen način. Čisti dobiček karnevala pa so namenili za obnovo gradu Bogenšperk.

Tekst in foto:
Stojan Žitko

Stanovanjska zadruga DOM

Ugodnosti gradnje

Z našo zadrugo lahko gradi vsak državljan. Potrebno je le, da je občan član zadruge. Včlanjenje v zadrugo je enostaven postopek — izpolni se določen obrazec ter vplačate vpisnino in zadrugi delež. Vpisnina znaša dvesto, zadrugi delež pa tristo din, kar je skupaj petsto dinarjev. Občani, ki se včlanijo v zadrugo, dobe pravico, da soddločajo o vseh zadevah v zadrugi in so popolni samoupravljalci. Občani, ki se odločijo za gradnjo z zadrugo, imajo več prednosti: ni jim treba biti fizično prisotnim in v času urejanja dokumentacije in celotne gradnje, zadruga jim uredi vse, lokacijo, projekt ter jim hišo zgradi, če se tako odločijo. Delno pa je gradnja tudi cenejša, saj dobi zadruga zemljišče brez licitacije, vemo pa, da je pri licitaciji konkurenca često velika in cena zaradi tega raste. Za občana lahko naredimo vse, odvisno seveda od njegovih finančnih možnosti. Dajemo mu varstveno garancijo, da bo objekt v določenem času v meji dogovora zgotovljen.

Pri zadrugi obstaja gradbena operativa, ki lahko na podlagi sklenjene pogodbe zgradi objekt do določene faze po želji interesenta. Torej je možna gradnja do prve ali druge plošče ali do tretje faze, to je vključno s streho. Največ primerov imamo, da se na začetku sklene pogodba do tretje faze s streho, kasneje pa se dogovorimo še za ostala gradbena in obrtna ter instalacijska dela. Če ima možnost, lahko določena dela opravi interesent tudi sam ali z znanzi oziroma osebam, ki jih izbere sam; vse to se seveda dogovorimo ob sklepanju pogodbe.

Za pogodbeni dela pa morajo biti denarna sredstva seveda na razpolago; bodisi s krediti po banki (če je vezal devizna sredstva v njej) ali z direktnim vplačilom z dinarskimi sredstvi pri blagajni zadruge.

Vprašanje gradnje v lastni režiji je sedaj mnogo bolj kontrolirano, ker mora investitor prijaviti na občini izvajalca oziroma morajo izvajalci, če delajo »na fušo«, prijaviti vrednost doseženega dohodka pri davčni upravi občine. Glede na to, da investitor naročnik del nima pri takem načinu dela nobene garancije glede rokov, zlasti pa kvalitete opravljenih del, moramo, da se našim zdomcem takšen način gradnje ne izplača in je boljše iskati izvajalca v družbenem sektorju. Naj omenim še eno novost. Naša zadruga je skle-

nila kooperacijsko pogodbo z mariborskim Marlesom. Tako bo zadruga Dom zastopala Marles v vsej celjski regiji. Vsa gradnja Marlesovih montažnih hiš na tem območju se bo izvajala po naši zadrugi. Seveda ni treba misliti, da bodo zato ti objekti dražji. Ne, postavljali jih bomo po ceni proizvajalca.

Gradnja montažnih stanovanjskih hiš je zelo ugodna, kajti za celo leto skrajša čas do vselitve. V nasprotju s klasično gradnjo, kjer je zaradi vlažnosti možna vselitev šele leto po dokončani gradnji, se lahko v montažno hišo vselite takoj. Naša organizacija se že več kot 15 let ukvarja v glavnem z individualno gradnjo za občane, v zadnjih letih pa tudi za naše zdomce, in do sedaj nismo imeli nobenih resnejših reklamacij, zlasti pri zdomcih ne. To dokazuje, da so naši napori usmerjeni prav v to, da dogradimo stanovanjski objekt v kar največje zadovoljstvo naročnika.

Prav letos smo gradili deset objektov za naše zdomce. Prav v nobenem primeru ni bilo nobenih sporov ter sta vladala obsejstransko razumevanje in zadovoljstvo. Menimo, da so prednosti, ki jih daje gradnja v okviru naše stanovanjske zadruge, tolikšne, da bi jih morali zdomci, ki se odločajo za gradnjo stanovanja, še bolj upoštevati.

Florijan

Letos je minilo sedemindvajset let, ko sem ga spoznal za Bežigradom v Ljubljani. Kmalu potem, ko sem začel delati na neki stavbi v tem ljubljanskem predmestju, sem se seznanil z vrsto delavcev, v katerih sem nekako instinktivno zaslutil dobre tovariše. In res smo po kratkem času postali tako dobri prijatelji, da smo naravnost iskali eden drugega in vsak prosti čas izrabili za medsebojne pomenke.

Našim razgovorom se je pridružil tudi tesar Florijan. Sprva ni vzbujal moje pozornosti. Bil je nenavadno miren in tih. Toda drugi tovariši so mi povedali, da je zelo pošten, da se zanima za delavsko gibanje. Pritegnili so ga k našim opoldanskim razgovorom, na katerih smo ponavadi govorili o položaju delavstva, komentirali vsakodnevne novice itd. Skupno delo, trpljenje in hrepenenje ustvarja medsebojno povezanost in zaupanje. Naši razgovori so postajali vedno bolj temeljiti in odkriti. Pričeli smo snovati sindikat — strokovno organizacijo —, da bi z njeno pomočjo dosegli povečanje plač, ki so bile takrat tako nizke, da še samec ni mogel živeti z njimi, kaj šele delavec, ki je imel družino.

Pogosto smo se v naših razgovorih spominjali tudi tovarišev, ki so zato, ker so se borili proti šestojanuarski diktaturi, za demokratične pravice našega ljudstva, trpeli v Glavnjači, Sremski Mitrovici, Lepoglavi in drugih mučilnicah nekdanje Jugoslavije.

Florijan je v naših debatah le redko sodeloval. Samo, kadar ga je kakšna misel zadelo posebno v živo, se je zganil, narahlo pokimal z glavo ter komaj slišno dejal: »Tako je!« ali pa »Tako bo, tako mora biti.«

Potem je neko jesensko popoldne, ko smo prejeli borno plačo, pritekel za menoj in mi stisnil v roko bankovec za 50 din: »Za tiste, ki za svobodo in pravice delavcev trpijo po ječah.« Glas mu je bil nenavadno mehak. Krepko sem stisnil roko, on pa je skoraj proseče nadaljeval: »Veš kaj, pridi jutri k nam. Moja Ana bi te rada videla. Pridi.«

Se tisto nedeljo sem šel na obisk k Florijanu in njegovi družini v stanovanje, kakršno so takrat imeli v Ljubljani skoraj vsi delavci — posebno pa stavbinci — v kleti ali pa na podstrešju.

Florijan je stanoval na podstrešju. To stanovanje se je zakoreninilo v mojem spominu. Vse je bilo v njem na svojem mestu. Florijanova žena, visoka, krepka Gorenjka, je znala vnesti vanj tisto značilno gorenjsko snažnost in red ter neko svetlo veselost. Nisem se še do dobrega razgledal, že se me je polastilo veselo razpoloženje, podobno tistemu, ki se me je vedno lotilo, kadar sem se v zgodnjem poletnem jutru odpravljal s tovariši v planine.

Ana mi je krepko stisnila roko: »Vesela sem, da si prišel,« in že ji je pogled splaval k triletnemu dečku, ki je stal ob njej in nato k drugemu mlajšemu, ki je v mali postelji spal ob oknu in bil v svojem otroškem snu tako lep, da kar nisem mogel odtrgati pogleda od njega.

Ta dan me je s Florijanom in njegovimi polnoma zblizal. Tako mi je bilo, kakor da sem od rojstva član te družine.

Tri tedne pozneje so me sredi dela poklicali v pisarno in mi sporočili, da sem odpuščen. Nekdo me je ovadil. Florijan je stiskal pesti: »Oh, da bi vedel, kdo je, ne bi se mu dobro godilo.«

Zopet se je začelo romanje za delom od podjetja do podjetja. Toda zima je bila na pragu, sezonsko delo je šlo h koncu. Kratkoterminalo — dela ni bilo.

Dan pred novim letom sem se okrog 11. ure slabe volje vračal v stanovanje. Se preden pa sem stopil v sobo, mi je prišla naproti moja gospodinja:

»Neka gospa je prišla in prinesla zavitek za vas. Postavila sem ga na mizo.«

Premišljeval sem, kaj bi moglo biti. Zavitek je bil precej težak. Odprl sem ga in preseñeñen obstal. Bilo je v njem kup dobrih

Tomo Brejc-Pavle, kot ga je narisal Marjan Kocjan, učenec 8. razreda osnovne šole Tomo Brejc v Kamniku

Letos mineva deset let smrti ustanovitelja in prvega glavnega urednika Rodne grude Toma Brejca, skoraj v istem času pa je tudi sedemdesetletnica njegovega rojstva. Obe Brejčevi obletnici so najbolj svečano počastili v Kamniku, kjer so jubilejne slovesnosti vključili v proslavo ob počastitvi slovenskega kulturnega praznika. Pretežen del kamniške prireditve so pripravili učenci osnovne šole, ki si je izbrala ime po narodnem heroju Tomu Brejcu-Pavlu.

V počastitev Brejčevega spomina ponatiskujemo odlomek iz Brejčeve črtice, ki je bila v naši reviji objavljena v letu 1955. Celotna črtica je bila objavljena tudi v glasilu osnovne šole Toma Brejca v Kamniku »Cvetoča vejica«.

jestvin, več zavojškov cigaret in na dnu malo pismo. Odprl sem ga in bral: »Vemo, da Ti ni dobro, ker si brez zasluška. Pošljamo Ti nekaj malega za praznike. Želimo, da se osebn oglasiš pri nas — čimprej.«

Podpisani Florijan, Ana ter še nekaj tovarišev.

V pismu je bil bankovec za sto dinarjev.

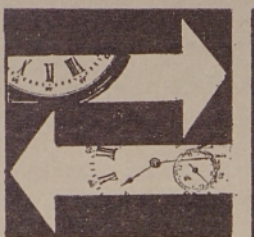
Sedel sem na posteljo in prižgal cigareto. Soba, katere sem se še pred desetimi minutami bal, je postala zdaj lepa in privlačna. Skoraj so mi solze stopile v oči. O ti dobri moji tovariši! Kar mimogrede mi je prišlo na misel, da je kljub vsemu trpljenju in bedi vendarle lepo živeti na svetu, če ti stojijo ob strani tako sijajni tovariši, kakršna sta Florijan in njegova Ana.

Tisto zimo sem marsikakšen dan preživel v Florijanovi družini, se igral z malim Tončkom in se pomenkoval s Florijanom in Ano. Na spomlad se je Florijan z družino vred preselil nekam na Gorenjsko. Mene pa je nekaj mesecev pozneje vzela tujina.

Pevski zbor osnovne šole Toma Brejca na proslavi v počastitev slovenskega kulturnega praznika

začasno
na
tujem

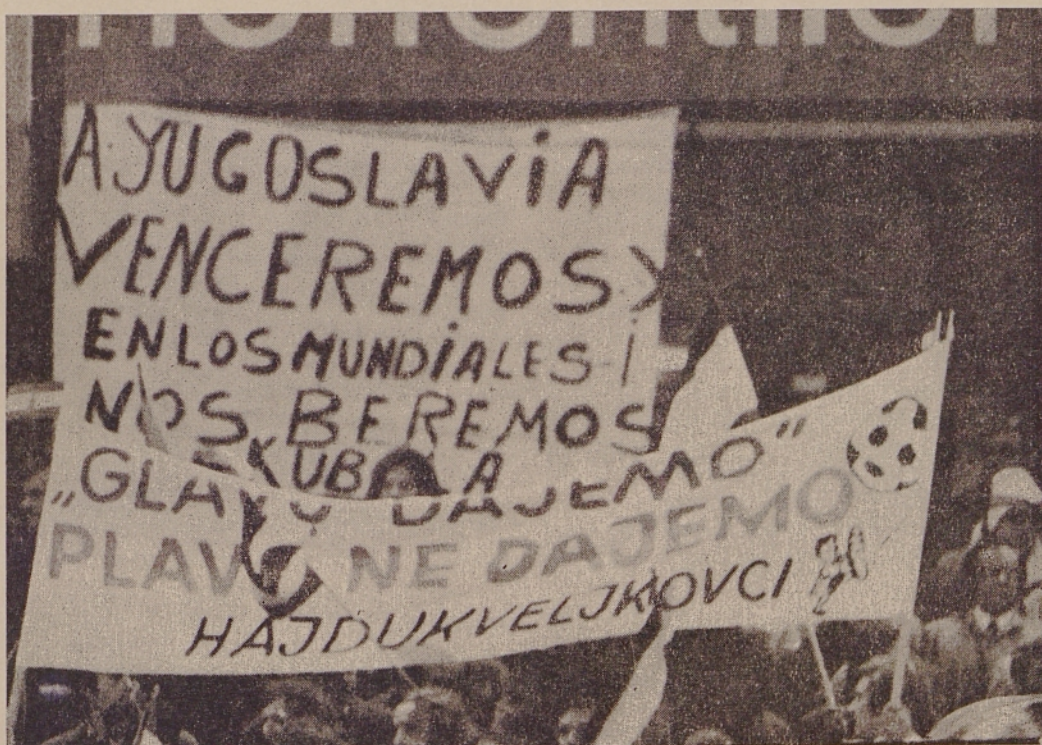
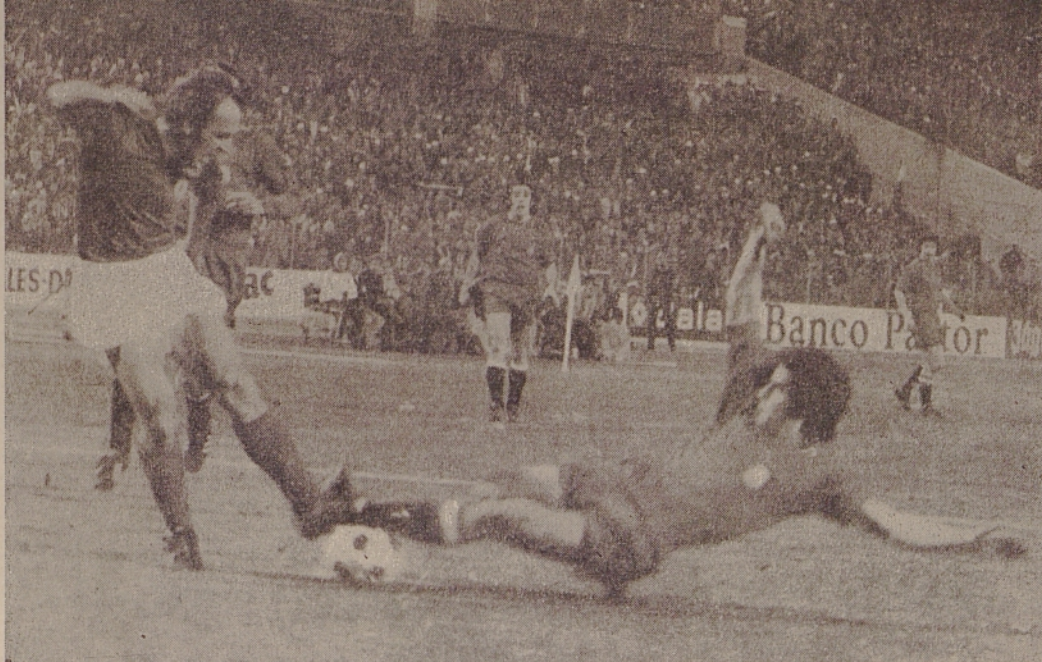

Proslava ob Prešernovem dnevu

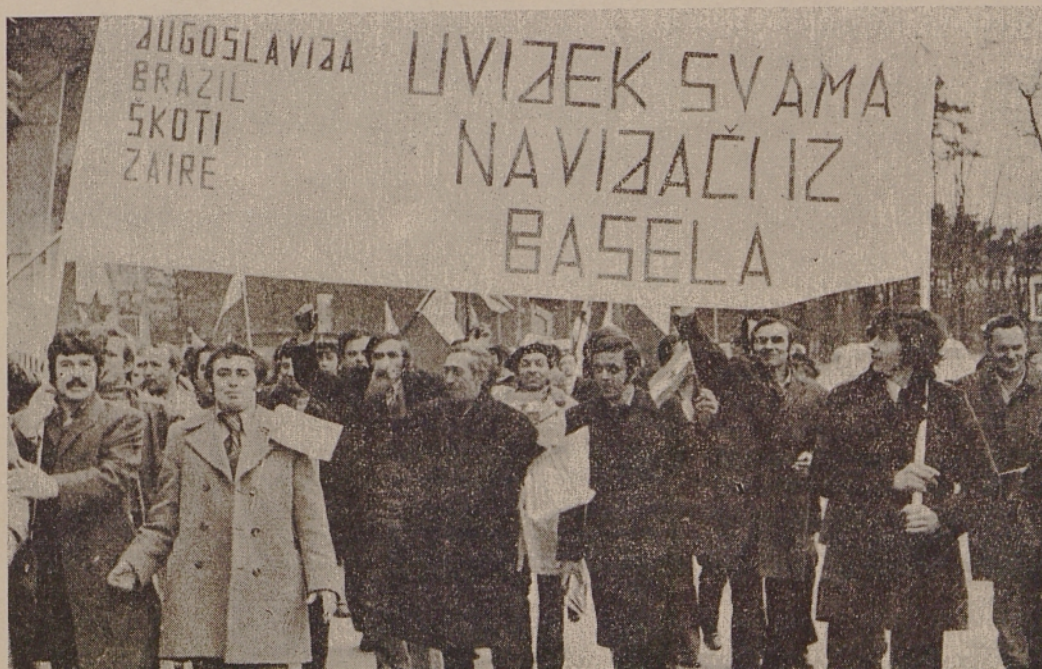
Slovenski kulturni praznik 8. februar smo letos ob 125-letnici Prešernove smrti še posebno svečano počastili tudi Slovenci, ki živimo daleč od svoje domovine. V Dolinškovi gostilni v Rohru se je zbralo v nedeljo 10. februarja popoldne veliko Slovencev iz Stuttgarta in bližnjih krajev. Učenci slovenske šole smo v besedi in pesmi predstavili dela našega največjega pesnika. Tudi moški pevski zbor je zapel dve pesmi. Najbolj mi je bila všeč Prešernova *Od železne ceste*, ki sta jo zapela Gorazd in Irena Golič. Tudi sama sem bila veliko na odru. Napovedovala sem program in povedala zaključni sonet iz Sonetnega venca — Magistrale. Učenci slovenske šole iz Ostheima smo recitali tudi Prešernovo *Zdravljico*.

Proslava je zelo lepo uspela, kar so dokazali tudi gledalci, ki so nas nagradili z navdušenim ploskanjem.

Irena Furdi,
učenka slov. dopolnilne šole
Stuttgart

Za vso Jugoslavijo je bil 13. februar praznik, še posebej svečan pa je bil za številne naše rojake v ZR Nemčiji. Ta dan je v Frankfurtu jugoslovanska nogometna reprezentanca premagala Španijo in se tako uvrstila na finalni del svetovnega nogometnega prvenstva. Ob številnih navijačih, ki so prispeli iz Jugoslavije, iz vse Nemčije in sosednjih držav, so se naši nogometaši lahko počutili kakor doma. Zmaga 1 : 0 je bila zaslužena. To je bil dan, ki ga mnogi zlepa ne bodo pozabili. Na naših slikah, ki jih je posnel fotoreporter Edi Šelhaus, vidimo del tega burnega razpoloženja v Frankfurtu. Zgornji posnetek prikazuje našega reprezentanta Braneta Oblaka, na spodnji sliki pa vidimo optimistične parole naših navijačev na štadionu in po frankfurtskih ulicah.

Veselje do dela na odru

V Nemčijo je prišel pred dvema leti in v tem času si je že prihranil za avtomobil, na katerega je zelo ponosen. Vsakomur zelo rad naredi uslugo in se ponudi za prevoz. Vendar pa lahko rečem, da mu avto pomeni le postransko veselje, saj je Ciril Grah, o katerem teče beseda, eden izmed najdelavnejših članov dramske skupine SKUD Triglav v Stuttgartu.

Ciril Grah je doma iz Prekmurja in tudi tam je igral na amaterskih odrih, čeprav v zadnjem času pred odhodom v tujino ne veliko. »Izredno veselje imam do dramskega dela,« mi je dejal v najinem pogovoru, »in kar nekaj me sili h kulturno-prosvetnemu delovanju. V dramski skupini se najbolj sprostim, ni mi žal prostega časa zanjo. Sem član planinske sekcije pri našem društvu, saj zelo rad zahajam v planine. Bil sem na njihovem lanskem planinskem izletu v Sloveniji in upam, da bom šel tudi letos.«

Ves mladosten, živahen in delaven, tak je Ciril Grah. Polno idej ima, zdi se, da tudi dovolj časa za svoje konjičke.

»Rad bi organiziral namiznoteniško skupino, ki bi bila v sklopu "Triglava", pravi. »Upam, da mi bo to uspelo. Kljub vsemu pa me še najbolj veseli dramsko delo in z veseljem se že učim vloge v novi celovečerni komediji, ki se je zdaj učimo — "Tolmun in kamen". Kaže, da jo bomo uprizorili za dan mladosti. Moti pa me, da nekateri tega našega dela ne jemljejo dovolj resno, ne hodijo redno na vaje in s tem povzročajo režiserju velike težave.«

Upamo, da bo Ciril Grah tudi v prihodnje tako prizadeven društveni delavec pri Triglavu v Stuttgartu. **Vladislav K.**

Uspelo pustovanje v Stuttgartu

Vsak naš rojak je bil vesel, ko je po Stuttgartu videl lepe modre plakate, ki so vabili na slovensko pustovanje v Kolpinghausu v nedeljo 17. februarja. Pripravila ga je dramska sekcija SKUD »Triglav«. Za dobro glasbo je poskrbel trio »Slavček«, v katerem igrajo Marjan Retelj in brata Ivan in Vlado Muster. Kdo bi si mislil, da en sam trio lahko ustvari tako prijetno razpoloženje! Vsi trije glasbeniki so redno zaposleni drugod, kot trio pa nastopajo predvsem ob sobotah, veliko tudi v svojo lastno zabavo. Zaradi njihove kvalitete so jih že večkrat vabili, da bi kje redno nastopali, vendar za zdaj tega ne morejo prevzeti. Slovenski pustni večer v Kolpinghausu je res lepo uspel, kar je zasluga predvsem tistih, ki so pomagali organizirati in seveda tudi vseh treh glasbenikov. Posrečen je bil tudi srečolov z glavnim

Ciril Grah (levo) v »Županovi Micki«

Igralci, ki so sodelovali pri »Užitkarjih«

Prizor iz »Užitkarjev«

Dramska skupina SKUD »Triglav« na vajah

dobitkom — kolesom, ker je tem vozilom po zadnji bencinski krizi spet poskočila cena. Pripravljene so bile tudi nagrade za maske — steklenica domačega hruškovega likerja, biskvit, steklenica vina in šampanjca. Dramska sekcija je poskrbela tudi za humoristično točko. Dramski sekciji SKUD Triglav gre za organizacijo te prireditve vse priznanje. Sami člani pa pravijo, da bi bilo še boljše, ko bi imeli več članov, zato — tudi ob tej priložnosti — vse prisrčno vabimo. Srečanja so v klubskih prostorih na Filderstr. 1 v Stuttgartu vsak torek!

V. K.

Razstava jugoslovanskih mladinskih knjig na Švedskem

Že nekaj tedno kroži po vsej Švedski v krajih, kjer živi večje število Jugoslovancev, razstava jugoslovanskih knjig za mladino. Namenjena je predvsem otrokom jugoslovanskih dopolnilnih šol, učiteljem, pa tudi švedski javnosti, ki jo zanima tovrstna jugoslovanska izdajateljska dejavnost. Razstave so le po nekaj dni v posameznem kraju in so pripravljene tako, da so hkrati poučne prireditve za naše šolarje. Po ogledu knjig jim po želji predvajajo tudi posamezne gramofonske plošče, posnetke radijskih šolskih ur, predvajajo pa tudi jugoslovanske mladinske in risane filme. Švedskim šolarjem, ki obiskujejo to razstavo, dajejo tudi splošne informacije o Jugoslaviji, njeni kulturi, jezikih in jih opozarjajo na knjige, ki so v jugoslovanske jezike prevedeni iz švedščine.

Razstava jugoslovanske mladinske literature bo obiskala skupno trinajst švedskih mest in bo zaključena konec maja.

Pustna zabava v Berlinu

V februarskih pustnih dneh je Slovenska katoliška skupnost v Berlinu priredila tradicionalno slovensko pustno zabavo, ki se je je udeležilo izredno veliko število naših rojakov z vseh koncev tega mesta. Za dobro voljo je poskrbel ansambel »Slovenski fantje« iz Berlina. Zabavni program je povezoval g. Stefan Vereš. Proti polnoči je bil ples v maskah, od katerih so bile najlepše tudi nagrajene.

Slovenska katoliška skupnost je svojo aktivnost razvila predvsem v obliki dramske in pevske skupine, prizadevajo pa si tudi za dopolnilni pouk iz slovenskega jezika. Zdaj imajo ta pouk v dveh skupinah, poučuje pa učiteljica Škofova. Potrebna učila jim je poslala Slovenska izseljenska matica, poučujejo pa po učnem programu, ki jim ga je posredovala jugoslovanska vojna misija v Berlinu.

Rok Leskovšek, Berlin

Pri društvu Bled v Essnu najbolj aktivna mladina

Slovensko kulturno in športno društvo Bled v Essnu je imelo 10. februarja svoj letni občni zbor, na katerem smo izvolili tudi novo društveno vodstvo. V novi upravni odbor so bili izvoljeni: za predsednika Heinz Sieger, za podpredsednika Pavla Kurmanšek, za blagajnika Jožica Sieger, za tajnika Rudolf Ravnak, za predstavnika mladine pa Milan Pejovnik. Od januarja dalje je pristopilo v naše društvo precej mladine, ki je zdaj najbolj aktivna skupina. Več prireditev organiziramo samostojno, sodelujemo pa tudi pri prireditvah Jugendzentrums v Essnu. Eno izmed takšnih prireditev, ki je lepo uspela, smo imeli 18. januarja. Udeležil se je tudi jugoslovanski konzul iz Dortmunda Vlado Mihelič.

Dne 24. februarja smo s pustno veselico odprli obnovljeni Kolpingov dom. Na prijetni zabavi se je zbralo blizu štiristo Slovencev. Med gosti smo pozdravili tudi predstavnike slovenskega pisateljskega društva iz Ljubljane. Ob tej priliki nam je novinar Bogdan Pogačnik povedal veselo novico, da nas bo konec marca obiskal znani Slovenski oktet iz Ljubljane. Tega obiska smo zelo veseli in komaj čakamo, da bo z odra Kolpingovega doma zadonela prelepa slovenska pesem iz grl priznanih pevcev.

Pripravljamo se že tudi na skupno mednarodno mladinsko prireditev, ki bo v Essnu 27. aprila pod okriljem Jugendzentrums. Na njej bo nastopila mladina vseh narodnosti, ki žive in delajo tukaj v Westfaliji. Že zdaj se tudi zelo veselimo izseljenskega piknika, ki bo 4. junija v Škofji Loki. Kakor lani smo se tudi letos prijavili k sodelovanju na tej veličastni izseljenski prireditvi. Z iskrenimi pozdravi od Slovencev društva Bled iz Essna.

predsednik Heinz Sieger
tajnik Rudi Ravnak

III. slovenski veleslalom v Švici

Slovensko planinsko društvo »Triglav« iz Züricha je v nedeljo 3. marca že tretje leto zapored organiziralo srečanje ljubiteljev bele opojnosti. Tokrat je bila gostiteljica Slovencev in Jugoslovancev prijazna gorska vasica Unteriberg, ki leži v dolini Minster pod slikovitimi pobočji znanega smučarskega centra Hoch-Ybrig. Človeku, ki ni bil prvič na taki prireditvi, se nehoti vsiljujejo primerjave in skuša najti tisto, kar je morda bilo posebnost letošnje prireditve. Lahko trdimo, da prireditev iz leta v leto raste. Tu je najprej vedno večje število tek-

S slovenskega pustovanja v Bürgerbräukeller v Münchnu

movalcev, saj je obsegala startna lista prek 130 prijavljencev. Druga značilnost je gotovo v tem, da se tekmovalca udeležuje iz leta v leto več pripadnikov drugih narodov in narodnosti Jugoslavije. In končno so organizatorji lahko prvič pozdravili v svoji sredi ekipo iz domovine, ki jo je poslala Smučarska zveza Slovenije, in dve ekipi švicarskih tekmovalcev — vse te ekipe so tekmovalce izven konkurence. Prezreti pa ne gre tudi dejstva, da so bili letos med tekmovalci in gosti tudi člani slovenskih društev iz Stuttgarta, Münchna, Avstrije in Francije. To je gotovo najlepše plačilo marljivim organizatorjem, ki sodijo da je srečanje rojakov v tujini za mnoge udeležence prav tako pomembno kot samo tekmovalce.

Zagate, ki so pestile zaradi nenormalnih snežnih razmer v tem času skorajda vse organizatorje smučarskih prireditev, niso bile prihranjene tudi našim »triglavom«. Z izrednimi napor in ob polni podpori švicarskih prijateljev so uspeli »nanositi« zadostno količino snega in pripraviti proge za vse razrede tekmovalcev. Čeprav je muhavo vreme v soboto zastavljalo še vrsto vprašajev, je vedno optimističen organizator Jože Jelovčan dejal: »Tekmovalce bo, četudi bodo padale prekle z neba!«. No, nedeljsko jutro nas je prebudilo s sončnimi žarki, ki so ves dan grel tekmovalce in gledalce. Strokovno vodstvo tekmovalca je bilo na visoki ravni. Kako tudi ne, saj so bili v njem prekaljeni poznavalci »stroke, kot je inž. Damjan Hladnik, dr. Dušan Florjančič in švicarski prijatelj J. F. Zwicky, katerim je bila v pomoč še vrsta rojakov in tamkajšnjih prijateljev.

Kot je to v navadi na takih tekmovaljih, smo najprej spremljali tekmovalce najmlajših. Med cicibankami je bila prva Sonja Hladnik, med moškimi sovrstniki pa Daniel Ilar. V razredu pionirk je bila z veliko prednostjo najboljša Katja Hladnik, pri vrstnikih pa Edi Vodnjov.

Mladinci so imeli najboljšega v Miranu Denacu, članice in mladinke pa Milko Kozjek, ki je prejela tudi pokal revije Antena.

Člani so vozili 1400 m dolgo progo z 250 m višinske razlike in 35 vratci. Razdeljeni so bili v dve skupini. V prvi skupini je bil zmagovalac Petronič Mile, v drugi pa Belec France.

Po tekmovalju je bila slavnostna razglasitev rezultatov, predaja pokalov in praktičnih daril. Prehodni pokal Slovenske izseljenske matice si je priborila II. ekipa SPD »Triglav« v sestavi: Mile Petronič, Franc Pintarič in Rudi Uderman. Zmagovalac posameznik je prejel tudi pokal SPD »Triglav«. Pokal Planinske zveze Slovenije za najboljšega člana planinskega društva »Triglav« je prejel zaslužni društveni delavec Janez Peternel. Ker smo uvodoma omenili, da so bile tokrat na startu tudi dve švicarski ekipi in ena iz domovine, naj povem, da so naši fantje tekmovali že v soboto na lokalnem švicarskem tekmovalju in v nedeljo na slovenskem veleslalomu in da so se dobro odrezali. Obkrat je bil zmagovalac tržičan Komac, ki je prejel medaljo na švicarskem tekmovalju in pokal slovenske izseljenske matice za najboljšega gosta.

Poročilo o tekmovalju ne bi bilo popolno, če ne bi zapisali, da so tekmovalci prejeli tudi vrsto lepih praktičnih daril, ki so jih prispevale delovne organizacije iz domovine in iz Švice. Mimo pokrovitelja tovarne »Elan« iz Begunj so se spomnili naših rojakov v Švici še: Iskra — Ljubljana, Gorenje — Velenje, Pletenina — Ljubljana, Lisca — Sevnica, RTV Ljubljana in sekretariat za kulturo in prosveto SRS. Od tamkajšnjih podjetij in ustanov pa so se odzvali prošnji društva: jugoslovanski generalni konzulat v Zürichu, Montanasport — Hergeswil, Perles — Pieterlen, predstavništvo JAT — Zürich, Ferense — Radio Color-tehnik AG, Hotel Krone — Baden, Hubert & Sonn Skihosenfabrik — Tothen-

thurm in Sportbedarf — Ostermundige. Seveda pa ne gre pozabiti tudi Konstantina Marty-ja, ki je prispeval spominska darila fantom, ki so prišli iz Slovenije in ki je bil tudi sicer v veliko oporo organizatorjem tekmovanja.

Naj ob koncu zapišem, da so udeleženci tekmovanja in srečanja tople pozdravili besede predstavnice konzulata tov. Bosiljke Milakara in predstavnika SIM. Vsem nam pa je bilo težko, da nismo slišali besed prizadevnega predsednika SPD »Triglav« rojaka Avgusta Teropšiča, ki ga je bolezen za nekaj časa privezala na bolniško posteljo. Želji vseh prisotnih, da bi čimprej okreval, se pridružujemo tudi vsi na izseljenski matici, pri njihovem plemenitem delu.

Drago Seliger

Obvestila

Srečanje slovenskih otrok v Švici

Slovensko planinsko društvo »Triglav« organizira v počastitev dneva mladosti srečanje slovenskih otrok iz Švice. Srečanje, ki bo združeno s proslavo in piknikom, bo 26. maja v Unteribergu v osrednji Švici. Društvo vljudno vabi vse starše, ki imajo otroke, in tudi druge rojake, da se v čim večjem številu udeležijo tega srečanja. To bo priložnost, da se otroci in tudi ostali srečamo med seboj, poglobimo prijateljstva in navežemo nova poznanstva. Za vse informacije se obrnite na naslov SPD Triglav, Seestr. 358, 8706 Meilen. Vsi zainteresirani dobijo točen program v prvi polovici maja.

Otroško letovanje v domovini

SPD Triglav poskuša skupno s slovenskimi šolami v Švici v poletnih počitnicah organizirati letovanje slovenskih otrok na sev. Jadranu. Kje bodo otroci letovali, koliko časa in kako bo letovanje potekalo, je odvisno od skupnega števila prijavljenih otrok.

Če ste zainteresirani za letovanje otrok na morju, vas vabimo, da brezobvezno izpolnite vprašalni list (ki ste ga prejeli po pošti) in ga čim prej pošljete na naslov društva. Na osnovi vaših odgovorov bomo lahko ugotovili število otrok in izbrali najprimernejši čas. Obvestite o tej naši akciji še znance, ki morda niso prejeli našega pisma!

SPD Triglav

Zahvala

Slovensko planinsko društvo Triglav se zahvaljuje vsem podjetjem in ustanovam, ki so s svojim sodelovanjem omogočili organizacijo zimsko-športne prireditve III. slovenski veleslalom v Švici.

Pokale so prispevali: Slovenska izseljenska matica prehodni pokal in za najboljšega gosta,

Planinska zveza Slovenije za najboljšega člana SPD Triglav,

revija Antena za najboljšo tekmovalko.

Nagrade so darovali — iz domovine:

Elan, Begunje — pokrovitelj tekmovanja,

Iskra, Ljubljana,

Gorenje, Velenje,

RTV Ljubljana,

Rep. sekretariat za prosveto in kulturo,

Pletenina, Ljubljana,

Lisca, Sevnica.

Iz Švice:

Jugoslovanski gen. konzulat Zürich,

Montanasport, Hergeswil,

Perles, Pieterlen,

predstavništvo JAT, Zürich,

Fernseh und Radio Colorteknik AG,

Hotel Krone, Baden,

Huber und Sohn Skihosenfabrik, Rothen-thurm,

Sportbedarf, Ostermündingen.

Nagrade za tekmovalce iz Slovenije je prispeval Konstantin Marty — Bauunternehmen Unteriberg, ki je pomagal tudi pri celotni organizaciji. Okrepčila na cilju je brezplačno prispevala OVOMAL-TINE iz Berna.

Se enkrat — iskrena hvala vsem!

SPD Triglav v Švici

»Triglav« — tudi nogometni klub

Vrsti Triglavov, društev, klubov in pevskih zborov, ki so jih ustanovili naši rojaki po svetu, se je v začetku februarja pridružil še nogometni klub Triglav, ki so ga ustanovili rojaki v Bielefeldu v ZR Nemčiji. Klub ima trenutno 22 igralcev, od katerih je kar 13 Slovencev, drugi pa so Hrvatje. Ustanovitelj kluba je Marijan Rošar iz Vitanja pri Celju, ki hkrati opravlja v klubu dolžnosti predsednika in trenerja, v moštvo pa vratarja. Za začetek se je klub »Triglav« prijavil v občinsko nogometno ligo v tem mestu, kjer so se začela tekmovanja 24. marca.

V Bielefeldu živi okrog 7.500 Jugoslovancev, nogometni klub »Triglav« pa je prvi jugoslovanski klub v tem mestu, zato ima veliko razumevanje tudi s strani domače javnosti.

Namesto navadne vode — Radenska — tri srca

Radensko in druge brezalkoholne in alkoholne pijače lahko kupite tudi v Baden-Württembergu pri:

- Anton Kranjc, prodaja pijač Sindelfingen, tel.: 07031/8 18 09 in v skladišču Holzgerlingen, Schlossstrasse 46, tel.: 07031/46 90,
- Frau Emma Binder, Ruit a.d. Filder bei Esslingen, Brühlstr. 4,
- Herrn Karl Vogrinec, Mittelstadt-Reutlingen, Reutlingerstr. 1,
- Herrn Milič Čedo, Reicheneck-Reutlingen, Weingartenstr. 8,
- Fa. Bernhard Dettinger, 722 Schwenningen, Pestalozzistr. 36,
- Fa. Manfred Peter, 722 Schwenningen, Wilhelmstr. 47,
- Fa. Steffan, 722 Schwenningen,
- Fa. Mauch, Villingen, Schimelweg 8,
- Fa. Hähn, Unteraichen 7022, Schulstr. 52,
- Fa. Josef Vidervol, Jockrin-Wörthb-Karlsruhe, Trüfelsstr. 6,
- Gaststätte Maria Smej, 708 Aalen, Langestr. 45,
- Fa. Novak, 7 Stuttgart, Olgastr. 71
- Mini-Markt Kunz
7 Stuttgart — 1 Augusten str. 69
Podružnice: Rotenwald str. 1
Reinsburgerstr. 136
Forst str. 167

Radensko ste pili doma, pijte jo tudi v tujini!

Narava daje najboljše!

Boljše varstvo naših delavcev v Zvezni republiki Nemčiji

V januarju so bili v Bochumu v Zvezni republiki Nemčiji pogovori med jugoslovansko in nemško delegacijo socialnega zavarovanja, kjer so se pogovarjali o izboljšanju sporazuma o socialni varnosti med obema državama. Naj navedemo samo nekaj najvažnejših vprašanj s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki so bila predmet teh pogovorov.

Ugotovljeno je bilo, da varstvo invalidov, ki so postali dela manj zmožni v času dela v Zvezni republiki Nemčiji, še zdaleč ni zadovoljivo. Nemški organi namreč delovnim invalidom, za katere menijo, da bodo sčasoma postali spet delazmožni, odreja vnaprej samo začasno (največkrat dvoletno) invalidsko rento, po izteku tega obdobja pa jim rento ustavijo brez posebnega obvestila, kaj šele z odločbo. Tako se znajde jugoslovanski delavec kar naenkrat brez prejemkov in se le težko znajde, posebno če ima še družino. Po drugi strani pa nemškim organom ne zadostujejo podatki o delovnem invalidu, ki jim jih posredujejo jugoslovanske invalidske komisije na sedaj predvidenih dvojezičnih obrazcih. Zato sta obe strani sklenili posvetiti delovnim invalidom večjo skrb in jim tudi omogočiti preusmeritev na neko drugo delo, če za dosedanje niso več zmožni.

Jugoslovanska stran je sprožila tudi vprašanje vračanja prispevkov, ki so jih vplačali svojčas jugoslovanski delavci v nemško rentno zavarovanje, ki pa jih želijo imeti sedaj povrnjene, ker ne računajo na nemško rento. Po novi nemški rentni zakonodaji, veljavni od oktobra 1972 naprej, je to vračanje praktično onemogočeno, ker je tudi jugoslovanskim delavcem odprta možnost, da prostovoljno nadaljujejo nemško rentno zavarovanje tudi po vrnitvi v domovino. Jugoslovanska stran je dobila zagotovilo, da bodo nemški organi ugodno rešili vse tiste zahteve jugoslovanskih delavcev za vrnitev prispevkov, ki so bile vložene pred 16. oktobrom 1972, torej pred uveljavitvijo nemške nove rentne zakonodaje (Rentenreformgesetz).

Tretje vprašanje, ki je značilno za odnose med obema državama, je bilo pravilno pisanje jugoslovanskih osebnih in krajevnih imen. Nemški organi namreč očitno razpolagajo samo z nemškimi okupacijskimi imeniki, ki potvarjajo jugoslovanska imena oseb in krajev tako, da ima jugoslovanska stran velikokrat težave pri identificiranju posameznih oseb in krajev. Nemška stran je na pogajanjih obljubila, da bo v prihodnje naslavljala jugoslovanska oseba in krajevna imena po jugoslovanskem pravopisu.

dr. Lev Svetek

Pogovori med Jugoslavijo in Belgijo o socialni varnosti

V dneh od 15. do 17. januarja 1974 so bili v Beogradu pogovori o socialni varnosti med delegacijama Jugoslavije in Belgije, in sicer o izboljšanju izvajanja obstoječega meddržavnega sporazuma o socialni varnosti. Pogovori so bili na ravni zveznih organov za socialno zavarovanje (invalidsko in zdravstveno zavarovanje), zato so se morali nujno omejiti na izboljšanje postopka v zvezi z izvajanjem sporazuma, ne pa morda tudi na samo spremembo obstoječega sporazuma, ki velja že prek 15 let.

Predvsem so bili sprejeti sklepi o izboljšanju in pospešitvi postopka v zvezi s priznavanjem dajatev iz zdravstvenega varstva, predvsem družinam, ki ostanejo v Jugoslaviji, kakor tudi uživalcem belgijskih rent in pokojnin, ki živijo v Jugoslaviji. Sklenjen je bil sporazum o zagotavljanju dajatev večje vrednosti, kakor so to proteze, ortopedska in druga pomagala ter dajatve v naravi večjega obsega, za kar je po določbah sporazuma potreben poseben pristanek tiste strani, v katere breme gredo dajatve (običajno torej belgijske). Dogovorjena je bila meja, prek katere je tak pristanek nujen, in sicer znesek 2.000 jugoslovanskih dinarjev oziroma 5.200 belgijskih frankov.

Za uživalce belgijskih rent in pokojnin, ki živijo na območju Jugoslavije, so bili sprejeti sklepi o zagotovitvi zdravstvenega varstva v breme belgijskega zavarovanja, tako da gre to varstvo v breme belgijskih organov brez nadaljnega takrat, kadar znaša pokojninska doba uživalca več kot eno tretjino polne pokojninske dobe. Za uživalce, ki nimajo ene tretjine polne pokojninske dobe (po belgijskih predpisih), je potrebno, da plačajo za zagotovitev zdravstvenega varstva poseben prispevek belgijskemu zavarovanju, sicer ne morejo koristiti zdravstvenega varstva v breme belgijskega zavarovanja. O načinu tega — v načelu sicer prostovoljnega — plačevanja prispevkov so bili sprejeti natančnejši sklepi. Prav tako o plačilu pogrebne in primeru smrti uživalca belgijske rente, ko je prav tako potrebno plačilo prispevka prav do smrti uživalca.

Dogovorjen je bil tudi točen način ugotavljanja višine pavšala, po katerem nadoknadijo belgijski organi zdravstvenega organa jugoslovanskim organom stroške, ki so jih imeli z zdravstvenim varstvom družin naših delavcev, ki so ostale v Jugoslaviji. Ti stroški gredo namreč v breme belgijskega zavarovanja, vendar pritekajo počasi in netočno.

Končno je bilo na dnevnem redu tudi vprašanje t.i. »detaširanih«¹ jugoslovan-

skih delavcev v Belgiji, ki jih zlasti slovenska podjetja pošiljajo v precejšnjem številu na investicijska dela in v okviru poslovno-tehničnega sodelovanja v Belgijo.

dr. Lev Svetek

Pravice in dolžnosti vojaških obveznikov

Vojaški obvezniki so vsi jugoslovanski državljani moškega spola, ki so sposobni za vojaško službo od sedemnajstega do petinpetdesetega leta. V inozemstvo, tudi na delo, lahko potujejo vojaški obvezniki potem, ko so uredili nekatera vprašanja. Pred potovanjem v tujino si morajo nabaviti potni list. Zahtevku za izdajo potnega lista morajo priložiti tudi odobritev za potovanje v tujino zaradi začasnega ali stalnega bivanja, ki jim ga izda oddelek za narodno obrambo na posamezni občini, kjer je vsak obveznik vpisan v vojaško evidenco. Seveda dobi obveznik tako dovoljenje, če ne obstoje z zakonom predpisane ovire. Brez takega dovoljenja, katerega veljavnost je dve leti, vojaški obveznik ne more dobiti potnega lista niti podaljšati njegove veljavnosti.

Med bivanjem v tujini se jugoslovanski vojaški obveznik ni dolžan prijaviti diplomatsko-konzularnemu predstavništvu zaradi vpisa v evidenco, kar je bilo pred časom v veljavi. Tam pa se mora javiti v primeru nevarnosti vojne ali vojnega stanja in upoštevati navodila diplomatskega ali konzularnega predstavništva.

Vojaški obveznik se mora med bivanjem v tujini držati predpisov glede vojaških skrivnosti, ki je bil z njimi seznanjen med služenjem vojaškega roka.

Ko se vojaški obveznik, ki je bival v tujini več kot 60 dni, vrne v domovino, se mora v roku osmih dni po vrnitvi prijaviti na pristojnem občinskem oddelku za narodno obrambo ali pa na pristojnem oddelku občine, kjer se name-rava naseliti za stalno.

Osebe iz rezervnega sestava ne potrebujejo nikakršnega dovoljenja za začasno bivanje v tujini. Pristojnemu uslužbencu, ki izda potne liste, morajo le pokazati vojaško knjižico ali odločbo o nesposobnosti za opravljanje vojaške službe v mirnem času, ali legitimacijo rezervnega oficirja, v kateri je vpisano, da je na način, ki je predviden z zakonom, uredil svoje vojaške obveznosti. Tudi državljan, ki je bil proglašen za stalno nesposobnega za opravljanje vojaške službe, mora pri podaljševanju ali izdajanju potnega lista pokazati le dokazilo o stalni nesposobnosti.

Izkušnja socialne delavke iz Stuttgarta

Tujina

Vsakič, ko pride k nam na obisk Marta, socialna delavka, se je razveselimo.

K nam prihaja iz Nemčije, iz Stuttgarta, iz vlemesta — tam je odstotek zaposlenih jugoslovanskih delavcev najvišji.

Marta je zaposlena pri nemški socialni službi, pri Arbeiterwohlfahrt.

Tam skrbi za naše delavce in delavke, za njihove družine in tudi za njihove otroke. Na svojem delovnem mestu ima dela čez glavo. Ljudje, ki so pomoči potrebni, potrkajo na vrata, zaupajo ji svoje težave, Marta jih zvesto posluša in tudi stori veliko zanje.

Vsakič prinaša s seboj v naš dom nemirni utrip nemškega vlemesta. Švabska, pokrajina z ljudmi vred, pljuske v njeni pripovedi ob nas, in tudi usode naših ljudi, ki se kdaj znajdejo in še večkrat ne znajdejo sredi tujega, kdaj tako mrzlega sveta, zaživijo v nas.

Marta je prišla, naši babici pa je dala volnene nogavice — da je ne bo zeblo, je rekla. Babica podrži nogavice v rokah in reče, Marta že ve, komu bo kaj v hasek.

Oh, je rekla Marta, ko pa tolikokrat ne vem svetovati človeku, ki je v stiski... In nato meni: Res, veš, zdaj mislim na Marjana...

Pa ne, da se sprašuješ, kaj storiti, sem rekla.

Pomislila sem: Marta je socialna delavka — to je njeno življenje — to je njena služba...

Marta pa ko da bi pri naju mogla najti odgovor: Res, mogoče mi vidva vesta svetovati.

Se vedno si vozelj razvozlala sama, Marta, sem rekla.

Oh, za Marjana gre, za otroka, je rekla že vznemirjena. Naj vama povem vse po vrsti. Ni še dolgo tega, sedela sem v pisarni Arbeiterwohlfahrt, ko me je poklical telefon. Bil je ravnatelj osnovne šole. Vprašal me je, če sem socialna delavka in če znam govoriti slovensko. Za otroka gre, mi je dejal. Če le utegnem, naj pridem k njemu v šolo — še danes.

Poznaš me — za otroka, ki je v stiski, sem storila vse še takrat, ko sem bila doma. Kako da ne bi storila vsega v Stuttgartu in v Nemčiji.

Ljudsko šolo, kamor je hodil deček, sem poznala — v službo sem hodila mimo. Poiskala sem torej pisarno in ravnatelja. Prvo srečanje z ravnateljem je bilo prisrčno. Izžareval je neko posebno toplino, ki sem jo tolikokrat iskala zaman v švabskem poslovnem mestu.

Za Marjana gre, je rekel ravnatelj, zato sem vas poklical — ne znam, ne vem si več pomagati.

V kateri razred hodi Marjan? sem vprašala. V tretjega. Lahko pa bi bil že v četrtem.

Potem ponavlja razred?

Ponavljja, ja. A ne mogoče zato, ker ne bi bil dovolj bister. Fant je inteligenčen nadpovprečno, testiral ga je psiholog...

In kaj je z njim narobe?

Priznati moram, da sem postala tudi sama vznemirjena.

Kaj je narobe? Draga moja, vse, vse je narobe. Marjan noče Nemčije, noče Stuttgarta, noče šole, noče biti tu, kjer je...

Mi poveste, od kdaj je Marjan tu v Stuttgartu? sem vprašala.

Eno leto. Ampak, ko bi ga samo slišali, kako dobro govori po švabsko! Fant je prav gotovo zelo talentiran za jezike. Neprimerno bolj kakor turški in italijanski vrstniki, to že lahko rečem. Pride pa čas, ko ne more, ko Marjan noče nič znati. Razumete: nič, nič, nič. Ni še dolgo, ko sem bil v njegovem razredu. Obravnavali smo prislovske časa: morgens, tags, abends, nachts — rečem vam, prav vse je še prepisal narobe...

Povejte, prosim, kaj dela oče? sem vprašala.

Marjanov oče je železničar. Že peto leto. Marjan s sestro, od njega je tri leta mlajša, in mama so živeli prej pri vas, v Jugoslaviji, v Sloveniji. Pred letom dni se je priselila še družina za očetom sem v Nemčijo. In kako so bili veseli, tudi fant, strašno si je želel očeta...

Gotovo ste že govorili z Marjanom?

Seveda, k sebi sem ga poklical. Ne enkrat. Rečem vam, bister deček. Čist, snažen, vlučen. Se mu kar vidi, da ima skrbne starše. Toda, naj sem začel pogovor na kateremkoli koncu že, Marjan je razgovor zaključil ali pretrgal ali presekalo z nestrpnim klicem: Nočem biti v Stuttgartu! Nočem biti tu v šoli!

Stuttgarčan ste — gotovo ste mu povedali, da je Stuttgart eno najlepših mest na svetu...

Seveda. Lahko si mislite, da sem zaljubljen v ta naš Stuttgart. Toda Marjan znova: Ne maram Stuttgarta! Ne maram cest! Ne maram avtomobilov! Ne maram Nemčije!

Jaz pa sem ga nato vprašal: Ampak, kam bi ti rad šel? No, kje bi rad bil, sem ga vprašal.

Na to vprašanje Marjan ni odgovoril. Njegove modre oči, veste, blondinec je, so postajale večje, pogled pa je postajal otožen in odsoten. Kot da se je zazrl v nek drug svet. Ko da me ne vidi, je rekel ravnatelj.

In kaj rečejo starši? sem vprašala.

Veste, starši so v redu. Malo takšnih, bi rekel. Oče je bil že pri meni. In tudi mama je bila pri meni. Pogovorili smo se. Starši in sestra so tu, v Nemčiji, zadovoljni, fant pa ne. Ne in ne. Toda vse to sem že povedal. Razgovor z materjo in z očetom pa me je prepričal, da je Marjan v slepi ulici... Pomolčal je ravnatelj šole. Pomolčala sem sama. Nemir pa me je že zavrtinčil.

Rekla sem: Iz domačega kraja so fanta iztrgali, korenine in koreninice, s katerimi je bil Marjan zasidran v domačem kraju, pa so ostale tam, še naprej.

Gospa Marta, mi je rekel ravnatelj, zadeli ste. Fant tega sam seveda niti razložiti ne zna. Enkrat pa, ko sva se pogovarjala o domači vasi, kjer je živel vse do tiste ure, ko so se odpravili za očetom, je ves oživel. Tam je lepo, je rekel.

Tam ni teh cest.

Tam ni toliko ljudi, tam ni tako.

Tam skorajda ni avtomobilov. Potok teče skozi vas. Teče, žubori in poje. In ko smo lovili ribe v potoku, z rokami smo jih lovili, takole... In ko smo plezali na drevesa... Marjan je zasijal in mišice v obrazu so mu vzdrtetavale.

Marta je končala s pripovedjo, mene pa je usoda Marjana tudi že vznemirila.

Ob tem sem se, je rekla spet Marta, tako živo spomnila prvih mesecev, ko sem prišla v Stuttgart, med tuje ljudi.

Nikoli, nikoli, nikoli se ne bom mogla privaditi, sem si govorila.

Nemara sem zato tako živo začutila otrokovo stisko. Nemara sem Marjana prav zato vzljubila, še preden sem ga uzrla.

Ravnatelj je Marjana poklical iz razreda. Zagledala sem ga. Velike modre oči, tanke, lepo oblikovane ustnice, nemirne roke — vse na njem je govorilo, da je izredno občutljiv otrok.

Z Marjanom sva se pogovorila. Marjan je bil vesel, da je lahko govoril po naše.

Ravnatelj me je prosil, naj grem z njim na njegov dom in odšla sva v Marjanov dom, v to in to gaso.

Mama naju je lepo sprejela.

Rekla sem si, skromen, a urejen dom imajo. Z besedo pa tudi nisem mogla kar tako na dan, res, minut nisem mogla šteti.

Sedla sem za mizo. Meni nasproti sta sedla Marjan in sestra, mama pa mi je postregla.

Pogovarjali smo se, tačas pa sem naredila Marjanu in sestrici iz časopisnega papirja, vsakemu svojo čako.

V razgovoru sem zvedela, da tudi mama dela, da je snažilka na drugi šoli.

Mama je rekla, vse je v redu, skrbi pa nas, kako bo z Marjanom.

Vprašala sem. In če bi se Marjan vrnil nazaj?

O, babica bi ga bila vesela. Pa še kako! Mama je Marjana, ki je stal pred njo, pogladila po svetlih laseh, takrat pa se je sunkovito obrnil in zavpil:

Ne, ne grem! Slišiš, ne grem! Sam ne grem! Navezan je na nas, na družino, je rekla mama.

Umolknili smo.

Znova sem začela jaz: In če bi se zaradi Marjana vrnili vsi, vsa družina?

Ne, to ne gre, je rekla mama odločno.

Mož ima tu dobro službo. Pomislite, na železnici je! In jaz imam tudi dobro službo. Veste, kaj pomeni, da sem snažilka na šoli, zame, ki imam družino... še vedno lahko gospodinjim in skrbim za družino. Ne, zdaj se še ne bomo vrnili...

Spet smo pomolčali. Zato sem rekla, da bi bilo dobro, ko bi mogel Marjan najti nemškega dečka, prijatelja...

Marti so se zasvetile oči, rekla je, da mu je ravnatelj že skušal najti prijatelja, a kaj ko se prijateljstva ne more niti zahtevati in niti naročiti. Ravnatelj mi je rekel, da se je zmenil z Giannijem, z italijanskim dečkom, s sošolcem, ampak ni šlo. Ni in ni šlo...

Jaz pa znova: In vendar — Marjan bi moral dobiti za prijatelja nemškega dečka.

Oh, mi je odgovorila Marta, ko pa naši ljudje živijo kot v getu. Marjan je za to, da bi si pridobil nemškega dečka za prijatelja, mnogo preobčutljiv...

Molčale smo, zdaj vse tri.

Kaj storiti?

Naša babica pa znova, naj pregovori Marjana, da se bo vrnil domov k babici...

Marta pa, s tem ne bo nič, fant noče proč od staršev.

Ind spet babica: Kos kruha bodo tudi tukaj zaslužili, ni res, naj se vrnejo...

Zaradi Marjana se ne bodo vrnili, je rekla Marta že nestrpno.

Kaj storiti?

Vprašanje je ostalo odprto.

Kmalu zatem se je Marta vrnila v Stuttgart. Preden sva se z Marto poslovili, sem ji rekla, naj napiše o stiski otrokovega srca, naj napiše o otrokovih solzah, o stiski Marjanovega očeta in matere, o ravnateljevi stiski in tudi o svoji stiski naj napiše, sem ji rekla — o stiski socialne delavke v velikem nemškem mestu, v Stuttgartu.

Marta ni napisala o stiski svojega srca, jaz pa sem — Marjanovo kljubovanje me je vznemirilo.

Branka Jurca

Sobotna priloga »Dela«

Vaše zgodbe

Draga rojakinja

Takrat, leta 1960, še ni bilo toliko naših družin v Zahodni Nemčiji. Tu so bili po večini samo možje in fantje, njihovi ožji sorodniki pa so ostali v domovini. No, tudi gostilne, ki bi jih vodili naši ljudje, so bile takrat še redke in jugoslovanske specialitete niso bile še tako znane.

Po potepanju v Skandinaviji in Švici sem se spomnila, da bi bilo dobro, če si zaslužim še nekaj mark. In kdo jih zasluži hitreje kakor natakarica. Tako sem k zbirki poklicev, ki sem jih že opravljala, dodala še enega. S težkim srcem in z mešanimi občutki sem začela svoje delo v neki gostilni. To je bila majhna, zakajena krčma sredi mesta, ki je bila vedno polna gostov. Gostilničar je bil pravi Švaba, po poklicu mesar. Vse meso za kuhinjo je pripravil sam in njegovi zrezki so sloveli daleč naokoli. Kajti bili so mnogo večji kot krožnik. Mož me je tudi naučil vseh mogočih trikov, kako se vleče ljudem denar iz žepa. Ko je videl, da sem do vseh gostov enako prijazna, je bil z menoj zelo zadovoljen. To se je namreč poznalo tudi pri blagajni in seveda tudi meni pri napitnini. Vsi gostje so me imeli radi in tudi domačini so bili prijazni z menoj. Razpravljali smo o vsem mogočem. Z večino se je dalo lepo pogovoriti, vmes pa je le bilo nekaj veteranov, s katerimi sem prišla takoj navzkriž. Mladi pa so imeli skoraj vsi demokratična in pravična načela.

Med našimi ljudmi, ki so živeli v tem mestu, se je kmalu razvedelo, da delam v tej gostilni. Začeli so zahajati vanjo, ne samo Slovenci, tudi Hrvatje, Srbi in drugi iz naše domovine. Denarja sicer niso veliko zapravljali razen ob izrednih priložnostih, ko so kaj proslavljali. Večina je prihajala zaradi družbe, govorili so o načrtih za prihodnost, si zaupali svoje težave, pripovedovali o svojih dragih, ki so jih zapustili doma. Vsi so prav iskali človeka, ki bi mu lahko zaupali svoje veselje in težave. Spoznavala sem, da se človek včasih res laže izpove tujcu kakor pa najboljšemu prijatelju. Prijatelj te namreč preveč pozna in se človek ne more sprostiti in tudi prijatelj nima potrpljenja in molče poslušati. V tem času sem spoznala, kako važno je, da nekoga poslušáš, da ga znaš poslušati, da si brez predsodkov, dober in potrpežljiv. Tega sem se res naučila v tej krčmi.

Vsi naši rojaki so me imeli radi in klicali so me kar »draga rojakinja«. In res smo si bili v tujini vsi iskreni prijatelji in rojaki. Pogosto sem razmišljala, da bi nikoli ne izvedela o njih toliko, če bi se pojavila med njimi kot socialna delavka. Ali bi mi tudi takrat zaupali toliko svojih težav? V razgovorih z njimi nisem tako zelo čutila teže poklica — natakarice, saj sem bila vendar nekaj več — njihova rojakinja.

Mestece, kjer smo živeli, je bilo majhno, a je hitro raslo. Prihajali so vedno novi priseljenci, domači, Nemci in tudi tujci. Vsi so imeli približno enake probleme, eden največjih je bilo

Pevca — Foto: Milenko Pegan

prav gotovo stanovanje. Tudi prosti čas je bilo treba smiselno preživljati. Prostega časa ob trdem delu in nadurah res ni preostajalo veliko, a ostajale so jim prav gotovo nedelje. Velike probleme so imeli tudi pri sporazumevanju na delovnem mestu. Živeli so večinoma v skupinah in med seboj govorili v domačem jeziku. Tako je pogosto trajalo zelo dolgo, da so si pridobili vsaj zasilno znanje nemščine.

Delo natakarice pa je bilo za to, za učenje jezika, idealno. Za učenje slovnice sicer ni bilo časa. Jaz sem ostala le pri sklepih, saj nikoli nisem utegnila vzeti slovnice za dalj časa v roke.

Svojo pozitivno stran pa je le imela ta moja zaposlenost in utrujenost pa tudi stalni stiki z domačimi ljudmi. Domotožja skoraj nisem poznala, kar ne bi mogla trditi za druge naše ljudi. A kadar se je v naši krčmi zbralo po več naših rojakov in so zapeli nekaj naših lepih pesmi, takrat je zgrabilo tudi mene. Zapeli so brez pevovodje, brez vaje, kar tako za kratek čas. A pesem je prihajala tako iz srca, toliko ljubezni in domotožja je bilo v njej, da smo ji vsi prisluhnili. Često je bil z njimi še kdo, ki jih je spremljal na harmoniko. Marsikateri liter vina so zanje »špendali« domačini, ki so sicer ves večer sedeli ob vrčku piva. Saj niso razumeli besed, prisluškovali so le zvokom, ki so plavali po zakajeni sobi. Takrat se je nekaj zganilo tudi v meni, zgrabilo in stiskalo mi je grlo in prsi. Takrat sem si želela krila, da bi poletela na jug. Tam, pod zasneženimi planinami bi se ustavila, tam mi vedno toplota oblije srce in v meni vzvalovi vsa ljubezen do rodne grude.

Ivana Penz-Stopar

»Kaj bereš slovensko?«

FRANKFURT, febr. — 13-letni Miran Vahčič živi s starši že tretje leto v Frankfurtu. V osnovno šolo je začel hoditi v Ljubljani, potem je šel v četrti razred srbohrvaške uvajalne šole v Frankfurtu, zdaj pa smo ga našli med drugimi slovenskimi šolarji v Willemer-schule. To mu bo nekako tretji način šolanja: celoten pouk v nemščini, dodatno pa v slovenščini jezik, malce zemlje-pisa in zgodovine. Nestrpno smo pričakovali tole možnost, pravi njegova mamica vsa zadovoljna, da so se tudi v Frankfurtu odločili za slovensko šolo. Prvič spoznava nova učiteljica Romana Dolančeva svoje nove šolarčke in šolarje, od prvega pa tja do sedmega razreda.

»Šolski« konzul Ivica Padjen ima pred seboj 23 prijav za slovenske šolarje. V Frankfurtu je naš konzulat »izsledil« sicer okoli 50 slovenskih šolarjev in upa, da jih bo kmalu uspel zbrati večino tudi pri slovenskem dopolnilnem pouku in sicer v dveh razredih-oddelkih. Zasluga pa gre v precejšnji meri hessenski deželni vladi, ki je pripravljena prevzeti vse stroške dopolnilnega šolanja zdomskih otrok, če se jih le zbere vsaj petnajst v eno jezikovno skupino. Dokler pa je slovenskih otrok le za en dober oddelek, ni mogoče računati na to, da bi bila polno zaposlena učiteljica, saj bi morala imeti pet skupin ali 28 tedenskih ur. Že vnaprej je bilo torej iluzorno misliti na to, da bi iskali posebno učiteljico iz Slovenije, kot jih je sekretariat za šolstvo poslal na primer tri v Stuttgart (oziroma za deželo Baden-Württemberg). Bivša mariborska učiteljica Romana Dolančeva dela zdaj kot otroška vzgojiteljica v vrtcu in je kot nalašč rešitev: za pet ur tedensko bo dobila honorar. Zato pa ji bodo odvzeli istih pet ur od plače v vrtcu. V bistvu torej čista izguba. In spet mora prav učiteljica biti tista, ki se tolaži: saj ni vse v denarju...

Sicer pa bo morda s časom le našla več slovenskih šolarjev, če že ne samo v mestu Frankfurtu pa v okolici. Konzulat upa kmalu na drugi oddelek.

»Kako se pišeš? V kateri razred greš? Si že bil v slovenski šoli?«

Po vrsti pripovedujejo otroci svoje zgodbe novi učiteljici. Drago Flajšman je do-

ma iz Prlekije in z mamico in očkom govori doma po prleško. Že v prvi razred pa je šel v nemško šolo. Zdaj je v četrtem, šest let je vsa družina tu. Mamica mu je kupila »Ostržka«, ki ga bere in — kot se toži učiteljici mamica — pogosto vpraša, kaj to pomeni. V prleški govorici še nikoli ni slišal tako čudne slovenske besede... »Kar naj pove po prleško, se bova že razumela,« bodri oba učiteljica. »Pa kaj pišeš prijateljem doma?« »Ja, tudi.«

Tudi Igor Podmilšak je začel hoditi že s prvim razredom v nemško šolo. Pogovarja se sicer s starši vsak dan po slovensko, nima pa nobenega slovenskega prijatelja. Tako se igra le po nemško, brat pa ima že 19 let in nima časa za 12-letnega bratca-šolarja.

**Slovenski listi
o rojakih
na tujem**

Čisto zadaj sedi mamica z dve in polletnim otročičkom. Ne vedo, kaj pravzaprav je. Mamico razume po slovensko, druge pa samo po nemško.

Tu sta dve krepki sestri, Tanja in Darja Marjal (iz Ljubljane). Obe bi radi hodili k slovenskemu pouku. Dokler bo razred skupen, bo za devetletno Tanjo manj pouka kot za 13-letno Darjo. Katera bo zdaj čakala katero? Njima še ni tako hudo, saj še nista prav dolgo v ZR Nemčiji.

Čisto na sveže prihaja v slovensko dopolnilno šolo desetletna Rebeka Šerbec iz Ljubljane. Šele od poletja je v Frankfurtu, prej je končala dva razreda v Ljubljani. In podobno je z Ireno Jerman, ki ima že en nemški razred za seboj ter gre zdaj v tretji razred.

Sicer bi bilo še mamic in šolarjev, pa se je konzul zmotil in povabil na otvritveni prvi pouk z nerodno napako: namesto 5. februarja je »tipkarski škrat« napisal 25. februarja. Motiti se je človeško, pravijo. Pa tudi napake popravljati je človeško, posebej še, če jih pravčas kdo odkrije (kot v našem primeru).

Konzul Edvin Zdovc razkriva staršem težave, ki jih ima konzulat pri zbiranju slovenskih otrok, prepričan pa je, da bodo kmalu uspeli odpreti še en oddelek. Starši pa presenečeno srečni spoznavaajo, da imajo (tudi) slovenskega konzula.

Sprememba zakona o zaposlovanju v tujini

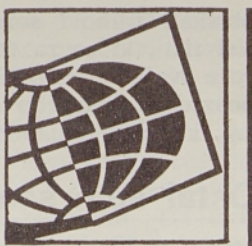
V zvezni skupščini so sredi letošnjega februarja pripravili predlog zakona o spremembi zakona o osnovnih pogojih za začasno zaposlovanje in zaščito jugoslovanskih državljanov na delu v tujini. Gre namreč za spremembo določila 18. člena zakona, tako da bi lahko organizacije združenega dela poleg tistih delavcev, ki so v njih prebili najmanj šest mesecev, poslale na delo v tujino tudi takšne delavce, ki so poprej bili najmanj šest mesecev zaposleni in tiste, ki se zaposlujejo prvič. Ti pogoji pa ne bi veljali za delavce, ki jih organizacije združenega dela pošiljajo na delo v dežele v razvoju. Za takšen predlog zakona so se opredelili tudi člani zakonodajno-pravne komisije zvezne skupščine.

Po določitih 18. člena zakona o temeljnih pogojih za začasno zaposlovanje in zaščito jugoslovanskih državljanov na delu v tujini, lahko organizacija združenega dela pošlje svoje delavce na delo v tujo državo zaradi izvajanja investicijskih del ali opravljanja drugih poslov v okviru poslovno tehničnega sodelovanja s poslovnim partnerjem v dotični tuji državi. To je dovoljeno ob pogoju, da član temeljne organizacije združenega dela ima svojstvo delavca v združenem delu za nedoločen čas in da je v tem svojstvu prebil na delu v TOZD, preden ga je ta poslala na delo v tujino, najmanj šest mesecev.

Takšen pogoj pa po dosedanjih izkušnjah omejuje razvoj poslovno tehničnega sodelovanja s tujino oziroma izvajanje investicijskih del v tujini in zlasti še v deželah v razvoju. Takšen pogoj namreč ne dovoljuje angažiranje delavcev zunaj TOZD niti takrat, ko je to brez škode za druge organizacije združenega dela. Razen tega obstaja tudi potreba po izjemah, ko gre za dežele v razvoju. Iz vsega tega je videti, da gre samo za uskladitev stanja z že ugotovljenimi odnosi, s čimer se nikakor ne spremenijo obstoječi odnosi. Praksa je namreč pokazala, da so se v nekaterih organizacijah združenega dela, zlasti pri tistih v Srbiji, pojavile težave pri spoštovanju rokov, ki jih določajo sporazumi, sklenjeni z deželami v razvoju. Te organizacije čestokrat nimajo dovolj delavcev, ki izpolnjujejo pogoje, kakršne določa sedanjí zakon, medtem ko je angažiranje drugih delavcev prepovedano.

Poslovno tehnično sodelovanje s tujino oziroma izvajanje investicijskih del v tujini bi bilo treba dalje razvijati. To je tudi resničen razlog za spremembo zakona. Gre namreč za izvoz rezultatov dela, kar je posebnega interesa za družbeno skupnost, pa tudi za organizacijo združenega dela in za samega delavca.

DOPISUJTE
V
RODNO
GRUDO!

ZDA

Ob jubileju Slovenske narodne podporne jednote

Letos se izteka sedem desetletij od ustanovitve največje slovenske bratske podporne organizacije Slovenske narodne podporne jednote. Kar tri dni, od 6. do 9. aprila, so se vrstila zborovanja v aprilu leta 1904, ki je rojstni datum te organizacije. Njeni ustanovitelji so bili zavedni slovenski rojaki in rojakinje, člani devetih slovenskih društev. Pri glavnih pripravaх za ustanovitev so bili najbolj prizadevni člani chicaškega socialističnega društva Slavija, ki ima zdaj št. 1 med društvi, vključenimi v Slovensko narodno podporno jednoto. Že ob ustanovitvi je bilo naglašeno, da naj bo glavno vodilo Jednote svobodomiselnost in naprednost in to načelo so kasneje potrdili tudi s pravili SNPJ.

SNPJ je vse od svojega nastanka podpirala delavsko gibanje in napredno zakonodajo ter se zavzemala za socialno zaščito in zdravstvo. Bila je tudi prva, izmed slovenskih izseljenskih organizacij v ZDA, ki je svojim članom s tem, da je centralizirala bolniški sklad, zagotovila, da jim v primeru bolezni izplačajo določen znesek bolniške podpore ne glede na to, v katerem kraju je bil kdo vključen v to organizacijo. Svoj sistem zavarovanja članov za primer bolezni, poškodb, operacij itd. je SNPJ skozi leta sproti izpopolnjevala. V letih brezposelnosti je razdelila članom velike vsote za podporo.

SNPJ je kot prva večja jugoslovanska organizacija v ZDA v svojih pravilih zavzela jasna stališča glede delavskega sindikalnega (unijskega) gibanja. Med svoje članstvo je začela uvajati tudi prosvetno delo in se pri tem oprla na svoj tisk. V začetku je bilo glasilo SNPJ socialistični tednik Glas svobode, ki ga je kasneje zamenjal tednik Proletarec. Leta 1908 je Jednota dobila lasten časopis, mesečnik Glasilo SNPJ, ki je kmalu postal tednik ter se leta 1916 spremenil v dnevnik Prosveto. Ta si je skozi 57 let svojega izhajanja pridobila široko ZDA

in tudi drugod številne iskrene prijatelje in privrženke. To je bilo posebej očitno v zadnjih mesecih, ko je obstoj tega priljubljenega lista ameriških Slovencev visel na nitki. Poleg Prosvete izdaja SNPJ že dvainpetdeset let mladinski mesečnik za mlade člane SNPJ, saj je Jednota že konec leta 1912 ustanovila tudi poseben mladinski zavarovalni oddelek za otroke do 16. leta. Že leta 1909 je SNPJ tudi priznala svojim članicam volilno pravico. To je bilo takrat zelo napredno dejanje, saj so ženske v Ameriki dobile volilno pravico šele deset let kasneje, leta 1919. Prvikrat pa so kot državljanke lahko volile in glasovale leta 1920.

Tu smo navedli le nekaj drobcev iz bogate zgodovine Slovenske narodne podporne jednote, organizacije, v katere temelje sta vklesana trud in delo mnogih pomembnih ameriških Slovencev, kakor Jožeta Zavertnika, Vincenta Caimkarja, Ivana Moleka, Antona Gardna, Milana Medveška, Franka Zaitza, Freda Vidra in še vrste drugih.

Prehojena pot je bila dolga in ne vedno lahka. Kot mejniki ob njej so trdo delo, boji, skrbi, pa tudi številni uspehi in zmage. Danes je krog društev in federacij Slovenske narodne podporne jednote zelo širok, velika množica naših ljudi in njihovih potomcev je zajetih v njeno članstvo. Prvih, pionirjev ni več. Tudi tisti, ki so jih nekoč nasledili, so že sivolasi in počasi odhajajo. Tu so zdaj vnuki, ki naj nadaljujejo delo onih, ki so odšli. Res je, mnogi od njih so že precej odtrgani od starega rojstnega kraja svojih staršev, a vendar se zavedajo, da »kri ni voda«. To smo s ponosom spoznali tudi nedavno, ko so se skupaj s starejšimi člani, naročniki, bralci in prijatelji Prosvete tudi mlajši zavzeto, vztrajno in odločno ter navsezadnje tudi uspešno prizadevali za nadaljnji obstoj dnevnika Prosvete, glasila SNPJ.

Joseph Žele ml. umrl

V Clevelandu je v soboto 19. januarja za srčno kapjo umrl znani rokav Joseph Žele mlajši, predsednik Želetovih pogrebnih zavodov. Star je bil komaj 56 let. Pokojni je bil aktivni član in odbornik vrste slovenskih ter drugih društev in klubov in je imel širok krog prijateljev in znancev tudi v svoji stari domovini. Rad je prihajal na obisk in ob takšnih prilikah vneto fotografiral in filmal naše lepe kraje, ki jih je zatem v Clevelandu prikazoval našim rojakom.

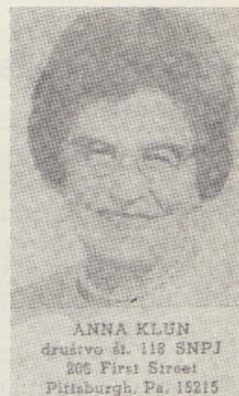
Koncert v korist društvenega doma

V soboto 19. januarja je pevski zbor Jadran priredil koncert v Slovenskem delavskem domu na Waterloo cesti v Cle-

velandu. Po koncertu je bila družabna prireditev s plesom. Čisti dobiček od prireditve je pevski zbor poklonil upravi tega doma kot pomoč za razširitev parkirnega prostora. V Slovenskem delavskem domu ima pevski zbor Jadran svoje društvene prostore od začetka svojega delovanja.

Nov slovenski župan

Občina Highland Heights v Clevelandu je nedavno dobila slovenskega župana. Frank Krainz spada k drugi generaciji našega rodu v Ameriki. Po rodu je Clevelandčan s St. Clairja. Njegova starša sta pa prišla v Ameriko iz Begunj na Notranjskem. Krainzevi so star, trden rod. Frankov ded je bil v Begunjah župan in tudi njegov stric je kasneje opravljal to častno in odgovorno dolžnost. Novi župan Frank Krainz je bil slovesno zaprisežen 3. januarja. Zaprisegel ga je clevelandski župan Ralph Perk.

Naša zvesta zastopnica Anna Klun iz Pittsburgha, Pa. slavi letos 50-letnico članstva v Slovenski narodni podpor- ni jednoti. Čestitamo!

Kanada

Pozdrav in darilo športnikom iz domovine

Lani v decembru je pri nas na povabilo kanadske amaterske hokejske zveze gostovala jugoslovanska hokejska reprezentanca. Tega smo bili zelo veseli. Čeprav je pot dolga (v eno smer 300 milj) do mesta Cornwall, kjer je bila odigrana druga tekma jugoslovanskih hokejistov z moštvom Cornwall Royals, se nas je 29. decembra zbralo za poln avtobus in odpeljali smo se na ogled tekme in hkrati pa smo želeli presenetiti tudi naše fante. Slovenski športni klub iz Toronta je namreč pripravil zanje lepo darilo. S seboj smo peljali tudi naš mladi parček v slovenski narodni noši. To sta bila mala Tanja Vršičeva in John Kavčič ml., ki sta izročila šopke nageljnov kapetanu moštva. Predsednik slovenskega športnega kluba John Kavčič pa je kapetanu jugoslovanskega moštva Smoletu izročil lepo spominsko darilo — eskimsko umetnino: podobo izklesano iz arktičnega kamna.

Skupinski obisk tekme sta organizirala John Kavčič in Tone Vršič, za kar se jima lepo zahvaljujemo. Upamo, da nas pride še večkrat obiskat kakšno moštvo iz domovine.

Ludvik Stegu
za kanadsko-slovensko skupino

»Dobri znanci« in pevca gredo v Kanado

Na povabilo Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave bo od 17. aprila do 21. maja gostoval v Kanadi slovenski narodno-zabavni ansambel »Dobri znanci« ter znana pevca popevk Marjana Deržaj in Franc Koren-Braco. Povabljen je tudi humorist Tone Fornezzi. Skupina bo gostovala v večjih slovenskih naselbinah v Ontariu. Organizatorji pa se dogovarjajo za nastope tudi drugod po Kanadi in morda tudi v Clevelandu in Chicagu v ZDA.

Avstralija

Pri Triglavu delajo in se zabavajo

Slovenski klub Triglav v Sydneyu zares skrbi, da se Slovenci ne dolgočasijo. V ponedeljek 28. januarja ob praznovanju Avstralskega dneva so svečano odprli svoje balinišče na »Triglavski zemlji« in priredili družinski piknik. Na programu je bilo medklubsko tekmovanje v balinanju, srečolov in družabne igre.

V soboto 2. februarja so Triglavani povabili rojake na Prešernovo proslavo, ki je bila v Masonic Hall v Guilfordu. Po programu je bila družabna zabava s plesom. Igral je Triglavski plesni orkester. Na pustno nedeljo 24. februarja popoldne so pustovali na Triglavski zemlji na pikniku-maškaradi. Seveda ni manjkalo naših krofov in dobre kapljice. Najbolj uspele maske so bile nagrajene, in to po en otroški in en par odraslih. Izbrali so jih udeleženci sami s posebnimi glasovnicami.

V marcu, ko proslavljamo dan žena, tudi naši Triglavani niso pozabili na svoje žene in dekleta, ki tudi v daljni Avstraliji podpirajo »tri hišne vogale«, čeprav jim moške tega na glas ne povedo radi. V soboto, 2. marca, so priredili plesno prireditev v Masonic Hall v Guilfordu pod naslovom Večer žena. V nedeljo 10. marca pa so priredili dan žena na Triglavu. To je bil vesel piknik na Triglavski zemlji, na katerem so tekmovalе gospodinje v pripravi najboljših vampov, krofov in slovenske potice. To je bilo nagradno tekmovanje. Ocenjevali so strokovnjaki in trije otroci. Tudi na Festivalu narodnosti 16. marca v Fairfieldu so sodelovali Slovenci. Marljiva članica, rojakinja Košorokova se je spet izkazala pri pripravi narodnih noš za udeležence

Tanja Vršič in John Kavčič jr. pred otvoritvijo hokejske tekme v mestu Cornwall, Ont.

John Kavčič predaja kapetanu jugoslovanske hokejske reprezentance eskimsko umetnino, podobo iz arktičnega brušenega kamna.

Foto: Ludvik Stegu

pri sprevedu po mestu. Štirideset otrok v narodnih nošah je že nastopilo na Prešernovi proslavi v Guilfordu. Ob Festivalu narodnosti so rojaki uredili tudi izložbeno okno, v katerem so razstavili vezenine s slovenskimi vzorci in druge naše domače spominke. Triglavani pa še na neko praznovanje niso pozabili. Na Jožete in Jožice. V soboto 16. marca so jim priredili slovesno »Jožefovanje«. Ob koncu še to: Slovenci v Avstraliji, posebej še v Sydneyu, so bili zelo veseli novice o dogovoru med Adriatic Travel Centre in Jatom za čarter polete iz Ljubljane v Sydney. Tako bodo lahko pod ugodnimi pogoji naše rojake v Avstraliji

Člani Združenja Jugoslovancev v severni Franciji na družabnem večeru, ki so ga imeli 13. januarja v Sallaumminesu. Zbrane člane je takrat obiskal tudi zapozneli dedek Mraz, ki je članom prinesel tudi darila.

obiskali njihovi sorodniki iz domovine. Vsi tisti, ki se za to zanimajo, naj sporoče svoje želje rojaku Košoroku, da jim posreduje ponudbo Adriatic Travel Centre, ki je zelo ugodna.

Ostal sem sam

Midva z ženo sva rada obiskovala slovenske prireditve in oba zelo rada poslušala domačo besedo in pesem. Danes žal moje žene ni več. Težko bolna je ležala v bolnišnici od oktobra do 30. novembra lani, 3. decembra pa smo jo žalostni spremili do njenega zadnjega počivališča. Matere, ki žive tukaj, so prevzele skrb za grob pokojne, ki je vedno zasut z rožami. Tudi midva s sinom vsako nedeljo obiskuje grob naše nepozabne mame. Sporočam vam to žalostno vest, ker sva se jaz in moja žena poslovila od vas in se zahvalila za slovensko pesem ob turneji Slakovega ansambla. Pozdravljam vas in vse rojake po svetu užaloščeni mož in sin pokojne zavedne Slovenke.

Jos. Bezjak
West Norlane, Victoria

Francija

Nov odbor

Na občnem zboru Slovenskega delavskega društva v Aumetzu, ki je bil 3. februarja, so izvolili za predsednika Jožeta Peternela, za podpredsednika Antona Pišlarja, tajniško mesto si delita Ivan Tolmajner in Ernest Pecovec, blagajniške posle bodo pa opravljali Anton Golob, Franc Jakič in Lojze Glavič. V odboru je še več odgovornih za razne društvene posle ter pevovodji: Andrej Pišlar in Marija Pecovec.

Holandija

Nastop slovenskih plesalcev

Slovenska folklorna plesna skupina v Heerlenu je v soboto 2. februarja priredila lepo uspel družabni večer s programom folklornih plesov. Obiskovalcev je bilo zelo veliko in bili so navdušeni nad lepo podanimi plesi obeh plesnih skupin in tudi nad Veselimi muzikanti, ki so pod vodstvom Slavka Strmana pridno skrbeli za dobro razpoloženje.

Braziliija

Naša naselbina v Sao Paulu se manjša

Naša, že tako maloštevilna slovenska naselbina v Sao Paulu postaja vse manjša. Vse več rojakov odhaja tja, od koder se ne bodo več vrnili med nas. Dne 7. januarja letos se je po dolgotrajni bo-

lezni poslovil od nas tovariš Franc Mozetič, doma iz Renč pri Novi Gorici, od koder se je odselil leta 1928. Še isto leto je tukaj ustanovil prvo slovensko izobraževalno društvo Ornus, postal je član tamburaškega zbora tega društva. Z vnebo se je vključil v društveno delo v naši jugoslovanski naselbini. Tri leta je delal kot odbornik pri Slovenskem tečaju. Ob smrti pa je bil podpredsednik sedanjega društva SBR Bertioğa. Kot neumornega društvenega delavca in nena-domestljivega družabnika ga bomo ohranili v trajnem častnem spominu. Za njim žalujejo soproga, sin in hčerka ter vnuki, s katerimi toplo sočustvujemo ob veliki izgubi.

V zadnjih letih so se poslovili od nas naslednji rojaki in rojakinje: 72-letni Franc Trojer, 58-letni Victor Trojer, 65-letna Natalija Trojer, 70-letni Jožef Mozetič, 78-letni Ignacij Pregelj, 74-letna Ana Uršič, 68-letni Mario Mozetič, 70-letni Angel Arčon, 70-letna Jožefa Stepančič, vsi doma iz Renč pri Novi Gorici. Dalje so nas za vselej zapustili še: 69-letni Gabriel Gorkič iz Vrtojbe, 68-letni Emilij Černigoj, 69-letni Jožef Jerkič in 73-letni Vinko Volk, vsi doma iz Dobravelj pri Novi Gorici, 68-letni Ciril Bertot iz Deskel pri Kanalu in 71-letna Katarina Mozetič, roj. Karavljia iz Osijeka ter Angela Copič, roj. Kutnerjeva iz Stične na Dolenjskem.

Tako zakon narave neizprosno redči naše vrste v Braziliji. Ivan Pregelj, tajnik

Urugvaj

Tridesetletnica naših radijskih oddaj

Jugoslovansko združenje Bratstvo v Montevideu letos praznuje trideseto obletnico svojih stalnih radijskih oddaj. Ta res pomembni dogodek so jugoslovanski rojaki v Montevideu proslavili s posebno jubilejno prireditvijo, ki je bila 24. marca. Ob tej priliki so izdali tudi posebno izdajo društvenega glasila, posvečeno temu pomembnemu dogodku. Jugoslovanska radijska oddaja si je skozi tri desetletja svojega uspešnega dela pridobila veliko zaslug pri medsebojnem povezovanju naših ljudi, ki živijo v tej deželi ter seznanjanju tamkajšnjih priseljencev drugih narodnosti s kulturnim izročilom naših narodov, predvsem z našo narodno glasbo in pesmijo. Zaradi velike popularnosti te oddaje med našimi rojaki v Urugvaju so sklenili, da bo jugoslovanska radijska ura od 1. marca dalje trajala 50 minut na teden ne pa samo pol ure, kakor je doslej. Jugoslovanskemu združenju Bratstvo v Montevideu izrekamo iskrene čestitke ob jubileju in želimo nadaljnje uspehe pri njegovem delu za jugoslovanske rojake v Urugvaju!

Slovenska izseljenska matica
in uredništvo Rodne grude

Rodna gruda, moja dvajsetletna prijateljica

Predragi moji prijatelji pri Rodni grudi in Slovenski izseljenski matici v Ljubljani. Prejela sem zadnjo lansko izdajo Rodne grude in prebrala, da revija praznuje 20-letnico. Zdi se mi, da so ta leta tako hitro minila, kakor bi trenil z očesom.

Leta 1953 sem prvokrat po drugi svetovni vojni obiskala domovino. Takrat sem bila zelo srečna, saj sem po 25 letih zopet videla drage starše. Srce mi je močno utripalo, ko sem po dolgih letih spet videla rodno vasico in moje drage domače. Imela sem res veliko lepih dni in veselega razvedrila. Veliko sem potovala in si nabrala lepe spomine. A bila sem tudi dvajset let mlajša, zdrava in polna veselja. Vse me je zanimalo: vsaka stezica, vsak hribček, vsak kamenček na stezi, kjer sem hodila. Takrat je še živelo veliko mojih nekdanih prijateljev in sošolcev. Nepopisno lepo je bilo srečati se z njimi, ko smo obujali spomine na otroška leta. Saj teh pogovorov kar ni hotelo biti konec.

Danes po dvajsetih letih, pa je tam v mojem rojstnem Babnem polju precej drugače, kakor tudi drugod po svetu. A vendar se mi zdi, da je teh dvajset let tako hitro minilo. A naj se vrnem k Rodni grudi.

Ko sem lani prejela dvanajsto številko revije, sem v njej zagledala slike svojih prijateljic, s katerimi sem se spoznala pred dvajsetimi leti na Matici. Joj, kako sem se razveselila, kakor da sem srečala svoje rodne sestre. Saj so mi ostale res v živem spominu od takrat in od srečanj iz poznejših let. Med bivanjem v Ljubljani sem, kadar nisem bila na potovanju, kar vsak dan prihitela na urad Matice. Moje najljubše srečanje je bilo s prijateljicami: Ino Slokan, Milo Šenk in Vero Valenci. Mnogo pogovorov je bilo in dosti smeha, zato sem najraje zahajala v urad Matice. Seveda sem se takrat seznanila tudi z moškimi uradniki, ki so bili dobri društveniki in tudi polni humorja. Pa na žalost je prehitro posegla vmes smrt in ni jih več. Ni več takratnega predsednika Toneta Seliškarja, ni več tajnika Alberta Švaglja, ni več prvega glavnega urednika Rodne grude Toma Brejca, ni več vedno nasmejanega knjigovodje Jožeta Herzoga. Vsi so mi ostali v lepem spominu.

Ko sem prebrala članek Ine Slokan v Rodni grudi, sem v vrsticah, kjer omenja prve naročnike Rodne grude, opazila tudi svoje ime. Res sem bila med prvimi in vseh dvajset let sem ostala

Na enem izmed prvih izseljenskih izletov po Jugoslaviji. Posnetek je iz Splita. Jenie Troha je druga z leve.

zvesta naročnica in dopisovalka. Po svojih močeh sem tudi agitirala in pomagala pridobiti kaj več naročnikov. A pri tem žal nisem dosegla posebnih uspehov, kakor sem to želela. Saj je tudi z nami ameriški izseljenci tako, da se hitro staramo. Večinoma smo že upokojeni in smrt vse hitreje posega med nas.

Revija Rodna gruda se mi je od vsega začetka zelo priljubila, da komaj čakam vsako številko. V resnici je tudi vedno bolj zanimiva. Kadar mi poštar prinese Rodno grudo, se mi zdi, kakor da mi je prav zares prinesel kos naše slovenske grude in tisti dan sem v mislih neprestano v domovini in med svojimi dragimi znanci v Ljubljani. Takrat je v hiši res pravi praznik. Potem pa se zatopim v branje in gledanje lepih slik in spomini se mi bode v srcu, da začnem premišljevat, kje vse sem že hodila in potovala po lepih domačih krajih, ki so opisani in naslikani v Rodni grudi. V decembrski izdaji Rodne grude je tudi slika mlajše uradnice Milene Gregorič in odgovornega urednika revije Jožeta Prešerna. Tako mlajše moči nadomeščajo prejšnje uradnike. V članku Ine Slokanove ob dvajsetletnici Rodne grude sem tudi prebrala, kako so si ob ustanovitvi v uredništvu zamislili vsebino revije. Res so dobro pogodili, kar se je v teh dvajsetih letih potrdilo. Rodna gruda nam je, poleg Slovenskega koledarja, postala trdna vez med nami izseljenci po svetu in drugo domovino.

Naj ob zaključku omenim, kako veselo sem bila presenečena, ko sem v dnevih moje hude boleznij prejela od prijateljev pri Matici po zračni pošti najdaljše pismo z več podpisi. Hvala vam, dragi Matičarji, za prijetno presenečenje. Vedno sem vesela, ko kaj slišim od vas in ko se spomnite svoje prijateljice Trohice, kakor me je vedno imenoval zdaj že pokojni tajnik Albert Švagelj. Tako so mi potem rekli vsi pri Matici in celo prijatelj Kollander v Clevelandu ve za to moje ime in mi še zdaj pravi ob srečanjih: Hello, mrs. Trohica!

Jennie Troha, Barberton

Nesrečna - zakaj?

Smisel življenja! Kolikokrat se ob različnih nespornostih, neljubih življenjskih dogodkih, razočaranjih sprašujemo, zakaj živimo? Toda, ni nujno, da si le ob neprijetnih dogodkih zastavljamo vprašanje o smiselnosti ali nesmiselnosti življenja.

Res pa je, da so številnejši tisti posamezniki ali posameznice, ki šele v življenjskih stiskah začno razmišljati, se spraševati in marsikdaj v trenutku slabosti, kot temu rečemo, pomislijo tudi na to, da je edini izhod iz stiske: pretrgati vezi z življenjem. Marsikdaj smo v teh svojih samomorilskih, če tako rečem, mislih prehitri, ne pustimo časa čas, možnost, da nam naslednji dogodki v življenju razsvetlijo in odkrijejo možnosti, ki obstajajo, da laže najdemo pot k življenju.

»Razmišljam, da ne bi več živela, saj niti nimam razloga za življenje«, piše naša bralka. »Do zdaj sva z možem živela dokaj srečno in mirno življenje. Res pa je, da nam je njegova mama, kolikor se je le dalo, najino življenje grenila. Toda, mlada sva bila in jaz teh posegov s strani tašče niti nisem resno jemala. Vedno sem si govorila: Ljubiva se, nihče nama ne more do živega! Niti na misel mi ni prišlo, da „črv načanja najino skupnost“ tako močno, da je lepega dne uresničil vse tiste obljube, ki jih je včasih v jezi izrekel. Ne da bi kaj slutila ali sumila, je izposloval, da je odšel v tujino (to so tudi bile tiste v jezi izrečene besede). Nič, niti pogovoril se ni z menoj, črnil ni, da se pripravlja na odhod. Najbolj me boli, da je odšel od mene in otroka — od družine, kot da bi odšel kupit škaflo cigaret čez cesto. Po treh letih skupnega življenja pa bi vsaj zaslužila besedo ali dve, ne pa, kot da sem nič, ki ni vreden človeške razlage. Ne vem, mogoče v svoji bolečini pretiravam, toda zdi se mi, da me tašča prav z užitkom opazuje s takšnim obrazom, kot da govori: »Vidiš, uspela sem, zapustil te je!« Odkar je odšel, je minilo že skoraj eno leto. Vem le to, da je zame življenje

brez smisla. Z zadnjimi močmi se držim pokonci zaradi sina, ki je star dve leti. Toda tudi misel na sina ne zaleže v takšni meri, da bi v moje življenje posijalo sonce. Česa naj se oprimem, da bom lažje pričakala jutrišnji dan? Hkrati pa nimam toliko moči, da bi svoje življenje končala in tako prekinila to življenje.

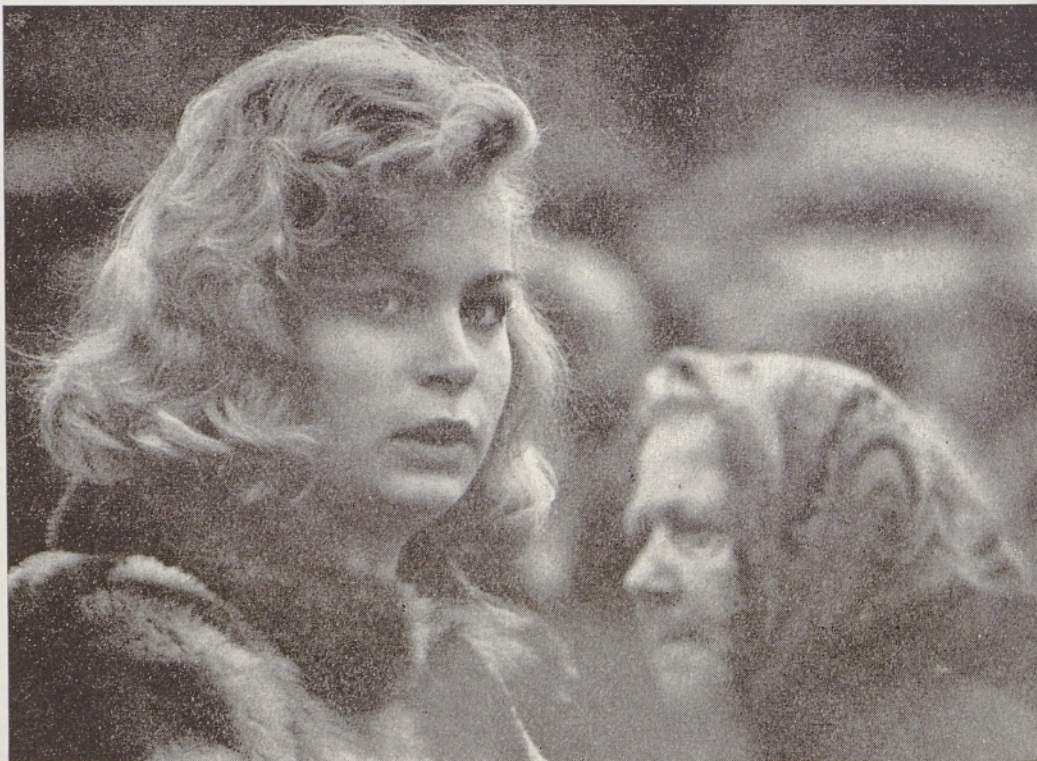
Večkrat nas naše misli popeljejo v povsem napačno smer, ko smo čustveno močno prizadeti zaradi izgube osebe, ki smo jo ali ki jo še vedno ljubimo, ali pa zaradi življenjsko pomembnega dogodka, kateremu trenutno ne vidimo rešitve. Posežemo za prvo mislijo, ki se nam zdi odločilna — vzeti si življenje — ker tudi življenje pojmuje tako, kot neko darilo, ki je srečno ali pa nesrečno izbrano. Ob tem pa pozabljamo, da je tudi življenje umetnost, umetnost, ki jo vsak posameznik oblikuje in ustvarja. Umetnost življenja je izredno zahtevna, pojem srečnega življenja je relativen — odvisen od meril vsakega posameznika.

Ob vrednotenju svojega življenja ali je srečno ali nesrečno pa pogosto ne upoštevamo dejstva, da življenjska sreča ni nekaj, kar nenehno traja, ampak je srečno življenje eno samo nihanje prijetnih in neprijetnih dogodkov, trenutkov, ki v nas porajajo čustva veselja ali žalosti, zavzetosti in potrtosti. Zavedati se moramo; sreča ne bi bila sreča, ko bi trajala večno, in nasprotno, tudi nesreča ne bi bila to, kar je, če bi trajala večno.

Povsem človeško in naravno je, da se v življenju skušamo izogniti različnih čustev žalosti in nesreče. Toda, včasih pri tem izogibanju nesreče toliko pretirava-

mo, da je potem cena, ki jo plačujemo s čustvi ravnodušja, previsoka. Dejstvo je, da nasprotje sreče niso žalost ali bolečina, ampak ravnodušje in celo depresija.

Kaj je depresija? To je nesposobnost, da čustvujemo, občutek, da smo mrtvi, čeprav naše telo živi. To je hkrati nesposobnost, da se doživi sreča in nesposobnost, da doživimo žalost. Stanje depresije je za vsakega posameznika tako neznosno, ker nič ne čuti, ne žalosti in ne radosti. Če posameznik dovoli, da ga stanje depresije čedalje bolj zaslužuje, je v nevarnosti, da poruši svoje duševno zdravje. Da bi se izognili naraščajoči depresiji, za katero je značilna notranja pasivnost, moramo postati v odnosu do sveta in ljudi okrog sebe produktivni: to pa pomeni, da smo produktivni v svojih mislih, čustvovanju, akcijah. Najbolj bistveno za produktivnost človeka pa je, da se zaveda in skuša stremeti in končno tudi doseči cilj življenja: da smo osebnosti v celoti, da se popolnoma prebudimo in dojamemo svojo osebnost in vendar omejeno moč, ki jo imamo; da dojamemo paradoks, da je vsak človek najbolj pomemben na svetu in vendar hkrati, da ni pomembnejši kot ena sama mušica. Cilj življenja je ljubiti življenje in hkrati brez strahu sprejeti smrt, prenesti nejasnosti na življenjsko pomembnih področjih in verjeti v lastne misli ter čustva; znati biti sam, znati biti z ljubljenim bitjem, z vsako osebo na zemlji, z vsem kar je živo. Znati moramo spoštovati svoje življenje kot tudi življenje drugih. Le tako bomo dosegli srečo, človekov največji dosežek, ki je odgovor celotne osebnosti na usmerjenost k sebi in zunanjemu svetu.

Stari in mladi

Foto: Milenko Pegan

»Tisto« pa pride za teboj, prav gotovo ...

V časopisu, ki izhaja na Primorskem, sem pred nedavnim videla sliko mlade matere in njenih dveh majhnih hčerkic. Pod sliko je bilo zapisano, da je to mlada mati iz Brezovice pri Hrpoljah s svojima punčkama Ireno in Natašo, mlada žalostna družinica, ki jo je oče zapustil in z drugo odšel na Švedsko.

V članku pripoveduje novinar, da je za težave te družine iz Brezovice zvedel čisto slučajno. Obiskal je tovarno Kovinar v Hrpoljah, da bi poizvedel, kako napreduje delo v novi proizvodni hali. Pa mu je direktorica mimogrede omenila grenko zgodbo mlade, od vseh zapuščene matere in njenih otrok. Pokazala mu je njeno preprosto napisano prošnjo za kakršnokoli delo v tovarni. Vse bi sprejela, da se bo s punčkama le skromno preživela. Žal niso imeli nobene prostega mesta, a nujna prošnja te zapuščene žene in matere je delavcem segla globoko v srce. In dogovorili so se, da bodo odprli novo delovno mesto, da nesrečni ženi pomagajo iz najhujšega. Z 18. februarjem so jo v tovarni zaposlili.

Novinar je zatem obiskal to mater in jo našel z otrokoma v tesni vlažni sobici v Brezovici. Ni rada govorila o svojih težavah, saj je vse tako boleče kakor težke sanje. Iz Buj je doma in osem otrok je bilo pri hiši. Odšli so po svetu, ona pa je ostala na kmetiji. Na plesu se je srečala s Karlom iz Prema. Všeč sta si bila in leta 1965 sta se poročila. On je moral odslužiti še vojake. Ker je bilo doma težko za zaslužek, sta šla na Švedsko. Tam je Karel naredil izpite in postal voznik avtobusa. Kar složno sta živela. Se bolje jima je šlo, ko je kupil avto in postal takсист. Dobila sta hčerki. Zelo rad ju je imel in ženo tudi. Bili so res srečna družina. Ko sta dovolj prihranila, da bi si doma zgradila hišico, so se l. 1972 vrnili. Karel se je spet zaposlil kot voznik avtobusa. Ker je rad igral na harmoniko, mu jo je za rojstni dan kupila in ga s tem zelo razveselila. Polagoma pa je začel vse bolj izostajati od doma. Končno si je celo najel sobo v Kozini: »zaradi službe«, ji je pojasnil, in verjela mu je. Zaradi službe je bil celo nekaj mesecev v Dubrovniku. Vse manj je prihajal domov in vse bolj so kopneli prihranki. »Drugo ima,« so ji povedali znanci, »videli smo ga«. Pa ni hotela verjeti, čeprav je to z gotovostjo slutila. Vse dokler ni s to »drugo« in njunim otrokom, ki se je medtem rodil, ob Novem letu pobrisal na Švedsko.

Da, tako je, ljudje ne hodijo na tuje samo zaradi avtomobila, zaradi nove hiše, zaradi traktorja in podobno. Kar dosti je med njimi tudi takšnih, ki gredo, ker se jim je življenje doma zavozlalo, pravzaprav so si ga zavozlali sami, pa ga nočejo pošteno tudi razvozlati. To pa je strahopetnost, ki se prej ali slej tudi hudo maščuje.

Živo se spominjam srečanja z ameriškim rojakom na enem izmed prvih izseljenskih piknikov pri nas, ki je bil tisto leto v prijaznem Polhovem gradcu pri Ljubljani. Tako samotni je sedel tam ob vogalu mize in kar precej vrčkov piva in konjakov je že izpraznil, ko se je končno razgovoril. In potem je govoril in pripovedoval ne glede na to, kdo je sedel z njim ob mizi.

Petinštirideset let je bil v Ameriki in koža na njegovih dlaneh je bila debela in hrpava. »Oja, kaj vse sem delal s temile rokami. Težko bi verjeli.« Pa je pomežiknil in v očeh se mu je zasvetilo. »Ampak nekoč sem bil fant in pol. Punce so kar zardevale, ko sem šel mimo.«

A fantoval je malo. Nekaj čez dvaindvajset let je imel, ko se je po očetovi želji oženil.

Vzel je sosedovo dekle. Dobro jo je poznal in tudi rad imel, saj je bila zala in pridna. A jezilo ga je, da ga je v ženitev oče nagovoril. Šlo je zaradi njive ob meji obeh domačij.

»Nisem se hotel prerekati s starim. Oženil sem se. Čez nekaj mesecev sem pa napolnil kufer in hajd za stricem v Ameriko. Lepo sem se poslovil od Mance: »Čez leto ali dve se vrnem in kaj cvenka prinesem,« sem ji obljubil. Jokala je in me objemala, da sem se ji komaj iztrgal. Res me je imela rada, a prepozno sem to spoznal.«

V Ameriki ga je življenje premetavalo. Selil se je iz kraja v kraj za zaslužkom. Ni pisal domov, ker »se pohvaliti nisem mogel, jamrati pa nisem hotel«.

Znanec iz starega kraja mu je prinesel ženinine pozdrave in fotografijo sinka, otročička, ki je imel na glavi kapico segajočo čez ušesa. Takrat se je napil od ponosa (in morda tudi iz samoočitka), ženi je napisal pismo in obljubil, da se kmalu vrne. Priložil je tudi nekaj dolarjev. Potem pa je na vse pozabil. Mlad je bil in veseljak enak drugim fantom. Igral je na harmoniko in rad je zapel. Dekleta so ga kar sama objemala. Prihrankov ni bilo dosti. Vse je šlo za sproti. Kaj bi potem hodil domov? Tako so medtem doma pomrli starši in nekaj let zatem tudi žena. Sin je zrasel. Pisal mu je nekaj pisem, a on je bil z odgovori počasen in tako so pisma izostala. Oženil se je z vdovo, pri kateri je že prej stanoval. Bila je Poljakinja in vesele narave kakor on. Rada je plesala, pela, manj rada pa kuhala in gospodinjala. Imela sta hčerko, a so jo pobrale ošpice. Zdaj tudi žene nima več že nekaj let. Čisto sam je ostal. Poizvedoval je za sinom iz starega kraja. Zvedel je, da ima družino, da sta že dva vnuka poročena. Kar dobro žive. Pisal jim je. Šele na drugo pismo je prejel odgovor — vljudno vabilo in nič več: »Le pridite nas obiskat, če želite...« In tako je prišel. Računal je, da bi ostal z njimi. Nekaj prihrankov je prinesel s seboj. Rad bi umrl med domačimi.

»Pa ne bo nič iz tega, to sem spoznal že takoj, ko smo se srečali. Vsi, sin, njegova žena in trije vnuki, ki študirajo za inženirje v Ljubljani, so bili zelo prijazni, a vendar tako hudo tuji, veliko bolj kakor moji znanzi v Ameriki. Potem pa mi je sin trikrat ali štirikrat pripovedoval, kako sta me z materjo čakala, ko je bil majhen, kako so ga v šoli frkolini zmerjali z »Amerikancem«, ki mu je oče ušel. Grenko mi je bilo, ko sem to poslušal. Tako sem se odločil, da se vrnem. Sam si bom pečlaril. Potem pa navsezadnje, saj je vseeno, kje si pokopan. Zemlja je povsod enako težka. Občutiš je pa tako ne. Le to je hudo, da misli ne morem pregnati. Zadnja leta moram neprestano misliti na mojo Manco in na fantka s tisto smešno kapico na glavi, kako me čakata in čakata. Ja, rečem vam, hudo je, ko pride tisto za teboj...«

Kje je zdaj ta naš Amerikanec ne vem. Morda ne živi več. Tam na Švedskem pa Karel iz Brezovice najbrž spet vozi avtobus. Gotovo pa ne v istem kraju, kjer je nekoč živel z ženo Ireno in hčerkama, saj ima zdaj novo družino. Morda je zadovoljen, da je tako »rešil svoj problem«. Morda celo srečen. A prav zagotovo bo tudi za njim prišlo »tisto« — grenak, očitajoč spomin na družino, ki jo je onesrečil in zapustil v stiski, na hčerkici, ki sta ga imeli radi, na ženo, ki mu je tako (veliko preveč!!) verjela in zaupala. Prišel bo ta občutek prav gotovo in nikamor ne bo mogel pobegniti pred njim in se skriti.

Ina Slokan

Kosilo po domače

Goveja juha (iz kocke) z domačimi vlivanci

Sočna goveja pečenka s paradižnikom

Gratiniran krompir

Sezonska solata

Sirov puding

Sočna goveja pečenka s paradižnikom

Pol kg govejega stegna ali od križa nasolimo, popopravimo in pretaknemo s 5 dkg na kocke narezane slanine. Posebej sesekljamo srednjeveliko čebulo, nekaj zelene, narežemo na večje kose štiri do pet paradižnikov in vse prepražimo na vroči maščobi. Nazadnje dodamo še lovorjev list in kosti, ki smo jih prej izločili od mesa. Na vse to položimo s slanino pretaknjeno meso, prilijemo četrto litra belega vina, kozico pokrijemo in pokrito dušimo na zmernem ognju, dokler se pečenka ne zmehča. Končno meso zrežemo na kose ter na krožnikih prelijemo s precejeno omako.

Gratiniran krompir

Olupljen, na rezine zrezan krompir skuhamo v osoljeni vodi. Zatem ga odcedimo in stresemo v namaščen pekač. Dve jajci razžvrkljamo s smetano ali mlekom, to polijemo po krompirju, ki ga zatem v pečici rumeno zapečemo.

Sirov puding

Četrto kilograma svežega sira — skute pretlačimo in solimo. Posebej penasto umešamo pet dekagramov masla ali margarine, razžvrkljamo dve jajci in oboje primešamo skuti. Nazadnje dodamo še kozarec pšeničnega zdroba. Vse dobro premešamo. Čist prtč znotraj namastimo in stresemo nanj testo. Zatem ga zavežemo v culo in obesimo na kuhalnico tako, da je cula potopljena v vreli slani vodi, ki pa ne sme priti v culo do testa. Puding kuhamo dobre pol ure, da lepo naraste. Kuhanega stresemo na krožnik, ga razrežemo in zabelimo z na maslu prepraženimi drobtinami. Lahko ga tudi potresemo s sladkorjem in polijemo z malinovcem.

Roman o Londonu

Pisatelj in pesnik Miloš Crnjanski, ki letos praznuje osemdesetletnico rojstva, sodi med najvidnejše predstavnike srbske klasične književnosti. Njegovo ustvarjalno obdobje je dokaj obširno, saj je pričel pisati že takoj po I. svetovni vojni (Lirika Itake, Dnevnik o Černojeviću), dal svoja najboljša dela v tridesetih letih (I. del romana Selitve), svojo neusahljivost in vitalnost pa potrjuje tudi danes v sodobni srbski književnosti (II. del romana Selitve in Kaplja španske krvi).

Tudi v svoji najnovejši literarni stvaritvi »Roman o Londonu« (Nolit, Beograd 1971) se Crnjanski vrača k svoji ljubljani temi, ki jo je do neke mere prikazal že v II. delu Selitve, torej k izseljencem — ljudem v tujini, k njihovim različnim usodam in večnemu hrepenjenju po svoji domovini. V »Romanu o Londonu« potemtakem lahko v podtekstu zasledimo tudi del avtorjeve lastne usode, saj vemo, da je Crnjanski vse do leta 1965 živel v Londonu.

»Roman o Londonu« nam na pretresljiv način pripoveduje zgodbo o ruskem izgnancu knezu Rjepninu in njegovi ženi Nadji, ki sta se neposredno po prvi svetovni vojni znašla v Londonu in tu preživljala najtežje trenutke svojega življenja. Crnjanski je za to delo lani prejel NIN-ovo nagrado. Objavljamo odlomek iz tega romana.

Rjepnin je tedaj že zaslutil, da verjetno ta Škot želi zvedeti, kaj on, Rus v Londonu, misli o vsem, kar se je zgodilo v Rusiji. Zdelo se mu je smešno in naivno. Odgovori mu, da je bil v revoluciji navaden, mali štabni poročnik in da se ni vmešaval v politiko. Njegov oče, spoštovani član Dume, da. On pa ni izstrelil enega samega naboja. Povsem je zadovoljen v Londonu. Blagajnik je v trgovini nekih Belgijcev, ki izdelujejo sedla, škornje, obutev, pa tudi priznana konjsko opremo in dragocene ženske čevlje. Bil je v Saint Mangu, da bi se odpočil. Konstantina Konstantinoviča, ki je sedaj, vsaj tako se mu dozdeva, britanski oficir, Wingcommander Fowey, ni videl še nikoli poprej. Gospa Fowey se mu zdi razborita, vendar ljubka žena. On sploh nima rad tega ruskega Komiteta v Londonu.

To je dobro. Njemu, njemu je Sorokin popolnoma drugače prikazal stvari. Predvsem to, kot da v hotel KRIM prihaja knez, ki je bil desna roka Sazonovu, čeprav sedaj težko živi v neki kleti v Londonu. Potrebno bi mu bilo pomagati! Povedal mu bo odkrito, da tudi on, Malcolm Park, ne misli dobro o Komitetu. To so spoštovanja vredni ljudje in prijatelji te dežele, toda ne vidijo daleč. Tudi Angleži ne vidijo daleč. On je Škot. Škotov je mnogo po vsem svetu. V preteklosti so se marsičesa naučili. Anglija se je bojevala dolgo veliko z Napoleonom, in? Namesto Napoleona je ustvarila veliko Nemčijo. Dolgo se je bojevala tudi za Italijo. In? Ustvarila je to, da ji zamalo ni vzela Indije. Mi, Škoti, smo držali Indijo. Angleži, civilisti, so jo izgubili. Borili smo se tudi za Japonsko. In? Kaj smo dočakali od Japonske? Med drugim, Angležem je zelo lahko — njim se ne more nič pripetiti. Postanejo lahko le ena država več Združenih držav Amerike, dolar bo zamenjal funt. Poskušamo jih spametovati. Otoki niso brezmočni — lahko postanejo letališča. Še lahko vzdržujemo te vezi, te mreže, v velikem svetu, toda Angleži nas spreminjajo v svojo kolonijo. Tega nečemo. Sami sebe bodo spremenili v kolonijo, v ameriško. Ko se bo vrnil v London, ga bo povabil, da vidi Škotsko. Lady Parkovi je zelo ugajal. On, Park, je dobro poznal rusko carstvo. Pozna Rusijo. Zelo bo vesel, da bo Rjepnin prvi Rus, ki ga bo obiskal na njegovem domu.

Torej to je tisto, pomisli Rjepnin, kar hočejo z njim? Naglo doda, da ne verjame, da bo lahko odšel na Škot-

sko, čeprav jo ima rad in jo pozna, ker je že bil tam, predno je prišel v Anglijo. V Londonu se je preselil v novo stanovanje. Z ženo živita zelo skromno. Razen tega pa se njegova žena pripravlja na odhod k svoji teti, v Ameriko. Tudi on ne misli ostati v Londonu. Tu so zelo težko živeli.

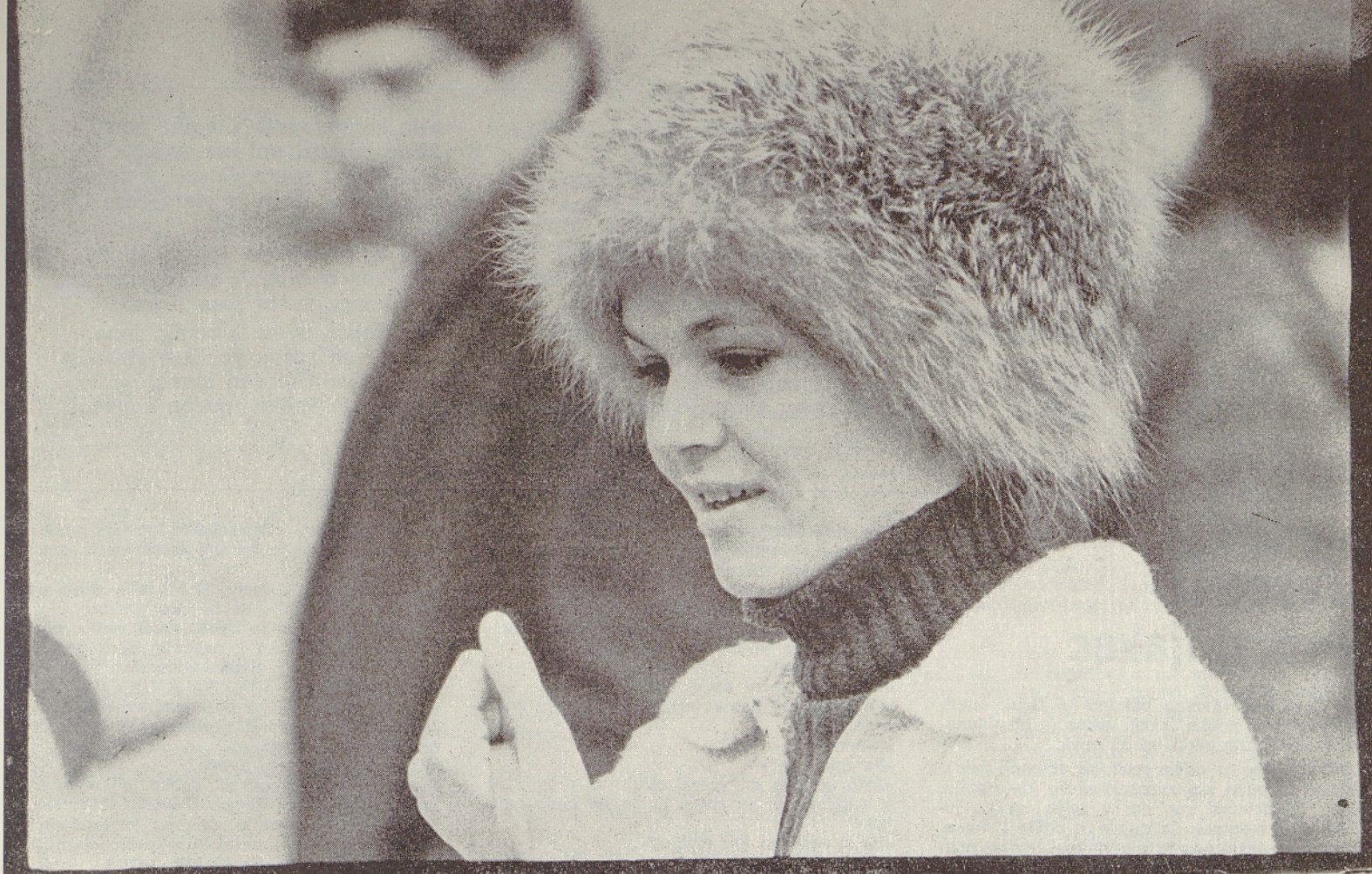
Ve. Sorodnica mu je pripovedovala. Ona pozna vso njihovo zgodovino, od grofice Panove. Toda po njegovem mišljenju — Rjepnin je zelo grešil, in, kot da je neki boljševik, a ne ruski knez, ves čas pričakoval, da mu bo pomagala kakšna organizacija ali Angleži. To je bilo napačno. Organizacije so počasne, neumne, nerodne; pišejo in pišejo, razen tega pa so tudi nestalne. V miru nihče nikomur ne pomaga. Moral bi poiskati prijatelja, pomoč enega samega človeka, samo posamezniki se razumejo med sabo.

Rjepnin, ki se mu je to zdelo preveč podobno, smešno, se je od nekdaj spomnil vran. Saj jata vran, reče sir Malcolm, to vsekakor ve, kadar se ena rani, ji vse pomagajo. Ranjeni prinašajo hrano, jo ščitijo in ne zapustijo. Pri Arnhemu je neki angleški oficir svojemu ranjenemu vojaku v gumijastem čolnu, v kanalu, obljubil, da se bo vrnil, pa vendar ni držal svoje obljube.

Lahko da. Ljudje niso vrane. Po svojem poreklu so iz železnih kač, a kače živé po svojem nagonu. Postrvi na Škotskem to vedo. Srnjad okoli njegove hiše pozna njegovo roko, celo pest. Vedo, kdaj jim prinaša hrano, a tudi vidijo, kdaj nosi puško. Vidijo že od daleč. Imajo lepe oči — kot Junone (sir Malcolm je to izgovoril: Džunon). Med ostalim mu je hotel reči samo naslednje: mora spoznati, da oni Škoti, imajo v Evropi — imeli so — isto vlogo, isto usodo, čeprav obstajajo, brez dvoma, razlike med številčno velikimi in številčno majhnimi narodi. Rusi so sedaj razseljeni po vsem svetu. Vendar ni treba misliti, da so vsi Škoti samo vojaki, kot njegova družina — krvoločni in žalostni. Med njimi so tudi pravi kristjani, kot tudi v Rusiji. To so kvekerji. To je bil vzrok, da je tudi on odšel v Rusijo. Razume se, tudi Rusinje in krasivaja ruskaja pesnja. Anglija je samo divji otok. Anglija dikij ostrov — reče. Park je dobro izgovarjal ruske besede. V razgovoru je prešel na ruščino, pa tudi nasmešnil se je, prvikrat.

Rjepnin je bil presenečen nad izgovorjavo sir Malcolm, kot tudi nad njegovo blago naklonjenostjo, vendar se je še naprej smehljaj. Škotska je, reče Škot, siromašna dežela v Evropi — bjednaja strana v Evrope. — Škoti so zato radi odhajali v prostrano Rusijo. Mi horošo znajem vašo zemljo. On mu v vsakem primeru želi pomagati. Spoznal ga bo s svojo sorodnico, ki ima konjušnico. Dirkalne konje. Tudi zanj se bo kaj našlo. Ne bo mu treba do smrti čepeti v tisti kleti. Potoval bo. Škoti so po vsem svetu. Tujina ni vedno največja nesreča v življenju. Na dirkah, na primer, je on povsod po svetu kot doma.

Rjepninu je bilo sedaj jasno, kaj zahteva sir Malcolm. To se mu je zdelo tako drzno, pa tudi smešno, da ga je spravilo v dobro voljo. Poskušal je obrazložiti, da se v njemu, v ruskem emigrantu, bojujeta dve bitji — kateri on, v šali, imenuje Jim in John. Jim mu kriči v uho, da je siromak, berač v tujini, da bo končal v revščini. Da je človek lahko srečen samo v svoji deželi. Da je to, kar se je zgodilo Rusom, največja nesreča, strašnejša od vdora Mongolov in mongolskega suženjstva. Po vsem svetu morajo ruski oficirji pomivati posodo, prodajati časopise, čistiti ulice, prodajati preproge ali zelenjavo. John mu kriči v uho, naj se niti malo ne sramuje, ker je ruski emigrant. Ruski emigranti so naučili svet plesati balet, peti, v Parizu, v Ameriki, v gledališču. Celó

Dekle s kučmo

Foto: Milenko Pegan

Shakespeara. A siromašni, stari, kosmati ruski profesorji so v tujini napolnili s knjigami katedre in univerze kot nekoč Grki, ko je padel Konstantinopolis. John pravi, da se mora počutiti kot apostol, toda on je na žalost oficir, oficir, potomec Rjepnina, ki je s svojimi kozaki vkorakal v Pariz. To je tisto. Jim mu kriči v ušesa, da se mora sramovati, ker bodo njihovi otroci služili tujini. Spreminjajo celo svoje ime. Ne znajo več niti svojega jezika. Postajajo Francozi, Američani, Angleži, Nemci, Italijani, mešanci. Postali so gnoj za pognojitev neplodnih dežel. In kaj je potem resnica: Jim ali John? Ali je bila to sreča ali nesreča?

To se tudi Škoti pri sebi sprašujejo, — reče sir Malcolm, zagledan v svojo ženo, ki je prihajala iz kabine in jima mahala v pozdrav.

V neki daljni, lepši prihodnosti — reče zamišljeno ogromni Škot — se bo ta nesreča spremenila v dobro. Niti njemu, niti njegovi ženi ni potrebno obupovati — sreča je morda že tu, za vogalom. Round the corner.

Vse do tega stavka sir Malcolm je Rjepin bil zagledan v Temzo, z neko žalostjo je sedel na palubi, s tisto žalostjo, ki ljudi v tujini prevzame kot sen, v katerem prenehajo vse skrbi in bolečine, a besede odnaša veter. Toda tedaj, ko je Škot izrekel ta stavek, katerega je Rjepin tolikokrat slišal v Londonu, se je zdrznil. Torej tako. Sestra ima konjušnico in dirkalne konje? In v tem hlevu bo tudi zanj nekaj? Popolnoma je zadovoljen v svoji kleti, reče razjarjeno sir Malcolm. Ne bi rad zopet menjal službe. Človek se mora pomiriti s svojo usodo.

Škot mu je potem, ko mu je točil šampanjec, ki ga je nosil tudi na izlete, dejal, da konji njegove sestre večkrat potujejo. V Pariz in celo v Ameriko. Morda bodo tudi v Rusijo? To ni več nemogoče!

Rus je tedaj razumel. Nasmehnil se je kot bi pri igri nju ujel pogled in nasprotnikovo misel. Ne, ne, hvala, bil je učitelj jahanja v Mill Hillu, vendar se z dirkami in temi stvarmi ni nikoli ukvarjal. Niti se ne misli. Pokojni Rjepnini bi se preobračali v grobu. Za trgovino ni imel nikoli žilice. Rus je.

Sir Malcolm je potem vstal, kot da je dokončal partijo pokra in se polagoma pričel spuščati v kabino.

Rjepnin je ostal sam na palubi poleg krme sir Malcolm. Torej, reče pri sebi: Sorokin in njegov markiz de Sade imajo prav? Človeštvo je gnoj. Posameznik ima prav. Namesto da je užival svoje življenje takó, kot to zahtevajo nagoni, on na koncu sveta, in na koncu Londona čaka, da mu omogočijo življenje, ki nima nobene povezanosti z našim telesom, niti toliko, kot jok v snu. Vrnitev v Rusijo? Prazne sanje, halucinacije, vročičnost razuma poleg morja spominov? Njegovo navdušenje, da bo lahko dva dni preživel na izletu, se bo torej nocoj slabo končalo. Pa vendar, kaj je sploh pričakoval? Ljudje so povsod enaki. Ali to premlevanje, ta angleški šampanjec, te ljubezenske paritve, niso bili tudi v Petersburgu vedno zgrešeni s pijančevanjem, in žalostnimi slovesi in poslovnimi pismi samomorilcev? Vse je bilo enako.

Vstal je. Zagledal se je v Temzo. Za njimi je na vodi ostajala samo pena.

Vse to je bilo tudi v Rusiji. Zdaj tudi to Rusijo olepšujejo nad preteklostjo samo solze emigrantov.

Videl je tudi, kaj njihova tako zelo spominjana ruska duša pomeni v kaosu, v porazu, v begu. Kadar bežijo ladje, se tudi čolni potaplajo. A nekateri se utapljajo v morju. Zmaga vse olepša, poraz vse umaže.

Prevedel: Miha Matè

Niko Grafenauer

KAJ JE NA KONCU SVETA?

Na kvizu za bistre živali so čudno modrost spraševali.
»Pove naj,« so rekli, »kdor zna, kaj je na koncu sveta?«
»Na koncu sveta?« je beseda zamikala najprej medveda.
»Na koncu sveta? Hm, seveda, na koncu sveta je panj meda.«

»Na koncu sveta?« ugiba kura.
Mine minuta, pol ure, ura...
»Na koncu sveta,« udari v črno,
»na koncu sveta je zlato zrno.«
Goska si beli glavo:
»Na koncu sveta? Kaj bi bilo?«
»Na koncu sveta?« tuhta krava,
»na koncu sveta rase trava.«
»Na koncu sveta?« reglja žaba,
»tam nam prede več kot slaba,
tam je velik počen lonec,
v njem je vsake zgodbe konec.«

Lojze Zupanc

Jakec Pametnjakec

V Dolu pod Menino planino je živela mati, ki je imela sinčka Jakca. Jakec je bil pametnjakec, da mu nihče ni bil enak.

Nekega dne je odšla mati na semenj, Jakcu pa je naročila, naj za obed skuha kislo zelje. »Pa še svinjski rep daj v zelje, da bo južina bolj mastna!« je dejala in odšla z doma. Jakec pametnjakec je z burkljami porinil poln lonec zelja v peč, a namesto da bi bil pre-kajeni svinjski rep vzel iz dimnice, je pograbil nož, odšel v svinjak, odrezal pujsu rep in ga vrgel v lonec z zeljem.

Ko je skuha v loncu prevrela, je Jakec pametnjakec odšel z materjo na semenj. Zagledal jo je sredi množice sejmarjev ter se zadril na vse grlo: »Mati brž domov! Zelje je že kuhano. Tudi svinjski rep sem vrgel v lonec, kakor ste mi naročili. Ali pujs, ki sem mu odrezal rep, zdaj že vse dopoldne cvili, da je joj!«

Mater je bilo sram, da je njen Jakec pametnjakec takšen bedak, zato je še isti trenutek zapustila semenj in odšla domov. Spremljal jo je smeh sejmarjev, zato je spotoma sina opominjala:

»Oh, sinček Jakec, drugič rajši molči, da se nama ne bodo ljudje smejali!

Naslednji dan je poslala sinčka Jakca v mlin po moko. V mlinu se je Jakec pametnjakec domislil, kaj mu je včeraj mati rekla, zato je molčal in tamkaj stal ter pasel zijala do trde noči. Domov se je vrnil praznih rok.

»Si prinesel moko?« ga je vprašala mati.

»Nisem!« se je odrezal.

»Pa zakaj ne?«

»Mlinar mi je ni dal.«

»Pa zakaj ne? Si ga vprašal ali je naše zrnje zmlél?«

»Nisem.«

»Pa zakaj ne?«

»Zato ker ste mi včeraj rekli, naj drugič rajši molčim, da se nama ljudje ne bodo smejali.«

»Pa si ves dan kar molčal?«

»Sem!«

»Oh, sinček Jakec, drugič rajši reci: »Vprašam vas, ali ste že zmléli.«

»Pa bo prav!«

Naslednji dan ga je mati poslala v Gornji grad k mesarju po meso. Jakec pametnjakec je prišel pred mesnico prav takrat, ko je mesar kričal in bentil, ker živrega prašiča ni in ni mogel spraviti v klavnico; držal je pujsa za rep in rep vrtel, kakor da bi meso za klobase mlel. Prašič je seveda cvilil od bolečine, v klavnico pa ne in ne. Kar je mesar zagledal Jakca, ki je vse to opazoval in se smejal.

»Kaj pa zijaš?« se je zadril mesar.

»Vprašam vas, če ste že zmléli,« je odvrnil Jakec.

»A tako! Še norčeval se boš?« je zavpil jezljivi mesar, skočil k Jakcu, ga zlasal in nagnal domov.

Doma je Jakec pametnjakec povedal materi, kako klavarno je opravil pri mesarju, mati pa je rekla:

»Oh sinček Jakec, moral bi bil reči: »Kam pa peljete to svinjo?« Pa bi bilo prav!«

Še tisto popoldne je Jakec sredi vasi srečal vesele svate, ki so z nevesto šli k poroki. Zijal je vanje in zijal, hudomušni svat pa mu je zaklical:

»Kaj pa zijaš? Ali ne boš pozdravil?«

Jakec se je spomnil davišnjega materinega naročila in vprašal:

»Kam pa peljete to svinjo?«

Svatje so ga prebunkali, da se je komaj še malo živ privlekel domov. Povedal je materi, kaj se mu je zgodilo, ona pa je vzdihnila: »Oh sinček Jakec, moral bi bil reči: »Kam pa peljete nevesto?« Pa bi bilo prav.«

Tri dni zatem je Jakec pametnjakec srečal kmeta, ki je staro bušo gnal na semenj, pa ga je nagovoril:

»Kam pa peljete nevesto?«

Kmet ga je obrcal, da spet prijoval domov. Povedal je materi kako in kaj, ona pa ga je poučila:

»Drugič rajši reci: »Lepa krava!« pa bo prav!«

Naslednji dan je Jakec pametnjakec srečal pijanca, ki se je zibal sredi ceste in se s težavo pomikal dalje. Jakec ga je gledal in gledal, bal se ga je, da bi ga ne premlatil kakor svatje, če bi ne pozdravil, pa je brž dejal:

»Lepa krava!«

A pijanec je imel še toliko moči, da je planil k Jakcu in ga počil za uho. Fantè je privivilil k materi, ona pa je dejala:

»Oh, sinček Jakec, pa imaš res smolo! Če bi bil rekel: »Ste dobre volje, kaj,« pa bi bilo prav.

Pa se je namerilo, da je Jakec pametnjakec nekaj dni zatem srečal pogreb. Stal je kraj ceste in zijal v pogrebce, ki so jokali in smrkali za krsto.

»Ste dobre volje, kaj?« jim je zaklical.

Mlad pogravec je skočil iz vrste in ga nekajkrat klapouhnil, da je fant spet prijoval domov in povedal materi, ka je doživel.

Mati pa je rekla:

»Moral bi bil reči: »Slava blagemu pokojniku!« pa bi bilo prav.«

Še tisto jesen je sosed zaklal pujsa. Ko ga je pred kaščo deval iz kože, je mimo prišel Jakec pametnjakec in vzkliknil:

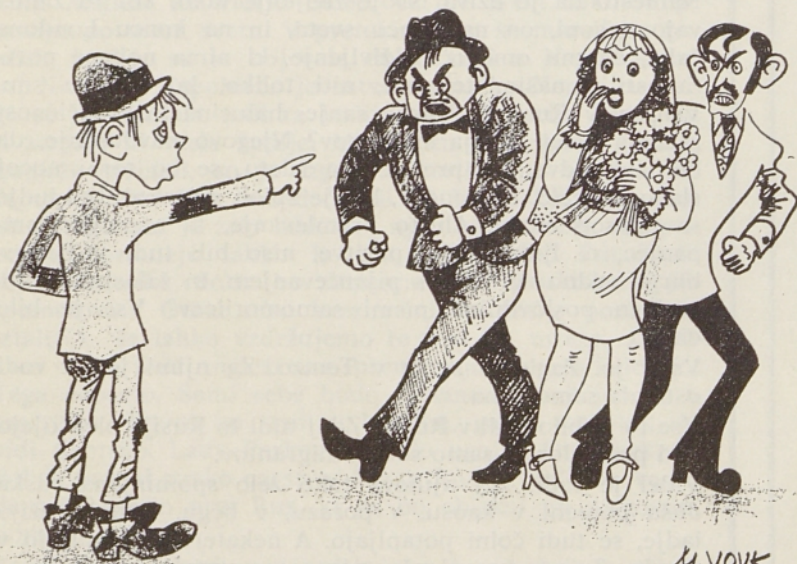
»Slava blagemu pokojniku!«

Sosed je bil dobre volje, pa je zaklanemu prašičku odrezal rep in ga dal Jakcu, češ:

»Si že priden, Jakec! Na, tu imaš svinjski rep, da boš še ti imel koline. Obesi ga v dimnico, pa bosta z mamo jedla mastno zelje.«

Jakec pametnjakec je prinesel pujsov rep domov, mati ga je obesila v dimnico na podstrešje in....

.... in pripovedka se lahko spet prične.

M. VOVK
1974.

BELOKRANJSKA OTROŠKA PESEM

Aj, deklica mala,
kam si kože gnala?
Gónila sem v bukovje,
kodi kukavica kukuje.

Po ljudski — France Bevk
ŠTEJMO

Eden, dva — ropota,
tri, štiri — netopirji,
pet, šest — polna pest,
sedem, osem — kruha prosim,
devet, deset — ga grem vzeti!

Cvetko Zagorski
UGANKA

Budilka ni,
pa le budi.
Ima ostroge,
ni vojščak.
Ni Turek,
v haremu živi
ponosni,
hudi korenjak.

(petlin)

Novoletne počitnice sem preživela v Sloveniji. Moj najlepši utrinek iz teh počitniških dni je bil, ko sem obiskala svoje nekdanje sošolke v šoli. Nekega jutra sem zgodaj vstala. Odhitela sem k sosedovim in prebudila prijateljico Alenko. Šli sva potem še po Mileno in sestrčno Danico. Ko smo prišle v šolo, sem pozdravila nekdanje sošolke. Po pouku je bil program in tudi ples. Potem so nas povabili še v druge razrede. Obiskala sem tovarišico petega razreda, ki me je nekoč učila. Težko me je prepoznala. Teh lepih dni ne bom kmalu pozabila.

Majda Kolarič
slovenska šola, Zuffenhausen

Krožek mladih dopisnikov

Novoletne počitnice

Novoletne počitnice sem preživela lepo. Okrasili smo jelko. Hodili smo se smučati in sankat. Naučila sem se že kar dobro smučati. Tudi na šolo nisem pozabila. Dnevno sem malo pisala, čitala in risala.

Helenca Komatar
1. razred sl. šole
Schwenningen

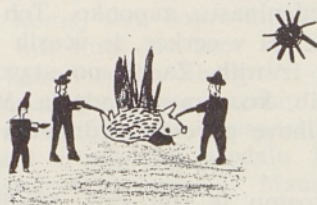
Slovensko kulturno društvo nas je povabilo na novoletno rajanje. Vsi otroci smo so zelo veselili dedka Mraza in njegovih daril. Najprej smo gledali lutkovno igrice. Nastopali so: uhljaček, punčka, mojster, krogla in kegelj, ter vlak in jadrnica, pa še dedek Mraz in Jakčeva mama. Jakčeva mama je bila naša slovenska učiteljica. Vse tiste igrice je pa prinesel dedek Mraz Jakcu. Vsi ostali pa smo dobili bombone, balončke, kekse, mandarine, jabolka in žvečilni gumi. Zapeli smo za dedka Mraza nekaj pesmi in rajali z njim okrog novoletne jelke. Rudijeva mama in atek sta bila pa natakarka in sta nas potem postregla še s klobasami. Lep pozdrav od Tanje in Mojce!

Tanja Gruber
2. razred sl. šole
Göteborg

Otroci v tujini se prav tako veselimo praznovanja Novega leta, kakor tisti v Jugoslaviji. Jaz sem te praznike praznovala v tujini. Otroci smo se najbolj veselili dvanajste ure. Takrat so rakete žvižgale proti nebu, ki je bilo razsvetljeno z različnimi barvami. Doma obišče otroke za Novo leto dedek Mraz. V tujini pa dobijo otroci darila za božične praznike. Mi upamo, da se bomo kmalu vrnili v domovino in bom z domačimi pionirji proslavljala Novo leto. Kar lepo je v tujini, a še lepše je doma.

Jožica Čuš
7. razred slovenske šole v
Calwu — Nagold

Zadnji dan pred Silvestrom je šla mama v trgovino nakupovat. Na Silvestrovo sta prišla k nam tudi boter in boterca in njihova mama. Skupaj smo praznovali. Imeli smo tudi gramofon in smo poslušali slovenske pesmi. Po večerji sta Janez in

Imeli smo Koleno, Sabina Fujs 2. razred Calwu

VSEM SLOVENSKIM OTROKOM
ŽELIM SREČNO NOVO LETO.

Kati Rotar
Lindelfingen
Böblingenstr. 56
74. r.

Peter zunaj z raketami staro leto prepodila in novo priklicala. Bilo je lepo. Vsi smo bili dobre volje.

Marija Knavs,
učenka slovenske šole
Klein-Wildbad

Zame je bil to dan veselega pričakovanja. Na kolodvoru sem s starši pričakal brzovlak, s katerim so se pripeljali moji stari starši iz Ljubljane. Ko se je približal večer, smo prižgali svečke na jelki, ki je segala od tal do stropa. Pod drevesom so na mizi ležala lepo zavita darila. Najbolj obdarovan sem bil jaz, saj so se mi izpolnile vse želje. Bil sem zares srečen. Pa sem pomislil na tiste uboge in zapuščene otroke, ki nimajo nikogar, da bi jim kaj podaril in jih imel rad.

Erik Modic
slovenska dop. šola
Stuttgart-Dagerloch

Novoletne počitnice sem preživela v Sloveniji. Potovanje je bilo lepo. Najprej smo šli k stari mami. Drugi dan pa smo šli k moji boterci. Bilo je res lepo. Tam sem dvakrat prespala, v Straži pa enkrat. Pri stari mami ni nič snega. To mi ni bilo všeč. Zdaj sem spet v Nemčiji. Večkrat se spominjam lepih dni v Sloveniji.

Erika Medle
2. razred slovenske dop. šole
Pforzheim

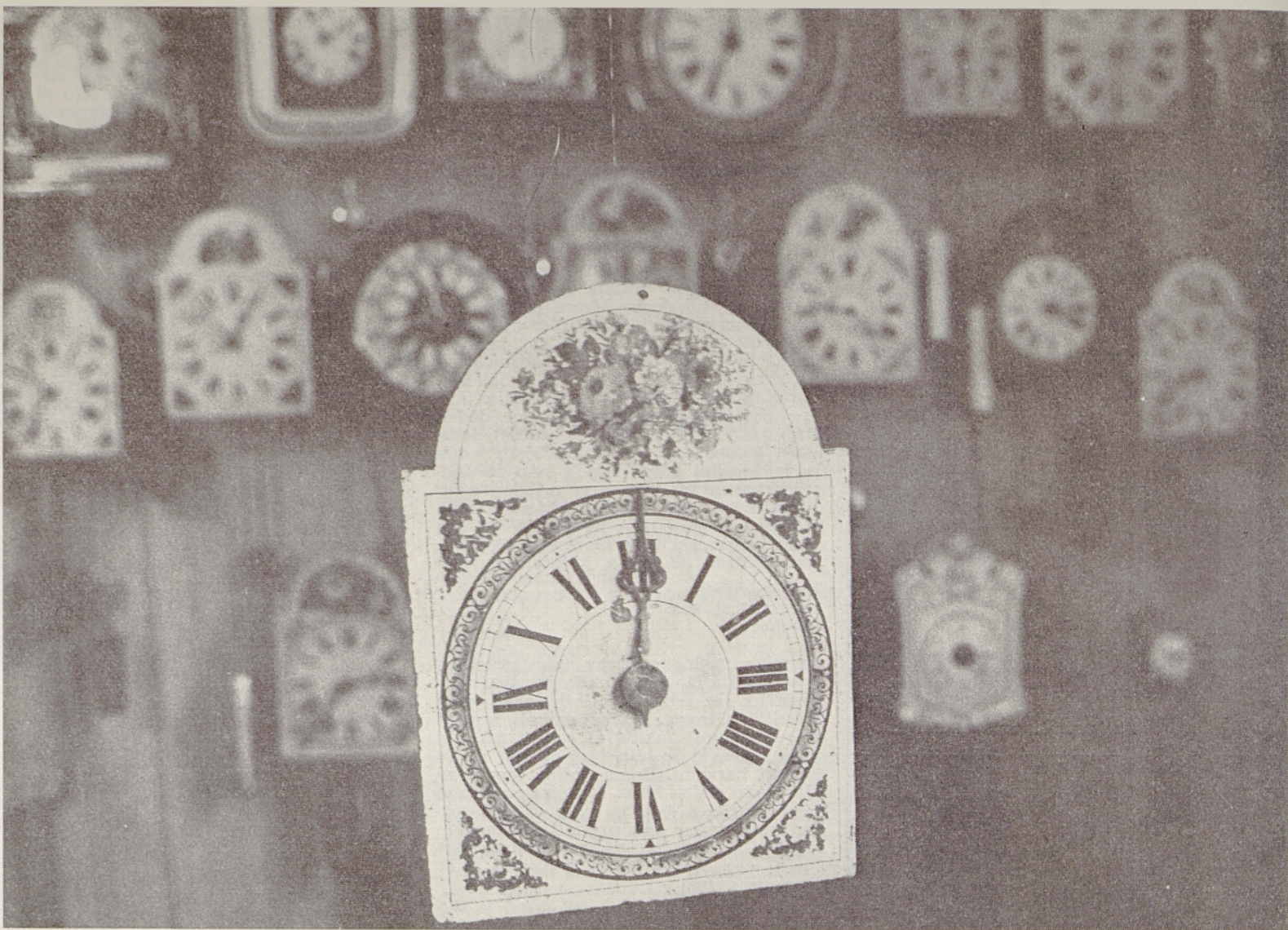
Kot vsako leto smo tudi letos preživeli zimske počitnice doma v Sloveniji. Bila sem zelo vesela, saj sem lahko obiskala vse sorodnike in tudi mojo sestrčno Staniko. Z njo sem šla na šolsko praznovanje novoletne jelke. Bilo je zelo lepo. Ko smo prišli domov, je deževalo, potem pa je začelo snežiti. Šele ob Novem letu sem se lahko smučala in sankala. Smučala sem se vse do takrat, ko smo spet šli nazaj v Nemčijo.

Helena Hribar
6. razred slov. šole, Pforzheim

Dragi otroci! Hvala za pisemca! Ker jih je veliko, smo vsakega morali malo skrajšati. Pa jih je vseeno še kar veliko ostalo za prihodnjic. Uredništvo

ZORGER OLIVER
2. r. ZUFFENHAUSEN

Stare ure

Foto: Joco Žnidaršič

Na jispi

Na jispi smo imeli veliko skrinj, majhnih in velikih. V največji skrinji je bilo suho sadje, v manjših pšenica, ječmen, oves, proso. Tudi vreče z moko in otrobi smo hranili v skrinjah, da niso prišle miši do njih. V velikem glinastem loncu smo imeli moko za sok. Rumena turščična moka je zadišala, ko sem odprla skrinjo in vzela zvrhano skledico ter jo nesla mami v kuhinjo. France je imel v svoji skrinji polno knjig — včasih jo je odklenil in mi kakšno posodil, da sem jo prebrala.

Na drugi strani jispe so stali kosmi. Visoki mamin kosem je hranil mamine dolge obleke in kočemajke, ob strani so se stiskale moje zakmašne oblekice. Spodaj so bili molitveniki.

Omari smo rekli visoki, predalniku nizki kosem. Odkod je prišla ta beseda, ne vem — pri nas vsi tako pravijo.

Na jispi je bila majhna sobica, ki smo ji rekli štibelec. Francetov štibelec. Majhna mizica, postelja, stol pa visok in ni-

zek kosem — vse to se je stiskalo v sobici. Na nizkem kosmu je bilo mnogo knjig, sveže Mohorjeveke in stare Dushne pashe. Debele knjige z velikimi črkami, z močnimi platnicami, ki so se zapirale z medeninasto zaponko. Teh ni nihče več jemal v cerkev, le včasih sem doma brala iz njih. Zadah po starosti je vel iz njih, ko sem jih odprla. Mohorjeveke in njihove povesti so dihale veselo mladost!

Na kosmu je stal križ. Spodaj so bile tri okrogle lesene bunkice in nanje je bil pritrjen lesen podstavek; iz njega se je dvigal izrezljan črn križ, na koncih okrašen s porcelanastimi okraski. Ob vznožju križa je stala Marija iz medenine, kakor Jezus, ki je bil pribit na križ. Še en tak križ smo imeli, le ob vznožju je bila mrtvaška glava. Tega so postavili pred mrtvaški oder, medtem ko smo prvega imeli za blagoslovitev hiše in hleva na tri svete večere — in sem ga takrat jaz nosila v procesiji.

Kosem je imel tri predale. Na sredi je bila ključavnica, pa so menda ključke izgubili že zdavnaj, vsaj jaz ne pomnim,

da bi kdaj te predale zaklepali. Na obeh straneh je imel vsak predal po eno porcelanasto bunkico. Za obe bunkici je bilo treba krepko potegniti, da se je predal odprl.

Tudi stara mati so imeli tak kosem s predali — le da je bil polakiran in so se na deskah videle rasti lesa. Na maminem kosmu so pa bili narisani nekakšni lišaji ali mah, gobice ali nakodrane pah-ljače, ne vem, kako bi temu rekla. Nikjer nisem videla kaj takega — bogve, kdo in kako je to naredil?

V zgornjem predalu so bila mamina spodnja krila. Široka krila, ne takšne tenke sline, kakor jih nosimo danes. Iz treh takšnih starih kril sem naredila plenice za naše otroke in jih je bilo zadosti. Med vojsko in po vojski, ko se ni dalo kupiti blaga, so mi te plenice zelo prav prišle.

V spodnjem predalu so bili poškrabljeni in pointkani prti, obrobljeni s širokimi čipkami. Ti prti so bili za na mizo in za na mrtvaški oder. Pri vsaki hiši so imeli včasih takšne prte in si jih niso izposojali pri sosedih.

V srednjem predalu so bile atove srajce s poškrbljenimi ovratniki. Te so bile na levi, na desni pa je bil kup pisem, ki so jih pisali strici in tete iz Amerike, dva slamnika, okrašena s temnomodrim, drugi pa s svetlomodrim trakom, ki ju je dala teta iz Domžal — pa bela, že porumenela škatla, ki je hranila ljube spominke. Koščena broša: roka, ki drži pismo in vrtnico. To so dali ata mami, ko še nista bila poročena. Dolgo sem imela shranjeno to broško, pozneje se je pa izgubila. Dva poročna venca, mamin in mamine družice pri poroki, trak in svetinja Marijine družbe, dve koščeni, s srebrnimi rožami okrašeni zalasnici in dve dvojni pentljici s trakovi. Ti pentljici sta bili v barvah slovenske zastave, okrašeni s srebrnimi resicami in z napisom: Prostovoljno gasilsko društvo Podlipa. To sta nosila ata in France ob otvoritvi društvenega Doma gasilcev, ki je bil obenem Prosvetni dom z odrom in z dvorano.

Kolikokrat sem predevala te spominke in jih ogledovala s spoštovanjem, kot da imam v rokah največje dragotine tega sveta! V tem kosmu so pripeljali za mamino balo vse tri predale polne pšenice. Mama so bili doma na velikem in težavnem hribovskem gruntu pri Kosu v Kanjem dolu. Za balo so jim pripeljali tudi skrinjo prediva. Tisto predivo so spredli in stkali platno za moje rjuhe. Ko sem se možila, sem te rjuhe nekako prikrivala, ker so bile tako trde in debele, čeprav je bilo platno zelo tenko skano. Oh, kdaj so že raztrgane, da ni več sledu za njimi!

Ko so vozili balo, je atov polbrat Gašper »kradel« na nevestinem domu. Kar ukrade ženinov drug na nevestinem domu, kadar vozijo balo, vrže to na voz in odpeljejo s seboj. Ukradel je tudi dve ovci. Povedali so mu, naj jih pusti, da jih bodo itak pozneje prignali. Ne bi bilo lepo, voziti umazane ovce z novim pohištvom skupaj. Vse bi se zamazalo. Nevesto so šrangali, ker je šla v drugo faro. Če bi ostala v domači fari, bi ne bilo šranganja in odkupnine. To je imelo svoj pomen. Fantje so nevesto prodali, če je bila poštena, to je bil pravi običaj. Samo poštena dekleta so bila vredna zlatega denarja in za takšno nevesto je ženin po dolgem glihanju odšel odkupnino. — Če se je pa posrečilo, da sta ušla prej k poroki, ni imelo več pomena šranganje. Ko sta prišla iz cerkve od poroke, sta bila mož in žena in fantje niso imeli več pravice, da bi nevesto prodali. Za tolažbo jim je navadno odšel ženin nekaj za pijačo ali jih je pa povabil na ohcet.

Balo so vozili prejšnji dan, nikoli pa ne ta čas, ko je šel svatovski sprevod v cerkev. Ne bi se spodobilo. Ljudje so imeli natančen čut, da je človek eno, premoženje pa drugo — čeprav je premoženje potrebno za življenje.

Ko se je nevesta poslovila od domače hiše, je šla z ženinom k poroki. Spremljali so ju drug, družica, starejšina in svatje. Od maše so šli na novi dom. Tam je na pragu čakala tašča — moja stara mati. Mati so dali nevesti ključe od hiše, nevesta pa je podarila materi šmarni tolar. Obe sta se objeli in razjokali. Da je nevesta jokala ob slovesu od domače hiše, ni bilo nič čudnega, saj se je za vedno poslovila od doma. Le malokdaj je prišla na obisk domov. Tisti dan se je ženil tudi mamin brat na dom in mlada nevesta je prišla prav iz Polhovega Gradca.

Pred hišo v Kanjem dolu in pred našo hišo so se zbirali otroci in nevesta jim je delila štruklje, majhne štirioglate orehove potičke. Za srečo in blagostanje v hiši so se pekli ti štruklji.

Ko sem kot otrok gledala svate, ki so šli v sprevodu, so navadno fantje pritrkavali in streljali z možnarji. Nekoč so streljali sredi poti, po kateri so šli svatje. Ni kar koj vžgalo, in ko so prižgali znova, so bili svatje že tako blizu, da sta se ženin in nevesta vsa stresla, ko je zagrmelo. Pa sta vendar korajžno šla naprej, trdno odločena, da bosta skupaj premagovala vse težave. — Naša mama in ata sta imela dolgo pot, najprej v cerkev v St. Jošt k poroki, potlej pa v Podlipo na novi dom. Poroka je bila tudi na zunaj videti kot važen in resen korak na novi življenjski poti.

— . — . —

Morda je bilo trideset let ali že več od poroke, ko sem izvela srednji predal od maminega kosma, odprla škatlo in ogledovala voščene rožice na zvitihi pramenih poročnega venca, zalasnice, poročni šopek, ki so ga imeli ata ob poroki na prsih...

Varno sem zložila vse nazaj in na vrh položila pentljice z napisom: Prostovoljno gasilsko društvo Podlipa. Majhna sem bila še in komaj sem dobro znala brati. Mama so bili hudi, če sem stikala po predalih. Takrat so pa tiho prišli po lesenih stopnicah na jispo, narahlo odprli vrata v štibele in me presenetili pri odprti škatli in odprtem predalu. Nisem utegnila zapreti obojega. — Mama me niso nikoli topli, čeprav so mi dostikrat obljubljali, da me bodo, če ne bom ubogala. Zdajle me pa bodo!

»Le lepo spravi vse nazaj, pa pojdi južinat, potlej pa v šolo!« so dejali mama. Nič me niso kregali. Lep nasmeh jim je ožaril lice, jaz sem pa pokrila škatlo in zaprla predal.

Zaprla sem pa v srce tudi vse te lepe spominke in mamin ljubi nasmeh...

Ko bi le še kdaj takole tiho prišli in mi rekli:

»Ali že spet stikaš po kosmu? Le lepo spravi vse nazaj!«...

Pa jih ne bo nikoli, nikoli več!

Marija Jelen-Brenčičeva

Predstavljamo vam slovenske ansamble domače glasbe

Ansambel Toneta Žagarja

Ansambel Toneta Žagarja je pri nas zadnje čase znan predvsem po tisti znani (za Slovence tako značilni) pesmici »Žingamo ga, žingamo...« Ansambel je Tone Žagar ustanovil pred dobrimi trinaajstimi leti in ga poimenoval po slavčku. Pozneje se je ime spremenilo in zdaj se že osem let imenuje Ansambel Toneta Žagarja.

V skupini nastopajo: Tone Žagar — harmonika, Slavko Lenarčič — klarinet, Tomaž Grintal — trobenta, Rato Majcen — kitara, Slavc Vidrih — bas kitara, Marko Avanzo — bobni. Z ansamblom pa nastopa tudi pevski kvintet, v katerem pojejo: Jožica Zupančič, Franc Jamnik, Pavle Munih in Ciril Pleško.

Ansambel ne nastopa veliko, redno pa se udeležuje ptujskih festivalov narodnozabavne glasbe, kjer so leta 1972 osvojili publiko s skladbo »Žingamo ga, žingamo« in zasedli prvo mesto. Letos se pripravljajo tudi za nastop na festivalu v Števerjanu, kjer se vsako leto zberejo zamejski narodnozabavni ansambli.

Tone Žagar je s svojim ansamblom posnel dve mali in eno veliko ploščo ter kaseto pri RTV Ljubljana. Pripravljajo se tudi na samostojno televizijsko oddajo, snemajo pa tudi arhivske posnetke za radio.

Poleg omenjene skladbe pravi Tone Žagar, da so po mnenju publike najbolj uspele skladbe Vprašal sem, Klica narave (ta je dobila prvo nagrado na tekmovanju »Novi ansambli — nove melodije«), Veselo jutro in Najine rože.

Večino besedil za njegove skladbe mu napiše Zdravko Čemažar, včasih pa tudi Marjan Stare, v zadnjem času pa se je lotil pisanja besedil tudi pevec Pavle Munih. Skladbe komponira Žagar sam.

Silvo Pust

nalni predpisi, na podlagi katerih se pošiljajo v mednarodnem prometu po vsem svetu pisma, dopisnice, paketi itn.

Za to stoletnico so v Jugoslaviji izšle 25. februarja letos tri znamke v skupni poštinski vrednosti 10,80 din. Na prvi znamki za 80 par je poštna kočija iz časov, ko je bila ustanovljena svetovna poštna zveza. Na drugi znamki za 2 din je stavba, v kateri je v Bernu sedež te zveze. Na tretji znamki za 8 din je sodobno letalo kot najhitrejšo sredstvo za prevoz poštinih pošilk. Celih serij je 250.000.

Vse tri znamke so podolgovate in velike $30,5 \times 40$ mm, brez belega roba pa $26,5 \times 30$ mm in z grebenastimi zobci $11\frac{3}{4} : 11\frac{1}{4}$. Tiskal jih je beograjski zavod za izdelavo bankovcev v dvobarvnem offsetu in enobarvnem črtnem tisku v polah po devet znamk.

Izšle so že tudi prve tri redne znamke iz serije spomenikov revoluciji. To bo serija s spomeniki v čast velikih dogodkov med narodnoosvobodilno vojno. Na črnomodro zeleni znamki za 10 din, ki je izšla 5. februarja, je spomenik junaskim borcem v hudih bojih na Sutjeski. Na svetlovijoličasti znamki za 20 din, izšla je 30. januarja, je spomenik partizanskim borcem iz Moslavine na Hrvatskem. Na črno modri znamki za 50 din, izšla je tudi 30. januarja, je spomenik 7000 žrtvam, ki jih je nemški fašistični okupator postrelili oktobra 1941 v Krajujevcu v Srbiji.

Te znamke je tiskal beograjski zavod za izdelavo bankovcev v enobarvnem črtnem globokem tisku v polah po 25 znamk. Zobci $13\frac{1}{2}$.

Spominski koledar april 1974

2. 4. 1894 je bila v Jolietu, Illinois, v ZDA ustanovljena Kranjsko-slovenska katoliška jednota (zdaj Ameriško-slovenska katoliška jednota).
3. 4. 1930 je bila ustanovljena Federacija društev SNPJ za Chicago.
3. 4. 1965 je umrl Zlatko Baloković, slavnih hrvaški violonist in rodoljub, ki je stalno živel v ZDA.
6. 4. 1916 je bil v Clevelandu ustanovljen slovenski pevski zbor Zarja.
6. 4. 1941 sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo.
6. do 9. 4. 1904 so trajale v Chicagu slovesnosti ob ustanovitvi Slovenske narodne podporne jednote, največje slovenske zveze podpornih društev ameriških Slovencev.
7. 4. 1973 je bilo ustanovljeno na Dunaju Slovensko društvo »Ivan Cankar«.
10. 4. 1912 je bil rojen slovenski revolucionar Boris Kidrič. Umrl je 11. aprila 1953.
11. 4. 1941 je italijanska vojska zasedla Ljubljano.
12. 4. 1869 je bil v Ljubljani rojen Rihard Jakopič, veliki slovenski slikar. Umrl je 22. aprila 1943.
15. 4. 1867 je bil rojen Etbin Kristan, znan slovenski politični in društveni delavec. Umrl je 21. novembra 1953.
16. 4. 1951 je bila na ljubljanskem radiu prva oddaja za naše izseljenke.
26. 4. 1947 je bil v Clevelandu v ZDA ustanovljen slovenski pevski zbor Triglav.
27. 4. 1941 je bila ustanovljena v Ljubljani Osvobodilna fronta Slovenije.
18. 4. 1651 je bil rojen v Ljubljani zgodovinar Ivan Vajkard Valvazor. Umrl je v Krškem 19. septembra 1693.
28. 4. 1889 je bil v Šmarju pri Ljubljani rojen slovenski izseljenski pesnik, skladatelj in pevovodja Ivan Zorman. Umrl je v ZDA 4. avgusta 1957.

Spomeniki revoluciji in sto let svetovne poštne zveze

Pred sto leti, ali točno 9. oktobra 1874, je bila na I. svetovnem poštnem kongresu v švicarskem glavnem mestu Bernu ustanovljena Svetovna poštna zveza z namenom, da ureja mednarodni poštini promet v vseh njegovih panogah. Ustanovitveno pogodbo o Svetovni poštini zvezi — UNION POSTALE UNIVERSELLE je takrat podpisalo 22 držav.

Letos mineva sto let njenega obstoja in vključuje že 148 držav. To pomembno in spominsko obletnico v mednarodnem poštnem prometu bo slavila Svetovna poštna zveza z letošnjim XVII. svetovnim poštnim kongresom, ki bo od 22. maja do 4. julija 1974 v Lausanni, znamenem švicarskem letovišču ob Ženevskem jezeru. Svečano podpisovanje sklepov bo 5. julija 1974. V počastitev stoletnice bo v švicarskem mestu Baslu tudi velika mednarodna filatelistična razstava INTE-NABA 74, in sicer od 7. do 16. junija, pod pokroviteljstvom mednarodne filatelistične zveze (FIP).

Svetovna poštna zveza je od leta 1947 strokovna ustanova Organizacije združenih narodov. Ima svojo ustavo in praviloma vsako peto leto kongres kot najvišji svoj organ, na katerem sprejemajo najpomembnejše odločitve za mednarodni poštini promet. Med te spadajo svetovna poštna pogodba in posebni sporazumi o mednarodnem poštnem prometu. To so tehnični, organizacijski in funkcio-

Grafolog

Vas mučijo duševni problemi ter ne veste kako in kam? Včasih že delno pomaga, če se komu zaupate in mu potožite. Še bolje je, če se z vašimi problemi obrnete na strokovnjaka grafologa, ki vam na podlagi znanstvene analize vašega rokopisa lahko pove, kaj delate napak in kaj morate storiti, da se boste izognili nadaljnjim problemom. Pišite mi z navedbo vaše starosti in poklica. Odgovoril vam bom v najkrajšem času.

Dipl. grafolog, Franc UDOVIČ
807 INGOLSTADT
Postfach 2901
DEUTSCHLAND

Dva mala oglasa

Prodam gradbeno parcelo na zelo lepem kraju 10 km iz Ljubljane. Ponudbe na naslov:

Majda BERGLEZ
LA Châteloise
1618 CHATEL-ST-DENIS
SUISSE

Prodam hišo v gradnji (zaključena tretja faza, z okni in vrati) pod Lubnikom v Škofji Loki.

Naslov:

Janez MLINAR
Tschingeley 24
3800 INTERLAKEN
SCHWEIZ
Telefon: 036-226097

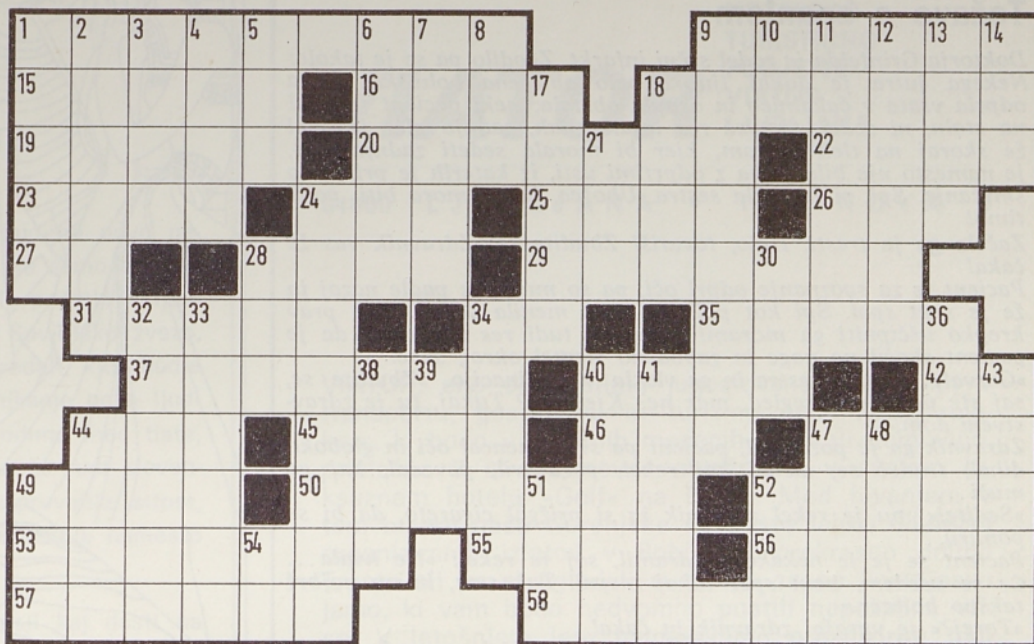
Rojaki, pošljite mi znamke!

Oglašam se iz Švedske. Živim v Göteborgu z mamico, atkom in bratcem, ki mu je ime Marko. Imam ga zelo rad, čeprav mi večkrat nagaja, ko se igram. Saj še ne razume vsega. Kmalu bomo praznovali njegov tretji rojstni dan.

Hodim v tretji razred. Učim se rad. Enkrat na teden obiskujem tudi slovensko šolo. Imam zelo dobro učiteljico. Najraje od vsega pa zbiram poštne znamke, zato bi prosil vse rojake po celem svetu, da naj mi pošljejo znamke, da si bom povečal svojo zbirko. Hvala že vnaprej in vsem lepe pozdrave.

Bogdan Lajšič
Siriusgatan 60
Göteborg 415-22, Sverige

Križanka

Vodoravno: 1. gospodovanje, vladanje, oblast, 9. vrsta trajnejših mesnih izdelkov z različnim mesnim nadevom in začimbami, 15. očrt, kontura, 16. večja tekoča voda, 18. od 51 do 85 cm velika ptica ujeđa, ki se hrani z osami in čmrliji, 19. tek, apetit, 20. strahota, hudo trpljenje, 22. najmočnejša karta pri taroku, ki jemlje vse, glavan, 23. južnoameriška tovarna žival iz družine velblodov, ki je cenjena tudi zaradi mesa in volne, 24. del tedna (24 ur), 25. ukana, zvijača, mojstrska prevara, 16. reka v srednji Angliji, 27. kratica za »Izvršni svet«, 28. kraj pri Litiji, kjer so našli vaško situlo, posodo z reliefi iz 6. stoletja pr. n. š., 29. vrsta metamorfozne kamnine, 31. celotni posnetek (pri filmu), 34. kratica za »smučarski klub«, 35. velika dragocena kupa, ki se podeljuje kot nagrada na tekmovanjih, 37. nepopolna tema, zgodnji večerni mrak, 40. dalmatinska tovarna žival, 42. začetnici italijanskega pisatelja Itala Sveva, 44. orodje žanjic, 45. pergamski kralj (dobite ga, če preberete nazaj besedo LATA), 46. poklon, darilo, 47. sestavni del skeleta, 49. krhka silicijeva rudnina, često v lepih prelivajočih se barvah (nekateri vrste sodijo med drage kamne), 50. samovoljna in grozovita vladarka, nasilnica, 52. nalezljivo kožno obolenje, ki ga povzroča grinja, srb, skabies, 53. slovenska pevka narodnozabavnih viž (Stanka), 55. znamenita pariška modna hiša, 56. površina, območje, 57. pogorje v Burmi ob Bengalskem zalivu, ki ga domačini imenujejo Ragaing Taing, 58. vrsta vinske trte, ki izvira iz Španije.

NAVPIČNO: 1. domače ime za violino, 2. moč, veljavnost, avtoriteta, 3. neprijeten občutek po storjenem prekršku, 4. mesto ob reki Arno v srednji Italiji z znamenitim poševnim stolpom, 5. konica, bodica, 6. delavec v vinogradu, obirač, 7. francoski pisatelj utopično pustolovskih romanov (Jules,

»Potovanje na Luno«), 8. organ vida, 9. ptič pevec, ki svoj plen natika na grmovje in ga počasi je, 10. začetnici umrlega hrvatskega pisatelja Augusta Senoe, 11. okusen plod zelo razširjenega grma leske, 12. zbiranje podatkov v določen namen, 13. največji desni pritok Rena, ki teče skozi Frankfurt, 14. umetnost (latinsko), 17. pripadnik najmočnejšega izmed mehiških indijanskih plemen, 18. slog, 21. spodnji svet, kraljestvo mrtvih v starorimski mitologiji, 24. slovenski protestantski pisatelj, ki je prevedel celotno Biblijo (Jurij, 1547—1589), 28. pojav na vodi, 30. zadetek pri nekaterih igrah z žogo (nogomet, rokomet), 32. oprema, 33. nekdanji odlični slovenski nogometaš, ki je igral za Crveno zvezdo, sedaj eden izmed selektorjev in trenerjev jugoslovanske državne reprezentance (Ivan), 34. denarna sredstva v določen namen, fond, 36. samec psu podobne zveri, zvitorpec, 38. ozek konec polotoka, 39. orel v germanski mitologiji, 40. zemeljsko delo, odkopavanje, 41. zahodnonemška reka, desni pritok Mozele (naša oblika pisave), 43. napisna plošča na pročelju zgradb, 44. prepir, nesoglasje, konflikt, 47. tkanina s kockastimi vzorci, 48. planinska ujeđa s kljukasto zavito konico kljuna, 49. orientalska utežna in votla mera, 51. industrijsko mesto v Srbiji ob reki Nišavi, 52. mlad gozd, log, 54. avtomobilska oznaka Čačka.

REŠITEV KRIŽANKE IZ 2. STEVILKE: 1. škranček, 9. izbor, 14. Salk, 18. triola, 19. luknjica, 21. Ilion, 23. rabat, 24. Piran, 25. semenišče, 27. amen, 28. Krpan, 29. Stael, 30. čad, 31. jež, 32. teist, 33. Favna, 34. Estera, 37. KR, 38. Parma, 39. karo, 40. skunk, 41. farsa, 42. Huni, 43. četrt, 44. KT, 46. poldan, 48. Kant, 49. tiara, 50. por, 51. uho, 52. itala, 54. pasta, 55. Goce, 56. maraskino, 59. salto, 60. Koren, 61. arena, 62. tezalnik, 64. rabelj, 65. atek, 66. ocena, 67. jagodičje.

Težave s spanjem

Doktorja Grinfelda je zadel srčni infarkt. Zgodilo pa se je takole: Nekega jutra je dokaj ljubka belo oblečena bolniška sestra odprla vrata v čakalnico in osupla obstala: neki pacient je ležal na stolu, ni sedel, temveč res ležal vznak, zadnjo plat je imel že skoraj na tleh in tam, kjer bi morala sedeti zadnja plat, je namesto nje bila glava z odprtimi usti, iz katerih je prihajalo smrčanje. Spi, si je rekla sestra. Ubožec, bolan mora biti, pohitim!

Začela ga je tresti. Halo, tovariš! Zbudite se! Zdravnik vas že čaka!

Pacient je za spoznanje odprl oči, pa so mu veke padle nazaj in že je spet spal. Spi kot polh, je spet menila sestra. Nič, prav krepko uščipniti ga moram! In ga je tudi res uščipnila, da je pacient skočil na noge in zabodeno strmel okrog sebe.

»Greva!« je rekla sestra in ga vlekla v ordinacijo. »Zbudite se, saj ste prišli na pregled, mar ne? Kje smo? Tukaj, tu je zdravstveni dom!«

Zdravnik ga je pozdravil, pacient pa si je mencal oči in globoko dihal, trudeč se, da bi kaj rekel, pozdravil, povedal, kaj ga muči...

»Sedite!« mu je rekel zdravnik in si prižgal cigareto, da bi se pomiril.

Pacient se je le nekako predramil, saj je rekel: »Ne hvala... Če se usedem, bom spet takoj zaspal. Tak sem, imam najbrž takšno bolezen.«

»Torej?« je vprašal zdravnik in čakal.

»A, ja, sem se že spomnil, zakaj sem prišel, gospod doktor. Slabo spim, veste...«

»Kako? Saj ste vendar spali kot otrok!«

»Saj to je tisto, gospod doktor, jaz zaspim vedno kot otrok, ampak ravno takrat, ko ni treba. Doma v postelji pa ne morem in ne morem, če se ubijem, zatisniti očesa! Nimate pojma, kako sem nesrečen. To je od živcev, saj veste, vojna, napori, leta... služba, skrbi...«

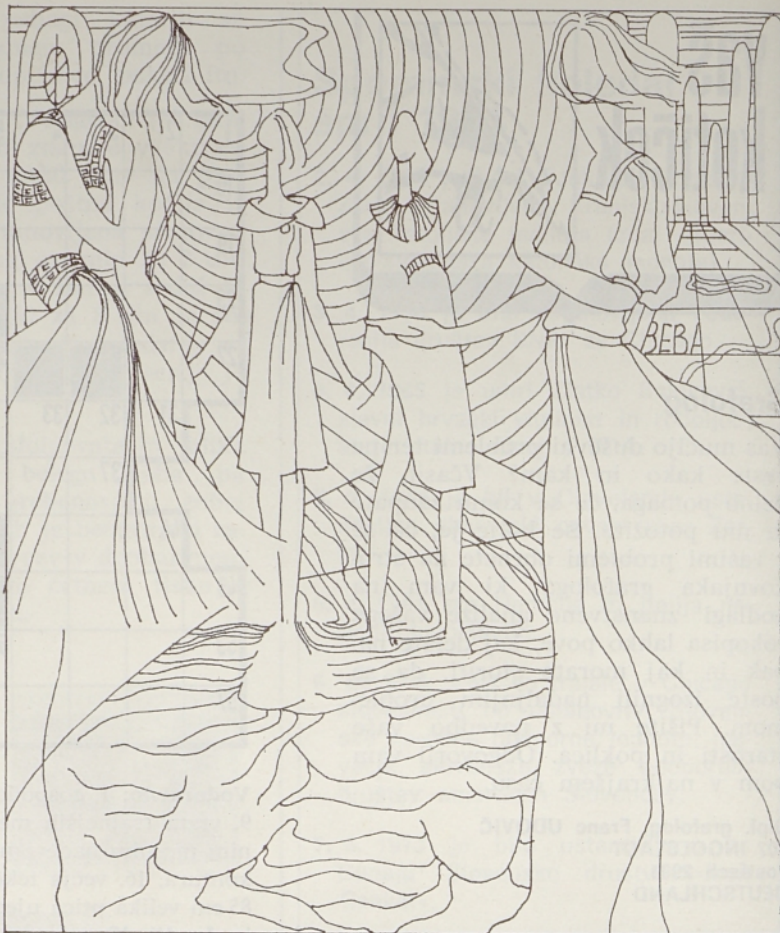
»Razumem,« je menil zdravnik. »Zvečer povečerjate, se umijete, ležete, ugasnete luč in ne morete zaspiti, preobračate se po postelji, spanca pa ni od nikoder. To je splošni problem, koliko podobnih primerov imam vsak dan, vsako uro!«

»Ne, ne, gospod doktor! Zvečer jaz zaspim vedno kot ubit, nimam nobenih problemov. Narobe! Prižgem televizijo, prinesem si kašo ali makarone na mizo, začnem jesti in gledati program, pa že mi postanejo oči težke kot svinec, da se bojim, da mi enkrat padejo še notri v krožnik. Včasih zaspim kar z žlico v ustih. Nekega jutra sem se celo zbudil z glavo v krožniku kaše. Se dobro, da je bila mrzla, sicer bi se bil pošteno opeknel.«

»Kdaj pa, zavruga, potem ne morete zaspiti?!« je zarjul zdravnik ves iz sebe od besa, saj je mislil, da se pacient norčuje. »Kdaj?! Kdaj ne morete zaspiti?! Morda v službi?! Ali pa popoldne, ko pridete domov?!«

»Točno!« je zakričal pacient. »Natančno tako! Ko pridem domov popoldne ob pol treh, pojem, ležem na divan in ne morem zaspiti!«

Zdravnik je vstal, hotel nekaj reči ali zakričati pa je le obstal z odprtimi usti in se prijel za srce. Še dobro, da je ljubka sestra takoj razumela položaj, brž je telefonirala srčnemu strokovnjaku in tako se vsa stvar morda le ni končala tragično. Pacient pa je ves začuden odšel, stopil na avtobus in seveda zaspal...

Kako se bomo oblekle poleti

Skica predstavlja poletne počitniške modele mehkih linij in materialov v živahnih barvah.

Prvi model je obleka, ki je v pasu rezana. Krilo je široko nagubano, bluza brez rokavov — ima naramnice, ki so modni element letošnjega poletja. Nad pasom in po naramnicah krasijo bluzo čipke ali vzorec v barvi obleke. Dolžino krila lahko izbiramo sami — najkrajša so krila, ki pokrivajo kolena.

Naslednja dva modela sta kopalni halji, pogost element počitniške garderobe, ki pa je prav tako lahko zanimiv in enkraten. Značilnost prve je velik ovratnik, ki pokriva ramena. Halja je zvonasto krojena, zapenja se z velikim gumbom. Je brez rokavov ali pa so rokavi dolgi, zvonasto krojeni. Pas je iz istega materiala.

Druga halja ima obliko pelerine. Pas je viden le spredaj. Ovratnik se širi prek ramen. Pelerino lahko poživimo na ovratniku in na pasu z vzorčastim frotirjem.

Naslednja obleka je prav tako kot prva dnevna obleka. Pas je na bokih, pod njim je krilo spredaj in zadaj položeno v gube. Bluza ima oglat izrez, okrašen s trakom iz istega materiala. Nad pasom je bluza rahlo nabrana. Rokavi segajo do komolcev, ob straneh so, prav tako kot krilo, položeni v gube.

Beba Heimer

— Oprostite, ali boste izstopili?

— Še ne. Počakal bom, da se avtobus ustavi.

Utekočinjena zelenjava

Dietetiki po vsem zahodnem svetu opozarjajo na novo nevarnost, ki grozi človeštvu — na debelost. Ne samo odrasli, tudi čedalje več mladine je prehranjena. Ti podatki veljajo seveda za Evropo in Ameriko, pa tudi za Sovjetsko zvezo, še vedno pa obstajajo na svetu ogromni predeli, kjer ljudje umirajo od lakote. Oboje, izobilje in pomanjkanje peha ljudi v smrt. In Slovenci od dojenčkov naprej sodimo med tiste, ki jim življenje greni prehranjenost. Zato so že tudi slovenski strokovnjaki zaskrbljeni in opozarjajo na preveliko sitost, na vse preveč kalorij za delo, ki ga vse pogosteje namesto ljudi opravljajo stroji.

Prehrabena industrija v Jugoslaviji ne misli kaj dosti na to, ne meni se za te »bolezenske« pojave, niti ne pomaga kupcem s tem, da bi vsaj tisto, kar je v konzervah, označila s kalorično vrednostjo. Zato je toliko bolj pomembna pobuda Fructala iz Ajdovščine, ki je sadnim sokovom dodal nove — zelenjavne sokove. Zdravniki, ki se ukvarjajo s prehrano, so to pobudo oziroma sok zelene, pesin in paradižnikov sok na moč pohvalili. Z novimi sokovi je bil predvsem zadovoljen dr. Dražigost Pokorn, dietetik, ki pa je od tovarne zahteval tudi natančne analize, da bo lahko pomagal s sokovi ljudem, ki že imajo težave s težo. Ne le zaradi tega, ker so odlično pomagalo pri zdravljenju, marveč tudi zato, ker vsi trije sokovi vsebujejo kopico zdravilnih sestavin; nekatere med njimi in njih delovanje pa so odkrili šele v novjšem času. Tako so na primer v soku rdeče pese (pitje soka je že leta 70 priporočal Dioskurid, leta 200 pa Galen) našli šele pred dobrim desetletjem posebno snov antocian, ki zanesljivo preprečuje razvoj tumorjev, paradižnikov sok pa je znan po tem, da vsebuje ogromno vitamina C in drugih, za človeško telo tako pomembnih sestavin. Nič manjši ni učinek zelene, ki jo Fructal ponuja zlasti v svojem zelenjavnem cocktailu. V tem napitku je sok zelene zmešan s sokom paradižnika in rdeče pese.

Ni prostora, da bi lahko popisali vse učinke teh treh sokov, ki jih je v zadnjih letih na novo odkrila znanost oziroma potrdila tisto, kar so iz izkušenj vedeli pred dva tisoč leti, niti da bi lahko popisali, za kaj vse priporoča »utekočinjeno zelenjavo« že vsaka boljša knjiga o zdravilnih zeliščih, med katera se z vsem ponosom uvrščajo tudi zelena, paradižnik in rdeča pesa. Kako velik je pomen pitja teh nesladkanih, povsem naravnih sokov, z neštetimi biološko blagodejnimi učinki, so že pred leti spoznali skoraj povsod, kjer je doma prehranjenost. Za življenje mladih in starih tako pomembni sokovi prihajajo zdaj z majhno zamudo tudi na jugoslovansko, predvsem pa slovensko tržišče. Na nas je, da blagodejnost utekočinjene zelenjave izkoristimo sebi v prid.

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

VIATOR

61000 LJUBLJANA • TRDINOVA 3

VIATOR, eno od vodilnih jugoslovanskih podjetij v transportu, gostinstvu in turizmu nudi vsem rojakom, ki bodo v poletnih mesecih obiskali domovino, privlačne 7 ali 14-dnevne aranžmane v svojem luksuznem hotelu »Golf« na Bledu. Med bivanjem v tem biseru naše Gorenjske se boste lahko udeležili organiziranih izletov v Bohinj, v prekrasno dolino Trente ali pa si ogledali svetovno znano Postojnsko jamo, ki vam bodo nedvomno pustili nepozabne vtise. V letošnjem letu nameravamo organizirati tudi 2 do 3-dnevne vzpone na našega starega očaka Triglav, in sicer pod strokovnim vodstvom naših plezalcev.

Omenjene usluge vam nudimo po pristopnih cenah, vse podrobnejše informacije pa vam lahko posreduje naša turistična agencija »Viator«, Ljubljana, Trdinova 3.

POSLOVNO ZDRUŽENJE

modna hiša

LJUBLJANA – MARIBOR – OSIJEK

Za pomladno/poletne dni je pripravila Modna hiša bogat asortiment ženske, moške in otroške konfekcije za vse starosti in postave, veliko izbiro športnih in elegantnih pletenin, metrskega in dekorativnega blaga ter drugih galanterijskih artiklov in modnih dodatkov. Visoka kvaliteta materialov, modni kroji, aktualni deseni in dostopne cene vam jamčijo dober nakup.

Obsežni plavalni bazen v Moravskih toplicah

Iskali so nafto — odkrili pa so zdravilno vodo

Strokovnjaki trdijo, da najbrž nikjer na svetu ni na tako majhni površini toliko kvalitetnih slatinskih in topličnih vrelcev kot na obeh straneh Mure. V domovini in tujini najbolj cenijo Radensko — tri srca, ki je po prodanih količinah slatine na četrtem mestu na svetu. Pred prvo svetovno vojno so črpali slatino tudi v Očeslavcih v dolini Ščavnice in v Nuskovi v gornjem Polendavju, vendar so kasneje vrelec opustili. Radenska se je uveljavila predvsem zaradi izredne kakovosti in dobrih prometnih zvez. Čeprav danes polnijo v Jugoslaviji slatino na več kot 30 krajih, pokriva Radenska skoraj polovico jugoslovanskega tržišča.

Medtem ko so slatinski vrelci omejeni na zahodno Pomurje, je v osrednjem in vzhodnem delu vse polno topličnih vrelcev. Odkrili so jih iskalci nafte, ki so skoraj v vseh vrčinah naleteli v globinah od 800 do 1300 m na močne izvire vroče in mineralne vode. Skraja so jih zapirali in označevali kot negativne vrtine. Tudi raziskave v Moravcih v letu 1960 so razočarale vrtalce, ki so vrtino zamašili in se lotili dela v okolici. Nekomu je prišlo na misel, da je odvil ventil in vroča voda je napolnila bližnjo jamo, ki je hitro privabila kopalce. Po kasnejših analizah vode so odkrili zdravilnost, s čimer so bili dani osnovni pogoji za razvoj kopališča. V letu 1968 so odprli novo kopališče v Banovcih pri Veržehu in »Termo« pri Lendavi. Veliko željo po ureditvi toplic imajo tudi v Moravcih pri Bučkovcih, v Beltincih, Dobrovniku in Fo-

Moravske toplice preraščajo v najmlajše slovensko zdravilišče

kovcih, žal pa brez širše pomoči zaenkrat ne zmorejo zbrati dovolj denarja.

Čeprav se danes prodaja termalna voda bolje kot nafta, opozarjajo strokovnjaki, da prepoceni trošimo vročo zdravilno vodo. Zaradi visoke temperature jo moramo pred uporabo naravno ohlajati, lahko bi jo pa hkrati uporabljali za gretje, tople grede in druge namene. Upajmo, da bo sedanja energetska stiska pospešila raziskave za bolj raznoliko uporabo tega zdravilnega in — energetskega vira.

Predsednik turističnega društva v Moravcih Jože Kuhar je danes samostojni gostilničar, ki ima najlepši penzion v tem kraju. Leta 1961 in 1962 je vodil vaščane od občine do okraja, dokazoval zdravilnost vode in moledoval za denarno pomoč za ureditev skromnega kopališča. Pri oblasteh ni našel somišljenikov za svojo zamisel. Odpravili so ga z manjšo vsoto denarja in mu svetovali, da naj delajo na lastno odgovornost. Vaščani so darovali les in delali, kolikor so zmogli. Že po dobrem letu poslovanja pa so uvideli, da sami ne zmorejo takšnega navala, kakršnega je doživelo kopališče od vsega začetka. Ob koncu leta 1962 so odstopili kopališče gostinskemu podjetju »Zvezda« iz Murske Sobote, ki je zgradilo kopalni bazen in restavracijo. Tako so leta 1963 toplice tudi uradno odprli. Ugledni član slovenske vlade, ki je sprva nasprotoval zamisli Jožeta Kuharja, je po desetih letih razvoja Moravskih toplic moral priznati pravilnost njegove odločitve.

V začetku so pomanjkanje ležišč reševali bližnji kmetje, ki so natrpali goste v svoje stanovanjske prostore, sami pa se poleti umaknili na zasilna ležišča. Sčasoma so prihajali zahtevnejši gostje in kmetje so začeli nabavljati novo pohištvo, urejevati vodovode in sanitarije in prenavljati hišna pročelja. Ko so ob kopališču zrasli bungalovi, je bila konkurenca večja in sanitarni inšpektor je poostril kriterije. Onstran ceste, ki deli toplice od vasi, je nastalo naselje vil, ob kopališču pa lične hišice v panonskem slogu s slamnatimi strehami in z vsem udobjem. Začeli so prihajati tudi zahtevnejši gostje. Zdaj je v Moravcih nad 500 ležišč, tako da v izvensezonskih mesecih ni stiske za začasno bivališče.

Dva manjša bazena sta reševala stisko šest let. Površino okrog 100 m² je oblegala ob konicah nekaj tisočglava množica, ki je komajda prišla do vode. Šele dva večja bazena na prostem, pokrito zimsko kopališče in 40 kopalnih kabin ter razsežne travnate površine omogočajo, da najde vsak kopalec svoj zaželeni kotiček.

Ko so pred leti na pobudo domačinov prihajali tuji novinarji, da bi nekaj napisali o Moravskih toplicah, so zatrjevali, da je zanje vsaka propaganda odveč, saj bi imela le negativne učinke. Komaj so prišli do vode, našli senco, se prerinili do kozarca pijače ali zalogaja hrane. Restavracijo so vsako leto širili, zdaj kuhinjo, zdaj gostinske prostore, pa niso mogli nikoli zadovoljiti naraščajočih potreb. Ob glavnih poteh proti Mariboru in avstrijskemu Gradcu so nekaj let odlično uspevale gostilne na račun utesnjenosti Moravskih toplic. Ob cesti od Murske Sobote do Moravca so zrasle gostilne na vsakih 500 metrov. Ob desetletnici toplic so v lanskem letu dogradili restavracijo, ki sprejme znotraj in na senčni terasi hkrati okrog tisoč gostov. Bivše gostinske prostore so preuredili v samopostrežno restavracijo tako, da trenutno lahko zagotovijo dovolj prostora vsem kategorijam gostov tudi ob največjem navalu.

Moravske toplice so se od vsega začetka razvijale kot množično rekreacijsko središče. Ko pa so od vseh strani prihajali bolniki in hvalili zdravilne učinke mineralne vroče vode, so sezonsko namestili zdravnik in pomožno medicinsko osebje. Zaradi številnih drugih potreb se zdravniška služba ni mogla razviti v zaželenem obsegu, kar je vse doslej onemogočalo, da bi toplice uradno priznali za zdravilišče. Šele z zgraditvijo zdraviliškega doma bodo izpolnjeni tudi ti pogoji.

In v čem je skrivnost privlačnosti Moravskih toplic? Termalna voda, ki prihaja iz globine 1115 m, ima ob izviru 62°C in vsebuje obilo mineralov, značilnih za zdravilno delovanje. V posebnem rezervoarju se voda nekoliko ohladi, tako da priteka v bazene in kabine s temperaturo 35 do 37°C. Po kemični sestavi spada v skupino »natrijevokloridnih hidrokarbonatnih želez-

Naselje tipičnih prekmurskih počitniških hišic v Moravskih toplicah

nih kislic«. Termalna voda učinkuje predvsem na zdravljenje naslednjih bolezni: neakutna revmatična obolenja lokomotorne aparata, degenerativna obolenja sklepov, vegetativne nevroze, okvare po poškodbah, bolezni preosnove, posebno giht, kožne bolezni, od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po prejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa. V upravi toplic hranijo številna zahvalna pisma bolnikov z vseh koncev sveta, ki se jim je po zdravljenju v Moravcih spet vrnila življenjska vedrina. Moravske toplice imajo posebno mesto med slovenskimi zdraviliškimi in turističnimi kraji. Zanimivo je, da je od vseh gostov tri četrtine tujcev, zlasti Avstrijcev in Italijanov, veliko pa tudi naših izseljencev iz evropskih in prekmorskih držav. Čeprav toplice še nimajo uradnega naslova zdravilišča, presegajo po številu nočitev Šmarješke in Dolenjske toplice in le malo zaostajajo za Čateškimi toplicami. Po številu tujih nočitev so v Sloveniji na drugem mestu, takoj za največjim slovenskim zdraviliščem Rogaško Slatino.

Hiter razvoj Moravskih toplic je doslej zahteval veliko denarja, kar je precej izčrpalo sklade matičnega podjetja. Predvsem zaradi velikih potreb po nadaljnjem urejanju toplic, se je gostinsko podjetje »Zvezda« ob koncu lanskega leta pridružilo znanemu zdravilišču »Radenska«. V letošnjem letu bodo z združenimi močmi toplice povsem obnovili, v naslednjem letu pa naj bi začeli z gradnjo zdraviliškega doma, s čimer bodo zaključili prvo fazo izgradnje in pridobili pogoje za priznanje zdravilišča.

B. Sever

Domovina v srcu

Državna založba Slovenije bo v kratkem izdala »izseljensko trilogijo« pisatelja Antona Ingoliča pod skupnim naslovom »Domovina v srcu«. Vse tri knjige so izšle že pred nekaj leti in so pri kritiki spodbudile pohvalne ocene, prav tako pa so jih lepo sprejeli tudi bralci. V tej trilogiji bodo izšli romani: »Kje ste, Lamutovi?«, ki obravnava slovenske izseljence, rudarje, v Franciji. Roman je bil preveden tudi v češčino in srbohrvaščino. Drugo izseljensko Ingoličevo delo v tej trilogiji je roman »Nebo nad domačijo«, katerega dogajanje se odvija v Holandiji in Belgiji, deloma pa govori tudi o povojnih povratnikih. Roman je izšel tudi v srbohrvaščini. Tretji roman je »Lastovka čez ocean«, ki je posvečen ameriškim izseljencem, dogajanje pa se odvija na ladji, ki pluje od New Yorka do Reke.

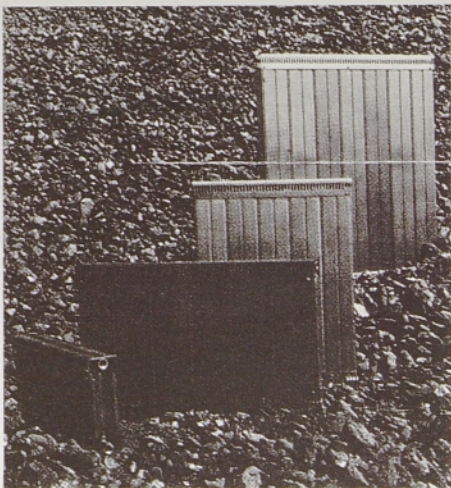
Tokrat se ponuja priložnost, da si nabavite vsa tri Ingoličeva izseljenska dela v enotni, lepo opremljeni trilogiji.

Kovinarstvo

MAJA

LJUBLJANA
Celovška
182/a

Izdelujemo:

- Aluminijasti radiatorji MAJA v barvni eloksaži in različnih višinah
- Rezalni stroji MAJA
- Jeklene strešne konstrukcije
- Ključavničarski izdelki za opremo blokov in stanovanjskih hiš

SAP LJUBLJANA

Prometno podjetje SAP LJUBLJANA
Ljubljana ● Središka ulica 4

vam priporoča naslednje usluge:

Opravlja vse vrste avtobusnih prevozov po domovini in tujini, s sodobno opremljenimi avtobusi znamke MERCEDES;

vse vrste potovanj in strokovnih ekskurzij doma in v tujini;

izposojanje osebnih avtomobilov s šoferjem ali brez šoferja — rent-a-car.

POSLUŽITE SE KVALITETNIH IN CENENIH USLUG RENOMIRANEGA SLOVENSKEGA PODJETJA.

Dragi bralci!

Naročila za

Slovenski koledar

knjigo s stenskim koledarjem
in mesečno ilustrirano revijo

Rodna gruda

publikaciji za Slovence po svetu

sprejema SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
v Ljubljani in naši zastopniki po vsem svetu.

V ZDA boste koledar in revijo najhitreje prejeli od:

PROSVETA, SNPJ
2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103
telefon: 431-5296

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

Ana KLUN
206 1 St.
PITTSBURGH, Pennsylvanija 15215
telefon: 781-8984

Kristina PUGELY
3121 N 76th St.
MILWAUKEE, Wisconsin 53222

Frank L. TEKAUTZ
211 7th St. South West
CHISHOLM, Minnesota 55719

Ce želite revijo in koledar od nas, odrežite naročilnico, prosimo, čitljivo izpolnite in pošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II., p.p. 169
SLOVENIJA — Jugoslavija

Naročam

Sprememba naslova:

SLOVENSKI KOLEDAR

Ime in priimek:

za leto

RODNO GRUDO od

Stari naslov:

..... dalje

Pošiljajte mi na naslov:

Novi naslov:

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Lojze Slak	GLAS HARMONIKE POD GORJANCI JE OTOČEK VISOKO NAD OBLAKI TITANIC
Miha Dovžan	DIMNIKAR, KI NOSI SREČO ZALJUBLJEN PAR MOJ OČE
Tone Kmetec	ZVON NAŠ STARI PTUJ TEBI DRAGA STARA DOMAČIJA 3 × 3 = 9 TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA OTOČEK SREDI JEZERA
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič	MOJ FANT LJUBI DRUGO
Zadovoljni Kranjci	MI SE 'MAMO RADI MED ROJAKI
Maks Kumer	NA VRHE POMLAD V GOZDU
Štirje kovači	NA GOLTEH PESEM DOLINE
Rudi Bardorfer	RODNI KRAJ
Richie Vadnal	TA GLAŽEK JE PRAZEN V SOBOTO ZVEČER STARA LJUBEZEN
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič Rafko Irgolič	DOBER DAN SONCE
Franca Korbarja	DOMOVINA
Slovenski oktet	KATRCA SEDEM ROŽ S PESMIJO OKROG SVETA
Jožeta Burnika	OBLETNICA POROKE
Moški pevski zbor Slave Klavara Maribor	ŽE ČRIČEK PREPEVA
Partizanski invalidski pevski zbor	PESEM O SVOBODI
Instrumentalni kvartet Tončke Maroltove	IZ SLOVENSKE GLASBENE ZAKLADNICE
Komorni moški zbor Celje	SLOVEN'C SLOVENCA VABI

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Mihe Dovžana	ZALJUBLJEN SPREVODNIK
Burnik, Kraševce, Dovžan	ZA ROJSTNI DAN
Burnik Jože	ZADNJA POLKA
Kovačič Stanka	MATI KITARA
Ansambel Avsenik	KORAČNICA JULIJSKIH ALP JAZ SEM PA EN FRANC KOŠIR
Ropret Janko	LEPA KOT SEN

Ansambel Toneta Kmetca
Kobler Jože

Falk Marjetka
Irgolič Rafko
Mancini Stane
Leskovar-Flisar
Ljupka Dimitrovska
Arsen Dedič
New swing quartet
Srce
Vesela jesen 71
Erazem in potepuh
Srečno Kekec

ROŽA NEŽJA — Vajda Marija
DAN, KI GA JE ZAMENJALA NOČ
SKRIL V SRCE SEM SOLZE SVOJE
SPOMIN NA MARJANO
MOŽ NAJ BO DOMA
LETIJO PTICE
SPOMINČICA
ŠE EN GVAŽEK
LJUBLJANSKI ZVON
NAJ, NAJ, NAJ...
GVENDOLINA
Alfi NIPIČ — Oto PESTNER
MRAVLJICA
Pesem iz filma Bratovščina sinjega
galeba

MAGNETOFONSKE KASETE

Ansambel Lojzeta Slaka	NAJ VRISK POVE VESELO NA RAJŽO KADAR SREČAM TE ODMEV S TRIGLAVA LOVCI PRETESNI ČEVELJČKI LJUBICA LAHKO NOČ TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA VRNITE SE PTICE MED ROJAKI TA GLAŽEK JE PRAZEN ŠTIRJE KOVAČI 033/2 ŠTIRJE KOVAČI 133/2 ZA TVOJ GOD MATI LEŽI VASICA ZA GORO FANTJE TREH DOLIN SLOVENSKI OKTET DOBRI ZNANCI in sestre Potočnik OD VASI DO VASI I OD VASI DO VASI II ČEZ POLJA IN LIVADE PROTI VASI JAZ BI RAD RDEČIH ROŽ
bratov Avsenik Mihe Dovžana	
Toneta Kmetca	
Zadovoljni Kranjci	
The Vadrals	
Ansambel	
Stanka Kovačič	
Ansambel Borisa Kovačiča	
Ansambel	

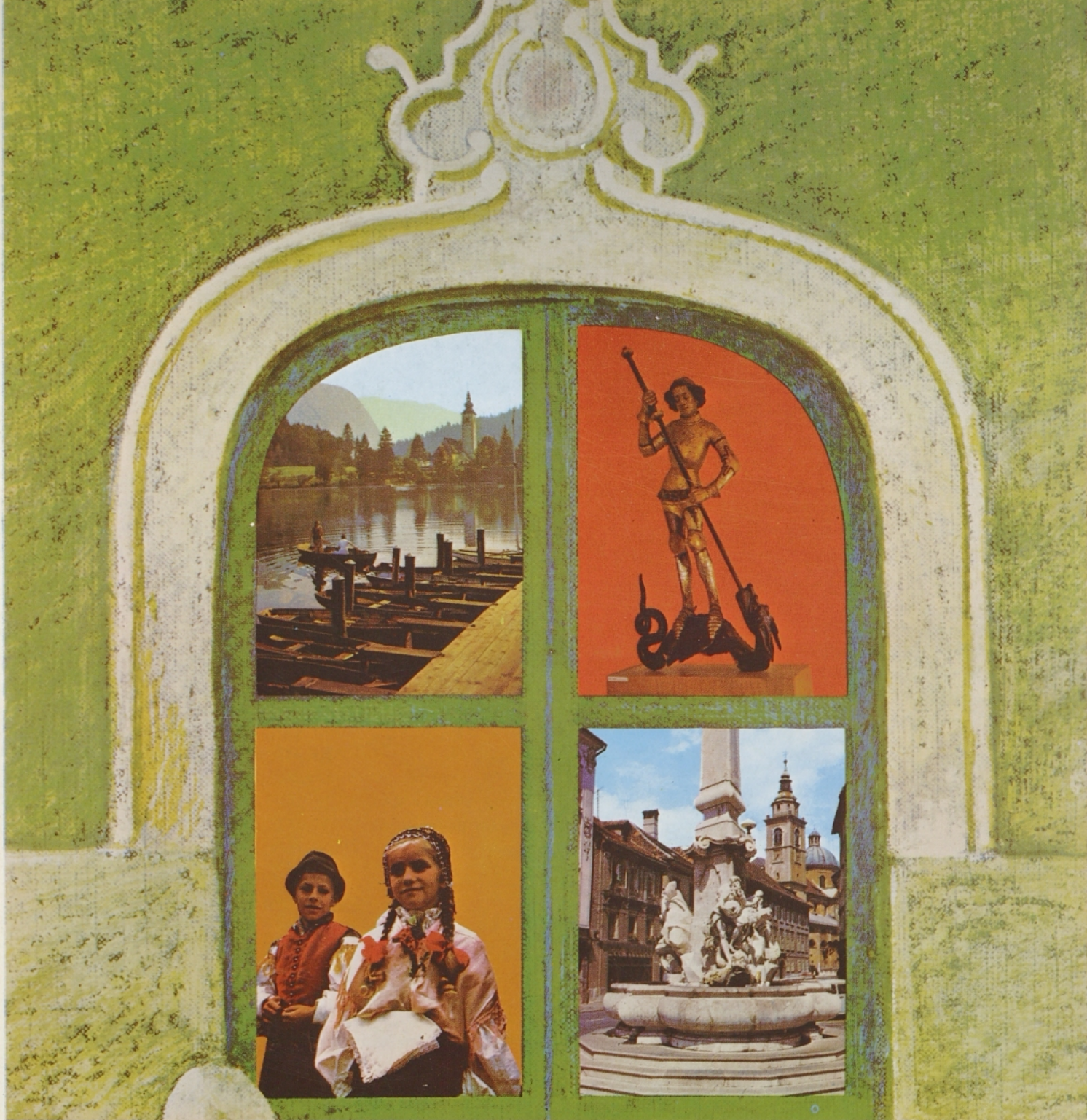
OPERA GORENJSKI SLAVČEK dve stereo plošči

BARVNI DIA, ki prikazujejo lepote in zanimivosti Slovenije in Jugoslavije. Vsaka serija obsega približno 30 posnetkov in ima posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

Naročila naslovite na:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA,
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II,
Slovenija, Jugoslavija

slovenia

Pravkar je izšla nova, edinstvena fotomonografija »Slovenija«, ki bo prav gotovo navdušila vsakega ljubitelja knjige in vse, ki želijo podrobno spoznati Slovenijo.

- Knjiga je tiskana v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku.
- Fotomonografija Slovenija nudi bralcu številne podatke o ljudeh, krajih, načinu življenja in vsem tistem, kar je Slovenija danes in kar je bila v preteklosti.
- V knjigi je več kot 200 barvnih slik.
- Uvodni sestavek o Sloveniji in Slovencih je napisal znani slovenski književnik Primož Kozak.
- Format knjige je 23 × 28 cm. Cena je 300,00 din ali enakovrednost v tuji valuti. Knjigo lahko naročite na naslov: Slovenska izseljenska matica, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija.

english section 19-25

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

april 1974

številka 4

slovenija

Bukovnikova domačija je ena izmed najvišjih slovenskih kmetij. Foto: Joco Žnidaršič

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Ob kmetijstvu še industrija	6
Po domačih krajih	8
Šport	9
Letošnja turistična predvidevanja	10
Uspehi doma in na tujem	11
Od knapovskega sina do gledališkega in filmskega igralca	12
Kako je Ljubljana postavljala svoj nebotičnik	14
Bogastvo novomeških starin	16
Stanovanjska zadruga Dom	17
Florijan	18
ZAČASNO NA TUJEM (I)	19
ENGLISH SECTION (II)	19
Naši po svetu	27
Naši pomenki	30
Roman o Londonu	32
Otroci berite	34
Na jispi	36
Ansambel Toneta Žagarja	37
Filatelija	38
Vaš kotichek, križanka	39
Težave s spanjem	40
Kako se bomo oblekle poleti	40
Moravske Toplice preraščajo v najmlajše slovensko zdravilišče	42

Ilirskobistriška okolica:
Nekoč v davnini je bilo tod baje
jezero, danes so lepa, bogata
polja. Na enem robu te planote
stojijo razvaline gradu Kalec s
starimi lipami, ki je bil last pesnika
Miroslava Vilharja. Od teh
razvalin je bil tudi napravljen naš
posnetek sveže zoranih, aprilskih
polj. Na drugi strani, na naši v
ozadju, pa se vidi del vasi Knežak
z novo osnovno šolo, pred katero
stoji spomenik narodnemu heroju
Tonetu Tomšiču, Miroslavu Vilharju
in baškemu rojaku Valenčiču, za
katerega so prispevali tudi
ameriški izseljenci.
Foto: Andrej Triler

Izdaja — Published by

Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija

Telefon:

23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:

Drago Seliger

Odgovorni urednik:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Tehnični urednik:

Jože Boncelj

Prevajalca:

Mileha Milojevič-Sheppard / angleščina

Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8.
številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega
izvoda 5.— din; Argentina 5.— am.
dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali
2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija
220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska
35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija
25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija
2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška
33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica
19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg.
U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575

pri Ljubljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni
poštni nakaznici ali s čekom v priporoče-
nem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7-
-32002-10-575 at Ljubljanska banka or by
international money order or by check in
registered letter

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristoj-
nem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

iz vaših pisem

grudo. Še vedno sem namreč isti kakor takrat, ko sem se moral kot reven študentek zadovoljiti z nezabeljenim koruznim močnikom.

Jože S.
Buenos Aires, Argentina

Etnografske posebnosti

Vedno je lep dan, kadar med ostalo pošto zagledam tudi revijo Rodna gruda. Nekaj svežega in domačega se mi vzbudi v mislih. Včasih pa le pogrešam kako sliko notranjščine kake zgodovinske ali umetnostno pomembne cerkve. Seveda ima večina izseljencev v mislih domače klobase, polič vina, lepe doline in hribe, nekateri pa se tudi spominjajo notranjščine tistih stavb, ki tako tipično krasijo obzorje naših naselbin in mest. S tem si boste pridobili še več hvale in prijateljev med izseljenci. Najlepša hvala tudi za priložene znamke. Jugoslovanske znamke so zelo popularne, posebno umetnostne ter flora in favna. Posebno lepo je tudi, da so zastopane vse republike, tako da se lepote naših krajev razširijo po vsem svetu.

A. M. Pechaver
Rancho Cordova, Calif., ZDA

Delata za korist drugih

Srčna hvala za redno pošiljanje Rodne grude, ki nam prinaša novice ne samo iz Jugoslavije temveč z vsega sveta, kjerkoli živijo Slovenci.

Zelo lepo je bilo videti v Rodni grudi slike Mr. in Mrs. Alesh. Ta dva zavedna Slovenca živita za blagor drugih, za dom ostarelih, ki so našli prijeten dom v zavetišču v Fontani. V zavetišču je red in mir, snaga pa taka, da si je v veselje vse ogledati. Za to skrbi oskrbnica in je res spoštovana in sposobna žena. V tem domu ni dolgočasje.

Mary Videgar
Fontana, Calif., ZDA

Imeli smo lep izlet

Z mozem sva bila v letu 1973 na izletu v Jugoslaviji. Res lep izlet smo imeli. Moja mama je bila rojena v vasi Kot pri Ribnici in obiskali smo tudi vso žlah-to v Ribnici, Kočevju in Ljubljani in to je bilo res veselo. Videli smo veliko krajev v Sloveniji in Jugoslaviji.

Ustavili smo se tudi na Matici, vendar pa je bilo zaprto, ker je bila ravno sobota. Potem pa je čas kar prehitro minil. Na našo pot imamo res najlepše spomine, posebno pa se spominjamo prijaznih ljudi in naših sorodnikov.

Rojena sem v Ameriki, pa oprostite, če ni kaj prav napisano.

Bertha in Mario Maturi
Chisholm, Minn., ZDA

Zakaj ne za vse enako?

Popolnoma se strinjam z rojakom »T. B. iz Berlina«, ki se je uredništvu Rodne grude pritožil, da smo izseljenci, ko se vrnemo v domovino na obisk, v mnogih primerih kot »molzna krava« ...

Isto se je zgodilo tudi meni, ko sem leta 1969 z mojo soprogo po 44 letih obiskal rodno domovino. Šla sva seveda pogledat tudi Postojnsko jamo v spremstvu mojega bratranca in njegove soproge (ki živita v Sloveniji). Nemalo sem se začudil, ko sem moral plačati vstopnino za naju še enkrat toliko kot za moja sorodnika. Na Bledu smo plačali 4 Amerikanci čolnarju za prevoz na otok in nazaj vsak po 400 din, a za mojo sorodnico iz Ljubljane pa samo 200 din. Zakaj? Na ta način se ne privablja turistov, ampak se jih odbija. Pri nas v Ameriki so za vse enake cene, pa naj pride predsednik Združenih držav ali pa preprost delavec.

To sta samo dva primera, ki mi bosta ostala v neprijetnem spominu, drugače pa sva bila povsod lepo in prijazno sprejeta.

Frank in Tončka Turek
Wickliffe, Ohio, ZDA

Potujčevanje imen

Pred nekaj meseci ste pisali v reviji, kako nekateri naši rojaki potujčujejo svoja imena. To, da je iz Janeza nastal John, iz Franceljna Frank in podobno. Jaz sem v teh 40 letih, odkar sem moral zapustiti svojo domovino, bival razen v Argentini tudi v sosednji državi Chile ter za kruhom prebrodil okrog 6.000 km. Več kot tri leta v tej državi smo v glavnem govorili špansko, veliko pa tudi nemško, vendar tudi takrat nisem pozabil, da sem Jože, ne pa José, kakor me tudi tukaj kličejo. Jaz bi vsem rojakom svetoval: bodi za tujca Frank, za nas pa Franček. Kaj bi ga lomili po tuje, če te je slovenska mati klicala po naše. Tudi to mi ni všeč, da rojakom, ki obiščejo Slovenijo, prirejate »piknike« in »asade«. In še to bi rad povedal našim rojakom, da se bom, če mi bo sreča še enkrat naklonjena, ko bom stopil na slovensko zemljo, sklonil in poljubil to

Ob koncu preteklega leta smo na tem mestu objavili pismo našega rojaka iz Berlina, ki se je pritoževal nad neenako vstopnino v Postojnsko jamo za naše in tuje turiste. Pozneje smo prejeli še nekaj takih pisem, od katerih smo nekatera posredovali na upravo Postojnske jame s prošnjo, da nanje odgovorijo sami. Žal pa do danes odgovora od njih še nismo prejeli. Iz njihovega cenika, ki smo ga prejeli od Turistične zveze Slovenije, pa je razvidno, da je »polna« vstopnina tista, ki jo plačujejo tujci, jugoslovanski državljani, člani jugoslovanskih množičnih organizacij, pa plačujejo vstopnino s popustom. Če se že sprijaznimo z različnimi vstopninami, je to v redu, nikakor pa se nam ne zdi prav, da po tej logiki prištevajo med tujce tudi naše državljane, ki so začasno zaposleni v tujini.

Prejeli smo več pisem z vrsto dobromamernih, kritičnih pripomb. Eden se pritožuje čez blejske čolnarje, drugi čez ta ali oni hotel, tretji čez postrežbo v restavraciji itd. Hotelom, ki so bili omenjeni v vaših pritožbah, smo v prepisu posredovali nekatera pisma.

Rojakinja C. Z. iz Avstralije pa nam je napisala pismo »v zagovor slovenskega jezika«, kot pravi sama. »Za nas v tujini,« piše, »ima slovenski jezik morda veliko lepšo melodijo kot za vas doma. Mi ga ne uporabljamo v vsakdanji rabi, slovenščina je za nas jezik praznika, kajti ob praznikih se Slovenci zbiramo in govorimo ter zapojemo slovensko. Ko po trdem delu pridemo na počitnice v Slovenijo, smo kot prerajeni ob melodiji starega domačega narečja. Vendar nam na žalost vse prepogosto skalijo srečo vneti gostinski uslužbenci. V restavraciji ponosno naročijo po slovensko in čakaš. Pri-de Nemec, Anglež, Italijan in prijazno jim postrežejo. Čakaš. V tebi se nabira jeza. Se jeziš in čakaš, da se ti bo natakar morda opravičil. Pa nič. V drugem lokalnu naročiš v hladni angleščini. Zato nas ne grajajte! V domovini trošimo denar, ki ga služimo na tujem, s čim pa nam vračajo slovenski gostinci?«

Revijo sem našla v servisu

Z možem in dveletno hčerkico smo že tri leta v tujini. Čudim se, da v kioskih ne zasledim nobenega slovenskega časopisa ali revije, medtem ko je na izbiro zelo veliko hrvaških in srbskih. Tu v Ravensburgu nas je okrog 6.000 Jugoslovancev in prepričana sem, da razen mene še kdo pogreša našo revijo. Za novoletne praznike smo obiskali svoje najdražje v domovini. Morali smo popraviti tudi avto in v servisu sem slučajno, ko smo čakali na popravilo, opazila na mizi vašo revijo. Prepisala sem si naslov in zdaj se vam oglašam. Rada bi postala vaša redna naročnica. Še posebno mi je drago to, da revijo tiskajo v Kočevju. To je moje mesto. Kot izseljenci, povratniki iz Francije smo se leta 1946 za nekaj let nastanili v Kočevju. Še zdaj vsako leto obiščem ta kraj, čeprav je moj rojstni kraj nekje v tujini, tam, v Kočevju pa sem se učila mojih prvih korakov in prvih besed.

Kati Golič
Ravensburg, ZR Nemčija

Povest ali roman

Želim vam, da bi nam še dolgo urejevali in pošiljali to lepo revijo. Želela pa bi, da bi v njej objavili kako lepo povest ali roman, jaz imam veliko poljskih romanov, ki bi jih lahko kdo prevedel.

Marija Dolinar
Sallaumines, Francija

S povestjo ali romanom smo že poskušali, vendar pa se ni najbolje obneslo, ker je pri mesečni reviji malo preveč časovnega razmaka. Ko bomo našli kaj primerne, bomo ustregli tej vaši želji.

Novi bralci

Večkrat se zberemo prijatelji in pokažem jim priljubljeno revijo Rodna gruda. Nobenemu ni treba prigovarjati, vsakdo jo takoj začne z veseljem prebirati in vsakemu je takoj všeč. Veliko si jih revijo sposodi tudi na dom. Res je treba priznati, da je revija lepo urejena, iz meseca v mesec lepša, posebno priznanje pa gre barvnim slikam lepih slovenskih krajev. Prilagam vam naslov in naročnino za novega naročnika.

Vinko More
Ettobicoke, Ont., Kanada

Slovenci v Whyalli

Prejela sem prvi dve moji številki Rodne grude. Zelo sta zanimivi. Pisali ste tudi o Slovencih v Avstraliji. Pozabili pa ste nas tu v Whyalli. Sicer nas ni veliko, a kar nas je, smo dobri prijatelji. Sestajamo se in obujamo spomine na domovino. Z možem sva že šesto leto zdoma. V tem času se je doma že veliko spremenilo. Umrli sta mi oče in brat, mati še živi kakor tudi sestre. Želim, da bi jih kmalu videla. Oba z možem sva doma iz

Zagradec pri Grosupljem

Foto: Janez Zrnec

Tržišča na Dolenjskem, to je blizu Malkovca, kjer uspeva pristni cviček. Če vas bo kdaj pot zanesla tja, bi želela, da napravite posnetek in ga objavite v Rodni grudi. Vendar ne bom priganjala, ker je veliko starejših naročnikov.

Vida Končina
Whyalla, S. A. Avstralija

Za naš tisk

Moram vam iskreno priznati, da je Rodna gruda lepo urejena, vendar pa žal malo dolgo potuje prek Atlantika. V njej je dovolj lepega branja.

Se posebno sem zadovoljen s Slovenskim koledarjem, saj je ta že trinajsti v moji knjižnici in tako lahko rečem, da imamo v moji knjižnici že celo Slovenijo in velik del Jugoslavije.

Slovenski koledar dobivam od Prosvete iz Chicaga. Velik del nas zavednih Slovencev, bralcev Prosvete je bil razburjen, kajti za las je manjkalo, da bi jo prenehali tiskati. Bilo bi res žalostno, da bi ne imel podpore tako star časopis. V letu 1973 sem z družino obiskal Jugoslavijo. Tam se res povsod vidi velik napredek in ljudje so veseli in dobre volje. Tu pri nas je drugače: vsega imamo dovolj, a še vedno nismo zadovoljni.

Doma pa sem opazil, da kmetijstvo zelo zaostaja, če ne celo propada. Za to je verjetno velika krivda pri mladih ljudeh, ki nočejo ostati kmetje. V turizmu se je Jugoslavija izredno dobro razvila. Na Jadranu so že takšni hoteli, da bi jih človek samo gledal, vendar pa na žalost niso za nas. Le redkokdo si lahko privošči tak luksuz. Nam Amerikancem pa na nekaterih krajih še več zaračunajo kot drugim. Jaz mislim, da pri tem ne bi smelo biti razlik. Tudi v trgovinah so vsi brez izjeme zelo počasni, to opazimo predvsem zaradi tega, ker smo tu vajeni hitre postrežbe. Očitno pa je našim narodom tudi prirojeno, da se delajo velike razlike na primer med direktorji in navadnimi delavci. Jugoslavija včasih tudi preveč ceni dolar. Bolj pametno bi bilo, ko bi bolj cenili dinar. Ponosen sem na novi jugoslovanski dinar.

Franz Kreiner
Edmonton, Kanada

Berem angleško rubriko

Z velikim veseljem čakam na moj izvod Rodne grude. Posebno rada berem, kar je po angleško, in gledam krasne slike. Fotografije v Rodni grudi so odlične.

Anica Vlah
Chesterland, Ohio, ZDA

Domačija blizu Predmeje

Foto: Milenko Pegan

Nova slovenska ustava

»Socialistična republika Slovenija je država, ki temelji na suverenosti slovenskega naroda in ljudstva Slovenije, na oblasti in samoupravljanju delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, in socialistična samoupravna demokratična skupnost delovnih ljudi in občanov slovenskega naroda in italijanske in madžarske narodnosti.« To je prvi odstavek nove slovenske ustave, ki je bila na slovesen način razglašena 28. februarja v prostorih slovenske skupščine.

Temeljna določila o neodtujljivih pravicah delavca in o samoupravljanju v organizacijah združenega dela veljajo takoj, neposredno od razglasitve nove ustave. Nova ustava se od dosedanje ne razlikuje le po večjem številu členov, marveč predvsem po vsebini. Vnešena so bila nova določila, kot so npr. samoupravne interesne skupnosti, samoupravni in družbeni dogovori, splošna ljudska obramba in družbena samozaščita, varstvo in zboljševanje človekovega okolja itd. Povsem

nov je tudi sestav skupščine, ki zdaj temelji na delegatskem sistemu. Doslej je imela slovenska skupščina 5 zborov, nova skupščina pa bo imela le tri: sestavljali jo bodo zbor združenega dela, družbenopolitični zbor in zbor občin, skupno zasedanje vseh zborov in predstavnikov političnih organizacij pa bo sestavljalo splošni zbor republike. Novo telo v skupščini SR Slovenije je tudi predsedstvo republike, enako svet republike, izvršni svet pa je kot doslej izvršilni organ skupščine.

Razglasitev nove ustave je bila — tako kot v vseh drugih jugoslovanskih republikah in avtonomnih pokrajinah — za Slovenijo zgodovinski trenutek in mejnik v razvoju slovenskega naroda in njegove samoupravne družbe.

Slovensko gospodarstvo ni črnogledo

Slovensko gospodarstvo kljub številnim spremembam, ki so nastale v svetovnem gospodarstvu, glede razvoja v prihodnjih mesecih ni črnogledo. Položaj na trgu se je v zadnjih mesecih precej izboljšal, povečal se je priliv na domači trg, povpraševanja za izvoz pa je manj.

Visoko priznanje slovenskemu agronomu

Direktor farme prašičev v Ihanu pri Ljubljani, inž. Lucijan Krivec, je dobil letošnjo Liebigovo nagrado, to je mednarodno priznanje za posebne za-

sluge na področju pospeševanja in razvoja evropskega poljedelstva in živiloreje. Nagrada pomeni izredno priznanje tudi vsemu kolektivu farme v Ihanu, ki je skupaj z inženirngom Emone pred leti uredila veliko farmo prašičev v Eberswalde pri Berlinu (za 100.000 prašičev), v zadnjem času pa še na Poljskem. S podelitvijo te nagrade slovenskemu strokovnjaku je to priznanje prvič »prodrlo« čez meje Evropske gospodarske skupnosti.

Atomski »pace maker« v Ljubljani

Ljubljanska kirurška ekipa pod vodstvom prof. dr. Mira Košaka je pred kratkim prvič uporabila atomski pace maker, napravo za stimulacijo oslabelega srca, in z njo rešila mlado, 29-letno pacientko. Napravo poganja nuklearna energija. Novi pace maker pomeni nov dosežek v razvoju medicinske tehnike. Doslej so naši zdravniki vstavljali v organizem pace makerje, ki so jih poganjale baterije.

Tovarna z naložbami delavcev iz tujine

Skupščina občine Radlje ob Dravi je pred kratkim sprejela sklep o ustanovitvi podjetja v izgradnji Hypos-Muta. Pobudo za ustanovitev tega podjetja je dala skupina delavcev iz tega dela Koroške, ki je na začasnem delu v ZR Nemčiji in se želijo vrniti v domovino. Občina Radlje bo za tovarno dala zemljišče v Spodnji Gortini, najela pa bo tudi kredit pri Ljubljanski banki, za katerega bodo porok devize delavcev, ki bodo pozneje z delom odplačevali kredite. V novi tovarni naj bi v začetku delalo 38 delavcev, tistih, ki bodo prispevali denar, pozneje pa naj bi se podjetje širilo. Izdelovali bodo naprave s področja pnevmatike in hidravlike, kakršnih doslej v Jugoslaviji še ne izdelujemo. Potrebne stroje bodo dobili od nemškega partnerja, to je tovarne, v kateri zdaj dela trideseterica delavcev, odplačevali pa jih bodo z izvozom svojih izdelkov.

Ugodno zahodnonemško posojilo Jugoslaviji

Med jugoslovansko in zahodnonemško vlado je bil dosežen sporazum glede podelitve posojila Jugoslaviji v znesku 700 milijonov mark. V tem primeru ne gre za običajno posojilo, temveč za transakcijo v smislu sporazuma, sklenjenega med obiskom zahodnonemškega kanclerja v Jugoslaviji. Posojilo bo lahko Jugoslavija uporabila po svoji uvidevnosti. Po ne-

katerih podatkih je bilo to posojilo odobreno z rokom vračila 30 let, z desetletnim odlogom odplačevanja in z 2-odstotnimi obrestmi.

Moda 1974

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bil konec februarja in v začetku marca devetnajsti sejem »Moda«, na katerem je sodelovalo 180 jugoslovanskih proizvajalcev tekstila, konfekcije, trikotaže, čevljev ter usnjenih in krznenih izdelkov. Najboljši izdelki so dobili kot priznanje kipec »Ljubljanski zmaj«.

Proti omejitvam na cestah

Komite za turizem pri slovenskem izvršnem svetu se je zavzel za ukinitve zimskih omejitev na slovenskih cestah, ki veljajo do 30. aprila. Predlagal je, da prometni režim prilagodi režimom v drugih jugoslovanskih republikah in v sosednih državah.

Znanost za večji pridelek koroze

V Osijeku so pred nedavnim podpisali pogodbo med industrijsko-kmetijskim kombinatom »Osijek« in ameriško firmo »Corn Production Sistem« iz Chicaga o ustanovitvi skupnega podjetja »Jugoslovanskoameriški sistem za pridelovanje koroze« s sedežem v Osijeku. Naloga novega podjetja bo z najmodernejšimi posegi povečati pridelek koroze, modernizirati agrotehniko in do maksimuma povečati storilnost dela. Pogodba podrobno določa uveljavljanje znanosti v kmetijstvu, uvajanje najučinkovitejših tipov opreme ter ustrezno organizacijo in financiranje tega podviga.

Manekenka. Foto: Joco Žnidaršič

Pomlad na Bledu. Foto: Anton Kocjančič

Ob kongresih jugoslovanskih komunistov

Deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije in sedmi kongres Zveze komunistov Slovenije letošnjo pomlad sodita v čas, ki je za Jugoslavijo nasploh in za Slovenijo še posebej v marsičem prelomen.

Zveza komunistov je namreč v zadnjih letih, zlasti pa še po 21. seji predsedstva ZKJ in s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ odločno zavrla neugoden, lahko bi rekli tudi nevaren razvoj, ki je ogrožal bistvene prvine jugoslovanske družbe. V zadnjih letih so namreč bili tarča napadov temelji jugoslovanske socialistične usmeritve. Nacionalizem raznih barv je skušal izpodkopati enotnost jugoslovanskih narodov, njihovo enakopravno življenje v federativni državi.

Tehnokratizem je skušal prigrabiti denar in moč. Delavce je imel zgolj za delovno silo. Kvečjemu za okras in špansko steno, za katero je uveljavljal svojo protidelavsko usmerjenost. To je imelo za posledico zastoj v samoupravljanju, v tem, da imajo delavstvo in vsi delovni ljudje resnične možnosti odločati o tem, kaj se bo zgodilo s sadovi njihovega skupnega dela v tovarnah, na gradbiščih in drugod. Pa ne samo to, odločati tudi o splošnih družbenih stvareh.

Takšni usmeritvi je torej Zveza komunistov Jugoslavije s Titom na čelu napravila konec. Pa ne samo tako, da je zatrla nacionalistične pojave s političnim bojem, ne le tako, da je napadla trdnjave tehnokratizma in se postavila po robu nasprotnikom politike neuvrčenosti, politike miru.

Nasprotovanje, izločevanje socialističnemu samoupravljanju nasprotne politike in njenih nosilcev je bilo in je še zdaj nujno, toda to ni dovolj. In zato je Zveza komunistov odprla pot naprej, pokazala, kako je potrebno uravnavati jugoslovansko družbo v prihodnje.

Ta pot je zapisana v novih ustavah. To je pot, s katero so delavci in vsi delovni ljudje dobili ustavna jamstva za to, da imajo oni glavno besedo pri gospodarjenju in pri urejanju drugih družbenih zadev. Iz takšnega vodilnega položaja delavstva in delovnih ljudi v temeljnih samoupravnih organizacijah in skupnostih je izpeljan prek odposlancev, delegacij in delegatov, ves družbenopolitični sistem. Na dlani je namreč, da še tako dobro zapisana ustava ni dovolj, da bi ostala bolj ali manj na papirju, če je ne bi organizirano uresničevali.

In zato sta kongres komunistov Slovenije in kongres komunistov Jugoslavije dogovor o tem, kako iti naprej, da bi še bolj utrdili socialistično samoupravljanje v Jugoslaviji na sploh in v Sloveniji še posebej.

Naloga ni lahka, kot tudi delo ne bo lahko. Potrebna bo velika čuječnost na obeh frontah: proti liberalistično-tehnokratskim kot proti birokratsko-centralističnim krogom, ki oboji strežejo delovnim ljudem po njihovih pravicah. Ne bo lahko tudi zaradi zaostrenega gospodarskega položaja po svetu in doma.

Toda dosedanje zmage jugoslovanskih komunistov so jamstvo, da bomo kos tudi tej nalogi.

Ob kmetijstvu še industrija

V preteklih letih je bilo mogoče v Sloveniji opaziti, da se njena posamezna območja niso razvijala enakomerno. Gospodarsko so se vse bolj krepili zlasti nekateri osrednji predeli v republiki, z njimi pa so se, nesorazmerno z drugimi, gospodarsko in socialno vse hitreje razvijala tudi nekatera regionalna središča. Na drugih, pretežno obrobni ter kmetijskih območjih pa je bilo vse bolj čutiti zaostajanje za slovenskim poprečjem. To pa ni bilo v skladu z našimi srednjeročnimi in dolgoročnimi razvojnimi načrti, v katerih smo si zastavljali potrebo po zmanjševanju obstoječih razlik med posameznimi območji v republiki in po enakomernejšem nadaljnjem gospodarskem in družbenem razvoju celotnega slovenskega prostora.

Zato pa se je vse bolj kazala tudi potreba, da s primernimi dodatnimi ukrepi pospešimo razvoj zlasti tistih območij, ki najbolj zaostajajo. Takšna prizadevanja so nas privedla do tega, da so v skupščini SR Slovenije pred tremi leti, v februarju 1971, sprejeli zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v Sloveniji.

V tem zakonu je med drugim zapisano: »Da bi dosegla optimalno rast vsega nacionalnega gospodarstva ter skladnejši družbeni razvoj celotne republike kakor tudi izboljšanje življenjskih pogojev občanov, pospešuje SR Slovenija razvoj proizvajalnih sil na manj razvitih območjih z ukrepi, ki jih določa z dolgoročnimi in srednjeročnimi programi družbenega razvoja, z vsakoletnim določanjem politike na teh osnovah, z zakoni, s katerimi se ureja delovanje posameznih družbenih dejavnosti, in z ukrepi, ki jih določa s tem zakonom.«

Tako so bile z zakonom začrtane naloge v zvezi z razvojem manj razvitih območij, mednje pa lahko štejemo zlasti: spodbujanje razvoja gospodarstva, prometne povezanosti in vodnega gospodarstva, izenačevanje pogojev za izobraževanje in vzgojo ter izboljšanje socialnega in zdravstvenega varstva ljudi na teh območjih.

Zakon je tudi določil območja, ki veljajo za manj razvita. Za takšna je mogoče šteti območja tistih občin v Slovenii, ki so po statističnih podatkih za leto 1970 izpolnjevale vsaj dva od naslednjih treh pogojev: da so imele narodni dohodek na prebivalca manj kot 5.000 dinarjev, da so imele več kot 40 odstotkov kmečkega prebivalstva in da so imele — z upoštevanjem dnevne migracije — manj kot 20 odstotkov zaposlenega prebivalstva. Po takšnih merilih je izvršni svet slovenske skupščine za manj razvita določil območja občin: Lendava, Murska

Sobota, Ljutomer, Gornja Radgona, Lenart, Ormož, Ptuj, Šmarje pri Jelšah, Šentjur pri Celju, Trebnje in Crnomelj. Kako so območja teh občin manj razvita od slovenskega poprečja?

Zaostajanje za slovenskim poprečjem

Na manj razvitih območjih je 31. marca 1971, ko je bil zadnji popis prebivalstva, živelo 312.688 ljudi, to je 18,1 odstotka vseh prebivalcev Slovenije. Velik del teh, skoraj polovico je bilo kmetov, tako da je na teh območjih živelo kar 44,1

odstotka vsega kmečkega prebivalstva Slovenije. Ker gre zvečine za zasebne kmetovalce, ki na razdrobljenih parcelah s slabo kmetijsko mehanizacijo dosega-jo manj pridelkov na istih površinah kot družbeni sektor kmetijstva, je zaostajanje teh področij v razvoju še bolj razumljivo.

O tem zgovorno pričajo tudi številke, ki za leto 1971 kažejo, da je produktivnost na 1 hektar obdelovalne površine znašala v družbenem sektorju za Slovenijo v poprečju 18.056 dinarjev, na manj razvitih območjih pa 22.372 dinarjev. V zasebnem sektorju pa je bila produktivnost na 1 hektar za Slovenijo v poprečju 6.173 dinarjev, na manj razvitih območjih pa le 5.964 dinarjev.

Za slovenskim poprečjem pa je na manj razvitih območjih zaostajal tudi družbeni proizvod na zaposlenega prebivalca. Le-ta je v letu 1971 za Slovenijo v poprečju znašal 56.097, na manj razvitih območjih pa le 50.937 dinarjev, kar je le dobrih 90 odstotkov slovenskega poprečja. Toda pri tem je potrebno upoštevati še to, da je na manj razvitih območjih število zaposlenega prebivalstva dokaj nizko. Prav zato je potrebno zapisati tudi družbeni proizvod ne le na posameznega zaposlenega, marveč na slehernega od prebivalcev. Tu pa so razlike precej večje. Tako je za leto 1971 za Slovenijo znašal poprečni družbeni proizvod na prebivalca 18.900, v manj razvitih območjih pa je na prebivalca prišlo le 8.180 dinarjev, kar je občutno manj od polovice slovenskega poprečja.

Razlike med slovenskim poprečjem razvitosti in med manj razvitimi območji pa je videti tudi iz naslednjih števil (v oklepajih so podatki za slovensko poprečje): v letu 1970 je prišel po en telefon na 112,2 prebivalca v manj razvitih območjih (32,7), po en radijski aparat na 4,5 ljudi (3,5), po en televizor na 15,4 (7,5), osebni avtomobil na 27,2 (11,4), tovorni avtomobil na 225,6 (108,1) in po en naročnik časopisa ali revije na 22,1 (10,3) prebivalca.

Visoke naložbe v nove obrate

Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v Sloveniji je tudi zadolžil nekatere družbene dejavnike, ki morajo zagotoviti ta pospešeni razvoj. Skrb za razvoj teh območij je

Vrhnika pri Ložu

Precej zapuščeni, vendar pa morda prav zato tako lepi kraji v ljubljanski okolici: del vasice Vnajnjarje pred Jančami. Janče so priljubljena izletniška točka tako za tiste, ki se na izlete popeljejo z avtomobili kot za tiste, ki najraje potujejo peš. Seveda ti slednji veliko bolje vedo, kako lepa je naša dežela. Foto: Ančka Tomšič

naložil zlasti prizadetim občinam, podjetjem, poslovnim bankam, interesnim skupnostim ter posebni komisiji izvršnega sveta skupščine SR Slovenije. Ta komisija mora zlasti preučevati stanje in potrebe na teh območjih ter odločati o tem, za kateri predloženi načrt ali projekt bo odobrena beneficirana obrestna mera, pomoč pri financiranju ter konverzija posojil kmetijskim gospodarskim organizacijam.

Če si ogledamo, kako so pri pospeševanju razvoja manj razvitih območij sodelovali posamezni zadolženi družbeni faktorji, lahko vidimo, da je dosedanje delo na tem področju kljub razmeroma kratkemu obdobju zelo uspešno. Tako so, na primer, slovenske poslovne banke — Ljubljanska banka, Dolenjska banka in hranilnica, Kreditna banka Maribor, Kreditna banka Koper in Kreditna banka Ptuj — namenile za naložbe v manj razvitih območjih precejšnje zneske investicijskih kreditov: v letu 1971 skupaj za 135 milijonov dinarjev, v letu 1972 za 279, v letu 1973 pa za 320 milijonov dinarjev, skupno torej v treh letih za 734 milijonov, kar bi v starih dinarjih zneslo več kot 73 milijard.

V manj razvitih območjih pa so iz svojih sredstev vlagala v naložbe v svoje tamkajšnje dislocirane obrate tudi podjetja iz razvitejših predelov. V letih 1971 in 1972 so tako vložila več kot 152 milijonov novih dinarjev, k tem pa so za te svoje naložbe najela tudi za okrog 145 milijonov dinarjev bančnih kreditov. Naložbe v takšne dislocirane obrate, ki jih je v manj razvitih območjih čedalje več, je vredno pozdraviti tudi zato, ker se na ta način odpirajo nova delovna mesta prav v tistih predelih, od koder je doslej odhajalo na delo v tujino največ naših delavcev. Hkrati pa se z novoustanovljenimi proizvodnimi obrati uresničujejo tudi želje po hitrejšem gospodarskem razvoju manj razvitih območij in tedaj želje po skladnejšem razvoju celotne republike.

Seveda pa naložbe, o katerih smo zapisali številčne podatke, še zdaleč ne pred-

stavljajo vseh prizadevanj za pospešeni razvoj manj razvitih območij. Vsekakor je potrebno omeniti tudi prizadevanja drugih družbenih faktorjev, torej tudi samoupravnih interesnih skupnosti.

Izobraževalna skupnost SR Slovenije je, na primer, odobrila za manj razvita območja v letu 1971 skoraj 112, v letu 1972 skoraj 160 in v letu 1973 okrog 140 milijonov dinarjev, republiška skupnost otroškega varstva v prvih dveh letih okrog 93 milijonov, kulturna skupnost Slovenije v letih 1972 in 1973 okrog 4 milijone, skupnost za ceste v treh letih okrog 158 milijonov, vodni sklad SRS okrog 112 milijonov dinarjev, republiški proračun nekaj manj kot 37 milijonov dinarjev itd.

Ukrepi so bili pravilni

Ko je skupščina socialistične republike Slovenije letos v februarju, torej tri leta po sprejemu zakona, razpravljala o dosedanjih ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij, je ugotovila, da so doseženi uspehi takšni, da upravičujejo sklepe, ki so bili sprejeti leta 1971. Na teh območjih smo s temi ukrepi zaustavili nazadovanje in stagnacijo in hkrati povečali delež teh območij v skupnem družbenem proizvodu republike. To je dokazljivo tudi s številkami.

Vrednost skupnih naložb na manj razvitih območjih je v letu 1971 znašala le 6,7 odstotka vseh naložb v republiki, leto pozneje pa je bil delež manj razvitih območij že opazno večji: 9,4 odstotka. Nominalni družbeni proizvod je na teh območjih porastel v letu 1971 le za 25,2 odstotka (v Sloveniji povprečno za 27,7 odstotka), v letu 1972 pa so manj razvita območja tu že prednjačila (33,5

odstotka proti slovenskemu povprečju 23,2 odstotka). Če pa upoštevamo samo družbeni sektor gospodarstva, je ta razlika v rasti še opaznejša: v tem sektorju je v letu 1972 družbeni proizvod v Sloveniji porastel za 23,9, v manj razvitih območjih pa kar za 39,4 odstotka. In če si ogledamo še, koliko smo tam odprli novih delovnih mest: v dveh letih in pol kar okrog 3.000.

Ustrezna rast gospodarstva v manj razvitih območjih, vse več možnosti za zaposlitev, vse več dohodka in s tem vse višja življenjska raven ondotnega prebivalstva nam tedaj zagotavlja, da so takšni ukrepi, kakršne smo si v letu 1971 zastavili z zakonom, ustrezni in da velja z njimi nadaljevati. Le tako, s primernimi naložbami v gospodarstvo na teh območjih, z ustanavljanjem novih proizvodnih obratov, s pospeševanjem kmetijstva v teh predelih, z boljšo prometno povezanostjo bomo za ta območja omogočili hitrejši gospodarski in s tem tudi socialni razvoj. Namen dosedanjih ukrepov je bil zlasti gospodarske narave in s tem kaže tudi nadaljevati. Tem območjem je namreč potrebno zagotoviti, da se bodo postavila na lastne gospodarske »noge«, s čimer jim bo zagotovljen tudi nadaljnji gospodarski in socialni razvoj. Zato so bili dosedanje ukrepi za pospeševanje razvoja teh območij gospodarske, ne pa socialne narave, torej je šlo za naložbe, ki morajo dati primerne rezultate, ne pa za nekakšno pomoč tem območjem. Ker pa so bili ti ukrepi gospodarske narave, je bilo potrebno vseskozi upoštevati tudi rentabilnost sleherne naložbe, torej je bilo potrebno pri slehernem vložnem dinarju imeti pred očmi gospodarnost. To pa nam tudi zagotavlja, da so bila sredstva ustrezno uporabljena in da je od njih mogoče pričakovati temu primerne gospodarske učinke. S takšno politiko pospeševanja razvoja manj razvitih območij in tedaj skladnejšega razvoja celotne republike pa velja torej še nadaljevati.

Jože Olaj

V Šulincih v Pomurju so nedavno izročili namenu nov most, ki povezuje Šulince s Petrovci. Pri gradnji tega potrebnega mostu so pridno pomagali tudi vaščani iz Šulinec, ki so opravili blizu 3500 prostovoljnih delovnih ur. Vrednost mostu je okrog 100.000 dinarjev, novih seveda.

V Cerkvenjaku v Pomurju imajo zelo prizadevno dramsko skupino, ki jo vodi Vlado Tušak, eden najbolj uspešnih režiserjev v lenarški občini. Precej Cerkvenjačanov je lani sodelovalo pri »Veliki puntariji« dr. Bratka Krefta v Vidmu ob Ščavnici. V Tušakovski režiji so v zadnjih letih uspešno predstavili gledalcem že številna zahtevna dramska dela, kakor na primer: Sodnika Zalamejskega, Sosedovega sina itd. Zdaj se vneto pripravljajo na premiero Ingoličeve mladinske igre Tajno društvo PGC. Zatem pa nameravajo uprizoriti Cankarjevega Kralja na Betajnovi.

V Gradišču v Slovenskih goricah je bilo nedavno drugo srečanje pesnikov in pisateljev amaterjev. Prvo nagrado — zlato plaketo revije Antena je za črtico »Selitev« prejela Marjeta Dajčman iz Novega mesta. Srebrno plaketo kot drugo nagrado je strokovna komisija namenila 19-letnemu študentu iz Senčurja Zoranu Lešniku. Tretjo nagrado — bronasto plaketo pa je prejela kmečka gospodinja iz Jarene Ančka Šumenjakova.

V Mozirju je krojaško podjetje ELKROJ povečalo svoj obrat in zaposlilo predvsem delavce Konusovega obrata usnjene konfekcije z Rečice, ki je prenehal z delom. Blizu petdeset delavcev tega obrata se je zaposlilo, oziroma pričelo priučevati za zaposlitev pri ELKROJU. V času, ko se bodo delavke, ki so v večini, priučevale za novo delo, bodo prejemale zaslužek v isti višini kakor ostali redno zaposleni delavci. Med prvimi delovnimi organizacijami v tem predelu dežele se je podjetje ELKROJ tudi odločilo, da ukine nočno delo žensk in to kljub temu, da bo s tem njegova proizvodnja prizadeta.

V Pomurju so letošnjo zimo kar precej dramatično reševali zaostalo štokrljo, ki ni pred zimo poletela s svojimi vrstnicami na jug in je grozilo, da jo bo vzela zima, če ji ne bodo priskočili na pomoč. O tem so naši listi kar precej pisali. Štokrljo so s skupnimi močmi rešili (za akcijo so se zavzeli lovci in turistično društvo) in jo preselili v ljubljanski živalski vrt, kjer je prezimila. Po obročku, ki ga je štokrlja imela na nogi, so zaostalo ptico zdaj spoznali in zvedeli, da je doma iz Avstrije. Štokrlja je bila ena od treh mladičev v gnezdu, ki so jo leta 1965 obročkali v kraju Markhodis v Avstriji.

V Brkinih in Vremski dolini na Primorskem so se domačini letos spomnili 30-letnice slovenskega šolstva. Med vojno v letu 1944 je bila v šoli v vasi Barka okrožna konferenca, na kateri so se zbrali predstavniki vasi Vatovlje, Vremski Britof, Škocjan, Škoflje, Podgrad, Fane in Barke, ki so bile zajete v to šolsko okrožje. Sklenili so, da bodo v teh šolah začeli s slovenskim poukom, ki ga prej tamkajšnji otroci 25 let niso imeli v šolah. Prva leta slovenske šole niso bila lahka. Pogumni in požrtvovalni partizanski učitelji so morali premagovati

Pomlad v Brkinih

vrsto težav, posebej še v času vojne, pa tudi v prvih povojnih letih. Takrat sicer ni več pretila nevarnost nenadnih napadov sovražnika, bila pa je velika stiska v pomanjkanju najbolj osnovnih šolskih pripomočkov. A mladi rod se je kljub vsemu pridno učil in se izobrazil v klene zavedne ljudi, ki se danes kot razni strokovnjaki na raznih službenih mestih s ponosom spominjajo tudi teh let.

V Izoli so v tovarni Mehanotehnika dobili novo kuhinjo z veliko samopostrežno restavracijo, ki je ena najbolj sodobnih ob slovenski obali. Tam lahko v poldrugi uri postrežejo s toplim obrokom okrog tisoč delavcev. Cena enolončnice je samo 1 dinar. Poleg tega postrežejo goste v restavraciji tudi s sendviči, brezalkoholnimi pijačami in kosilom, ki velja devet dinarjev.

V Ribnici na Dolenjskem so ob kulturnem prazniku 8. februarju odkrili spominsko ploščo slovenskemu pesniku Francetu Prešernu na Šteklčkovih hiši, kjer je nekoč stala prva ribniška šola, ki jo je obiskoval tudi ta naš slavni slovenski pesnik.

V Gornjem Podšumberku na Dolenjskem je lani Terezijo Kmet, ko je v gozdu nabirala gobe, napadel in težko poškodoval obstreljen medved. Zdravniki novomeške bolnišnice so poškodovanki z več operacijami komaj rešili življenje. Medved je kmalu po napadu poginil. Posebna lovska komisija je ugotovila, da je bil medved tako napadalen zato, ker ga je brezvesten lovec hudo obstrelil s šibrami in nato pustil. Upravni odbor Lovske zveze Slovenije je sklenil, da bo finančno podpiral Kmetovo, ki ji je napad razjarjenega medveda pustil težke posledice.

V Črnomlju je tovarna »Beti« zgradila nove tovarniške prostore, kjer bo 180-članski delovni kolektiv imel še boljše delovne možnosti in pogoje.

Domačije

Foto: Ančka Tomšič

Večina zaposlenih pri »Beti« so ženske. Moških je le deset. Tudi v delavskem svetu imajo glavno besedo ženske, saj je med njimi en sam moški član.

V Filovcih in Tešanovcih boste srečali še zadnje lončarje. Ta nekoč tako cvetoča obrt zelo hitro izumira in to ne zato, ker se lončarski izdelki težko prodajo, ampak zato, ker je lončarjenje na star domač način precej naporno in dolgotrajno delo. Zato pa danes mladi ljudje nimajo več potrpljenja. Samo dva lončarja še danes v Filovcih in dva v Tešanovcih vneta gneteta glino in iz nje oblikujeta tiste značilne prekmurske pütre — večje in manjše in še manjše vrče za vodo, s katerimi se je ponašala nekoč vsaka prekmurska in prleška domačija, pa sklede za pogače in gibanice, ki so

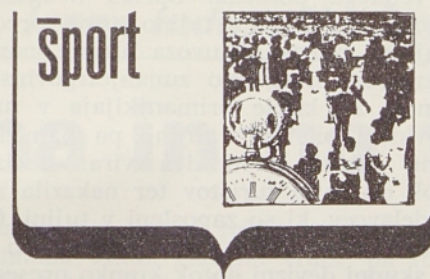
Filovski lončar Jože Farkaš

tem slastnim močnatim jedem, pečnim v kmečkih pečeh, dale tisti posebni značilni vonj in okus. Pütre, pogače sklede in številni drugi lončeni izdelki gredo danes kar dobro v denar v naših večjih mestih. Ljudje pa jih kupujejo predvsem za okras svojih domov in za spomin na stare čase.

V Kozmicih pri Žetalah se Zajškovi tudi še ukvarjajo s staro, danes zelo redko obrtjo. Že dvajset let kuhajo oglje. Oglarijo predvsem pozimi, ko je več časa. V Sloveniji danes naletimo le še redkokje na ogljenice — velike črne kope, v katerih se počasi tleči les spreminja v oglje. Z oglarjenjem je veliko opravkov: les je najprej treba podreti, razžagati in razsekati in zložiti na velik kup ter ta kup pokriti z zemljo. V sredini kope zatem zažgemo ogenj, da les počasi in enakomerno tli. Kopa da okrog dva tisoč kilogramov oglja.

Miran Gašperšič, enajsti na svetu

Konec dober, vse dobro

Naši alpski smučarji več ali manj žive v senci bolj uspešnih skakalcev, ki se lahko postavijo z vidnimi rezultati na velikih mednarodnih tekmovanjih. Spomnimo se samo 8. mesta Danila Pudgarja na olimpijskih igrah v Sapporu 1972 in 9. mesta Ludvika Zajca, sedanjega trenerja jugoslovanskih skakalcev, na olimpijskih igrah v Grenobleu 1968. Ti in pa še drugi ne dosti slabši rezultati uvrščajo naše skakalce čisto pod svetovni vrh.

Letos, na svetovnem prvenstvu v alpskih disciplinah v St. Moritzu, pa so se naposled izkazali tudi naši alpski smučarji. Ko so konec januarja odhajali v znano švicarsko zimovišče St. Moritz, jih je pospremil na pot večni pesimizem, češ saj v tako močni mednarodni konkurenci ne bodo zmogli kaj posebnega. 17. mesto Blaža Jakopiča v slalomu in 11. mesto v kombinaciji na svetovnem prvenstvu v Val Gardeni 1970 se je zdelo za močno pomlajeno reprezentanco, v kateri je ostal od »stare garde« samo Jeseničan Miran Gašperšič, nedosegljivo. Toda prav veteran v ekipi, 25-letni delavec jeseniške železarne Miran Gašperšič, je najuspešnejše zastopal naše alpsko smučanje na svetovnem prvenstvu v St. Moritzu.

Na težki slalomske progi, na gosto posejani s kolci in rdečimi ter modrimi zastavicami, je imel Gašper, kot mu radi rečejo njegovi prijatelji, zares svoj dan. V prvem teku je prekosil samega sebe. V divjem tempu je drvel proti cilju in naposled srečno končal vožnjo z dolgim lokom. Gašper je po prvem teku držal odlično 16. pozicijo. Premagal je mnoge znane slalomiste, med drugim dolga leta najboljšega slovenskega tekmovalca v slalomu, zmagovalca težkih mednarodnih tekem, Poljaka Andreja Bachledo.

Vendar tekme še ni bilo konec. Tekmovalci so morali še na štart druge slalomske proge, ki je prav tako kot prva skrivala številne pasti. Gašperšič je še enkrat dokazal, da se je na svetovno prvenstvo pripravil nadvse resno. Brez težav je opravil tudi z drugo progo in se tako uvrstil na 11. mesto, kar je najboljši rezultat naših alpskih smučarjev po vojni na svetovnih prvenstvih in olimpijskih igrah. Prav tako lepo se je odrezal s 13. mestom tudi Bojan Križaj, tem bolj, ker je ta tržiški tekmovalac star šele 16 let. Se pravi, da je pred njim še dolga pot izpopolnjevanja, tako da lahko upamo pri njem še na razveseljivejše rezultate.

Naši alpski smučarji so na svetovnem prvenstvu v St. Moritzu slabo začeli. V veleslalomu jim je šlo vse po zlu. Mladi Tržičan Križaj je že na štartu strgal jermen na palici in je potem v spodnjem delu proge padel, Gašperšiču se je na lepem odpela varnostna vez, Andrej Kozelj je padel, Dušan Gorišek pa poškodovan ni mogel upati na boljšo uvrstitev. Toda zadnji dan se je vse obrnilo na bolje.

Jože Dekleva

Letošnja turistična predvidevanja

Po mili zimi, ki je bila skopa s snegom in smučarijo, je zdaj pred vrati poletna turistična sezona oziroma se po malem že začena. Zato se velja vprašati, ali bo na letošnji turistični obisk imela kaj vpliva tudi svetovna energetska kriza ter koliko tega vpliva bo čutili tudi pri nas. Turistično leto 1973 je bilo za Slovenijo ter za celotno Jugoslavijo nadvse ugodno. V Jugoslavijo je v lanskem letu prišlo več kot šest milijonov tujih gostov, ki so pri nas zabeležili skupaj več kot 32 milijonov nočitev. To pa je številka, ki je skoraj za četrtno višja od tiste iz leta 1972. S to številko se je znova potrdila resnica, da se je naša država že močno približala najbolj razvitim turističnim državam v Evropi. Kar zadeva turistično privlačne države ob Sredozemskem morju, pa je Jugoslavija na četrtem mestu.

Vendar poleg tujih tudi domačih gostov ni bilo malo. Le-ti so v lanskem letu zabeležili enako število nočitev, kot tuji,

torej 32 milijonov. To pa z drugimi besedami tudi pomeni, da se je v primerjavi z letom 1972 število domačih turistov povečalo močneje od števila tujih.

S tem pa smo lahko hkrati zaustavili naraščanje bojazni, da naša domača dežela za domače turiste ni dovolj zanimiva ali da tudi ni dovolj cenena. Takšno bojazen je bilo namreč poprej že opaziti, saj je bilo vse več takšnih Jugoslovancev, ki so si za počitnice raje izbirali letoviške kraje v sosednjih državah.

Tuji gostje so v lanskem letu preživljali svoj dopust zlasti v obmorskih krajih v Sloveniji, na Hrvaškem in v Črni gori. Na te tri republike je odpadlo kar 94 odstotkov tujih nočitev. V Sloveniji je tako prenočevalo razmeroma veliko tujih gostov, katerih skupno število nočitev je bilo za 13 odstotkov večje od tistega v letu 1972 ter je znašalo 2,91 milijona.

Turizem je za jugoslovansko gospodarstvo velikega pomena. Spričo neugodne blagovne menjave s tujino, torej precej manjšega izvoza od uvoza blaga, imamo še zmerom neugodno zunanjetrgovinsko bilanco. Za kritje primanjkljaja v naši trgovinski bilanci s tujino pa nam koristno rabita zlasti dva vira: devizni dotok od tujih turistov ter nakazila naših delavcev, ki so zaposleni v tujini. Od turizma smo tako v lanskem letu, ko je naš skupni devizni dotok krepko presegel dve milijardi dolarjev, dobili — kot je zabeležila Narodna banka — 630 milijonov dolarjev.

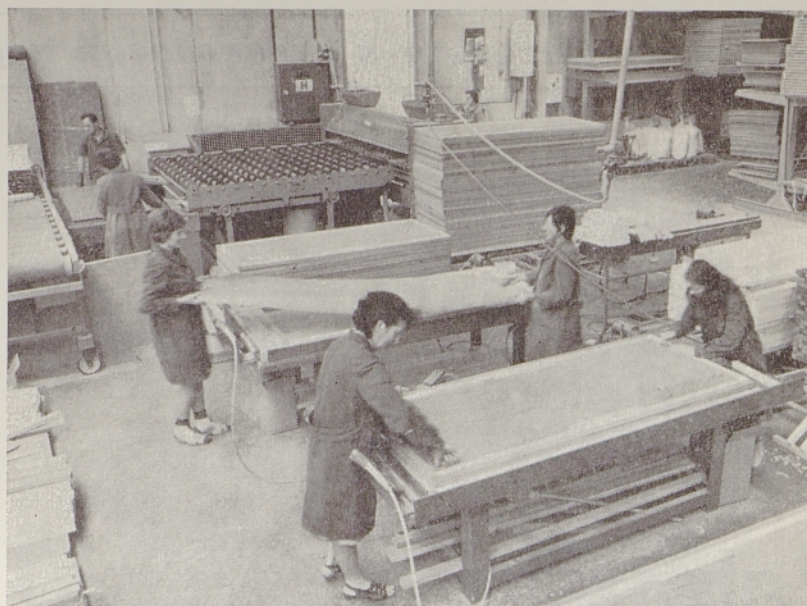
Spričo takšnega gospodarskega pomena turizma smo si tudi zastavili precejšnje načrte za izgradnjo novih hotelskih in drugih zmogljivosti. Ti načrti, ki so za celotno Jugoslavijo predvidevali za obdobje 1971—1975 kar 95.000 novih ležišč v hotelih, pa so bili očitno preveliki, saj nam je do konca lanskega leta uspelo spraviti pod streho od vseh teh le za okrog 38.000, do konca letošnjega leta pa bo predvidoma končanih še okrog 6.000 novih ležišč. Ti načrti so bili sicer usklajeni s potrebami, ne pa tudi z našimi finančnimi možnostmi. Da so bile potrebe res tako velike, kažejo tudi številke, po katerih smo število ležišč od prvotnih 93.000 v letu 1965 povečali do leta 1970 na 176.000, s čimer smo si tudi zagotovili hitrejše povečanje števila tujih gostov pri nas in tako nenehno zviševali svoj devizni inkaso.

Kakšna bo turistična bera letos, je še vprašanje. Vendar turistični strokovnjaki sodijo, da energetska kriza na turistična gibanja v Sloveniji ne bo imela prehudega vpliva. Potrebno bo le zagotoviti, da ne bo prihajalo do nikakršnih zastojev pri dobavi zadostnih količin goriva za avtomobile, in da bo ustrezna tudi dobava zadostnih količin mesa. Z vsem tem pa s primerno gostoljubnostjo, ki je v turizmu nikakor ne gre zanemariti, bomo tudi v letošnjem letu gotovo dobri turistični ponudniki.

J. O.

Lani je na ljubljanskem letališču prvokrat pristalo tudi ogromno letalo DC-10 z ameriški izseljenci, ki jih je vodil ansambel Vadnal. Kako bo z izseljenskim turizmom letos? Slovenska turistična podjetja so pripravljena in pričakujejo letos obisk približno v taki meri kot lani, na tistem pa vsi upajo, da bo rekord tudi letos presežen.

Jelovica, lesna industrija Škofja Loka

Uspehi doma in na tujem

Težko bi našli človeka v Sloveniji ali našega rojaka v tujini, ki bi ne poznal izdelkov lesne industrije Jelovica iz Škofje Loke, iz mesta pod Lubnikom, ob sotočju obeh Sor, Poljanske in Selške, iz mesta, ki je pred nedavnim praznovalo tisočletnico svojega nastanka. Ločani so ponosni na zgodovino tega starodavnega mesta, ponosni pa so tudi na sedanost, na hiter industrijski razvoj po vojni, posebno v zadnjem desetletju.

V industrijski coni na Trati se je leta 1956 začela razvijati sedanja tovarna, ki stalno povečuje proizvodnjo v svojih proizvodnih obratih v Škofji Loki, Gorenji vasi, Sovodnju, Predvdoru in v Kranju. Uspešno poslovanje kolektiva je odvisno od kvalitete izdelkov in dobro organizirane lastne trgovske mreže. Vse to je dosegla relativno mlada tovarna, saj ima svoje prodajalne, razen v Sloveniji tudi v Zagrebu, Puli, Crikvenici, Zadru, Šibeniku, Nišu, Skopju, Stari Pazovi, Sarajevu in Splitu. Za svoja prizadevanja in vrhunsko kvaliteto je podjetje edino od proizvajalcev stavbnega pohištva v Jugoslaviji dobilo priznanje — plaketo leta kvalitete — katero je podelila zvezna gospodarska zbornica.

Uspehom na domačem tržišču se je pridružila tudi želja po izvozu in s tem ustvarjanju prepotrebni lastnih deviznih sredstev. Zato so v Münchnu ustanovili lastno firmo LOKA, ki skrbi predvsem za izvoz stavbnega pohištva na zahodnonemško tržišče. Izvoz pa želijo še povečati, predvsem na račun gradbenih elementov, kot so okna,

balkonska vrata, roloji, notranja in vhodna vrata, garažna vrata, pa tudi montažne hiše po sistemu »ključ v roke«.

V kolektivu Jelovica je danes zaposlenih prek 1000 delavcev, ki predelajo na leto več kot 25.000 m³ prvovrstnega lesa, kar ni malo. Imajo velike potrebe po novi delovni sili, kajti mnogim, predvsem pa delavcem iz drugih republik, je delo v Jelovici samo odskočna deska za odhod v tujino. V letu 1973 so dosegli 230 milijonov din celotnega dohodka, povprečni osebni dohodki zaposlenih pa so znašali 2.000 din. Uspešno poslovanje kolektiva najbolje prikazuje podatek, da Jelovici pripada kar 25 % slovenske in 12 % jugoslovanske proizvodnje stavbnega pohištva. Z dobro kvaliteto in premišljeno politiko na tržišču pa ji je že uspelo, da se je uvrstila v sam vrh jugoslovanskih in srednjeevropskih proizvajalcev stavbnega pohištva in montažnih hiš.

Kakor smo že poudarili, Jelovica kljub uspehom na domačem tržišču ne zanemara izvoza. Lani je podjetje izvozilo za 30 milijonov dinarjev izdelkov. Na tisoče oken in vrat v olimpijski vasi v Münchnu je delo marljivih rok delavcev tega podjetja.

Podjetje ima tudi svoje probleme, predvsem so problem surovine, to je les, ki ga mora uvažati zaradi neurejenih razmer na domačem tržišču. Drugi problem so cene, ki so od leta 1969 zamrznjene za njihove proizvode, medtem ko ostali stroški naraščajo. Zaradi tega je v podjetju nizka aku-

mulativnost, kar je bilo vzrok, da so prekinili proizvodnjo nekaterih izdelkov, po katerih naše tržišče še vedno povprašuje in se preusmerili na druge, bolj donosne. To so storili z namenom, da se podjetje obdrži in še nadalje nudi kruh tisočim delavcem. V zadnjem času si je Jelovica precej prizadevala za tesnejše sodelovanje v lesni industriji, pri tem pa ni dosegla pomembnejših uspehov. Tukaj je treba poudariti, da je med sedanjimi integracijskimi povezovanji uspešno sodelovanje pri poslovnem združenju za industrijsko gradnjo IMOS Ljubljana. Poleg uspešnejših proizvodnih načrtov bo podjetje skrbelo predvsem za hitrejšo reševanje stanovanjskega vprašanja, za boljše osebne dohodke in družbeno prehrano vseh zaposlenih.

Ob skrbni, dobro pripravljeni ekonomski in samoupravno-politični analizi je kolektiv ustanovil tri temeljne organizacije združenega dela:

— stavbno pohištvo,

— montažni objekti,

— organizacija skupnih služb.

V tako organizirani proizvodnji vidijo zaposleni napredek v notranji organizaciji podjetja, boljše poslovanje in samoupravljanje, zavedajo pa se tudi pravic in dolžnosti, ki jih temeljne organizacije združenega dela prinašajo.

Celoten kolektiv Jelovice upravičeno pričakuje, da se bodo tudi nekateri širši problemi predelovalne lesne industrije v letu 1974 uspešneje reševali.

M. K.

Od knapovskega sina do gledališkega igralca

Bert Sotlar, gledališki in filmski igralec je dobitnik letošnje Prešernove nagrade. Te nagrade ponavadi podeljujejo za življenjsko delo. Bert Sotlar pa je še premlad, da bi že lahko podal obračun svojega življenjskega dela, saj je prav zdaj na višku življenjske in ustvarjalne moči in ga čaka še mnogo dela in vlog, uspehov in aplavzov. Pa vendar — ob takem priznanju, kot je Prešernova nagrada, je prav, da se ozremo nazaj, da pogledamo, kaj vse je že dosegel, ga povprašamo o njegovem življenju in umetniškem delu. Prijazno je privolil, da odgovori na nekaj naših vprašanj, čeprav sicer ne daje rad intervjujev, in pravi, da je od zadnjega minilo že deset, petnajst let.

»Povejte, prosimo, nekaj o začetkih svoje igralske poti.«

»Igrati sem začel leta 1947, in sicer v Beogradu, kamor me je povabil režiser Bojan Stupica, moj profesor na igralski akademiji, ki je tedaj v Beogradu ustanavljal Jugoslovensko gledališče. To je bilo zame — začetnika — tako lepa in vabljava ponudba, da se ji nisem mogel odreči, čeprav sem vedel, da me čaka velika zapreka — srbski jezik. Toda bil sem mlad, poln želje po delu, imel sem dva odlična lektorja in — zmogel sem. Dobival sem lepe, velike vloge, kljub temu pa sem se po petih letih igranja v Beogradu vrnil v Ljubljano. Deloma iz osebnih razlogov pa tudi zato, ker sem si želel igrati v slovenščini. Igralec je umetnik, ki je vezan na jezik in igrati v materinščini je za igralca največji blagodat.

»Naši rojaki vas poznajo predvsem iz filmov. V katerih filmih ste doslej sodelovali?«

»Filmov ne bi našteval. Bilo jih je okrog štirideset in če verjamete ali ne — večine sploh nisem videl. Svojih filmov ne gledam rad; kadar se gledam, vidim samo napake in zato je zame črn dan, če moram na kakšno slavnostno premiero. Največkrat pa nimam časa, da bi se jih udeleževal. Vem pa, da bi bilo zanimivo videti vse te filme, od prvih začetkov izpred dvajset in več let pa do danes, ves ta razpon in spremembe, ki so v teh letih nastale v igri, snemanju, režiji.

Naj omenim le enega svojih prvih slovenskih filmov: »Na valovih Mure« in pa zadnjega: »Cvetje v jeseni«, ki je imel izreden, nepričakovan uspeh najprej kot televizijska nadaljevanka in pozneje kot film. Sodeloval sem tudi v mnogi jugoslovanskih filmih. Tu so mi prišla prav tista prva igralska leta v Beogradu, kjer sem se naučil srbsčine in sem lahko vse vloge v teh filmih govoril sam.

»Vsi se vas radi spominjamo kot nesrečnega vdovca in očeta štirih deklic, ki ste ga zaigrali v filmu po noveli Cirila Kosmača »Tistega lepega dne«, ali pa vašega Gašperja v filmu po Finžgarjevi povesti »Lucija«. Tu ste tako živo in prepričljivo zaigrali kmečkega fanta, kmečkega moža, da vas moram vprašati — od kod pravzaprav ste? Ste doma s kmetov ali iz mesta?«

»Sem knapovski sin. Rodil sem se v Kočevju, potem pa smo se selili iz kraja v kraj, od rudnika do rudnika, s trebuhom za kruhom. V Trbovlje, v Hrastnik, v Novo mesto, v Črnomelj. Tu sem hodil v šolo, tu mi je minevala mladost in tu sem spoznaval navadne, preproste ljudi in živel njihovo življenje, tu sem se bogatil z njihovo človečnostjo.«

»Velikokrat smo vas videli tudi v vlogah partizanskih junakov. Kje ste bili v času vojne?«

»Vsi — vseh osem otrok — smo bili v partizanih. Najprej so vso družino odgnali v internacijo in od tod na prisilno delo. Toda že med transportom sem ušel k sorodnikom na Koroško in od tod k partizanom. Tam sem se tudi prvokrat, a le mimogrede, srečal z gledališčem. Iz enote, ki je taborila v Beli krajini, sem jo na svojo roko mahnil v Črnomelj na avdicijo h gledališču. Bil sem sprejet in določen, naj bom premeščen h gledališču, toda preden je bilo to urejeno, sem z enoto že odšel na nujno pot na Štajersko in tam smo ostali do konca vojne.«

»Kaj vam daje več osebnega zadovoljstva, kje raje igrate: v gledališču ali pri filmu?«

Raje imam gledališče. Predvsem zaradi živega, neposrednega stika z občinstvom, pa zaradi kvalitetnih tekstov in tudi zato, ker se pri nas igralci učimo predvsem za gledališče in rastemo z njim. Priprave za gledališko predstavo imajo ustaljen način dela: od prvih bralnih vaj do premiere preide poldrugi mesec, dva, tako da ima igralec čas, da v miru izoblikuje svoj lik, se vanj vživi, ga izdela. Pri filmu, pri snemanju, ni dognanega, izdelanega sistema dela. Tu delaš veliko, zmerom v naglici, tu se moraš na licu mesta vživeti v dano situacijo, v svojo vlogo. Tako le težko uspeš. Tu ne zadostuje samo talent, potreben je cel splet sodelavcev; od dobrega pisca scenarija, do snemalca, soigralcev in seveda — režiserja. Pri filmu je važno, da imaš režiserja, na katerega nasvet se lahko zanesesh kot na nasvet dobrega prijatelja.«

»Sodelovali ste tudi na televiziji. Ali mislite, da televizija gledalcu lahko nadomesti gledališče ali fim?«

»Televizija je imenitna iznajdba. Z njeno pomočjo te lahko naenkrat gleda na milijone ljudi. Prav gotovo je to danes najvažnejši medij, ki ima veliko moč in veliko odgovornost. Kljub temu pa mislim, da ne televizija ne film ne moreta povsem nadomestiti gledališča. Tako kot ima gledališče svojo posebno vrednost za igralca, tako ima svoj poseben čar tudi za gledalca. Pri tem pa ustvarja televizija čisto poseben odnos med gledalcem in igralcem. V eni sami oddaji te spozna na

milijone ljudi in ker prihajaš k njim v hišo, te imajo za svojega, te ogovarjajo na cesti, nenadoma postanejo del tvojega zasebnega življenja — to pa je dvorezna ostrina slave. Rad imam ljudi, rad sem v družbi, toda enak z enakimi, v pristrčnih, prijateljskih odnosih. Rad imam svojo intimnost in nočem biti v središču pozornosti.«

»Pa še nekaj osebnega: kako ste usklajali svoje umetniško in družinsko življenje? Ali sta bili obe vlogi — vloga umetnika in vloga družinskega očeta vsaj kolikor toliko enakovredni?«

»Večkrat je bilo težko zadostiti vsemu: v redu opraviti svoje delo in biti obenem dober roditelj. Zavedam se, da je vloga očeta ena najvažnejših vlog, ki jih moram odigrati v življenju. Vem pa, da sem imel vse premalo časa za dom in otroke. Zaradi dela sem bil veliko zdoma, pa tudi če sem bil doma, sem se moral pripravljati za vloge in tako sem imel pred otroki večkrat slabo vest, še posebej, ker je bila tudi žena — primabalerina ljubljanske Opere — zelo zaposlena.

Jaz osebno sem zelo rad doma in zelo rad sem z otroki. In z ženo sva se zmerom trudila, da bi bili čim več vsi skupaj. Mislim, da otroci, ki so se rodili in rastle v teh razmerah, najine zaposlenosti niso pretežno občutili, da so se je privadili in jo imeli za nekaj vsakdanjega, neizogibnega.«

»Vaši trije sinovi so se rojevali v velikih razmakih. Prvi je že odrasel, drugi ima petnajst let in tretji sedem. Kako gledajo na vas in vaše umetniško delo? Samo občudujejo ali pa so tudi ocenjujoči, kritični? Ali so zelo ponosni na vas? In kdo ima kot umetnik v njihovih očeh večjo ceno: mati — baletka ali oče — gledališki in filmski igralec?«

»Seveda sta me starejša fantja kdaj tudi pokritizirala, pa tudi ponosna sta name. Zmerom sem pazil, da bi otroci zato, ker imajo starše — umetnike, ne postali domišljavi ali se čutili nekaj več od drugih. Sicer pa moram priznati, da sem bil dolgo v senci ženine slave. Otroci so že zelo zgodaj začeli hoditi na mamine premiere — to je bil v hiši zmerom velik, svečan dogodek. Za moje predstave v Drami in filme so bili takrat še premajhni.«

»Ali bo šel kdo od sinov po vašinih poteh? Bi si to želeli?«

»Najini otroci so zelo realni fantje in ne kažejo kakšnih posebnih nagnjenj do umetnosti. Najstarejši je že pri kruhu, daleč od umetnosti, srednji je zelo nadarjen za matematiko in tehnične predmete, najmlajši pa se zaenkrat navdušuje nad poklici, kot so: šofer, dimnikar ali gasilec.

Moje prepričanje je, da je vsako delo, ki te veseli in ga pošteno opravljaš, enakovredno in vsakemu otroku bom pomagal do poklica, ki si ga bo izbral sam. Če pa si bo že kdo zaželel postati umetnik, mu bom skušal dopovedati, da je kruh umetnika zelo grenak, če nisi resnično nadarjen.«

»In vi — če bi bili še enkrat na začetku — ali bi si še enkrat izbrali isto pot?«

»O tem nisem nikoli razmišljal. Prva povojna leta so bila za igralca zlata leta. V tistih časih je bil to čudovit poklic in če bi izbral takrat, bi šel spet in spet po isti poti. Danes pa... marsikaj se je spremenilo. Tistega navdušenja, tistega čudovitega vzdušja ni več. Ali pa je tako le zame, ker gledam na današnje življenje s piedestala zrelih let! Če bi bil danes mlad, bi se mi morda vse zdelo lepo in prav. In zato — če bi izbral danes — kaj vem?«

Jana Milčinski

Kako je Ljubljana postavljala svoj nebotičnik

V Ljubljani, narodnostni prestolnici Slovenije, poganjajo visoke stavbe kot gobe po dežju. Ob nebotičniku-banki je zrasla še višja stavba. Pred tem je zrasla visoka stavba Metalke, še pred tem visoki Hotel Lev. Obenem pa že vsa leta podirajo starodavne in odslužene stare stavbe, ki so postale v primeri z nebotičniškimi velikani pravi neogljjeni pritlikavci. Toda Ljubljančani se danes komaj ozro na svoje nove nebotičnike. Zanje je nebotičnik še vedno en sam, tako pravi jo visoki stavbi sredi mesta, ki se je v tridesetih letih kot prva povzpela visoko nad umirjeno podobo baročnega mesta. Do tistikrat so namreč moleli v višino le cerkveni zvoniki številnih ljubljanskih cerkva. Gradnja ljubljanskega nebotičnika je pred dobrimi štiridesetimi leti vzbudila vihar navdušenja in ogorčenja

Projektant ljubljanskega nebotičnika
Vladimir Šubic

hkrati, vznemirila je vso Ljubljano, vso Slovenijo. Pa si pogledjmo, kako so potekale stvari.

Pisalo se je leto 1930, ko je Ljubljana zvedela, da bo dobila svoj prvi nebotičnik. Nemudoma so ga krstili kar za vele-nebotičnik. Oznako »vele« so tedaj nasploh radi uporabljali. Ljudje so kupovali pri veletrgovcih, časniki so poročali o velesenzacijah, v kinematografe pa so hodili gledat velefilme. Nič čudnega ni, če se je v ljudeh prebudila tudi želja po domačem, slovenskem vele mestu. Ta želja je še vedno živa.

Domači časniki so se v tistih časih navduševali nad vsem nenavadnim, velikim in veličastnim. Uredniki časopisov so na svoje strani najraje uvrščali slike in članke o nebotičnikih, seveda predvsem ameriških. Poročevalci so se trudili, da bi domačemu bralcu razložili, kakšna čudovita perspektiva se ponuja mimojdočemu, ki od spodaj opazuje velikansko stavbo in razlagali, kako vidi isto stavbo vrabec, ki leti nad njo... Vsevpred so

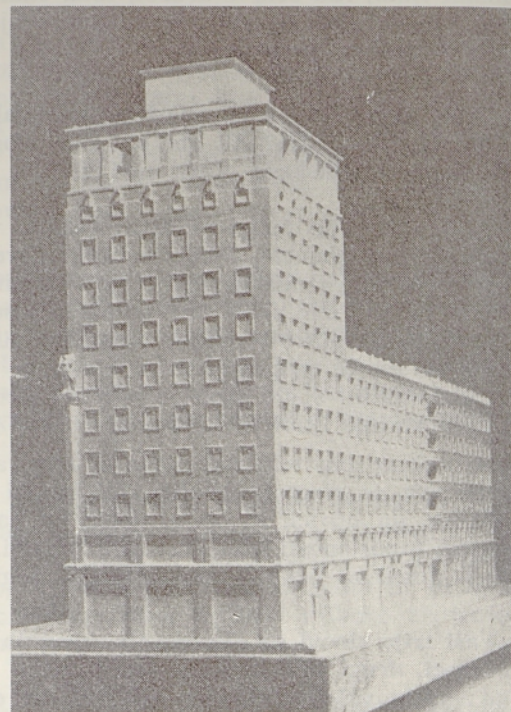
hvalili ogromno število prostorov, ki jih ima tak nebotičnik, seštevali so kilometre hodnikov, v stilu »če bi vse hodnike zložili skupaj, bi nastala cesta, ki bi jo človek prehodil v nič manj kot...«

Neki članek iz tistega časa nosi zanosen naslov »Hočemo Ljubljano novo in veliko«. V njem beremo: »Ljubljana raste iz nekdanjega provincialnega miljeja v pravo prestolnico svojega naroda. Razvoj mora iti nevzdržema. S svojo bližnjo okolico bo Ljubljana v najkrajšem času dosegla 100 000 prebivalcev, da stopi v 'kolo velikih mest'.«

V tridesetih letih je imela Ljubljana še manj podobnosti z vele mestnim življenjem, kot ga ima danes. Tesne ulice v mestnem središču, hlevi sredi mesta, pisajoči tramvaj, nenačrtna zazidava — to so bile značilnosti tedanje Ljubljane. Ozračje je bilo tedaj naelektreno z arhitekturnimi razmišljanji. Različne velike družbe so namreč veliko gradile. V časnikih so jih hvalili, kako koristno znajo nalogati svoje imetje. Ena od najspodobnejših družb je bila Pokojninski zavod. Prav možem v tem zavodu je prišlo na misel, da bi v samem središču dali Ljubljančanom kos vele mesta, da bi nekaj, kar se je porodilo v Ameriki, presadili tudi na naša tla. Novica je začela krožiti. Zagovorniki stare podobe Ljubljane, umetnostni ljubitelji in tisti, ki so sami doživeli potres, so se razburili, češ da nebotičnik ni za Ljubljano. Pokvaril bo njeno baročno silhueto. Načel bo estetsko vrednost gradu. To bo prava spaka, ki bo odvrnila vsakega tujca, domačinom pa ne bo pustila spat. Gradnjo nebotičnika so krstili za »udarec s pestjo«. Tako kot so se nekoč Parižani vzdignili proti Eifflovemu stolpu, danes simbolu Pariza, so se Ljubljančani kot eden dvignili proti nebotičniku — danes simbolu Ljubljane.

Mnogi pa so misel o nebotičniku navdušeno pozdravili. Nebotičnik je bil modna novost. Ljubljana pa je bila že dolgo navdušena za vsako novost. Le redki pristaši pa so znali spoštovati tudi moderen, tedaj še revolucionaren način gradnje nebotičnika v železobetonu.

Izdelavo načrtov za domači nebotičnik so zaupali Ljubljančanu, arhitektu Vladimirju Šubicu, ki je bil v času gradnje star komaj šestintrideset let. Bil je prvi arhitekt, ki je na Slovenskem dosledno gradil v železobetonski konstrukciji in uveljavljal napredno gradbeno tehniko. Študiral je v Gradcu, na Dunaju in v

Maketa nebotičnika razstavljena pred začetkom gradnje

Pragi. Še kot študent je dobil prvo nagrado za spomenik padlim vojakom v Libercu na Češkoslovaškem. V Ljubljani je projektiral predvsem velike poslovne palače in stanovanjske stavbe.

Tedaj je bila spoštovana predvsem Plečnikova arhitektura, ki je bila gotovo zelo lepa, a je imela eno slabo lastnost: bila je zelo draga. Železo in beton sta bila bistveno cenejša. Zato je Vladimir Šubic navkljub vsemu odporu zmagoval.

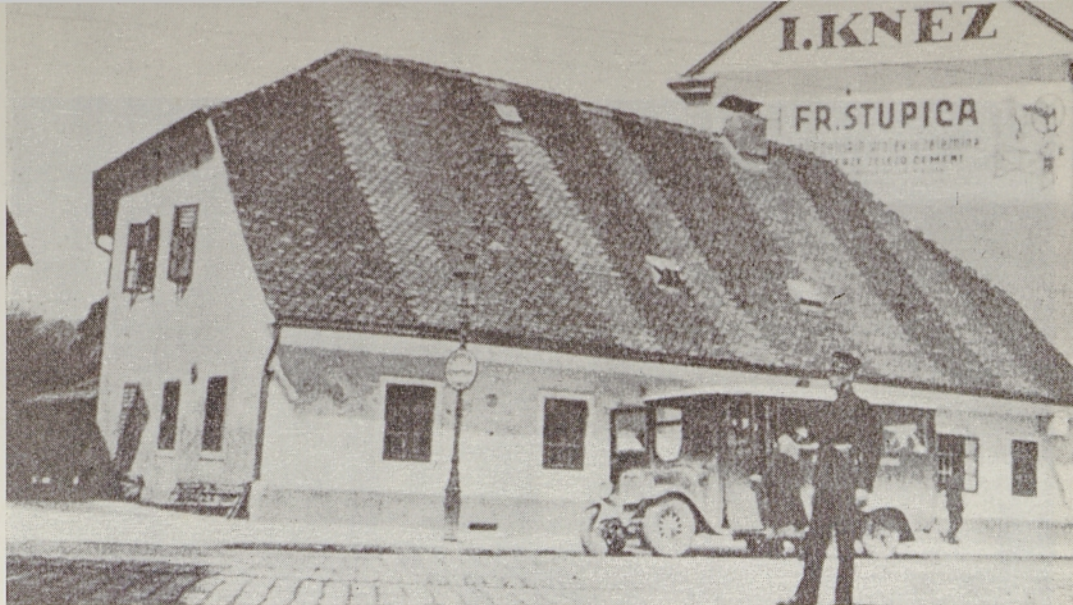
Vladimir Šubic je postavil veliko lepih stavb, vendar ga še danes poznamo predvsem kot očeta nebotičnika. Ko je nebotičnik rastel šele v njegovi glavi, so časniki vsak dan sproti poročali o njem. Pisali so, da bo z vrha nebotičnikove terase krasen razgled. Hoditi na to »Šmarno goro« ne bo treba peš, ker bo vozilo na vrh dvigalo »paternošter« in brzovozno dvigalo. Občinstvo so obvestili, da bo stala palača dvanajst milijonov dinarjev. Kronisti so zabeležili, da je na mestu prihodnjega nebotičnika stal nekoč samostan. Ko so izkopavali temelje, so našli na čudovit zidan vodnjak, ki se je še prav dobro ohranil.

Ljubljančani, ki so prelistavali ilustrirane revije, so se čudili predvsem nebotičniškim višinam, niso pa pomislili, da mora imeti nebotičnik tudi globoke korenine. Najprej so izkopali hudo globoko gradbeno jamo. Globoko pod zemljo so se dogajale prav zanimive stvari.

Teren pod nebotičnikom je bil, tako kot pod večino Ljubljane, prav slab. Temelje so si zato zamislili kot poldrugi meter debelo železobetonsko ploščo. Ta naj bi

enakomerno prenašala vso težo nebotičnika na teren. Pri izkopu za temelje pa so našli že omenjeni vodnjak, ki je segal prav do kamnitih tal. Vodnjak so predniki zidali tako, da so najprej izkopali jamo v obliki stožca, odvečni prostor pa so pozneje zasuli. Takšen teren seveda ni bil preveč zanesljiv. Nekdanji graditelji vodnjaka pač niso mogli misliti vnaprej. Če bi zdaj kljub temu postavili ploščo, bi se lahko le-ta preklala, stavba pa nagnila (čudovita možnost, da bi imela tudi Ljubljana svoj poševni stolp, zamujena priložnost, ki bi mamila stotisoče turistov). Po dolgem študiju so sklenili, da bodo vso stavbo postavili na močne železobetonske stebre, ki bodo segali prav do žive skale. Vsak od šestnajstih stebrov naj bi prenašal štiristo do sedemsto ton teže.

Leto dni so vrtali v zemljo. Ko so bili temelji končani, so vso stavbo prerezali. Med temelji in kletnimi zidovi so položili dva milimetra debelo pločevino. To naj bi omogočilo, da bi se zgornji nadzemeljski del nebotičnika v primeru potresnih sunkov premikal samostojno ter na ta način ublažil potresne sunke. Prišel je čas za vzidavo temeljnega kamna. To je bila velika slovestnost, ki se je udeležila vsa visoka posvetna in cerkvena gosposka. Sam nadškof je zazidal v temelje bakreno skrinjico, v kateri so bile shranjene listine o graditvi nebotičnika. Govoril je sam župan in sam predsednik višjega deželnega sodišča je izu-

Stara gostilna Figovec, porušena v povojnih letih

stil zgodovinske besede: »Naj bo stavba, ki se ima dvigniti na tem prostoru, še poznim rodovom priča trdnosti in moči zavoda, ki jo gradi!« Občinstvo pa je na slovesnosti hudo pogrešalo napovedane ministre iz Beograda.

Za epilog vsem poročilom o blagoslovitvi je bilo zapisano, da bo ljubljanski nebotičnik najvišja stanovanjska stavba v Evropi. Ljubljana se je uvrščala v svetovno areno, postajala je pomembna.

Potem je šlo vse zelo hitro. Kar hitro je napočil dan, ko je bilo treba slovesno otvoriti kavarno na vrhu nebotičnika — nebotičnikovo krono.

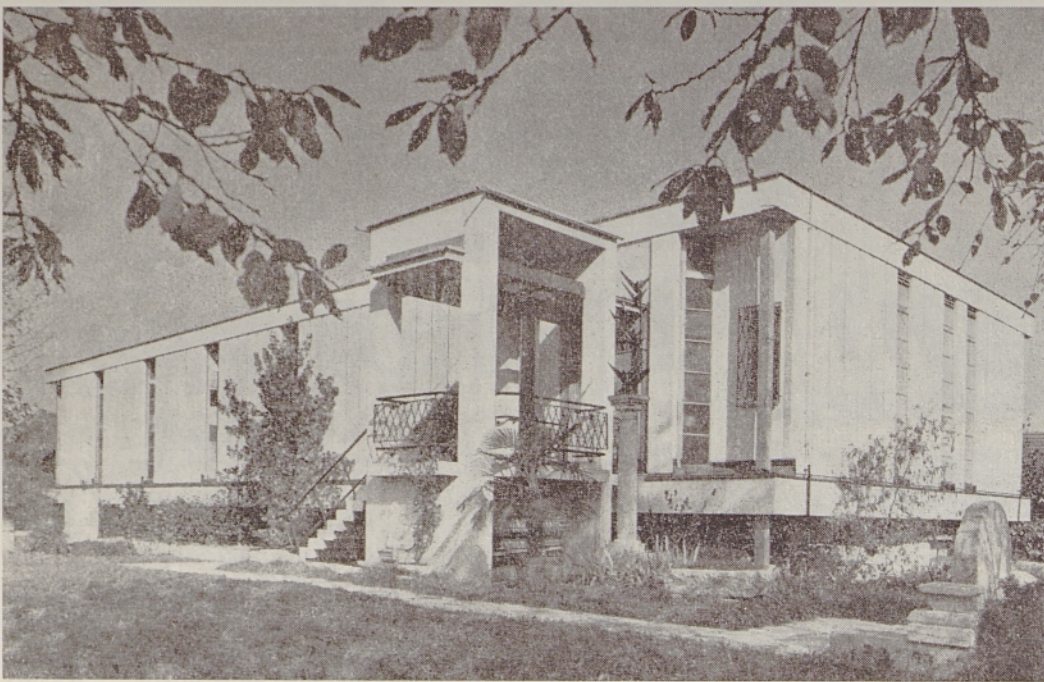
Sodobni časnikar je radovednemu občinstvu vzneseno poročal: »Od danes zjutraj bo kavarna brez vsake pompozne otvoritve dostopna vsakemu gostu... Kavarniški lokali zares osvajajo s svojo imenitno ureditvijo. Stene so okrašene s kraškim marmorjem, glavno okrasje na stropu tvori zlati meander na plavem polju. Temu primerne so tudi zavese na velikih oknih, skozi katera se gostu nudi osvajajoč pogled na vso Ljubljano in prostrano okolico... Posebno očarljiva je v večernih urah razsvetljava, ki prikrito odseva z zlatega stropa. Kavarna sega s polžasto zavitim stopniščem kar v tri nadstropja, s katerih se nudi diven razgled na Ljubljano in okolico...«

Ljubljana je torej dobila svoj nebotičnik. V njenem življenju je zavzel takšno mesto, kakršnega so si sodobniki lahko le želeli. Nobena dobra razglednica Ljubljane ne more brez nebotičnika, uporabljen je na spominkih, postal je simbol. Tujci se vedno znova povzpnejo na njegov vrh. Terasa kavarne se je marsikateremu obupancu zdela ustrezno mesto za samomorilski skok v globino. Ljubljanski Eifflov stolp v vsakem pogledu! Ljubljanski nebotičnik danes pravzaprav ne zasluži več svojega imena, saj že dolgo ni »najvišja stanovanjska stavba v Evropi«, še v sami Ljubljani ni več najvišji. Ob njegovem rojstvu so ga klicali za »velenebotičnik«, ko je zrasel v višine, so mu rekli samo še »nebotičnik«, nove generacije pa že sprašujejo mamice in očete, zakaj pravijo tisti stari stavbi sredi mesta nebotičnik, saj se ne dotika neba in nasploh ni nič posebnega.

Prav v teh dneh so začeli podirati stare stavbe nasproti nebotičnika. Na njihovem mestu bodo sezidali nove moderne stavbe, kakršne zahteva mestno središče. Spomin na kmečko gostilno sredi Ljubljane, na stari Figovec, ki je padla v povojnih letih, je že pozabljen. Sedaj se bodo morali Ljubljančani sprijazniti tudi z dejstvom, da bo padla stara gostilna Šestica, Nebotičniki so zmagali, zmagala sta beton in železo.

Janez Kajzer

L. Kasimir: Nekdanja Ajdovščina s pogledom proti nebotičniku v megli

Dolenjski muzej — galerija v Novem mestu

Bogastvo novomeških starin

Kmalu bo minilo sto let, odkar so razni, za preteklost dežele vneti raziskovalci pričeli bolj ali manj načrtno odkrivati dokaze starodavne naselitve na Kranjskem, največ na Dolenjskem. Te prve izkopavalce so vodili različni nagibi: včasih zgolj dobičkarstvo in strast za lepimi muzejskimi predmeti, dostikrat pa tudi resno znanstveno prizadevanje in ljubezen do zgodovine rodne dežele. Začeli so: odlični strokovnjak Dežman in ob njem Hochstetter in Schulz, nadaljevala podjetna kopača-samouka Pečnik in Kušljan, ki sta temeljito izkoristila konjunkturo z izkopaninami, izvrstni dunajski arheolog Szombathy ter strastna zbirateljica vojvodinja Meklenburška, da omenim le najpomembnejše. Med letom 1878 in začetkom prve svetovne vojne je bila Kranjska obljubljen dežela številnih kopačev in raziskovalcev, število izkopanin je šlo v desetisoče. Najdbe so odhajale v javne in privatne zbirke po vsej Evropi, največ v dvorni Prirodnoznanstveni muzej na Dunaj. Prva svetovna vojna in razpad avstroogrške monarhije sta prekinila ta intenzivna izkopavanja in nam hkrati za vedno odtrgala neprecenljivo zbirko arheoloških izkopanin iz Slovenije v dunajski muzejski zbirki in graškem deželni muzeju. Šele načrtne in strokovno vodene raziskave v času po osvoboditvi so dale spet obilo novega gradiva in razrešile marsikatero uganko iz davnine.

Dolenjska z Belo krajino sodi med arheološko najbogatejše slovenske pokrajine, prav posebno veljavo pa ji dajejo pomembni in številni spomeniki iz starejše železne dobe, ki jo imenujemo tudi obdobje halštatske kulture. Desetine utrjenih gradišč in blizu tisoč gomil na tem območju so dale ogromno število izkopanin, ki že skoraj celo stoletje slovijo po svoji lepoti in dragocenosti tudi zunaj meja naše domovine. Imena kot: Vače, Magdalenska gora, Stična, Novo mesto, Mokronog, Podzemelj, Šmarjeta, Sv. Lucija so danes znana prazgodovinarjem po vsej Evropi. Ta bogata arheološka najdišča so postala pojem za izredno prazgodovinsko civilizacijo, ki se je razvila približno med leti 800—300 pred našim štetjem na jugovzhodnih predalpskih višinah med Dravo in Kolpo, preden so vdrli Kelti v naše kraje.

Iliri so bili tisti prebivalci, ki so od 8. stoletja pred n. št. dalje prvi intenzivno in trajno naselili Dolenjsko, ji dali podobo kulturne pokrajine ter na njej razvili visoko civilizacijo in kulturo, ki ji pravimo halštatska. Iliri so se v naše kraje naselili s področja centralnega Balkana na začetku starejše železne dobe. Najdbe iz starejše železne dobe z Dolenjskega so naša najdragocenejša arheološka zapuščina, ki ima visoko ceno tudi v evropskem okviru. Čeprav nam to obdobje ni zapustilo pisanih sporočil, so njegove materialne ostaline iz grobov in še posebej iz naselbin ter umetniške upodobitve (situlska umetnost) dovolj zgovorne in prepričljive, da lahko na njihovi podlagi s precejšnjo zanesljivostjo rekonstruiramo gospodarske osnove in način življenja, družbeno strukturo in do neke mere tudi duhovno življenje tedanjih prebivalcev.

Obsežna arheološka izkopavanja v zadnjih letih v Novem mestu so pokazala, da je bilo mesto naseljeno že več stoletij pred prihodom Rimljanov v naše kraje. Že sredi 1. tisočletja pred n. št. je bilo Novo mesto pomembno središče, čigar pomembnost lahko primerjamo, seveda relativno gledano, z današnjim središčem ob Krki. Le malo je mest na Slovenskem, ki se lahko pohvalijo s tako imenitnimi prazgodovinskimi spomeniki kot Novo mesto.

Odkritje bronastega halštatskega oklepa v Novem mestu tik pred drugo svetovno vojno je opozorilo na to važno najdišče. Lepo oblikovani oklep je sodil k bojni opremljeni ilirski kneza v času okrog leta 600 pred našim štetjem. Načrtno odkrivanje ilirskih gomil na Znančevih njivah v Novem mestu med leti 1967 in 1970 je s številnimi in presenetljivimi najdbami potrdilo, da je imelo Novo mesto v hal-

Ilirski obredni posodi iz žgane gline, okrašeni s sončnimi simboli

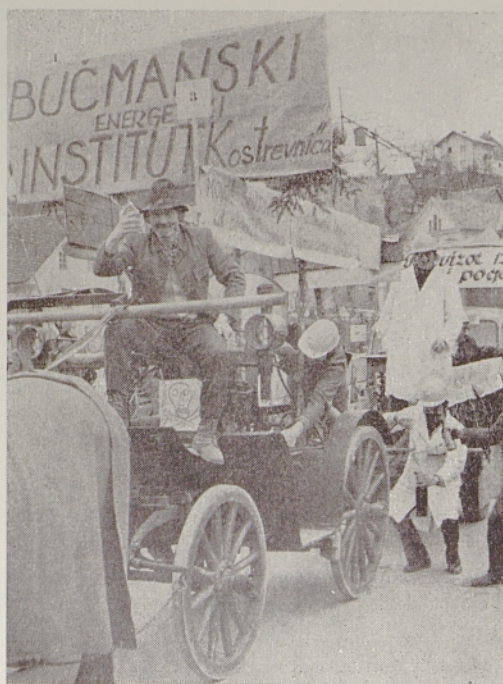

Bronasta vedrica — situla, na kateri so upodobljeni v krogu stopajoči kozorogi (iz 4. stol. pred našim štetjem)

štatskem času zelo odlično mesto. Dragocene najdbe kot: pet s figurami okrašenih situl, dve bronasti čeladi, zlat diadem, veliko nakita iz steklenih in jantarnih biserov ter umetelno oblikovane posode iz žgane gline, dajejo novomeškimi izkopaninam visoko znanstveno in muzejsko ceno. Med prazgodovinskimi najdbami je gotovo najdragocenejši inventar iz groba ilirskega kneza, ki je bil ubit v 4. stoletju pred n. št. Poleti 1973 pa je bilo na Baletovem vrtu, poleg stavbe nekdanjega okrajnega glavarstva, odkrito precejšnje rimsko grobišče, ki je dalo nepričakovano bogate rezultate. Med temi izkopaninami izstopajo zelo lepo oblikovane posode iz žgane gline in svojevrstne oblike grobov, ki so bili narejeni iz kamnitih plošč.

Že večkrat je bilo poudarjeno, da so novomeške najdbe iz halštatskega (ilirskega) časa evropsko pomembne. To je ocena, ki je prišla iz tujine, saj so velik del novomeških izkopanin restavrirali v slovitih delavnicah Centralnega muzeja v Mainzu. Vedeti je treba, da v tamkajšnjih delavnicah sprejmejo v delo le takšne najdbe, ki lahko reprezentirajo kulturo določenega obdobja in prostora v evropskem okviru. Dejstvo, da so v pravkar izšli XIII. knjigi Propyläen Kunstgeschichte objavili kar tri fotografije (ena barvna in dve črnobeli) izkopanin iz Novega mesta, je zadosten dokaz o mednarodnem slovesu, ki ga uživajo te najdbe. Vse izkopanine iz mesta hrani Dolenjski muzej v Novem mestu, kjer so obiskovalcem na ogled.

Tone Knez

Litijski energetski Pust

V Litiji so ob letošnjem Pustu že 17. zapovrstjo slovesno proslavili čas pustnih mask in okroglega smeha. Vendar je litijski karneval posebnost svoje vrste, saj njegove norčavosti segajo vsako leto po trenutnih zanimivostih svetovnega dogajanja. Prvič so organizirali pravo pustno povorko leta 1959, tej pa so vsako leto sledili vedno bolj domiselni, predvsem pa politično in gospodarsko aktualni karnevali.

Letošnji litijski karneval je bil namenjen hudomušnemu obravnavanju sve-

tovne energetske krize. V veselem sprevodu je tokrat korakalo več kot 600 pustno ovekovceženih figur svetovnega naftnega življenja, posebno vlogo pa so imeli seveda naftni šejki, ki so se prišli v Litijo dogovarjat, da bi tu ustanovili »litijski šejkat«. Njihov dogovor naj bi veljal zamenjavi nafte za litijske smeti. Litijanom je seveda največ do tega, da bi spodbujali slovenski humor in pustne figure na dostojen, predvsem pa resnično aktualen način. Čisti dobiček karnevala pa so namenili za obnovo gradu Bogenšperk.

Tekst in foto:
Stojan Žitko

Stanovanjska zadruga DOM

Ugodnosti gradnje

Z našo zadrugo lahko gradi vsak državljan. Potrebno je le, da je občan član zadruge. Včlanjenje v zadrugo je enostaven postopek — izpolni se določen obrazec ter vplačate vpisnino in zadrugi delež. Vpisnina znaša dvesto, zadrugi delež pa tristo din, kar je skupaj petsto dinarjev. Občani, ki se včlanijo v zadrugo, dobe pravico, da soodločajo o vseh zadevah v zadrugi in so popolni samoupravljalci. Občani, ki se odločijo za gradnjo z zadrugo, imajo več prednosti: ni jim treba biti fizično prisotnim in v času urejanja dokumentacije in celotne gradnje, zadruga jim uredi vse, lokacijo, projekt ter jim hišo zgradi, če se tako odločijo. Delno pa je gradnja tudi cenejša, saj dobi zadruga zemljišče brez licitacije, vemo pa, da je pri licitaciji konkurenca često velika in cena zaradi tega raste. Za občana lahko naredimo vse, odvisno seveda od njegovih finančnih možnosti. Dajemo mu varstveno garancijo, da bo objekt v določenem času v meji dogovora zgotovljen.

Pri zadrugi obstaja gradbena operativa, ki lahko na podlagi sklenjene pogodbe zgradi objekt do določene faze po želji interenta. Torej je možna gradnja do prve ali druge plošče ali do tretje faze, to je vključno s streho. Največ primerov imamo, da se na začetku sklene pogodba do tretje faze s streho, kasneje pa se dogovorimo še za ostala gradbena in obrtna ter instalacijska dela. Če ima možnost, lahko določena dela opravi interesent tudi sam ali z znanci oziroma osebami, ki jih izbere sam; vse to se seveda dogovorimo ob sklepanju pogodbe.

Za pogodbeni dela pa morajo biti denarna sredstva seveda na razpolago; bodisi s krediti po banki (če je vezal devizna sredstva v njej) ali z direktnim vplačilom z dinarskimi sredstvi pri blagajni zadruge.

Vprašanje gradnje v lastni režiji je sedaj mnogo bolj kontrolirano, ker mora investitor prijaviti na občini izvajalca oziroma morajo izvajalci, če delajo »na fuš«, prijaviti vrednost doseženega dohodka pri davčni upravi občine. Glede na to, da investitor naročnik del nima pri takem načinu dela nobene garancije glede rokov, zlasti pa kvalitete opravljenih del, merimo, da se našim zdomcem takšen način gradnje ne izplača in je boljše iskati izvajalca v družbenem sektorju. Naj omenim še eno novost. Naša zadruga je skle-

nila kooperacijsko pogodbo z mariborskim Marlesom. Tako bo zadruga Dom zastopala Marles v vsej celjski regiji. Vsa gradnja Marlesovih montažnih hiš na tem območju se bo izvajala po naši zadrugi. Seveda ni treba misliti, da bodo zato ti objekti dražji. Ne, postavljali jih bomo po ceni proizvajalca.

Gradnja montažnih stanovanjskih hiš je zelo ugodna, kajti za celo leto skrajša čas do vselitve. V nasprotju s klasično gradnjo, kjer je zaradi vlažnosti možna vselitev šele leto po dokončani gradnji, se lahko v montažno hišo vselite takoj. Naša organizacija se že več kot 15 let ukvarja v glavnem z individualno gradnjo za občane, v zadnjih letih pa tudi za naše zdomce, in do sedaj nismo imeli nobenih resnejših reklamacij, zlasti pri zdomcih ne. To dokazuje, da so naši naporji usmerjeni prav v to, da dogradimo stanovanjski objekt v kar največje zadovoljstvo naročnika.

Prav letos smo gradili deset objektov za naše zdomce. Prav v nobenem primeru ni bilo nobenih sporov ter sta vladala obojestransko razumevanje in zadovoljstvo. Menimo, da so prednosti, ki jih daje gradnja v okviru naše stanovanjske zadruge, tolikšne, da bi jih morali zdomci, ki se odločajo za gradnjo stanovanja, še bolj upoštevati.

Florijan

Letos je minilo sedemindvajset let, ko sem ga spoznal za Bežigradom v Ljubljani. Kmalu potem, ko sem začel delati na neki stavbi v tem ljubljanskem predmestju, sem se seznanil z vrsto delavcev, v katerih sem nekako instinktivno zaslutil dobre tovariše. In res smo po kratkem času postali tako dobri prijatelji, da smo naravnost iskali eden drugega in vsak prosti čas izrabili za medsebojne pomenke.

Našim razgovorom se je pridružil tudi tesar Florijan. Sprva ni vzbujal moje pozornosti. Bil je nenavadno miren in tih. Toda drugi tovariši so mi povedali, da je zelo pošten, da se zanima za delavsko gibanje. Pritegnili so ga k našim opoldanskim razgovorom, na katerih smo ponavadi govorili o položaju delavstva, komentirali vsakodnevne novice itd. Skupno delo, trpljenje in hrepenenje ustvarja medsebojno povezanost in zaupanje. Naši razgovori so postajali vedno bolj temeljiti in odkriti. Pričeli smo snovati sindikat — strokovno organizacijo —, da bi z njeno pomočjo dosegli povečanje plač, ki so bile takrat tako nizke, da še samec ni mogel živeti z njimi, kaj šele delavec, ki je imel družino.

Pogosto smo se v naših razgovorih spominjali tudi tovarišev, ki so zato, ker so se borili proti šestojanuarski diktaturi, za demokratične pravice našega ljudstva, trpeli v Glavnjači, Sremski Mitrovici, Lepoglavi in drugih mučilnicah nekdane Jugoslavije.

Florijan je v naših debatah le redko sodeloval. Samo, kadar ga je kakšna misel zadelo posebno v živo, se je zganil, narahlo pokimal z glavo ter komaj slišno dejal: »Tako je!« ali pa »Tako bo, tako mora biti.«

Potem je neko jesensko popoldne, ko smo prejeli borno plačo, pritekel za menoj in mi stisnil v roko bankovec za 50 din: »Za tiste, ki za svobodo in pravice delavcev trpijo po ječah.« Glas mu je bil nenavadno mehak. Krepko sem stisnil roko, on pa je skoraj proseče nadaljeval: »Veš kaj, pridi jutri k nam. Moja Ana bi te rada videla. Pridi.«

Se tisto nedeljo sem šel na obisk k Florijanu in njegovi družini v stanovanje, kakršno so takrat imeli v Ljubljani skoraj vsi delavci — posebno pa stavbinci — v kleti ali pa na podstrešju.

Florijan je stanoval na podstrešju. To stanovanje se je zakoreninilo v mojem spominu. Vse je bilo v njem na svojem mestu. Florijanova žena, visoka, krepka Gorenjka, je znala vnesti vanj tisto značilno gorenjsko snažnost in red ter neko svetlo veselost. Nisem se še do dobrega razgledal, že se me je polastilo veselo razpoloženje, podobno tistemu, ki se me je vedno lotilo, kadar sem se v zgodnjem poletnem jutru odpravljal s tovariši v planine.

Ana mi je krepko stisnila roko: »Vesela sem, da si prišel,« in že ji je pogled splaval k triletnemu dečku, ki je stal ob njej in nato k drugemu mlajšemu, ki je v mali postelji spal ob oknu in bil v svojem otroškem snu tako lep, da kar nisem mogel odtrgati pogleda od njega.

Ta dan me je s Florijanom in njegovimi popolnoma zblížal. Tako mi je bilo, kakor da sem od rojstva član te družine.

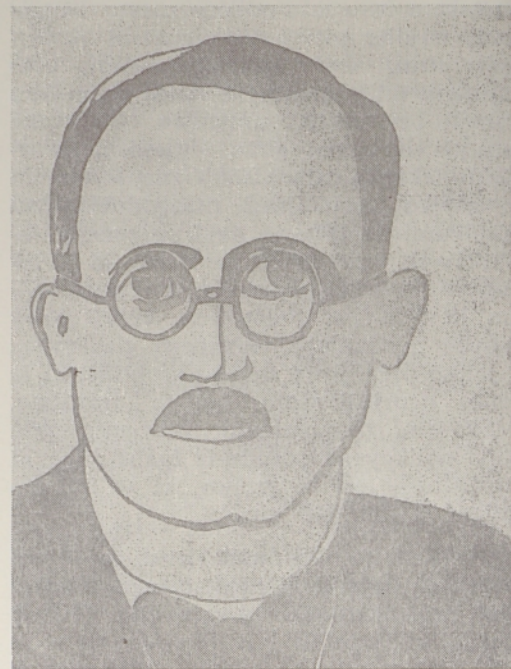
Tri tedne pozneje so me sredi dela poklicali v pisarno in mi sporočili, da sem odpuščen. Nekdo me je ovadil. Florijan je stiskal pesti: »Oh, da bi vedel, kdo je, ne bi se mu dobro godilo.«

Zopet se je začelo romanje za delom od podjetja do podjetja. Toda zima je bila na pragu, sezonsko delo je šlo h koncu. Kratkoterminalo — dela ni bilo.

Dan pred novim letom sem se okrog 11. ure slabe volje vračal v stanovanje. Še preden pa sem stopil v sobo, mi je prišla naproti moja gospodinja:

»Neka gospa je prišla in prinesla zavitek za vas. Postavila sem ga na mizo.«

Premišljeval sem, kaj bi moglo biti. Zavitek je bil precej težak. Odprl sem ga in presečen obstal. Bilo je v njem kup dobrih

Tomo Brejc-Pavle, kot ga je narisal Marjan Kocjan, učenec 8. razreda osnovne šole Toma Brejca v Kamniku

Letos mineva deset let smrti ustanovitelja in prvega glavnega urednika Rodne grude Toma Brejca, skoraj v istem času pa je tudi sedemdesetletnica njegovega rojstva. Obe Brejčevi obletnici so najbolj svečano počastili v Kamniku, kjer so jubilejne slovesnosti vključili v proslavo ob počastitvi slovenskega kulturnega praznika. Pretežen del kamniške prireditve so pripravili učenci osnovne šole, ki si je izbrala ime po narodnem heroju Tomu Brejcu-Pavlu.

V počastitev Brejčevega spomina ponatiskujemo odlomek iz Brejčeve črtice, ki je bila v naši reviji objavljena v letu 1955. Celotna črtica je bila objavljena tudi v glasilu osnovne šole Toma Brejca v Kamniku »Cvetoča vejica«.

jestvin, več zavojčkov cigaret in na dnu malo pismo. Odprl sem ga in bral: »Vemo, da Ti ni dobro, ker si brez zaslužka. Pošljamo Ti nekaj malega za praznike. Želimo, da se osebno oglasiš pri nas — čimprej.«

Podpisani Florijan, Ana ter še nekaj tovarišev.

V pismu je bil bankovec za sto dinarjev.

Sedel sem na posteljo in prižgal cigareto. Soba, katere sem se še pred desetimi minutami bal, je postala zdaj lepa in privlačna. Skoraj so mi solze stopile v oči. O ti dobri moji tovariši! Kar mimogrede mi je prišlo na misel, da je kljub vsemu trpljenju in bedi vendarle lepo živeti na svetu, če ti stojijo ob strani tako sijajni tovariši, kakršna sta Florijan in njegova Ana.

Tisto zimo sem marsikakšen dan preživel v Florijanovi družini, se igral z malim Tončkom in se pomenkoval s Florijanom in Ano. Na spomlad se je Florijan z družino vred preselil nekam na Gorenjsko. Mene pa je nekaj mesecev pozneje vzela tujina.

Pevski zbor osnovne šole Toma Brejca na proslavi v počastitev slovenskega kulturnega praznika

Yugoslavia's New Constitution Declared

The new constitution of the Socialist Federative Republic of Yugoslavia was declared on February 21st, 1974. It is another milestone along the historic path of constitutional development of our socialist federative community. Other milestones were the decisions of the Second Session of AVNOJ of 1946, the constitutional law of 1953 and the constitution of 1963.

The new constitution is an organic continuation of the revolutionary changes which have been taking place in our society up till now. It contains many improvements to our socio-political system. These improvements will make it possible for working people to be in complete control of the process of social reproduction, to take part as directly as possible and in an organized way in the carrying-out of the functions of authority and in

the administration of other matters of social importance. The new constitution makes sure that self-management will cover all the different fields of social life and work: from Basic Organizations of Associated Work and Local Councils through the District Councils and the Republics to the Federation.

In the political system set up by the new constitution the working man appears directly as the basic subject of this system, freely and with equal rights making decisions about his own and the common interest. He will make his decisions in an organized way, joining together with other workers in a Basic Organization of Associated Work, in self-managing interest groups, in local districts and in the autonomous provinces, the republics and the federation.

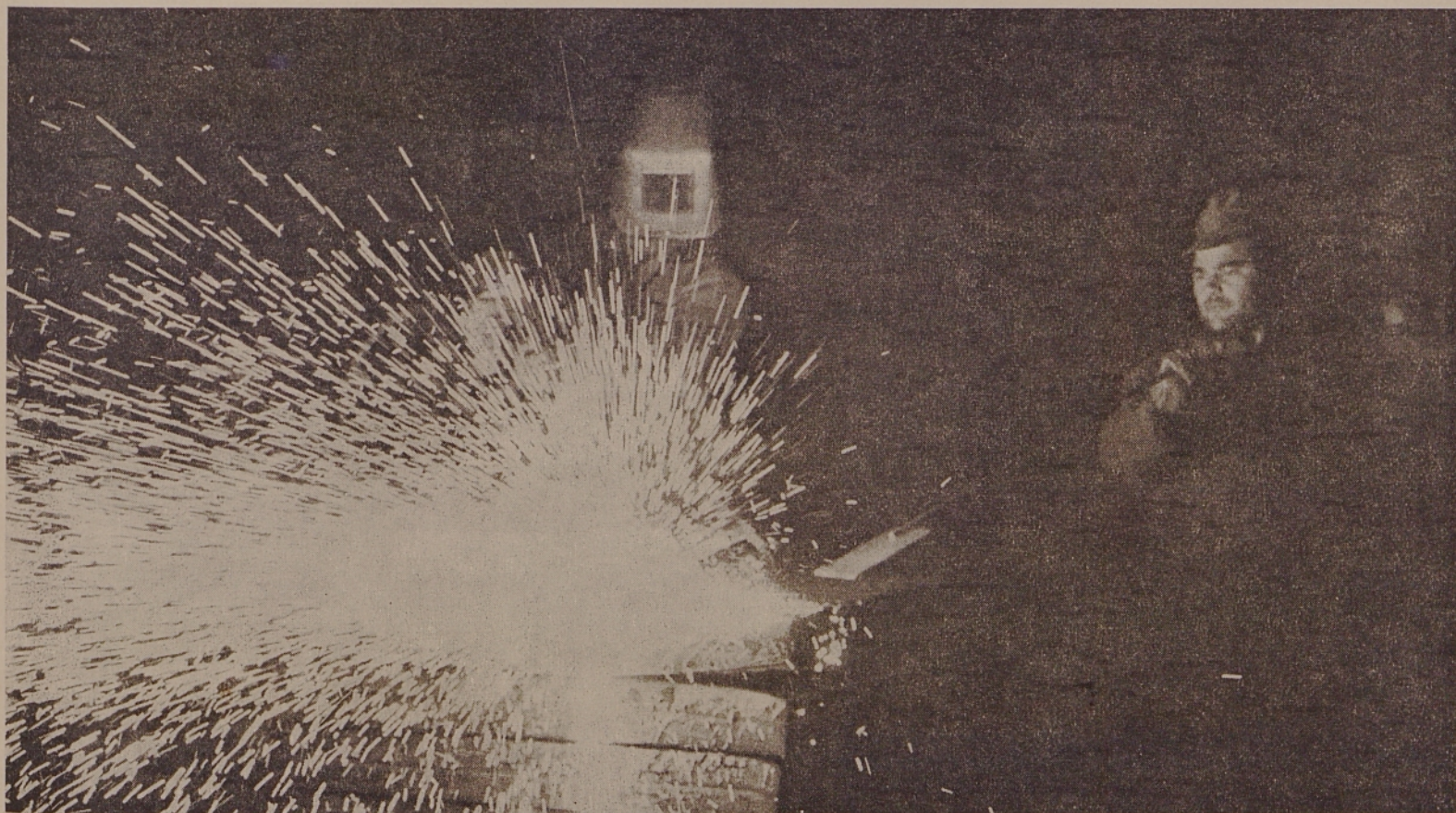
One of the main aims of the new constitution is to strengthen on all sides the position of the worker in Associated Work and his effect on relations in social reproduction, within the limits permitted by the achieved degree of material and social development. It is especially necessary to stress the significance of the introduction of the delegate system as something new and important, and as a historic step from the representative system to the integrated system of self-management.

The delegate system, which is now appearing for the first time in its entirety, is not only a basis for the shaping and operation of the assemblies of socio-political

communities. It is also the universal principle of the whole political system. The delegate system makes sure that the working class is well-organized in the self-administrative sense and gives all working people the chance to manage and decide about not only matters concerning their nearby surroundings but also those concerning society as a whole. In this way any kind of political alienation is prevented.

In our society there still exist certain social contradictions and conflicts of a class nature, as well as contradictions and conflicts within associated work and self-management. As well as this there are also some defects in the development of self-management socialist relations. On account of all this special attention has been paid within the new constitution towards the security of the process of self-management, of the self-management rights of working people, and of common social property. The State with its organs has an already determined role to play in all this: it is to be the instrument of all working people for the protection of their interests. The State is an integral part of the socio-political system founded on self-management.

With its solutions in the field of the socio-economic and political system the new constitution provides the basis and direction for the further building of our legal system on the ideas contained within the basic principles and the normative part of the new constitution.

Yugoslav workers by themselves are making decisions about their own and common interest. Photo by: Joco Žnidaršič

On the Dalmatian coast

Tourist Prospects

This year tourist prospects for the coming season are more uncertain and unclear than they have been for some years. Both the reports coming in from our tourist representatives abroad and the forecasts of Yugoslav hotel-keepers are uncertain. At this time of the year in previous years we were able to forecast with a fair degree of certainty the main trends for the high season. Now, however, on account of the crisis which has been hitting almost the whole world, this is not possible.

The only thing that our tourist experts are prepared to say is that they don't expect the crisis to appear in any particularly severe form for Slovenia, although

it's probable that it will be hard to reach last-year's record results. There are more pessimistic forecasts for the Croatian part of Istria and for Dalmatia, where there is demand only for the better hotels.

»It's certain that 1974 will be a testing year for tourism as, on account of the energy crisis, inflation and ever-worsening conjunctures, operating conditions on the international tourist market are considerably worse than they were last year. Whether or not 1974 will be a successful year depends on what steps are taken by the federal and republic organs, by local councils, and especially by the tourist trade itself. The federal organs will have to make sure that there will be enough fuel and no limits or prohibitions on driving. The proposed Petrol Coupons would be very much welcomed by foreign

tourists under the same conditions as last year.«

»A number of steps designed to ease the operation of the tourist economy are expected. An inter-republic agreement is being prepared, by means of which sufficient quantities of meat will be assured for all. As well as this steps will be taken in the tax system and in the prices policy particularly with respect to the transfer of inspectorate authority.«

»Of course the tourist economy itself will have to bear most of the load. It will have to adjust to the present position, and to make a realistic and total proposition, without allowing the mistakes of former years to take place (damaging competition abroad between rival enterprises). If the tourist proposition is realistic in this sense then we shall achieve a greater valuation of what we've got. Hotels will have to link up more with the economy in this respect; the first steps have already been taken in this direction. Consortiums have been formed at Bled, Kravac and Kanin. We must finally get rid of the idea that tourism consists only of trips, the beauties of Nature, a warm sea and furnished rooms. It will be necessary to include accompanying actions and buildings into the putting-up of visitors in Yugoslavia. Also we must on no account forget the Yugoslav tourist, who doesn't bring foreign currency but dinars.« That's the opinion of the President of the Republic's Committee for Tourism, ing. Miloš Sulin.

According to the President of the Tourist Association of Slovenia, ing. Franc Razdevšek, it is the duty of all members of the Tourist Association and of touristic societies to help the whole touristic economy, which is about to enter a crisis period. »There are already serious difficulties on account of the fact that the winter season was unsuccessful because of lack of snow. A lot can be done to repair the situation in the sense that Slovenia is again becoming interesting and attractive on account of its well-known hospitality. With the fast growth of tourism and with new investments we have recently forgotten what we've got to offer our visitors: hospitality.«

»In the tourist centres which are well-known abroad and much visited by foreign tourists there should be still more of the kind of things a modern tourist demands. For instance Portorož has modern hotels and two indoor swimming-pools, but there's a lack of smaller inns etc., which tourists could spend an hour or two in when they get fed up with the big hotel restaurants. Bled has no suitable hall for the holding of events, neither does it have a covered skating-rink. The latter fact has turned out to be a big fault this year.«

»Anyway, I consider that Slovenia nevertheless has certain advantages on account of its geographical position; Slovenia is relatively near to the countries from which foreign tourists come. For example, it is a well-known fact that German families plan how much they're going to spend on their holidays very accurately, so if these costs are higher everywhere they'll look for a place to take their holiday nearer home. And here is Slovenia, which must be attractive,« considers ing. Franc Razdevšek.

Modernization of Zagreb Airport

Zagreb Airport will be closed from June 24th to August 26th for all civil aviation flights on account of modernization and extension works. All flights will be re-directed to Ljubljana Airport.

New Planes for JAT

In accordance with an agreement between Yugoslav Airlines (JAT) and the American Boeing Corporation in 1975 we shall be better off by four new Boeing 727's which are suitable for medium-distance planes. Already more than 1000 such planes have been sold by this corporation.

Foreign Currency Reserves And Yugoslavia's Foreign Trade Balance

Towards the end of last year Yugoslavia's foreign currency reserves reached a figure of 1,700 million dollars. According to data from the National Bank of Yugoslavia this was made possible by the contributions of goods and non-goods trade of Yugoslavia with other countries and by the very much increased savings sent home by Yugoslavs temporarily employed outside Yugoslavia.

The value of Yugoslav exports came last year to 2,835 million dollars. The tourist trade's balance-of-payments added another 640 million dollars; it was up by 28 % in comparison with last year. Savings sent home by Yugoslavs working abroad increased by 43 % and the tourist influx by 30 %.

The value of goods imports last year came to 4,511 million dollars. However the balance of payments was active because the foreign trade deficit (trade of goods) was covered by income from non-goods income (from tourism, the merchant fleet, savings of emigrants). The balance-of-payments surplus thus came to 330 million dollars. As far as the taking of loans abroad is concerned it is now reported that Yugoslavia is trying to get loans on

as long terms as can be arranged. Last year Yugoslavia took loans worth a total of 400 million dollars abroad.

40 Years Of Planica

At Planica on March 25th 1934 the Norwegian Birger Ruud set up the first world record in ski-jumping: 92 metres. So this year we celebrate the fortieth anniversary of this event. Over these last 40 years Planica has meant a lot more to us than any other sporting event. The ski-jumping days at Planica have always been a real holiday for lovers of Nature in winter.

A start was made on the construction of the ski-jump during 1933; the ski-jump was formally opened on February 4th, 1934. A special train was organized to run from Ljubljana to Rateče for the opening which was attended by a large number of spectators — 2000 in all. Experts and the constructors of the new ski-jump considered that jumps up to 70 metres would be possible, and to 80 metres when the ski-jump was completely finished. The opening jump was entrusted to the Norwegian Jahr, who was the trainer of the Yugoslav team at that time. He jumped 55 metres. Then his pupils each had their turn: Bogo Šramel jumped 50 metres, Istenič 55 metres, others also made similar jumps. It appeared that the ski-jump wasn't completed ready. The next day's achievements were already better. Jahr jumped 62 metres, Istenič 56, Dečman 62.5 metres with a fall. The new Yugoslav record was set up that day by Palme with a jump of 60 metres. They were the first heroes of Planica, together with the builders ing. Stanko Bloudek and J. Rožman.

Norwegian ski-jumpers were invited by the organizers to the next event, which was held a few weeks later. For this

event the ski-jump itself was altered somewhat. It was at that time that the famous Birger Ruud achieved the record that hardly any one had expected. Planica became known throughout the whole world. The »ski-flying« age had already started.

Nowadays, although there are now many ski-jumps set up all over the world, Planica still retains a special place: it was the first ski-jump in the world. Now thanks to television the ski-jumps at Planica are no longer just a Slovene but also an international holiday of sport.

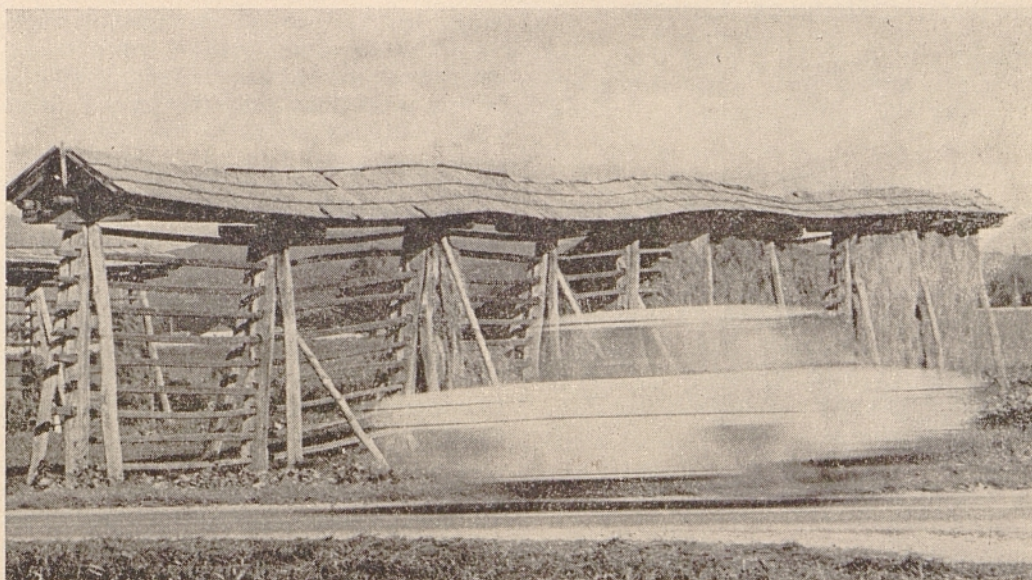
An Iskra Enterprise In Switzerland

The Iskra Group will be the third Slovene firm to form its own holding enterprise. The two firms Slovenijales and Jugotekstil already have such enterprises. The new enterprise to be set up by Iskra in Switzerland will carry out a holding activity for Iskra's foreign firms. The enterprise will be registered as a Swiss firm and will be able to get foreign experts and credit more easily for that reason.

In 1973 Iskra exported goods worth 25.2 million dollars to the convertible currency zones and goods worth 8.4 million dollars to the non-convertible currency zones. In 1976 Iskra's exports should reach a total value of 90 million dollars.

New Steel Rolling-Mill At Jesenice

A loan of an additional 10 million dollars has been approved by the International Corporation for Investments for the continued construction of the cold-rolling steel mill at Jesenice. The credit was ap-

The hay-rack (kozolec) along the motor-way

Kastelec pod Socerbom. Photo: Janez Klemenčič

proved by an actionary of the International Finance Corporation of Washington. This corporation had already previously made credit to a total 39.7 million dollars available to the Jesenice Steel-Works.

The new cold rolling-mill will start working in 1976 with a total capacity of 115,000 tons of stainless steel, which will be used mainly in the household appliances and motor-car industries. The main equipment for these plants will be supplied by American companies. Control over all the work has been entrusted to the Armco Steel Corporation of Ohio, U.S.A.

Modernization of Lipica

Present visitors to Lipica feel that something new and exciting is going on there. Last year the construction of a covered

riding-ground was started and eight months later a building which all Primorska can certainly be proud of was finished. The covered riding-ground, which had been planned and much needed for a long time, does not at all lag behind the most modern covered riding-grounds in Europe. What is most important is that from now on the Lipica season will last all year round and that various riding sports activities, which were unable to be developed in the past, are now possible. The new hall has room for one thousand riding-sports enthusiasts who will be able to watch performances of the greatest masters of riding. It must be mentioned that with some additional small investments the hall can be arranged so as to be usable for other events. The new modern hotel and the covered riding-ground having been built, only the indoor swimming pool still has to be finished.

The Stock: 180 Lipica Horses

At present the workers of the Horse-Breeding Institute do not plan to extend the herd since the costs of keeping the animals are very high. They have now altogether 180 Lipica horses, 45 of which are horses for riding. Seven riding tutors have been joined by seven candidates who are being trained by a Slovakian coach.

Finally, let us mention a few plans designed to make the name of Lipica known around the world. Instead of the one international tournament which used to take place every August, there will be two such tournaments: one in the spring

and one in the autumn. Endeavours are being made to organize an international dressage competition. Riders from the famous Vienna Riding-School and some of the best riders from the Soviet Union would come to this competition. There would also be a show-jumping competition and a riding review.

The Prešeren Prizes For 1974

On the eve of Prešeren's Day, the Slovene cultural holiday, the Prešeren Prizes and the Prešeren Fund Awards were distributed in the Slovene Philharmonic Hall in Ljubljana. In his speech for this ceremonial occasion Janez Vipotnik linked this year's 125th anniversary of Prešeren's death with the 30th anniversary of the Slovene Cultural Workers Committee. This year's Prešeren Prize Winners are: Marjan Lipovšek for works in the field of musical art, as he has made a name for himself as a composer, an artist, a teacher, an organizer, an essayist, and a critic. Bert Sotlar got the prize for film-play. All modern Slovene and Yugoslav filmography is tightly linked with the name of Bert Sotlar, as he has taken part in the making of a very large number of Slovene and Yugoslav films. Lojze Spacal got the prize for graphics and painting. The most important components of his work are: connection with his native Karst, a local avantgarde tradition and a broad outlook on the world.

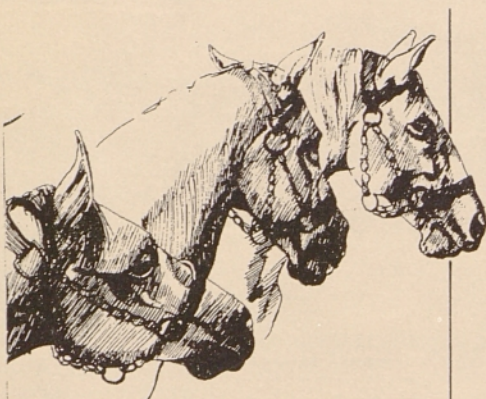
Prešeren Fund Awards were presented to: architect Marjan Gnamuš, actress Angela Janko-Jenčičeva, architect Jože Koželj, painter and scenographer August Lavrenčič, the Lorenz Trio, director Dušan Mlakar, architect Dušan Moškon, soprano Bogdana Stritar, poet Veno Taufer, TV-cameraman Žaro Tušar and painter Jelica Žuža.

Success For »Sava« Wheat

At a three-times international test at 92 places in 24 countries the Yugoslav »Sava« variety of wheat, first grown by Prof. dr. Slavko Borojević with a group of fellow-workers, gave the best results. The average three-year crop from this variety of wheat was 42.8 metric hundred-weight per hectare.

Coal For Three Hundred Years

In 1980 a total of 67.6 million tons of coal will be consumed in Yugoslavia, most of it by thermo-electric power stations. Last year our thermo-electric power stations used a total of 19.2 million tons of coal.

The famous Lipizzaner Horses at Lipica. Ink drawing by Carol Ness, sophomore student of art at Lake Erie College, Euclid, Ohio

Domestic sources of raw materials have recently become very important with respect to the present energy crisis in the world. Yugoslavia in fact has good sources of raw materials. At the present rate of production Yugoslav reserves make possible the mining of black coal for a further 70 years and of brown coal for somewhat less than 100 years. There are reserves of lignite for more than 380 years. Total reserves come to 18,000 million tons, of which 16,000 million tons are lignite.

In future years still more thermo-electric power-stations are to be built in Yugoslavs.

Yugoslav Ice-Hockey Players In Canada

In January the Yugoslav Ice-Hockey Team spent 18 days on a tour of Canada at the invitation of the Canadian Amateur Ice-Hockey Association. During the tour they played nine games, winning five of them. The team was mainly made up of players from the Olimpija Clubs of Ljubljana and of Jesenice, and from the Medveščak Club of Zagreb. The team played only with amateur teams in Canada, but in spite of that this means very good success, since Canada is the home of ice-hockey.

At their match appearances our ice-hockey players met many Yugoslavs who live in Canada. A lot of them came hundreds of miles to see the Yugoslav players in action.

Biggest Ship Ever Built In Yugoslavia Completed

At the »Uljanik« ship-building yard at Pula the biggest ship ever built in Yugoslavia was recently launched. It's the »Tarfala«, with a carrying-capacity of 265,000 tons and it was built for the Swedish Company Grenges of Stockholm. The ship will be used for the transport of bulk and liquid goods. It is 335 metres long, 52 metres wide and 28 metres high and powered by two motors each of 20,000 HP, also constructed at Pula.

The »Tarfala« was mainly designed by experts of the firm of »Uljanik« and is highly automated. It will have a crew of 33.

Too Many Cars

According to Yugoslav car-manufacturers more than 220,000 cars will be manufactured this year in Yugoslavia, although predicted sales on Yugoslav markets come to only about 150,000. Apart from Yugoslav-made cars this year there will also

The masque carnival at Litija

be a still larger number of Czechoslovakian, East German, Russian and Western European cars for sale on our markets.

New Slovene Film For The Young

Let's write down at once, that certainly no Slovene child, however much he may have grown up, will ever forget the name of France Bevk. His books with paper now yellow with age which have travelled from one person to another and from one generation to another, and the stories which that kindly man put down on paper so well and knew how to tell so nicely.

We'll never forget his tales. We grew up with them, extended our childhood a little with them and made our adult life nicer. With Bevk's stories we were always able to become like children again.

After the two successful films with young actors, »Dolina miru« (1959 — The Valley of Peace) and »Ne joči, Peter« (1964 — Don't cry, Peter) director France Štiglic made a start on Bevk's »Pastirci« (The Young Shepherds). He made his choice among the candidates for Lenart, Ferjanč, Blaže and Terezika, and got hold of 60 sheep, pushed off last summer with his team high up onto the hills below the Sorška Mountain and patiently started to make the new Slovene film for the young. Miha Levstek, Ksenija Sinur, Bogo Ropotar and Andrej Čevko took leave of their school-mates a month before the end of the school year, put on their shepherd's clothes and started chasing

the sheep barefoot. But don't imagine that it was much of a holiday for them. Every day Rudi Vavpotič's camera inexorably demanded the maximum number of shots possible and on cloudless sunny days it was even hungrier than usual. Uncle Štiglic has once again proved that he's got nerves of steel whenever he's working with children; for during the filming he never lost his temper once even though the young rascals took more time than was strictly necessary to complete the work.

So France Štiglic got his shepherd-boys and shepherd-girl onto film, with scene-arrangements by Ivan Potrč and music by Alojz Srebotnjak. He showed the film complete with sound-track for the first time in January of this year. The film will for a long time to come entertain children and grown-ups in cinemas throughout Slovenia and abroad. Grown-ups will be able for at least two hours to return to the days of their childhood, to shut their eyes and step onto the wide sweet-smelling pastures where the perfect peace is disturbed only by the burning of the sun and the quiet ringing of bells from straying sheep.

The story is set in the world of the Primorska pastures, hills and valleys, where poverty-stricken children earn their living by looking after sheep. The story unfolds to us the magical world of children's imagination and games, which is in fact exactly the same as the world of grown-ups — life itself. Although more beautiful, more bitter, gayer and full of more curiosity.

Carinthian Slovenes: Some Aspects Of Their Situation

18 years after the signing of the Austrian State Treaty

By Drago Družkovič

PREFACE TO THE ENGLISH EDITION

In the preface to the French version of this study (1972) we pointed out that non-implementation of the rights, guaranteed by international treaties to the Slovenian minority in Austria, lead to new complications in the second half of 1972.

Since then, the whole complex of problems has gone through a number of phases, calling for a further, exhaustive analysis. This open assessment of the problem should be of help to all who, regardless of their particular points of view, wish to help the solution of the case of a group, small in numbers, but remarkably indicative of the relationship between ethnic communities.

We do not consider it superfluous to quote the Austrian expert Dr. Theodor Veiter, reviewer of the first, French, edition that we are once again treating a painful problem (leidvolle Frage) and the French specialist and reviewer, Guy Héraud, who finds it a typical case of a resident group, a group which became a minority on its own autochthonous territory (l'exemple-type d'un groupe résiduel devenuminoritaire sur son propre sol; Europa Ethnica 3/1973). Both explain the essential reasons for this work and its aims.

This improved, compendious review of some of those problems, which due to substantially similar or differing interpretations are in our opinion pointing to the very modest chances of the national advancement of the Carinthian Slovenes has been prompted by the eighteenth year since the Austrian State Treaty has been signed (15th May 1955), marked by a lagging and only partial implementation of the protection clauses, written into the Article 7 of the Treaty for the benefit of the »Austrian nationals of the Slovene and Croat minorities in Carinthia, Burgenland and Styria.«

Primarily, we are interested in those of the problems, concerning the situation of the Carinthian Slovenes which, as an element the international bilateral relations, definitely require solutions on the international level. Their application, however, cannot constitute the sole source of existence of a national community, or of its part, no matter how firmly they have been sealed in so many international trea-

ties. Certainly we do not intend by this to belittle the value of international obligations we are certainly not indifferent to such a component — one of the factors, defining the existence of a part of our national community, or to fall into the other extreme, any kind of national intolerance. Ethnic problems should not be pondered irrationally, emotionally, although it is not always possible to abstract this attitude.

But, anybody underestimating the role of the SFR of Yugoslavia and nourishing the illusion that this is merely the concern of a marginal federal unit (e.g. Slovenia), would be committing an error. Hence, we should like to draw attention to the function of the Yugoslav Federation in the formulation of foreign policies and to the participation of the Republics in this process. So as not to neglect the adopted general and special international criteria, we have decided to use in our survey the definition and classification of minorities elaborated more than twenty years ago by a groups of United Nations experts, in order to protect ourselves against, and to avoid subjective views. Equally, we find that the differing and opposite, though up to a point qualified, opinion of our Austrian neighbours, is of interest.

We have also taken into consideration the gamut of opinion, conceived in the more recent research at home and abroad, as well as the experience in the implementation of protection measures for special ethnic, linguistic or national groups. The results of the only global discussion within the UNO devoted to this complex should by no means be overlooked, such as that different social systems do not necessarily influence the attitude of a given country in its treatment of a national minority.

Even if the UN Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities (EC N.4/Sub. 2/85) had not chosen as departure the question of *quantity* (number) of a given part of the national community — ethnic group — in the case of Carinthia we should nevertheless consider it. In the past, our neighbouring Austrian State and Nation have on all occasions been assessing the numeric strength. The tactics of all those who are not well disposed to the Carinthian Slovenes are meandering from their numbers, around the settled territory, and finally to the non-implementation of the protection clauses, imposed by the Austrian State Treaty (1955).

Besides, in this classification, quantity (numerical strength) is only one among the criteria, the others being *contiguity-settlement, citizenship, national characteristics of the State, origin and situation in relation to the State, circumstances under which minorities were included within the State, total or partial inclusion within the territorial jurisdiction of the State, and finally, desires of the minority.* (In the future, the order of the above-cited criteria should be changed and priority given to the *desires* of the minority.) In our presentation of the problems we shall reach back to the year 1910 for some data only as an exception, there will be a few remarks upon the period between the two World Wars and on the first decade after the last War, in so far as the clarification of the problem requires them. Our chief concern shall be a critical discussion of the period after the signing of the Austrian State Treaty and of the present situation.

On Quantity (Numerical Strength)

Until the last population census in Austria (1971) the official publications have been revealing — parallel to a tendency to a steep decrease of the Slovenian speaking population — fluctuations marked natural evolution trends of the population. The League of Nations has been informed by the Carinthian Slovenes of these census anomalies resulting from discriminatory methods of census clerks; the Austrian Social Democrats also voiced their doubts then, whereas the scientific scrutiny by Slovenian experts proved these figures as invalid.

Our assessment of the quantity is based consistently on the area (territory) encompassed by the bilingual school system, further, we have added up the numbers of declarations for the Slovenian language, for the dialect (Windisch) and the declarations for bilingualism. With rare exceptions (1939, 1961, 1971) the numbers are sinking. The Carinthian Slovenes are refuting the results of the Austrian official censuses; their refutation of these data is corroborated by all Slovenian scientific expertises and analyses. The leading Austrian experts, Th. Veiter and F. Ermarcora have equally voiced their exceptions about the Austrian census practices, while the Minister of the Interior, responsible for the statistical services, replied to the protests of the Carinthian Slovenian representatives against the census methods in 1951 and 1961 that »the census results will be used exclusively for statistical purposes«. The first of the two experts, Th. Veiter, while taking notice of the unsatisfactory count of the Carinthian Slovenes in the population censuses, is insisting on his point of view

that a decision should be reached on the »quantité considérable« (considerable quantity). According to him, this should be of help in the implementation of the Austrian State Treaty (Art. 7).

In his monograph, dealing with the minorities (Das Recht der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich, 1970), Th. Veiter is summing up his chapter on »Die Sprachgruppenstatistik« (Statistics of the Language Minorities) into the opinion that 45 000 Carinthian Slovenes (approximately the result of the 1951 census) represent the lower estimate of the present numerical strength of the Slovenian minority (p. 369). He thinks that the 1951 census constitutes the proper basis for the implementation of the Article 7 (p. 337). The other of the two experts, F. Ermacora, considers that the data of the population censuses may well be of help to Austria, but the effect is not entirely satisfactory. In his opinion, neither the Austro-Hungarian Monarchy nor the First or the Second Republics have been so far successful in their assessments of the minority. In his latest work he is quoting the data of the 1961 census (Österreichische Verfassungslehre, 1970, pp. 264—265).

Both experts are matching the implementation of the protection of minorities in Austria — which is an international obligation — to the problem of quantity.

It is not surprising then, that both the Government Commission headed by Chancellor Kreisky personally and its »Experts Subcommittee« have had repeated debates on this question. They have formulated a particular definition of the term »Slovenian and mixed population« and its manysided dimensions — what is should encompass in general and in particular regarding the territory. Further, the majority of the experts have reached the opinion that the population censuses are not entirely satisfactory and, that in addition objective criteria (e.g. cultural proclivity) should be taken into account.

Quantity, then, is important in the contiguity, with a number of persistent checking elements: 1. *unsatisfactory implementation of the Article 7*; 2. *repeated and new unsatisfactory statistical methods*; 3. *further reductions in the official statistical presentations*. These can also be effective indirectly, to cite the reform of the basic social and political units: the merger of municipalities (Gemeinde), the intended reorganization of the school system.

We are noting the fact that as a rule the census data are being quoted and used in the Austrian publications as absolutely valid (we have mentioned the reservations of two experts). In the document CERD (C/R.50) Add. 6 (6 August 1973), reporting to the Committee on the Elimination

of Racial Discrimination (Eight Session, Orig. English, I-VIII-73, Page 7) they are quoting the population census data of 1971 as follows: 0,69 per cent of the total population of Austria belong to the Slovene or Croat minorities, and further, that none of these minorities is inhabiting a closed territory. (According to the 1951 census, the percentage for the minorities, without Styria, should be 1,1 per cent and by the 1961 census 0,78 per cent; Slovenian expert analysis regarding the 1961 census gives 1,3 per cent.) In many instances these results are being presented in the reducing form, i.e. separating the »Slovenian« from the »Windisch« speakers and the various combinations of bilingualism; this distinction leads to a reduced number of Carinthian Slovenes.

This propaganda has an internally popularized and an external, international dimension, aiming quite obviously to prove an apparently quick, but still »normal« assimilation process. We should like to call attention to the fact that the Second Republic introduced into its political practice, including the population censuses, a category invented by the nazis, the so-called separate ethnic group of the »Windisch«. This term should mark out the nationally less conscious Slovenes who, though they have submitted to germanization kept their Slovenian dialect within the family. This categorisation has been refuted by two Austrian experts (Veiter, Issatschenko).

We do not intend to discuss here the methodology of the censuses, where the majority of questionnaires are asking about the *language of communication* (not about the mother tongue). There have even been questions about the language in which a person was thinking (1923), about the language of cultural proclivity (1934) and, finally, the practice to have »deutsch« (German) already printed in the questionnaire; the other language could only be added by the questioned individual (1971).

Neither can we offer a broader outline of the problems of contemporary assimilation processes; modern science does not recognize the natural — normal course of assimilation; it knows only a wide range of indirect and direct pressures.

Obviously the border between two nations can become ethnically mixed territory, where melting processes are necessarily taking place. Commenting upon them, the German political science theoretician Dr. Guenter Decker writes: »Voluntary assimilation is frequent where peoples have not yet reached the stage of a formed social organism, where there is no explicit national consciousness, where there are no cultural achievements of quality and where in addition exists the division in various confessions.

It is very important that the voluntary mass assimilation has practically disappeared today in Europe, that it has stopped in the United States and that in many places we can witness an exactly opposite tendency — that of national distinction. The reasons are the expansion of the elementary and higher education, the influence of movies, radio and television and through this stronger, though in the masses superficial ties to the national culture.«

The seeming contradiction, that modern cultural transmissions strengthen ties among people on the one hand and, on the other, regenerate the spiritual superstructure, ethnic by origin and form should not divert us from considering the interesting explanation offered by G. Decker: »Where the voluntary assimilation does take place, the motives are mostly political reasons or practical expediency. And yet it turns out quite often that we have actually to do with *forced* assimilation, although we could not prove any coercion. Generally, it is hard to draw a distinction. When social progress is possible only at the cost of ethnic adherence, actual or apparent, when registration in an »ethnic roll« is demanded to save those concerned from various kinds of discrimination — social, political and economic reaching to expulsion or physical extermination; when in the border cases the minority has command of two languages and relatives belonging to the other nationality — such forced assimilation may quite often appear to both sides, the assimilated and the assimilating, as voluntary (natural). In some countries specific — intermediate — solutions are put in practice. They are accepting to-day great numbers of immigrants, but prevent them to settle in groups in order to facilitate the process of voluntary assimilation or rather, to force it (Brazil). A true, voluntary assimilation has become rare...«

The resistance of the Carinthian Slovenes, the critical dialogue of our (Slovenian) scientists and specialists, and first of all the offensive action of the so-called »patriotic« Austrian (German nationalist) associations (Kärntner Heimatdienst), and the support given to their activities by the Austrian People's Party (ÖVP) and particularly by the Austrian Liberal Party (FPÖ), by the relative passivity of the ruling Socialist Party (SPÖ) and the minor influence of the Communist Party (KPÖ) — created a complex situation, making possible the procrastination of Article 7 clauses on the pretext that somehow the quantity of the ethnic minority should nevertheless be established.

Fragment from the publication »Carinthian Slovenes« published in Ljubljana 1974

Informaciones generales

Encuentro en Idrija. En la localidades vecinas a la ciudad de Idrija, se están gestando las correspondientes reuniones y asambleas pertenecientes a la comisión pro-fundación de la Unión de Grupos Aficionados al Teatro de Primorje. En estos días ya tiene lugar el encuentro de las distintas agrupaciones teatrales de Primorje y de las localidades italianas de frontera, es decir de aquellas ciudades italianas donde los eslovenos tienen organizados sus clubes.

Entre los días 2 y 5 de mayo tendrá lugar en Idrija, la actuación de todos los teatros aficionados existentes en la actualidad en esta zona y de Primorje y detrás de la frontera italo-yugoslava. En este encuentro cultural se presentarán 12 grupos. Es decir, representarán de a una, cada municipio de Primorje. Dos serán del grupo de frontera, o sea de las ciudades de Gorizia y Trieste.

Este encuentro significará para los conjuntos teatrales una revisión de los éxitos alcanzados y un análisis a su vez de la actividad teatral en Primorje. El significado y fin de esta manifestación cultural es hacer ver las mejoras que se han logrado en la interpretación, calidad personal y de conjunto, técnica, etc.

Sin duda se tratará de mejorar el tipo de trabajos literarios adoptados, de mejorar la forma y sentido del trabajo colectivo de levantar el nivel cultural y artístico de los grupos teatrales, etc.

Es decir, alcanzar o lograr una manifestación artística perfecta. Para ésto, representarán los éxitos obtenidos durante la temporada pasada y las obras del tipo experimental. Entre otros tópicos, también se organizarán debates, discusiones libres, intercambio de ideas, etc.

Los conjuntos teatrales que actuarán en Idrija han elegido para el programa un repertorio completamente libre. Es así, que cada grupo ha seleccionado con toda libertad las obras ha representarse.

El único criterio que ha adoptado la Comisión Organizadora para la inscripción y actuación de los distintos grupos, es que cada uno de ellos presente ante el público un valor artístico auténtico y veraz. Además se tuvo muy en cuenta el valor artístico, calidad de la obra, autor, calidad de presentación, puesta en escena, efectos, etc.

Con estas manifestaciones se dará así comienzo a la organización final, selección y proclama de la Unión de Conjuntos Teatrales de Primorje. El festival de cierre o corolario, tendrá lugar en un lugar a fijarse próximamente. El número

de aquel será la XVII. de su género. En Idrija serán elegidas así las obras que en aquella oportunidad representen a la Unión a formarse.

CARNAVAL. Esta manifestación de alegría y risa tuvo sus momentos más felices en las ciudades. En Ljubljana se vieron un gran número de enmascarados, mascaritas de tipo irónico, comparsas, conjuntos musicales, corsos, etc. También hubo corsos en Litija, Ptuj, Črnomelj, etc. En general, lo más animado fue en los lugares que se brindaba además de las consabidas máscaras, baile y concursos. Se destacaron los Hoteles Lev y Slon de Ljubljana. En este último tuvo mucho éxito el Dúo Los Caballeros, entre paréntesis uno de sus cantores es un conocido de nosotros- Alberto Francisco-, argentino que está teniendo éxito con canciones latinoamericanas.

Carnaval en Litija. Si llegase Ud. alguna vez a Litija, durante la época del Carnaval, vería sin duda una de las manifestaciones más pintorescas de la zona. Este año han preparado la sátira: »Sin Nafta el mundo igual anda«. Fue una parodia estupenda, llena de color, risa, buen gusto para la ornamentación, corso, etc. Más de 600 personas integraban el grupo enmascarado. Desde el año 1959 se viene organizando en esta ciudad vecina a Ljubljana, el Tradicional Corso de Litija. La organización está en manos de verdaderos expertos.

Carnaval en Ptuj. También en esta linda ciudad eslovena tuvo lugar el corso anual de los Kurentov (KURENT máscara que tiene símbolos y formas de animales descriptos en la mitología eslava.) Ya Tácito nombra en sus crónicas el Carnaval de Ptuj (hace de ésto 1905 años). Al corso concurrieron cerca de 9000 invitados (sin contar los habitantes del lugar), se vendieron 30.000 suspiros de monja y buñuelos y 1.500 litros de vino. Claro que además no debemos olvidar los 10.000 pares de chorizos, 5.000 litros de cerveza etc. Los cueros de oveja que cubrían a los kurents estaban mojados por la llovizna que caía. Sin embargo igual se reunieron los turistas a contemplar la caravana de enmascarados que provenía de la campaña.

Ljubljana. Durante todo el mes de febrero y parte del mes de marzo tendrá lugar en esta ciudad la presentación de la Bial de Venezia. Un bien seleccionado número de las mejores obras de la escuela de Pintura Veneziana serán expuestas en la Galería Nacional de Ljubljana. Hasta el momento la exposición y museo es visitada por gran cantidad de público.

También en esta ciudad tendrá lugar en breve el Campeonato Mundial de Hockey sobre hielo. Lógico, del grupo »B«, en el cual está también Yugoslavia. Es así que tendremos nuevamente fiesta deportiva en la Capital de Eslovenia.

COCINA ESLOVENA. En cada número de Rodna Gruda iremos dando recetas de platos típicos eslovenos. Comenzaremos con platos de Primorska. Primorje es una zona geográfica eslovena. La podemos englobar entre los Alpes, el Carso y la costa del Mar Adriático.

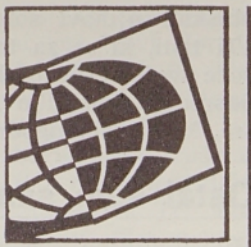
Los platos que a continuación ofrecemos son típicos en las ciudades y alrededores de Vipava, Gorica, Tolmin, etc.

Sopa a la VIPAVA: (Jota). Ingredientes: 1/2 kg de porotos colorados, 1/2 kg de papa, 1/2 kg de repollo avinagrado (chucrut), 150 gr. de panceta, 1 cebolla, 50 gr. de harina, ajo, una hoja de laurel, tomate, sal, a gusto un poco de carne de cerdo. (Nota: la panceta y la carne de cerdo no deben tener mucha grasa.)

El poroto, la papa cortadas en daditos y el repollo blanco avinagrado los cocinamos por separado. Cortamos en pedacitos la panceta, la colocamos sobre una sartén caliente, luego le agregamos la cebolla cortada en padazos finos y pequeños, agregamos harina, la dejamos que se amarille un poco y le agregamos la suficiente agua como para que se cueza. La mezcla obtenida la pasamos en una olla grande, le agregamos el poroto, el repollo, la papa y el agua correspondiente (es por ello que debe cocinarse en poca cantidad de agua). Le damos sabor con el ajo bien apisonado, la hoja de laurel y el tomate. Salamos. Una vez bien hervida, la servimos en platos hondos. Si agregamos carne de cerdo, la cocinamos junto el repollo (chucrut). Una vez cocida la cortamos en pedacitos y la agregamos a la comida. Podemos servirla antes o bien dejar la carne que hierva conjuntamente con la sopa.

SOPA a la Primorska. Ingredientes: 100 gramos de aceite de oliva, 1 cebolla, 3 cucharas de harina, agua, sal, 5 cucharas de conserva de tomate, 1 hoja de laurel, 200 gr. de fideos finos, 200 gr. de queso de rayar duro, perejil.

Sobre aceite caliente damos la cebolla en pedazos, le agregamos harina y todo junto amarillamos. Le agregamos agua, sal y tomate. Luego la hoja de laurel. Cocemos los fideos. Antes de servir la sopa le agregamos el queso rallado y el perejil cortado en pedacitos.

ZDA

Ob jubileju Slovenske narodne podporne jednote

Letos se izteka sedem desetletij od ustanovitve največje slovenske bratske podporne organizacije Slovenske narodne podporne jednote. Kar tri dni, od 6. do 9. aprila, so se vrstila zborovanja v aprilu leta 1904, ki je rojstni datum te organizacije. Njeni ustanovitelji so bili zavedni slovenski rojaki in rojakinje, člani devetih slovenskih društev. Pri glavnih pripravah za ustanovitev so bili najbolj prizadevni člani chicaškega socialističnega društva Slavija, ki ima zdaj št. 1 med društvi, vključenimi v Slovensko narodno podporno jednoto. Že ob ustanovitvi je bilo naglašeno, da naj bo sta glavno vodilo Jednote svobodomiselnost in naprednost in to načelo so kasneje potrdili tudi s pravili SNPJ.

SNPJ je vse od svojega nastanka podpirala delavsko gibanje in napredno zakonodajo ter se zavzemala za socialno zaščito in zdravstvo. Bila je tudi prva, izmed slovenskih izseljenskih organizacij v ZDA, ki je svojim članom s tem, da je centralizirala bolniški sklad, zagotovila, da jim v primeru bolezni izplačajo določen znesek bolniške podpore ne glede na to, v katerem kraju je bil kdo včlanjen v to organizacijo. Svoj sistem zavarovanja članov za primer bolezni, poškodb, operacij itd. je SNPJ skozi leta sproti izpopolnjevala. V letih brezposelnosti je razdelila članom velike vsote za podporo.

SNPJ je kot prva večja jugoslovanska organizacija v ZDA v svojih pravilih zavzela jasna stališča glede delavskega sindikalnega (unijskega) gibanja. Med svoje članstvo je začela uvajati tudi prosvetno delo in se pri tem oprla na svoj tisk. V začetku je bilo glasilo SNPJ socialistični tednik Glas svobode, ki ga je kasneje zamenjal tednik Proletarec. Leta 1908 je Jednota dobila lasten časopis, mesečnik Glasilo SNPJ, ki je kmalu postal tednik ter se leta 1916 spremenil v dnevnik Prosveto. Ta si je skozi 57 let svojega izhajanja pridobila širom ZDA

in tudi drugod številne iskrene prijatelje in privrženke. To je bilo posebej očitno v zadnjih mesecih, ko je obstoj tega priljubljenega lista ameriških Slovencev visel na nitki. Poleg Prosvete izdaja SNPJ že dvainpetdeset let mladinski mesečnik za mlade člane SNPJ, saj je Jednota že konec leta 1912 ustanovila tudi poseben mladinski zavarovalni oddelek za otroke do 16. leta. Že leta 1909 je SNPJ tudi priznala svojim članicam volilno pravico. To je bilo takrat zelo napredno dejanje, saj so ženske v Ameriki dobile volilno pravico šele deset let kasneje, leta 1919. Prvikrat pa so kot državljanke lahko volile in glasovale leta 1920.

Tu smo navedli le nekaj drobcev iz bogate zgodovine Slovenske narodne podporne jednote, organizacije, v katere temelje sta vklesana trud in delo mnogih pomembnih ameriških Slovencev, kakor Jožeta Zavertnika, Vincenta Cainkarja, Ivana Moleka, Antona Gardna, Milana Medveška, Franka Zaitza, Freda Vidra in še vrste drugih.

Prehojena pot je bila dolga in ne vedno lahka. Kot mejniki ob njej so trdo delo, boji, skrbi, pa tudi številni uspehi in zmage. Danes je krog društev in federacij Slovenske narodne podporne jednote zelo širok, velika množica naših ljudi in njihovih potomcev je zajetih v njeno članstvo. Prvih, pionirjev ni več. Tudi tisti, ki so jih nekoč nasledili, so že sivolasi in počasi odhajajo. Tu so zdaj vnuki, ki naj nadaljujejo delo onih, ki so odšli. Res je, mnogi od njih so že precej odtrgani od starega rojstnega kraja svojih staršev, a vendar se zavedajo, da »kri ni voda«. To smo s ponosom spoznali tudi nedavno, ko so se skupaj s starejšimi člani, naročniki, bralci in prijatelji Prosvete tudi mlajši zavzeto, vztrajno in odločno ter navsezadnje tudi uspešno prizadevali za nadaljnji obstoj dnevnika Prosvete, glasila SNPJ.

Joseph Žele ml. umrl

V Clevelandu je v soboto 19. januarja za srčno kapjo umrl znani rokak Joseph Žele mlajši, predsednik Želetovih pogrebnihih zavodov. Star je bil komaj 56 let. Pokojni je bil aktivni član in odbornik vrste slovenskih ter drugih društev in klubov in je imel širok krog prijateljev in znancev tudi v svoji stari domovini. Rad je prihajal na obisk in ob takšnih prilikah vneto fotografiral in filmal naše lepe kraje, ki jih je zatem v Clevelandu prikazoval našim rojakom.

Koncert v korist društvenega doma

V soboto 19. januarja je pevski zbor Jadran priredil koncert v Slovenskem delavskem domu na Waterloo cesti v Cle-

velandu. Po koncertu je bila družabna prireditev s plesom. Čisti dobiček od prireditve je pevski zbor poklonil upravi tega doma kot pomoč za razširitev parkirnega prostora. V Slovenskem delavskem domu ima pevski zbor Jadran svoje društvene prostore od začetka svojega delovanja.

Nov slovenski župan

Občina Highland Heights v Clevelandu je nedavno dobila slovenskega župana. Frank Krainz spada k drugi generaciji našega rodu v Ameriki. Po rodu je Clevelandčan s St. Clairja. Njegova starša sta pa prišla v Ameriko iz Begunj na Notranjskem. Krainzevi so star, trden rod. Frankov ded je bil v Begunjah župan in tudi njegov stric je kasneje opravljal to častno in odgovorno dolžnost. Novi župan Frank Krainz je bil slovesno zaprisežen 3. januarja. Zaprisegel ga je clevelandski župan Ralph Perk.

Naša zvesta zastopnica Anna Klun iz Pittsburgha, Pa. slavi letos 50-letnico članstva v Slovenski narodni podporni jednoti. Čestitamo!

ANNA KLUN
društvo št. 118 SNPJ
205 First Street
Pittsburgh, Pa. 15215

Kanada

Pozdrav in darilo športnikom iz domovine

Lani v decembru je pri nas na povabilo kanadske amaterske hokejske zveze gostovala jugoslovanska hokejska reprezentanca. Tega smo bili zelo veseli. Čeprav je pot dolga (v eno smer 300 milj) do mesta Cornwall, kjer je bila odigrana druga tekma jugoslovanskih hokejistov z moštvom Cornwall Royals, se nas je 29. decembra zbralo za poln avtobus in odpeljali smo se na ogled tekme in hkrati pa smo želeli presenetiti tudi naše fante. Slovenski športni klub iz Toronta je namreč pripravil zanje lepo darilo. S seboj smo peljali tudi naš mladi parček v slovenski narodni noši. To sta bila mala Tanja Vrščičeva in John Kavčič ml., ki sta izročila šopke nageljnov kapetanu moštva. Predsednik slovenskega športnega kluba John Kavčič pa je kapetanu jugoslovanskega moštva Smoletu izročil lepo spominsko darilo — eskimsko umetnino: podobo izklesano iz arktičnega kamna.

Skupinski obisk tekme sta organizirala John Kavčič in Tone Vršič, za kar se jima lepo zahvaljujemo. Upamo, da nas pride še večkrat obiskat kakšno moštvo iz domovine.

Ludvik Stegu
za kanadsko-slovensko skupino

»Dobri znanci« in pevca gredo v Kanado

Na povabilo Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave bo od 17. aprila do 21. maja gostoval v Kanadi slovenski narodno-zabavni ansambel »Dobri znanci« ter znana pevca popevk Marjana Deržaj in Franc Koren-Braco. Povabljen je tudi humorist Tone Fornezzi. Skupina bo gostovala v večjih slovenskih naselbinah v Ontariu. Organizatorji pa se dogovarjajo za nastope tudi drugod po Kanadi in morda tudi v Clevelandu in Chicagu v ZDA.

Avstralija

Pri Triglavu delajo in se zabavajo

Slovenski klub Triglav v Sydneyu zares skrbi, da se Slovenci ne dolgočasiyo. V ponedeljek 28. januarja ob praznovanju Avstralskega dneva so svečano odprli svoje balinišče na »Triglavski zemlji« in priredili družinski piknik. Na programu je bilo medklubsko tekmovanje v balinanju, srečolov in družabne igre.

V soboto 2. februarja so Triglavani povabili rojake na Prešernovo proslavo, ki je bila v Masonic Hall v Guilfordu. Po programu je bila družabna zabava s plesom. Igral je Triglavski plesni orkester. Na pustno nedeljo 24. februarja popoldne so pustovali na Triglavski zemlji na pikniku-maškaradi. Seveda ni manjkalo naših krofov in dobre kapljice. Najbolj uspele maske so bile nagrajene, in to po en otroški in en par odraslih. Izbrali so jih udeleženci sami s posebnimi glasovnicami.

V marcu, ko proslavljamo dan žena, tudi naši Triglavani niso pozabili na svoje žene in dekleta, ki tudi v daljni Avstraliji podpirajo »tri hišne vogale«, čeprav jim moške tega na glas ne povedo radi. V soboto, 2. marca, so priredili plesno prireditev v Masonic Hall v Guilfordu pod naslovom Večer žena. V nedeljo 10. marca pa so priredili dan žena na Triglavu. To je bil vesel piknik na Triglavski zemlji, na katerem so tekmovali gospodinje v pripravi najboljših vampov, krofov in slovenske potice. To je bilo nagradno tekmovanje. Ocenjevali so strokovnjaki in trije otroci. Tudi na Festivalu narodnosti 16. marca v Fairfieldu so sodelovali Slovenci. Marljiva članica, rojakinja Košorokova se je spet izkazala pri pripravi narodnih noš za udeležence

Tanja Vršič in John Kavčič jr. pred otvoritvijo hokejske tekme v mestu Cornwall, Ont.

John Kavčič predaja kapetanu jugoslovanske hokejske reprezentance eskimsko umetnino, podobo iz arktičnega brušenega kamna.

Foto: Ludvik Stegu

pri sprevedu po mestu. Štirideset otrok v narodnih nošah je že nastopilo na Prešernovi proslavi v Guilfordu. Ob Festivalu narodnosti so rojaki uredili tudi izložbeno okno, v katerem so razstavili vezenine s slovenskimi vzorci in druge naše domače spominke. Triglavani pa še na neko praznovanje niso pozabili. Na Jožete in Jožice. V soboto 16. marca so jim priredili slovesno »Jožefovanje«. Ob koncu še to: Slovenci v Avstraliji, posebej še v Sydneyu, so bili zelo veseli novice o dogovoru med Adriatic Travel Centre in Jatom za čarter polete iz Ljubljane v Sydney. Tako bodo lahko pod ugodnimi pogoji naše rojake v Avstraliji

Člani Združenja Jugoslovancev v severni Franciji na družabnem večeru, ki so ga imeli 13. januarja v Sallaumminesu. Zbrane člane je takrat obiskal tudi zapozneli dedek Mraz, ki je članom prinesel tudi darila.

obiskali njihovi sorodniki iz domovine. Vsi tisti, ki se za to zanimajo, naj sporoče svoje želje rojaku Košoroku, da jim posreduje ponudbo Adriatic Travel Centre, ki je zelo ugodna.

Ostal sem sam

Midva z ženo sva rada obiskovala slovenske prireditve in oba zelo rada poslušala domačo besedo in pesem. Danes žal moje žene ni več. Težko bolna je ležala v bolnišnici od oktobra do 30. novembra lani, 3. decembra pa smo jo žalostni spremili do njenega zadnjega počivališča. Matere, ki žive tukaj, so prevzele skrb za grob pokojne, ki je vedno zasut z rožami. Tudi midva s sinom vsako nedeljo obiskujeva grob naše nepozabne mamice. Sporočam vam to žalostno vest, ker sva se jaz in moja žena poslovila od vas in se zahvalila za slovensko pesem ob turneji Slakovega ansambla. Pozdravljam vas in vse rojake po svetu užalošeni mož in sin pokojne zavedne Slovenke.

Jos. Bezjak
West Norlane, Victoria

Francija

Nov odbor

Na občnem zboru Slovenskega delavskega društva v Aumetzu, ki je bil 3. februarja, so izvolili za predsednika Jožeta Peternela, za podpredsednika Antona Pišlarja, tajniško mesto si delita Ivan Tolmajner in Ernest Pecovec, blagajniške posle bodo pa opravljali Anton Golob, Franc Jakič in Lojze Glavič. V odboru je še več odgovornih za razne društvene posle ter pevovodji: Andrej Pišlar in Marija Pecovec.

Holandija

Nastop slovenskih plesalcev

Slovenska folklorna plesna skupina v Heerlenu je v soboto 2. februarja priredila lepo uspel družabni večer s programom folklornih plesov. Obiskovalcev je bilo zelo veliko in bili so navdušeni nad lepo podanimi plesi obeh plesnih skupin in tudi nad Veselimi muzikanti, ki so pod vodstvom Slavka Strmana pridno skrbeli za dobro razpoloženje.

Brazilija

Naša naselbina v Sao Paulu se manjša

Naša, že tako maloštevilna slovenska naselbina v Sao Paulu postaja vse manjša. Vse več rojakov odhaja tja, od koder se ne bodo več vrnili med nas. Dne 7. januarja letos se je po dolgotrajni bo-

lezni poslovil od nas tovariš Franc Mozetič, doma iz Renč pri Novi Gorici, od koder se je odselil leta 1928. Še isto leto je tukaj ustanovil prvo slovensko izobraževalno društvo Ornus, postal je član tamburaškega zbora tega društva. Z vneto se je vključil v društveno delo v naši jugoslovanski naselbini. Tri leta je delal kot odbornik pri Slovenskem tečaju. Ob smrti pa je bil podpredsednik sedanjega društva SBR Bertioğa. Kot neumornega društvenega delavca in nena-domestljivega družabnika ga bomo ohranili v trajnem častnem spominu. Za njim žalujejo soproga, sin in hčerka ter vnuki, s katerimi toplo sočustvujemo ob veliki izgubi.

V zadnjih letih so se poslovili od nas naslednji rojaki in rojakinje: 72-letni Franc Trojer, 58-letni Victor Trojer, 65-letna Natalija Trojer, 70-letni Jožef Mozetič, 78-letni Ignacij Pregelj, 74-letna Ana Ursiç, 68-letni Mario Mozetič, 70-letni Angel Arçon, 70-letna Jožefa Stepančič, vsi doma iz Renč pri Novi Gorici. Dalje so nas za vselej zapustili še: 69-letni Gabriel Gorkič iz Vrtojbe, 68-letni Emilij Černigoj, 69-letni Jožef Jerkič in 73-letni Vinko Volk, vsi doma iz Dobravelj pri Novi Gorici, 68-letni Ciril Bertot iz Deskel pri Kanalu in 71-letna Katarina Mozetič, roj. Karavljia iz Osijeka ter Angela Copič, roj. Kutnerjeva iz Stične na Dolenjskem.

Tako zakon narave neizprosno redči naše vrste v Braziliji.

Ivan Pregelj, tajnik

Urugvaj

Tridesetletnica naših radijskih oddaj

Jugoslovansko združenje Bratstvo v Montevideu letos praznuje trideseto obletnico svojih stalnih radijskih oddaj. Ta res pomembni dogodek so jugoslovanski rojaki v Montevideu proslavili s posebno jubilejno prireditvijo, ki je bila 24. marca. Ob tej priliki so izdali tudi posebno izdajo društvenega glasila, posvečeno temu pomembnemu dogodku. Jugoslovanska radijska oddaja si je skozi tri desetletja svojega uspešnega dela pridobila veliko zaslug pri medsebojnem povezovanju naših ljudi, ki živijo v tej deželi ter seznanjanju tamkajšnjih priseljencev drugih narodnosti s kulturnim izročilom naših narodov, predvsem z našo narodno glasbo in pesmijo. Zaradi velike popularnosti te oddaje med našimi rojaki v Urugvaju so sklenili, da bo jugoslovanska radijska ura od 1. marca dalje trajala 50 minut na teden ne pa samo pol ure, kakor je doslej. Jugoslovanskemu združenju Bratstvo v Montevideu izrekamo iskrene čestitke ob jubileju in želimo nadaljnje uspehe pri njegovem delu za jugoslovanske rojake v Urugvaju!

Slovenska izseljenska matica
in uredništvo Rodne grude

Rodna gruda, moja dvajsetletna prijateljica

Predragi moji prijatelji pri Rodni grudi in Slovenski izseljenski matici v Ljubljani. Prejela sem zadnjo lansko izdajo Rodne grude in prebrala, da revija praznuje 20-letnico. Zdi se mi, da so ta leta tako hitro minila, kakor bi trenil z očesom.

Leta 1953 sem prvikrat po drugi svetovni vojni obiskala domovino. Takrat sem bila zelo srečna, saj sem po 25 letih zopet videla drage starše. Srce mi je močno utripalo, ko sem po dolgih letih spet videla rodno vasico in moje drage domače. Imela sem res veliko lepih dni in veselega razvedrila. Veliko sem potovala in si nabrala lepe spomine. A bila sem tudi dvajset let mlajša, zdrava in polna veselja. Vse me je zanimalo: vsaka stezica, vsak hribček, vsak kamenček na stezi, kjer sem hodila. Takrat je še živelo veliko mojih nekdanih prijateljev in sošolcev. Nepopisno lepo je bilo srečati se z njimi, ko smo obujali spomine na otroška leta. Saj teh pogovorov kar ni hotelo biti konec.

Danes po dvajsetih letih, pa je tam v mojem rojstnem Babnem polju precej drugače, kakor tudi drugod po svetu. A vendar se mi zdi, da je teh dvajset let tako hitro minilo. A naj se vrnem k Rodni grudi.

Ko sem lani prejela dvanaajsto številko revije, sem v njej zagledala slike svojih prijateljic, s katerimi sem se spoznala pred dvajsetimi leti na Matici. Joj, kako sem se razveselila, kakor da sem srečala svoje rodne sestre. Saj so mi ostale res v živem spominu od takrat in od srečanj iz poznejših let. Med bivanjem v Ljubljani sem, kadar nisem bila na potovanju, kar vsak dan prihitela na urad Matice. Moje najljubše srečanje je bilo s prijateljicami: Ino Slokan, Milo Šenk in Vero Valenci. Mnogo pogovorov je bilo in dosti smeha, zato sem najraje zahajala v urad Matice. Seveda sem se takrat seznanila tudi z moškimi uradniki, ki so bili dobri društveniki in tudi polni humorja. Pa na žalost je prehitro posegla vmes smrt in ni jih več. Ni več takratnega predsednika Toneta Seliškarja, ni več tajnika Alberta Svaglja, ni več prvega glavnega urednika Rodne grude Toma Brejca, ni več vedno nasmejanega knjigovodje Jožeta Herzoga. Vsi so mi ostali v lepem spominu.

Ko sem prebrala članek Ine Slokan v Rodni grudi, sem v vrsticah, kjer omenja prve naročnike Rodne grude, opazila tudi svoje ime. Res sem bila med prvimi in vseh dvajset let sem ostala

Na enem izmed prvih izseljenskih izletov po Jugoslaviji. Posnetek je iz Splita. Jenie Troha je druga z leve.

zvesta naročnica in dopisovalka. Po svojih močeh sem tudi agitirala in pomagala pridobiti kaj več naročnikov. A pri tem žal nisem dosegla posebnih uspehov, kakor sem to želela. Saj je tudi z nami ameriškimi izseljenci tako, da se hitro staramo. Večinoma smo že upokojeni in smrt vse hitreje posega med nas.

Revija Rodna gruda se mi je od vsega začetka zelo priljubila, da komaj čakam vsako številko. V resnici je tudi vedno bolj zanimiva. Kadar mi poštar prinese Rodno grudo, se mi zdi, kakor da mi je prav zares prinesel kos naše slovenske grude in tisti dan sem v mislih neprestano v domovini in med svojimi dragimi znanci v Ljubljani. Takrat je v hiši res pravi praznik. Potem pa se zatopim v branje in gledanje lepih slik in spomini se mi bude v srcu, da začnem premišljevati, kje vse sem že hodila in potovala po lepih domačih krajih, ki so opisani in naslikani v Rodni grudi. V decembrski izdaji Rodne grude je tudi slika mlajše uradnice Milene Gregorič in odgovornega urednika revije Jožeta Prešerna. Tako mlajše moči nadomeščajo prejšnje uradnike. V članku Ine Slokanove ob dvajsetletnici Rodne grude sem tudi prebrala, kako so si ob ustanovitvi v uredništvu zamislili vsebino revije. Res so dobro pogodili, kar se je v teh dvajsetih letih potrdilo. Rodna gruda nam je, poleg Slovenskega koledarja, postala trdna vez med nami izseljenci po svetu in drago domovino.

Naj ob zaključku omenim, kako veselo sem bila presenečena, ko sem v dnevih moje hude bolezni prejela od prijateljev pri Matici po zračni pošti najdaljše pismo z več podpisi. Hvala vam, dragi Matičarji, za prijetno presenečenje. Vedno sem vesela, ko kaj slišim od vas in ko se spomnite svoje prijateljice Trohice, kakor me je vedno imenoval zdaj že pokojni tajnik Albert Svagelj. Tako so mi potem rekli vsi pri Matici in celo prijatelj Kollander v Clevelandu ve za to moje ime in mi še zdaj pravi ob srečanjih: Hello, mrs. Trohica!

Jennie Troha, Barberton

Nesrečna - zakaj?

Smisel življenja! Kolikokrat se ob različnih nespornostih, neljubih življenjskih dogodkih, razočaranjih sprašujemo, zakaj živimo? Toda, ni nujno, da si le ob neprijetnih dogodkih zastavljamo vprašanje o smiselnosti ali nesmiselnosti življenja.

Res pa je, da so številnejši tisti posamezniki ali posameznice, ki šele v življenjskih stiskah začno razmišljati, se spraševati in marsikdaj v trenutku slabosti, kot temu rečemo, pomislijo tudi na to, da je edini izhod iz stiske: pretrgati vezi z življenjem. Marsikdaj smo v teh svojih samomorilskih, če tako rečem, mislih prehitri, ne pustimo času čas, možnost, da nam naslednji dogodki v življenju razsvetlijo in odkrijejo možnosti, ki obstajajo, da laže najdemo pot k življenju.

»Razmišljam, da ne bi več živel, saj niti nimam razloga za življenje«, piše naša bralka. »Do zdaj sva z možem živel dokaj srečno in mirno življenje. Res pa je, da nam je njegova mama, kolikor se je le dala, najino življenje grenila. Toda, mlada sva bila in jaz teh posegov s strani tašče niti nisem resno jemala. Vedno sem si govorila: Ljubiva se, nihče nama ne more do živega! Niti na misel mi ni prišlo, da „črv načanja najino skupnost“ tako močno, da je lepega dne uresničil vse tiste obljube, ki jih je včasih v jezi izrekel. Ne da bi kaj slutila ali sumila, je izposloval, da je odšel v tujino (to so tudi bile tiste v jezi izrečene besede). Nič, niti pogovoril se ni z menoj, črnil ni, da se pripravlja na odhod. Najbolj me boli, da je odšel od mene in otroka — od družine, kot da bi odšel kupit škatlo cigaret čez cesto. Po treh letih skupnega življenja pa bi vsaj zaslužila besedo ali dve, ne pa, kot da sem nič, ki ni vreden človeške razlage. Ne vem, mogoče v svoji bolečini pretiravam, toda zdi se mi, da me tašča prav z užitkom opazuje s takšnim obrazom, kot da govori: »Vidiš, uspela sem, zapustil te je!« Odkar je odšel, je minilo že skoraj eno leto. Vem le to, da je zame življenje

brez smisla. Z zadnjimi močmi se držim pokonci zaradi sina, ki je star dve leti. Toda tudi misel na sina ne zaleže v takšni meri, da bi v moje življenje posijalo sonce. Česa naj se oprimem, da bom lažje pričakala jutrišnji dan? Hkrati pa nimam toliko moči, da bi svoje življenje končala in tako prekinila to življenje.

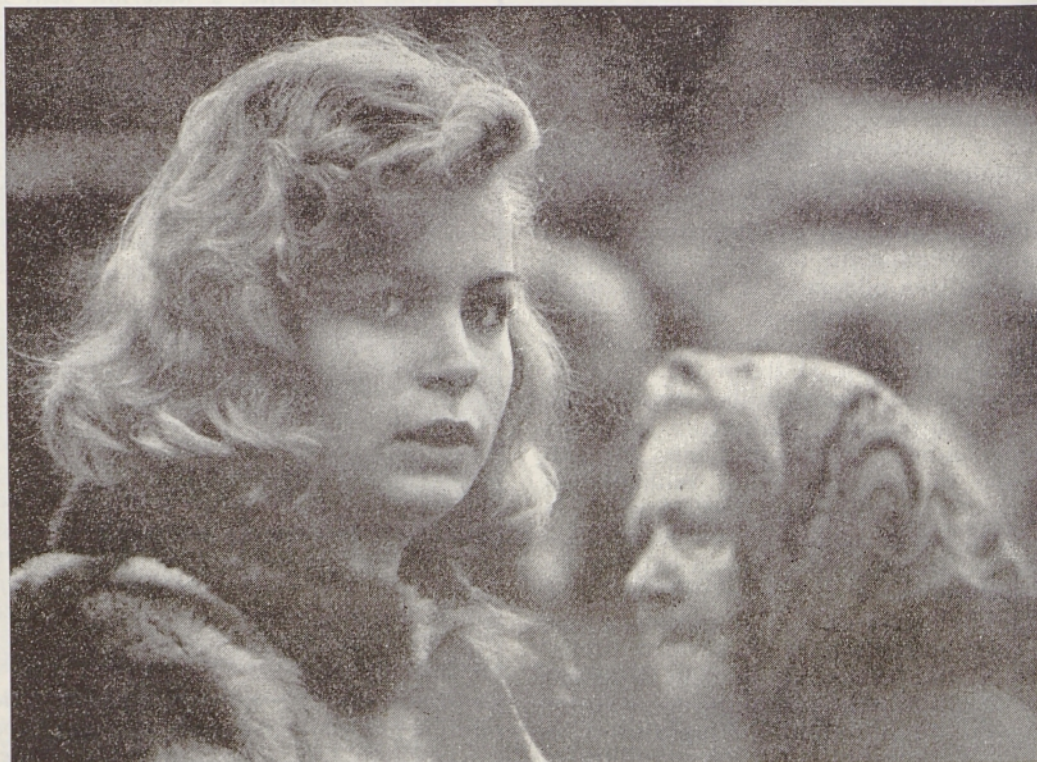
Večkrat nas naše misli popeljejo v povsem napačno smer, ko smo čustveno močno prizadeti zaradi izgube osebe, ki smo jo ali ki jo še vedno ljubimo, ali pa zaradi življenjsko pomembnega dogodka, kateremu trenutno ne vidimo rešitve. Posežemo za prvo mislijo, ki se nam zdi odrešilna — vzeti si življenje — ker tudi življenje pojmuje tako, kot neko darilo, ki je srečno ali pa nesrečno izbrano. Ob tem pa pozabljamo, da je tudi življenje umetnost, umetnost, ki jo vsak posameznik oblikuje in ustvarja. Umetnost življenja je izredno zahtevna, pojem srečnega življenja je relatičen — odvisen od meril vsakega posameznika.

Ob vrednotenju svojega življenja ali je srečno ali nesrečno pa pogosto ne upoštevamo dejstva, da življenjska sreča ni nekaj, kar nenehno traja, ampak je srečno življenje eno samo nihanje prijetnih in neprijetnih dogodkov, trenutkov, ki v nas porajajo čustva veselja ali žalosti, zavzetosti in potrtosti. Zavedati se moramo; sreča ne bi bila sreča, ko bi trajala večno, in nasprotno, tudi nesreča ne bi bila to, kar je, če bi trajala večno.

Povsem človeško in naravno je, da se v življenju skušamo izogniti različnih čustev žalosti in nesreče. Toda, včasih pri tem izogibanju nesreče toliko pretirava-

mo, da je potem cena, ki jo plačujemo s čustvi ravnodušja, previsoka. Dejstvo je, da nasprotje sreče niso žalost ali bolečina, ampak ravnodušje in celo depresija.

Kaj je depresija? To je nesposobnost, da čustvujemo, občutek, da smo mrtvi, čeprav naše telo živi. To je hkrati nesposobnost, da se doživi sreča in nesposobnost, da doživimo žalost. Stanje depresije je za vsakega posameznika tako neznosno, ker nič ne čuti, ne žalosti in ne radosti. Če posameznik dovoli, da ga stanje depresije čedalje bolj zaslužuje, je v nevarnosti, da poruši svoje duševno zdravje. Da bi se izognili naraščajoči depresiji, za katero je značilna notranja pasivnost, moramo postati v odnosu do sveta in ljudi okrog sebe produktivni: to pa pomeni, da smo produktivni v svojih mislih, čustvovanju, akcijah. Najbolj bistveno za produktivnost človeka pa je, da se zaveda in skuša stremeti in končno tudi doseči cilj življenja: da smo osebnosti v celoti, da se popolnoma prebudimo in dojamemo svojo osebno in vendar omejeno moč, ki jo imamo; da dojamemo paradoks, da je vsak človek najbolj pomemben na svetu in vendar hkrati, da ni pomembnejši kot ena sama mušica. Cilj življenja je ljubiti življenje in hkrati brez strahu sprejeti smrt, prenesti nejasnosti na življenjsko pomembnih področjih in verjeti v lastne misli ter čustva; znati biti sam, znati biti z ljubljenim bitjem, z vsako osebo na zemlji, z vsem kar je živo. Znati moramo spoštovati svoje življenje kot tudi življenje drugih. Le tako bomo dosegli srečo, človekov največji dosežek, ki je odgovor celotne osebnosti na usmerjenost k sebi in zunanjemu svetu.

Stari in mladi

Foto: Milenko Pegan

»Tisto« pa pride za teboj, prav gotovo ...

V časopisu, ki izhaja na Primorskem, sem pred nedavnim videla sliko mlade matere in njenih dveh majhnih hčerkic. Pod sliko je bilo zapisano, da je to mlada mati iz Brezovice pri Hrpeljah s svojima punčkama Ireno in Natašo, mlada žalostna družinica, ki jo je oče zapustil in z drugo odšel na Švedsko.

V članku pripoveduje novinar, da je za težave te družine iz Brezovice zvedel čisto slučajno. Obiskal je tovarno Kovinar v Hrpeljah, da bi poizvedel, kako napreduje delo v novi proizvodni hali. Pa mu je direktorica mimogrede omenila grenko zgodbo mlade, od vseh zapuščene matere in njenih otrok. Pokazala mu je njeno preprosto napisano prošnjo za kakršnokoli delo v tovarni. Vse bi sprejela, da se bo s punčkama le skromno preživela. Žal niso imeli nobene prostega mesta, a nujna prošnja te zapuščene žene in matere je delavcem segla globoko v srce. In dogovorili so se, da bodo odpri novo delovno mesto, da nesrečni ženi pomagajo iz najhujšega. Z 18. februarjem so jo v tovarni zaposlili.

Novinar je zatem obiskal to mater in jo našel z otrokoma v tesni vlažni sobici v Brezovici. Ni rada govorila o svojih težavah, saj je vse tako boleče kakor težke sanje. Iz Buj je doma in osem otrok je bilo pri hiši. Odšli so po svetu, ona pa je ostala na kmetski. Na plesu se je srečala s Karlom iz Prema. Všeč sta si bila in leta 1965 sta se poročila. On je moral odslužiti še vojaške. Ker je bilo doma težko za zaslužek, sta šla na Švedsko. Tam je Karel naredil izpite in postal voznik avtobusa. Kar složno sta živela. Se bolje jima je šlo, ko je kupil avto in postal taksist. Dobila sta hčerki. Zelo rad ju je imel in ženo tudi. Bili so res srečna družina. Ko sta dovolj prihranila, da bi si doma zgradila hišico, so se l. 1972 vrnili. Karel se je spet zaposlil kot voznik avtobusa. Ker je rad igral na harmoniko, mu jo je za rojstni dan kupila in ga s tem zelo razveselila. Polagoma pa je začel vse bolj izostajati od doma. Končno si je celo najel sobo v Kozini: »zaradi službe«, ji je pojasnil, in verjela mu je. Zaradi službe je bil celo nekaj mesecev v Dubrovniku. Vse manj je prihajal domov in vse bolj so kopneli prihranki. »Drugo ima«, so ji povedali znanci, »videli smo ga«. Pa ni hotela verjeti, čeprav je to z gotovostjo slutila. Vse dokler ni s to »drugo« in njunim otrokom, ki se je medtem rodil, ob Novem letu pobrisal na Švedsko.

Da, tako je, ljudje ne hodijo na tuje samo zaradi avtomobila, zaradi nove hiše, zaradi traktorja in podobno. Kar dosti je med njimi tudi takšnih, ki gredo, ker se jim je življenje doma zavezalo, pravzaprav so si ga zavezali sami, pa ga nočejo pošteno tudi razvozlati. To pa je strahopetnost, ki se prej ali slej tudi hudo maščuje.

Živo se spominjam srečanja z ameriškim rojakom na enem izmed prvih izseljenških piknikov pri nas, ki je bil tisto leto v prijaznem Polhovem gradcu pri Ljubljani. Tako samotni je sedel tam ob vogalu mize in kar precej vrčkov piva in konjakov je že izpraznil, ko se je končno razgovoril. In potem je govoril in pripovedoval ne glede na to, kdo je sedel z njim ob mizi.

Petinštirideset let je bil v Ameriki in koža na njegovih dlaneh je bila debela in hrapava. »Oja, kaj vse sem delal s temile rokami. Težko bi verjeli.« Pa je pomežiknil in v očeh se mu je zasvetilo. »Ampak nekoč sem bil fant in pol. Punce so kar zardevale, ko sem šel mimo.«

A fantoval je malo. Nekaj čez dvaindvajset let je imel, ko se je po očetovi želji oženil.

Vzel je sosedovo dekle. Dobro jo je poznal in tudi rad imel, saj je bila zala in pridna. A jezilo ga je, da ga je v ženitev oče nagovoril. Šlo je zaradi njive ob meji obeh domačij.

»Nisem se hotel prerekati s starim. Oženil sem se. Čez nekaj mesecev sem pa napolnil kufer in hajd za stricem v Ameriko. Lepo sem se poslovil od Mance: »Čez leto ali dve se vrnem in kaj cvenka prinesem,« sem ji obljubil. Jokala je in me objemala, da sem se ji komaj iztrgal. Res me je imela rada, a prepozno sem to spoznal.«

V Ameriki ga je življenje premetavalo. Selil se je iz kraja v kraj za zaslužkom. Ni pisal domov, ker »se pohvaliti nisem mogel, jamrati pa nisem hotel.«

Znanec iz starega kraja mu je prinesel žene pozdrave in fotografijo sinka, otročička, ki je imel na glavi kapico segajočo čez ušesa. Takrat se je napil od ponosa (in morda tudi iz samoočitka), ženi je napisal pismo in obljubil, da se kmalu vrne. Priložil je tudi nekaj dolarjev. Potem pa je na vse pozabil. Mlad je bil in veseljak enak drugim fantom. Igral je na harmoniko in rad je zapel. Dekleta so ga kar sama objemala. Prihrankov ni bilo dosti. Vse je šlo za sproti. Kaj bi potem hodil domov? Tako so medtem doma pomrli starši in nekaj let zatem tudi žena. Sin je zrasel. Pisal mu je nekaj pisem, a on je bil z odgovori počasen in tako so pisma izostala. Oženil se je z vdovo, pri kateri je že prej stanoval. Bila je Poljakinja in vesele narave kakor on. Rada je plesala, pela, manj rada pa kuhala in gospodinjala. Imela sta hčerko, a so jo pobrале ošpice. Zdaj tudi žene nima več že nekaj let. Cisto sam je ostal. Poizvedoval je za sinom iz starega kraja. Zvedel je, da ima družino, da sta že dva vnuka poročena. Kar dobro žive. Pisal jim je. Se le na drugo pismo je prejel odgovor — vljudno vabilo in nič več: »Le pridite nas obiskat, če želite...« In tako je prišel. Računal je, da bi ostal z njimi. Nekaj prihrankov je prinesel s seboj. Rad bi umrl med domačimi.

»Pa ne bo nič iz tega, to sem spoznal že takoj, ko smo se srečali. Vsi, sin, njegova žena in trije vnuki, ki študirajo za inženirje v Ljubljani, so bili zelo prijazni, a vendar tako hudo tuji, veliko bolj kakor moji znanci v Ameriki. Potem pa mi je sin trikrat ali štirikrat pripovedoval, kako sta me z materjo čakala, ko je bil majhen, kako so ga v šoli frkolini zmerjali z »Amerikanecem«, ki mu je oče ušel. Grenko mi je bilo, ko sem to poslušal. Tako sem se odločil, da se vrnem. Sam si bom pečljaril. Potem pa navsezadnje, saj je vseeno, kje si pokopan. Zemlja je povsod enako težka. Občutiš je pa tako ne. Le to je hudo, da misli ne morem pregnati. Zadnja leta moram neprestano misliti na mojo Manco in na fantka s tisto smešno kapico na glavi, kako me čakata in čakata. Ja, rečem vam, hudo je, ko pride tisto za teboj...«

Kje je zdaj ta naš Amerikanec ne vem. Morda ne živi več. Tam na Švedskem pa Karel iz Brezovice najbrž spet vozi avtobus. Gotovo pa ne v istem kraju, kjer je nekoč živel z ženo Ireno in hčerkama, saj ima zdaj novo družino. Morda je zadovoljen, da je tako »rešil svoj problem«. Morda celo srečen. A prav zagotovo bo tudi za njim prišlo »tisto« — grenak, očitajoč spomin na družino, ki jo je onesrečil in zapustil v stiski, na hčerkici, ki sta ga imeli radi, na ženo, ki mu je tako (veliko preveč!) verjela in zaupala. Prišel bo ta očitek prav gotovo in nikamor ne bo mogel pobegniti pred njim in se skriti.

Ina Slokan

Kosilo po domače

Goveja juha (iz kocke) z domačimi vlivanci

Sočna goveja pečenka s paradižnikom

Gratiniran krompir

Sezonska solata

Sirov puding

Sočna goveja pečenka s paradižnikom

Pol kg govejega stegna ali od križa nasolimo, popopravimo in pretaknemo s 5 dkg na kocke narezane slanine. Posebej sesekljamo srednjeveliko čebulo, nekaj zelene, narežemo na večje kose štiri do pet paradižnikov in vse prepražimo na vroči maščobi. Nazadnje dodamo še lovorjev list in kosti, ki smo jih prej izločili od mesa. Na vse to položimo s slanino pretaknjeno meso, prilijemo četrt litra belega vina, kozico pokrijemo in pokrito dušimo na zmernem ognju, dokler se pečenka ne zmehča. Končno meso zrežemo na kose ter na krožnikih prelijemo s precejeno omako.

Gratiniran krompir

Olupljen, na rezine zrezan krompir skuhamo v osoljeni vodi. Zatem ga odcedimo in stresemo v namaščen pekač. Dve jajci razžvrkljamo s smetano ali mlekom, to polijemo po krompirju, ki ga zatem v pečici rumeno zapečemo.

Sirov puding

Četrt kilograma svežega sira — skute pretlačimo in solimo. Posebej penasto umešamo pet dekagramov masla ali margarine, razžvrkljamo dve jajci in oboje primešamo skuti. Nazadnje dodamo še kozarec pšeničnega zdroba. Vse dobro premešamo. Čist prtič znotraj namastimo in stresemo nanj testo. Zatem ga zavežemo v culo in obesimo na kuhalnico tako, da je cula potopljena v vreli slani vodi, ki pa ne sme priti v culo do testa. Puding kuhamo dobre pol ure, da lepo naraste. Kuhanega stresemo na krožnik, ga razrežemo in zabelimo z na maslu prepraženimi drobtinami. Lahko ga tudi potresemo s sladkorjem in polijemo z malinovcem.

Roman o Londonu

Pisatelj in pesnik Miloš Crnjanski, ki letos praznuje osemdesetletnico rojstva, sodi med najvidnejše predstavnike srbske klasične književnosti. Njegovo ustvarjalno obdobje je dokaj obširno, saj je pričel pisati že takoj po I. svetovni vojni (Lirika Itake, Dnevnik o Čarnojeviću), dal svoja najboljša dela v tridesetih letih (I. del romana Selitve), svojo neusahljivost in vitalnost pa potrjuje tudi danes v sodobni srbski književnosti (II. del romana Selitve in Kaplja španske krvi).

Tudi v svoji najnovejši literarni stvaritvi »Roman o Londonu« (Nolit, Beograd 1971) se Crnjanski vrača k svoji priljubljeni temi, ki jo je do neke mere prikazal že v II. delu Selitve, torej k izseljencem — ljudem v tujini, k njihovim različnim usodam in večnemu hrepenenju po svoji domovini. V »Romanu o Londonu« potemtakem lahko v podtekstu zasledimo tudi del avtorjeve lastne usode, saj vemo, da je Crnjanski vse do leta 1965 živel v Londonu.

»Roman o Londonu« nam na pretresljiv način pripoveduje zgodbo o ruskem izgnancu knezu Rjepninu in njegovi ženi Nadji, ki sta se neposredno po prvi svetovni vojni znašla v Londonu in tu preživljala najtežje trenutke svojega življenja. Crnjanski je za to delo lani prejel NIN-ovo nagrado. Objavljamo odlomek iz tega romana.

Rjepnin je tedaj že zaslutil, da verjetno ta Škot želi zvedeti, kaj on, Rus v Londonu, misli o vsem, kar se je zgodilo v Rusiji. Zdelo se mu je smešno in naivno. Odgovori mu, da je bil v revoluciji navaden, mali štabni poročnik in da se ni vmešaval v politiko. Njegov oče, spoštovani član Dume, da. On pa ni izstrelil enega samega naboja. Povsem je zadovoljen v Londonu. Blagajnik je v trgovini nekih Belgijcev, ki izdelujejo sedla, škornje, obutev, pa tudi priznana konjsko opremo in dragocene ženske čevlje. Bil je v Saint Maignu, da bi se odpočil. Konstantina Konstantinoviča, ki je sedaj, vsaj tako se mu dozdeva, britanski oficir, Wingcommander Fowey, ni videl še nikoli poprej. Gospa Fowey se mu zdi razborita, vendar ljubka žena. On sploh nima rad tega ruskega Komiteta v Londonu.

To je dobro. Njemu, njemu je Sorokin popolnoma drugače prikazal stvari. Predvsem to, kot da v hotel KRIM prihaja knez, ki je bil desna roka Sazonovu, čeprav sedaj težko živi v neki kleti v Londonu. Potrebno bi mu bilo pomagati! Povedal mu bo odkrito, da tudi on, Malcolm Park, ne misli dobro o Komitetu. To so spoštovanja vredni ljudje in prijatelji te dežele, toda ne vidijo daleč. Tudi Angleži ne vidijo daleč. On je Škot. Škotov je mnogo po vsem svetu. V preteklosti so se marsičesa naučili. Anglija se je bojevala dolgo tudi z Napoleonom, in? Namesto Napoleona je ustvarila veliko Nemčijo. Dolgo se je bojevala tudi za Italijo. In? Ustvarila je to, da ji zamalo ni vzela Indije. Mi, Škoti, smo držali Indijo. Angleži, civilisti, so jo izgubili. Borili smo se tudi za Japonsko. In? Kaj smo dočakali od Japonske? Med drugim, Angležem je zelo lahko — njim se ne more nič pripetiti. Postanejo lahko le ena država več Združenih držav Amerike, dolar bo zamenjal funt. Poskušamo jih spametovati. Otoki niso brezmotni — lahko postanejo letališča. Še lahko vzdržujemo te vezi, te mreže, v velikem svetu, toda Angleži nas spreminjajo v svojo kolonijo. Tega nočemo. Sami sebe bodo spremenili v kolonijo, v ameriško. Ko se bo vrnil v London, ga bo povabil, da vidi Škotsko. Lady Parkovi je zelo ugajal. On, Park, je dobro poznal rusko carstvo. Pozna Rusijo. Zelo bo vesel, da bo Rjepnin prvi Rus, ki ga bo obiskal na njegovem domu.

Torej to je tisto, pomisli Rjepnin, kar hočejo z njim? Naglo doda, da ne verjame, da bo lahko odšel na Škot-

sko, čeprav jo ima rad in jo pozna, ker je že bil tam, predno je prišel v Anglijo. V Londonu se je preselil v novo stanovanje. Z ženo živita zelo skromno. Razen tega pa se njegova žena pripravlja na odhod k svoji teti, v Ameriko. Tudi on ne misli ostati v Londonu. Tu so zelo težko živeli.

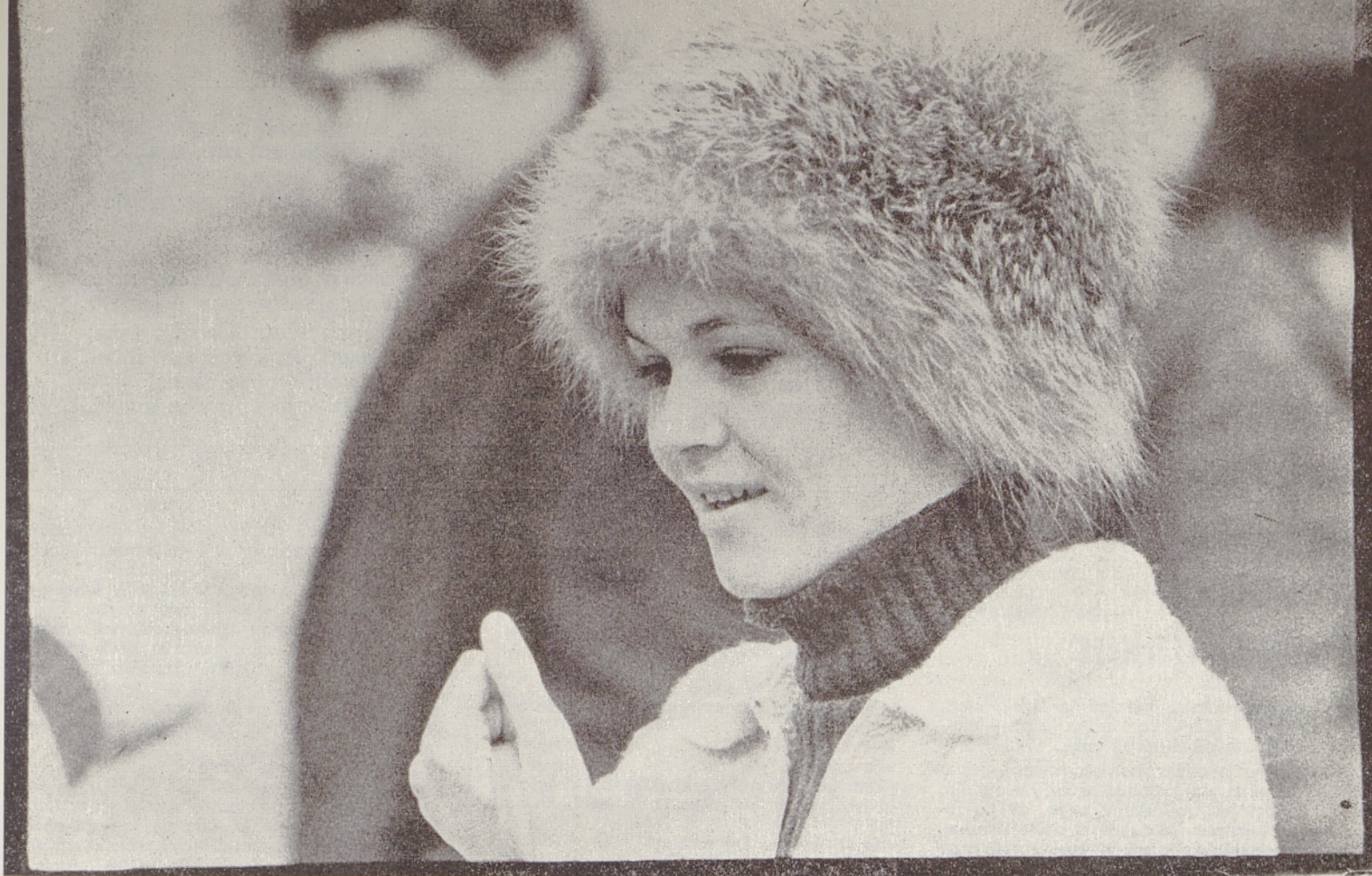
Ve. Sorodnica mu je pripovedovala. Ona pozna vso njihovo zgodovino, od grofice Panove. Toda po njegovem mišljenju — Rjepnin je zelo grešil, in, kot da je neki boljševik, a ne ruski knez, ves čas pričakoval, da mu bo pomagala kakšna organizacija ali Angleži. To je bilo napačno. Organizacije so počasne, neumne, nerodne; pišejo in pišejo, razen tega pa so tudi nestalne. V miru nihče nikomur ne pomaga. Moral bi poiskati prijatelja, pomoč enega samega človeka, samo posamezniki se razumejo med sabo.

Rjepnin, ki se mu je to zdelo preveč podobno, smešno, se je od nekod spomnil vran. Saj jata vran, reče sir Malcolm, to vsekakor ve, kadar se ena rani, ji vse pomagajo. Ranjeni prinašajo hrano, jo ščitijo in ne zapustijo. Pri Arnhemu je neki angleški oficir svojemu ranjenemu vojaku v gumijastem čolnu, v kanalu, obljubil, da se bo vrnil, pa vendar ni držal svoje obljube.

Lahko da. Ljudje niso vrane. Po svojem poreklu so iz železnih kač, a kače živé po svojem nagonu. Postrvi na Škotskem to vedo. Srnjad okoli njegove hiše pozna njegovo roko, celo pest. Vedo, kdaj jim prinaša hrano, a tudi vidijo, kdaj nosi puško. Vidijo že od daleč. Imajo lepe oči — kot Junone (sir Malcolm je to izgovoril: Džunon). Med ostalim mu je hotel reči samo naslednje: mora spoznati, da oni Škoti, imajo v Evropi — imeli so — isto vlogo, isto usodo, čeprav obstajajo, brez dvoma, razlike med številčno velikimi in številčno majhnimi narodi. Rusi so sedaj razseljeni po vsem svetu. Vendar ni treba misliti, da so vsi Škoti samo vojaki, kot njegova družina — krvoločni in žalostni. Med njimi so tudi pravi kristjani, kot tudi v Rusiji. To so kvekerji. To je bil vzrok, da je tudi on odšel v Rusijo. Razume se, tudi Rusinje in krasivaja ruskaja pesnja. Anglija je samo divji otok. Anglija dikij otrov — reče. Park je dobro izgovarjal ruske besede. V razgovoru je prešel na ruščino, pa tudi nasmešnil se je, prvikrat.

Rjepnin je bil presenečen nad izgovorjavo sir Malcolma, kot tudi nad njegovo blago naklonjenostjo, vendar se je še naprej smehljaj. Škotska je, reče Škot, siromašna dežela v Evropi — bjednaja strana v Evrope. — Škoti so zato radi odhajali v prostrano Rusijo. Mi horošo znajem vašo zemljo. On mu v vsakem primeru želi pomagati. Spoznal ga bo s svojo sorodnico, ki ima konjušnico. Dirkalne konje. Tudi zanj se bo kaj našlo. Ne bo mu treba do smrti čepeti v tisti kleti. Potoval bo. Škoti so po vsem svetu. Tujina ni vedno največja nesreča v življenju. Na dirkah, na primer, je on povsod po svetu kot doma.

Rjepninu je bilo sedaj jasno, kaj zahteva sir Malcolm. To se mu je zdelo tako drzno, pa tudi smešno, da ga je spravilo v dobro voljo. Poskušal je obrazložiti, da se v njemu, v ruskem emigrantu, bojujeta dve bitji — kateri on, v šali, imenuje Jim in John. Jim mu kriči v uho, da je siromak, berač v tujini, da bo končal v revščini. Da je človek lahko srečen samo v svoji deželi. Da je to, kar se je zgodilo Rusom, največja nesreča, strašnejša od vdora Mongolov in mongolskega suženjstva. Po vsem svetu morajo ruski oficirji pomivati posodo, prodajati časopise, čistiti ulice, prodajati preproge ali zelenjavo. John mu kriči v uho, naj se niti malo ne sramuje, ker je ruski emigrant. Ruski emigranti so naučili svet plešati balet, peti, v Parizu, v Ameriki, v gledališču. Celu

Dekle s kučmo

Foto: Milenko Pegan

Shakespeara. A siromašni, stari, kosmati ruski profesorji so v tujini napolnili s knjigami katedre in univerze kot nekoč Grki, ko je padel Konstantinopolis. John pravi, da se mora počutiti kot apostol, toda on je na žalost oficir, oficir, potomec Rjepnina, ki je s svojimi kozaki vkorakal v Pariz. To je tisto. Jim mu kriči v ušesa, da se mora sramovati, ker bodo njihovi otroci služili tujini. Spreminjajo celo svoje ime. Ne znajo več niti svojega jezika. Postajajo Francozi, Američani, Angleži, Nemci, Italijani, mešanci. Postali so gnoj za pognojitev neplodnih dežel. In kaj je potem resnica: Jim ali John? Ali je bila to sreča ali nesreča?

To se tudi Škoti pri sebi sprašujejo, — reče sir Malcolm, zagledan v svojo ženo, ki je prihajala iz kabine in jima mahala v pozdrav.

V neki daljni, lepši prihodnosti — reče zamišljeno ogromni Škot — se bo ta nesreča spremenila v dobro. Niti njemu, niti njegovi ženi ni potrebno obupovati — sreča je morda že tu, za vogalom. Round the corner.

Vse do tega stavka sir Malcolm je Rjepin bil zagledan v Temzo, z neko žalostjo je sedel na palubi, s tisto žalostjo, ki ljudi v tujini prevzame kot sen, v katerem prenehajo vse skrbi in bolečine, a besede odnaša veter. Toda tedaj, ko je Škot izrekel ta stavek, katerega je Rjepnin tolikokrat slišal v Londonu, se je zdrznil. Torej tako. Sestra ima konjušnico in dirkalne konje? In v tem hlevu bo tudi zanj nekaj? Popolnoma je zadovoljen v svoji kleti, reče razjarjeno sir Malcolm. Ne bi rad zopet menjal službe. Človek se mora pomiriti s svojo usodo.

Škot mu je potem, ko mu je točil šampanjec, ki ga je nosil tudi na izlete, dejal, da konji njegove sestre večkrat potujejo. V Pariz in celo v Ameriko. Morda bodo tudi v Rusijo? To ni več nemogoče!

Rus je tedaj razumel. Nasmehnil se je kot bi pri igranju ujel pogled in nasprotnikovo misel. Ne, ne, hvala, bil je učitelj jahanja v Mill Hillu, vendar se z dirkami in temi stvarmi ni nikoli ukvarjal. Niti se ne misli. Pokojni Rjepnini bi se preobračali v grobu. Za trgovino ni imel nikoli žilice. Rus je.

Sir Malcolm je potem vstal, kot da je dokončal partijo pokra in se polagoma pričel spuščati v kabino.

Rjepnin je ostal sam na palubi poleg krme sir Malcolm. Torej, reče pri sebi: Sorokin in njegov markiz de Sade imajo prav? Človeštvo je gnoj. Posameznik ima prav. Namesto da je užival svoje življenje takó, kot to zahtevajo nagoni, on na koncu sveta, in na koncu Londona čaka, da mu omogočijo življenje, ki nima nobene povezanosti z našim telesom, niti toliko, kot jok v snu. Vrnitev v Rusijo? Prazne sanje, halucinacije, vročnost razuma poleg morja spominov? Njegovo navdušenje, da bo lahko dva dni preživel na izletu, se bo torej nocoj slabo končalo. Pa vendar, kaj je sploh pričakoval? Ljudje so povsod enaki. Ali to premlevanje, ta angleški šampanjec, te ljubezenske paritve, niso bili tudi v Petersburgu vedno zgrešeni s pijančevanjem, in žalostnimi slovesi in poslovilnimi pismi samomorilcev? Vse je bilo enako.

Vstal je. Zagledal se je v Temzo. Za njimi je na vodi ostajala samo pena.

Vse to je bilo tudi v Rusiji. Zdaj tudi to Rusijo olepšujejo nad preteklostjo samo solze emigrantov.

Videl je tudi, kaj njihova tako zelo spominjana ruska duša pomeni v kaosu, v porazu, v begu. Kadar bežijo ladje, se tudi čolni potaplajo. A nekateri se utapljajo v morju. Zmaga vse olepša, poraz vse umaže.

Prevedel: Miha Matè

Niko Grafenauer

KAJ JE NA KONCU SVETA?

Na kvizu za bistre živali so čudno modrost spraševali.
»Pove naj,« so rekli, »kdor zna, kaj je na koncu sveta?«
»Na koncu sveta?« je beseda zamikala najprej medveda.
»Na koncu sveta? Hm, seveda, na koncu sveta je panj meda.«

»Na koncu sveta?« ugiha kura. Mine minuta, pol ure, ura...
»Na koncu sveta,« udari v črno, »na koncu sveta je zlato zrno.«
Goska si beli glavo:
»Na koncu sveta? Kaj bi bilo?«
»Na koncu sveta?« tuhta krava, »na koncu sveta rase trava.«
»Na koncu sveta?« reglja žaba, »tam nam prede več kot slaba, tam je velik počen lonec, v njem je vsake zgodbe konec.«

Lojze Zupanc

Jakec Pametnjakec

V Dolu pod Menino planino je živel mati, ki je imela sinčka Jakca. Jakec je bil pametnjakec, da mu nihče ni bil enak.

Nekega dne je odšla mati na semenj, Jakcu pa je naročila, naj za obed skuha kislo zelje. »Pa še svinjski rep daj v zelje, da bo južina bolj mastna!« je dejala in odšla z doma. Jakec pametnjakec je z burkljami porinil poln lonec zelja v peč, a namesto da bi bil prekajeni svinjski rep vzel iz dimnice, je pograbil nož, odšel v svinjak, odrezal pujsu rep in ga vrgel v lonec z zeljem.

Ko je skuha v loncu prevrela, je Jakec pametnjakec odšel z materjo na semenj. Zagledal jo je sredi množice sejmarjev ter se zadril na vse grlo: »Mati brž domov! Zelje je že kuhano. Tudi svinjski rep sem vrgel v lonec, kakor ste mi naročili. Ali pujs, ki sem mu odrezal rep, zdaj že vse dopoldne cvili, da je joj!«

Mater je bilo sram, da je njen Jakec pametnjakec takšen bedak, zato je še isti trenutek zapustila semenj in odšla domov. Spremljal jo je smeh sejmarjev, zato je spotoma sina opominjala:

»Oh, sinček Jakec, drugič rajši molči, da se nama ne bodo ljudje smejali!

Naslednji dan je poslala sinčka Jakca v mlin po moko. V mlinu se je Jakec pametnjakec domislil, kaj mu je včeraj mati rekla, zato je molčal in tamkaj stal ter pasel zijala do trde noči. Domov se je vrnil praznih rok. »Si prinesel moko?« ga je vprašala mati.

»Nisem!« se je odrezal.

»Pa zakaj ne?«

»Mlinar mi je ni dal.«

»Pa zakaj ne? Si ga vprašal ali je naše zrnje zmlelo?«

»Nisem.«

»Pa zakaj ne?«

»Zato ker ste mi včeraj rekli, naj drugič rajši molčim, da se nama ljudje ne bodo smejali.«

»Pa si ves dan kar molčal?«

»Sem!«

»Oh, sinček Jakec, drugič rajši reci: »Vprašam vas, ali ste že zmleli.«

»Pa bo prav!«

Naslednji dan ga je mati poslala v Gornji grad k mesarju po meso. Jakec pametnjakec je prišel pred mesnico prav takrat, ko je mesar kričal in bentil, ker živega prašiča ni in ni mogel spraviti v klavnico; držal je pujsa za rep in rep vrtel, kakor da bi meso za klobase mlel. Prašič je seveda cvilil od bolečine, v klavnico pa ne in ne. Kar je mesar zagledal Jakca, ki je vse to opazoval in se smejal.

»Kaj pa zijaš?« se je zadril mesar.

»Vprašam vas, če ste že zmleli,« je odvrnil Jakec.

»A tako! Še norčeval se boš?« je zavpil jezljivi mesar, skočil k Jakcu, ga zlasal in nagnal domov.

Doma je Jakec pametnjakec povedal materi, kako klavarno je opravil pri mesarju, mati pa je rekla:

»Oh sinček Jakec, moral bi bil reči: »Kam pa peljete to svinjo?« Pa bi bilo prav!«

Še tisto popoldne je Jakec sredi vasi srečal vesele svate, ki so z nevesto šli k poroki. Zijal je vanje in zijal, hudomušni svat pa mu je zaklical:

»Kaj pa zijaš? Ali ne boš pozdravil?«

Jakec se je spomnil davišnjega materinega naročila in vprašal:

»Kam pa peljete to svinjo?«

Svatje so ga prebunkali, da se je komaj še malo živ privlekel domov. Povedal je materi, kaj se mu je zgodilo, ona pa je vzdihnila: »Oh sinček Jakec, moral bi bil reči: »Kam pa peljete nevesto?« Pa bi bilo prav.«

Tri dni zatem je Jakec pametnjakec srečal kmeta, ki je staro bušo gnal na semenj, pa ga je nagovoril:

»Kam pa peljete nevesto?«

Kmet ga je obrcal, da spet prijojal domov. Povedal je materi kako in kaj, ona pa ga je poučila:

»Drugič rajši reci: »Lepa krava!« pa bo prav!«

Naslednji dan je Jakec pametnjakec srečal pijanca, ki se je zibal sredi ceste in se s težavo pomikal dalje. Jakec ga je gledal in gledal, bal se ga je, da bi ga ne premlatil kakor svatje, če bi ne pozdravil, pa je brž dejal:

»Lepa krava!«

A pijanec je imel še toliko moči, da je planil k Jakcu in ga počil za uho. Fantè je pricvilil k materi, ona pa je dejala:

»Oh, sinček Jakec, pa imaš res smolo! Če bi bil rekel: »Ste dobre volje, kaj«, pa bi bilo prav.

Pa se je namerilo, da je Jakec pametnjakec nekaj dni zatem srečal pogreb. Stal je kraj ceste in zijal v pogrebce, ki so jokali in smrkali za krsto.

»Ste dobre volje, kaj?« jim je zaklical.

Mlad pogrebec je skočil iz vrste in ga nekajkrat klapouhnil, da je fant spet prijojal domov in povedal materi, ka je doživel.

Mati pa je rekla:

»Moral bi bil reči: »Slava blagemu pokojniku!« pa bi bilo prav.«

Še tisto jesen je sosed zaklal pujsa. Ko ga je pred kaščo deval iz kože, je mimo prišel Jakec pametnjakec in vzkliknil:

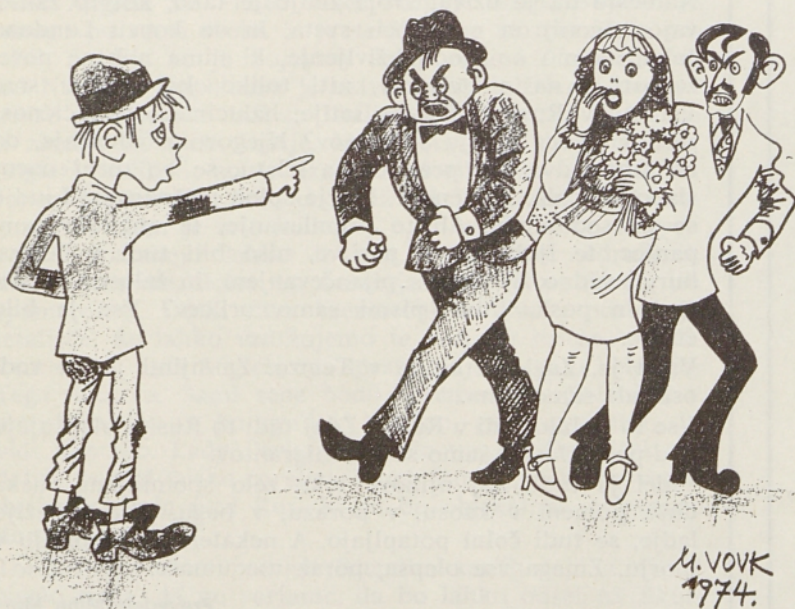
»Slava blagemu pokojniku?«

Sosed je bil dobre volje, pa je zaklanemu prašičku odrezal rep in ga dal Jakcu, češ:

»Si že priden, Jakec! Na, tu imaš svinjski repek, da boš še ti imel kolone. Obesi ga v dimnico, pa bosta z mamo jedla mastno zelje.«

Jakec pametnjakec je prinesel pujsov rep domov, mati ga je obesila v dimnico na podstrešje in...

.... in pripovedka se lahko spet prične.

M. VOVK
1974.

BELOKRANJSKA OTROŠKA PESEM

Aj, deklica mala,
kam si koze gnala?
Gónila sem v bukovje,
kodi kukavica kukuje.

Po ljudski — France Bevk
ŠTEJMO

Eden, dva — ropota,
tri, štiri — netopirji,
pet, šest — polna pest,
sedem, osem — kruha prosim,
devet, deset — ga grem vzeti!

Cvetko Zagorski
UGANKA

Budilka ni,
pa le budi.
Ima ostroge,
ni vojščak.
Ni Turek,
v haremu živi
ponosni,
hudi korenjak.

(petelin)

Novoletne počitnice sem preživela v Sloveniji. Moj najlepši utrinek iz teh počitniških dni je bil, ko sem obiskala svoje nekdanje sošolke v šoli. Nekega jutra sem zgodaj vstala. Odhitela sem k sosedovim in prebudila prijateljico Alenko. Šli sva potem še po Mileno in sestrično Danico. Ko smo prišle v šolo, sem pozdravila nekdanje sošolke. Po pouku je bil program in tudi ples. Potem so nas povabili še v druge razrede. Obiskala sem tovarišico petega razreda, ki me je nekoč učila. Težko me je prepoznala. Teh lepih dni ne bom kmalu pozabila.

Majda Kolarič
slovenska šola, Zuffenhausen

Krožek mladih dopisnikov

Novoletne počitnice

Novoletne počitnice sem preživela lepo. Okrasili smo jelko. Hodili smo se smučati in sankat. Naučila sem se že kar dobro smučati. Tudi na šolo nisem pozabila. Dnevno sem malo pisala, čitala in risala.

Helenca Komatar
1. razred sl. šole
Schwenningen

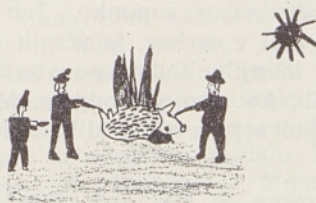
Slovensko kulturno društvo nas je povabilo na novoletno rajanje. Vsi otroci smo so zelo veselili dedka Mraza in njegovih daril. Najprej smo gledali lutkovno igrice. Nastopali so: uhljaček, punčka, mojster, krogla in kegelj, ter vlak in jadrnica, pa še dedek Mraz in Jakčeva mama. Jakčeva mama je bila naša slovenska učiteljica. Vse tiste igrače je pa prinesel dedek Mraz Jakcu. Vsi ostali pa smo dobili bombone, balončke, kekse, mandarine, jabolka in žvečilni gumi. Zapeli smo za dedka Mraza nekaj pesmi in rajali z njim okrog novoletne jelke. Rudijeva mama in atek sta bila pa natakarka in sta nas potem postregla še s klobasami. Lep pozdrav od Tanje in Mojce!

Tanja Gruber
2. razred sl. šole
Göteborg

Otroci v tujini se prav tako veselimo praznovanja Novega leta, kakor tisti v Jugoslaviji. Jaz sem te praznike praznovala v tujini. Otroci smo se najbolj veselili dvanajste ure. Takrat so rakete žvižgale proti nebu, ki je bilo razsvetljeno z različnimi barvami. Doma obišče otroke za Novo leto dedek Mraz. V tujini pa dobijo otroci darila za božične praznike. Mi upamo, da se bomo kmalu vrnil v domovino in bom z domačimi pionirji proslavljala Novo leto. Kar lepo je v tujini, a še lepše je doma.

Jožica Čuš
7. razred slovenske šole v
Calwu — Nagold

Zadnji dan pred Silvestrom je šla mama v trgovino nakupovat. Na Silvestrovo sta prišla k nam tudi boter in botra in njihova mama. Skupaj smo praznovali. Imeli smo tudi gramofon in smo poslušali slovenske pesmi. Po večerji sta Janez in

Imeli smo Kolino, Sabina Fujs 2. razred Calw

VSEM SLOVENSKEM OTROKOM
ŽELIM SREČNO NOVO LETO.

Kati Rutar
Eindelfingen
Boblingerstr. 5 b
4. r.

Peter zunaj z raketami staro leto prepodila in novo priklicala. Bilo je lepo. Vsi smo bili dobre volje.

Marija Knavs,
učenka slovenske šole
Klein-Wildbad

Zame je bil to dan veselega pričakovanja. Na kolodvoru sem s starši pričakal brzovlak, s katerim so se pripeljali moji stari starši iz Ljubljane. Ko se je približal večer, smo prižgali svečke na jelki, ki je segala od tal do stropa. Pod drevesom so na mizi ležala lepo zavita darila. Najbolj obdarovan sem bil jaz, saj so se mi izpolnile vse želje. Bil sem zares srečen. Pa sem pomislil na tiste uboge in zapuščene otroke, ki nimajo nikogar, da bi jim kaj podaril in jih imel rad.

Erik Modic
slovenska dop. šola
Stuttgart-Dagerloch

Novoletne počitnice sem preživela v Sloveniji. Potovanje je bilo lepo. Najprej smo šli k stari mami. Drugi dan pa smo šli k moji botri. Bilo je res lepo. Tam sem dvakrat prespala, v Straži pa enkrat. Pri stari mami ni nič snega. To mi ni bilo všeč. Zdaj sem spet v Nemčiji. Večkrat se spominjam lepih dni v Sloveniji.

Erika Medle
2. razred slovenske dop. šole
Pforzheim

Kot vsako leto smo tudi letos preživeli zimske počitnice doma v Sloveniji. Bila sem zelo vesela, saj sem lahko obiskala vse sorodnike in tudi mojo sestrično Staniko. Z njo sem šla na šolsko praznovanje novoletne jelke. Bilo je zelo lepo. Ko smo prišli domov, je deževalo, potem pa je začelo snežiti. Šele ob Novem letu sem se lahko smučala in sankala. Smučala sem se vse do takrat, ko smo spet šli nazaj v Nemčijo.

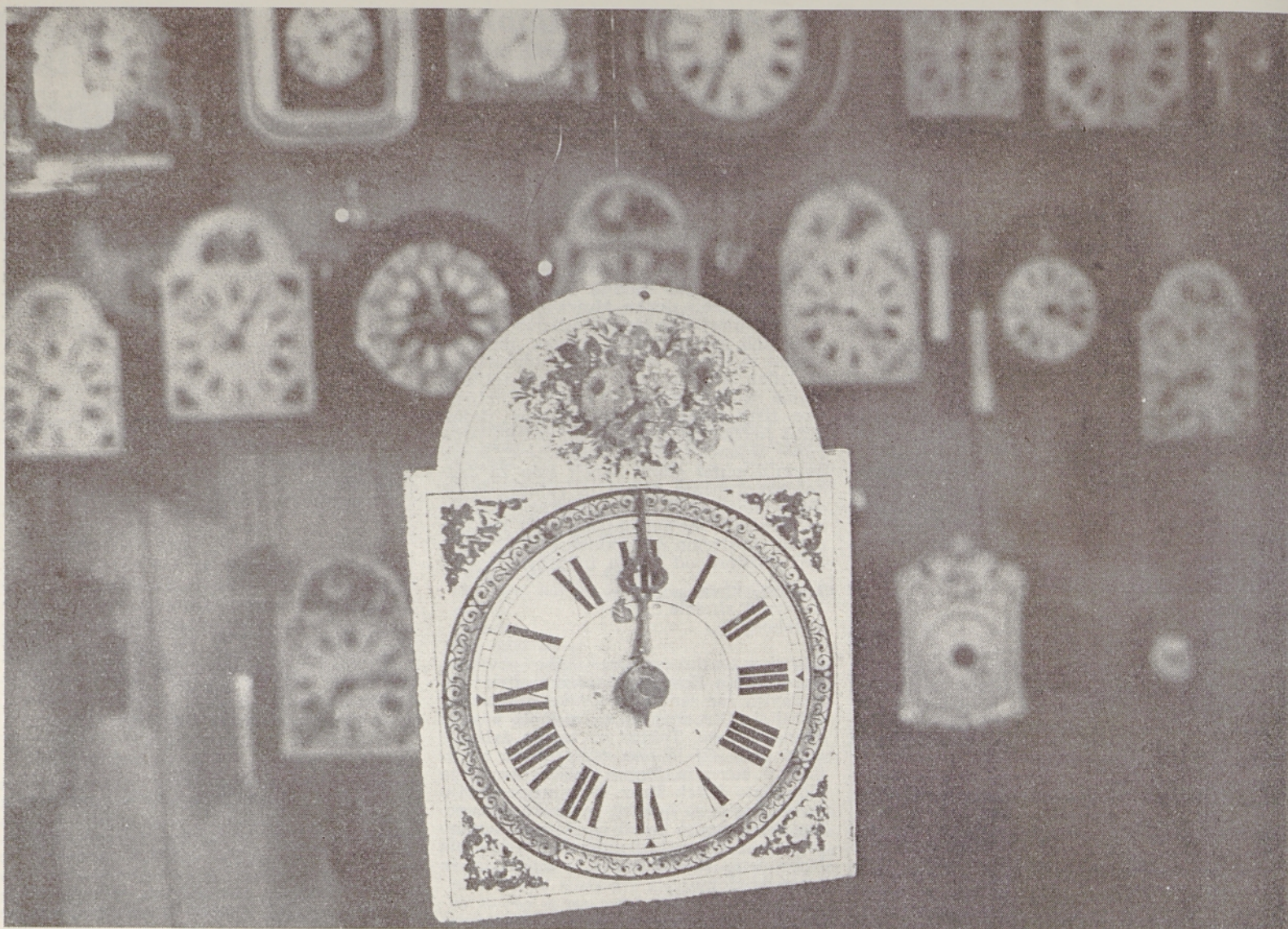
Helena Hribar
6. razred slov. šole, Pforzheim

Dragi otroci! Hvala za pisemca! Ker jih je veliko, smo vsakega morali malo skrajšati. Pa jih je vseeno še kar veliko ostalo za prihodnjič.

Uredništvo

ZORGER OLIVER
2. r. ZUFFENHAUSEN

Stare ure

Foto: Joco Žnidaršič

Na jispi

Na jispi smo imeli veliko skrinj, majhnih in velikih. V največji skrinji je bilo suho sadje, v manjših pšenica, ječmen, oves, proso. Tudi vreče z moko in otrobi smo hranili v skrinjah, da niso prišle miši do njih. V velikem glinastem loncu smo imeli moko za sok. Rumena turščična moka je zadišala, ko sem odprla skrinjo in vzela zvrhano skledico ter jo nesla mami v kuhinjo. France je imel v svoji skrinji polno knjig — včasih jo je odklenil in mi kakšno posodil, da sem jo prebrala.

Na drugi strani jispe so stali kosmi. Visoki mamin kosem je hranil mamine dolge obleke in kočmajke, ob strani so se stiskale moje zakmašne oblekice. Spodaj so bili molitveniki.

Omari smo rekli visoki, predalniku nizki kosem. Odkod je prišla ta beseda, ne vem — pri nas vsi tako pravijo.

Na jispi je bila majhna sobica, ki smo ji rekli štibelec. Francetov štibelec. Majhna mizica, postelja, stol pa visok in ni-

zek kosem — vse to se je stiskalo v sobici. Na nizkem kosmu je bilo mnogo knjig, sveže Mohorjevke in stare Dushne pashe. Debele knjige z velikimi črkami, z močnimi platnicami, ki so se zapirale z medeninasto zaponko. Teh ni nihče več jemal v cerkev, le včasih sem doma brala iz njih. Zadah po starosti je vel iz njih, ko sem jih odprla. Mohorjevke in njihove povesti so dihale veselo mladost!

Na kosmu je stal križ. Spodaj so bile tri okrogle lesene bunkice in nanje je bil pritrjen lesen podstavek; iz njega se je dvigal izrezljan črn križ, na koncih okrašen s porcelanastimi okraski. Ob vznožju križa je stala Marija iz medenine, kakor Jezus, ki je bil pribit na križ. Še en tak križ smo imeli, le ob vznožju je bila mrtvaška glava. Tega so postavili pred mrtvaški oder, medtem ko smo prvega imeli za blagoslovitev hiše in hleva na tri svete večere — in sem ga takrat jaz nosila v procesiji.

Kosem je imel tri predale. Na sredi je bila ključavnica, pa so menda ključe izgubili že zdavnaj, vsaj jaz ne pomnim,

da bi kdaj te predale zaklepali. Na obeh straneh je imel vsak predal po eno porcelanasto bunkico. Za obe bunkici je bilo treba krepko potegniti, da se je predal odprl.

Tudi stara mati so imeli tak kosem s predali — le da je bil polakiran in so se na deskah videle rasti lesa. Na maminem kosmu so pa bili narisani nekakšni lišaji ali mah, gobice ali nakodrane pah-ljače, ne vem, kako bi temu rekla. Nikjer nisem videla kaj takega — bogve, kdo in kako je to naredil?

V zgornjem predalu so bila mamina spodnja krila. Široka krila, ne takšne tenke sline, kakor jih nosimo danes. Iz treh takšnih starih kril sem naredila plenice za naše otroke in jih je bilo zadosti. Med vojsko in po vojski, ko se ni dalo kupiti blaga, so mi te plenice zelo prav prišle.

V spodnjem predalu so bili poškrobljeni in pointkani prti, obrobljeni s širokimi čipkami. Ti prti so bili za na mizo in za na mrtvaški oder. Pri vsaki hiši so imeli včasih takšne prte in si jih niso izposojali pri sosedih.

V srednjem predalu so bile atove srajce s poškrbljenimi ovratniki. Te so bile na levi, na desni pa je bil kup pisem, ki so jih pisali strici in tete iz Amerike, dva slamnika, okrašena s temnomodrim, drugi pa s svetlomodrim trakom, ki ju je dala teta iz Domžal — pa bela, že porumenela škatla, ki je hranila ljube spominke. Koščena broša: roka, ki drži pismo in vrtnico. To so dali ata mami, ko še nista bila poročena. Dolgo sem imela shranjeno to broško, pozneje se je pa izgubila. Dva poročna venca, mamin in mamine družice pri poroki, trak in svetinja Marijine družbe, dve koščeni, s srebrnimi rožami okrašeni zalasnici in dve dvojni pentljici s trakovi. Ti pentljici sta bili v barvah slovenske zastave, okrašeni s srebrnimi resicami in z napisom: Prostovoljno gasilsko društvo Podlipa. To sta nosila ata in France ob otvoritvi društvenega Doma gasilcev, ki je bil obenem Prosvetni dom z odrom in z dvorano.

Kolikokrat sem predevala te spominke in jih ogledovala s spoštovanjem, kot da imam v rokah največje dragotine tega sveta! V tem kosmu so pripeljali za mamino balo vse tri predale polne pšenice. Mama so bili doma na velikem in težavnem hribovskem gruntu pri Kosu v Kanjem dolu. Za balo so jim pripeljali tudi skrinjo prediva. Tisto predivo so spredli in stkali platno za moje rjuhe. Ko sem se možila, sem te rjuhe nekako prikrivala, ker so bile tako trde in debele, čeprav je bilo platno zelo tenko stkano. Oh, kdaj so že raztrgane, da ni več sledu za njimi!

Ko so vozili balo, je atov polbrat Gašper »kradel« na nevestinem domu. Kar ukrade ženinov drug na nevestinem domu, kadar vozijo balo, vrže to na voz in odpeljejo s seboj. Ukradel je tudi dve ovci. Povedali so mu, naj jih pusti, da jih bodo itak pozneje prignali. Ne bi bilo lepo, voziti umazane ovce z novim pohištvo skupaj. Vse bi se zamazalo. Nevesto so šrangali, ker je šla v drugo faro. Če bi ostala v domači fari, bi ne bilo šranganja in odkupnine. To je imelo svoj pomen. Fantje so nevesto prodali, če je bila poštena, to je bil pravi običaj. Samo poštena dekleta so bila vredna zlatnega denarja in za takšno nevesto je ženin po dolgem glihanju odštél odkupnino. — Če se je pa posrečilo, da sta ušla prej k poroki, ni imelo več pomena šranganje. Ko sta prišla iz cerkve od poroke, sta bila mož in žena in fantje niso imeli več pravice, da bi nevesto prodali. Za tolažbo jim je navadno odštél ženin nekaj za pijačo ali jih je pa povabil na ohcet.

Balo so vozili prejšnji dan, nikoli pa ne ta čas, ko je šel svatovski sprevod v cerkev. Ne bi se spodobilo. Ljudje so imeli natančen čut, da je človek eno, premoženje pa drugo — čeprav je premoženje potrebno za življenje.

Ko se je nevesta poslovila od domače hiše, je šla z ženinom k poroki. Spremljali so ju drug, družica, starejšina in svatje. Od maše so šli na novi dom. Tam je na pragu čakala tašča — moja stara mati. Mati so dali nevesti ključe od hiše, nevesta pa je podarila materi šmarni tolar. Obe sta se objeli in razjokali. Da je nevesta jokala ob slovesu od domače hiše, ni bilo nič čudnega, saj se je za vedno poslovila od doma. Le malokdaj je prišla na obisk domov. Tisti dan se je ženil tudi mamin brat na dom in mlada nevesta je prišla prav iz Polhovega Gradca.

Pred hišo v Kanjem dolu in pred našo hišo so se zbirali otroci in nevesta jim je delila štruklje, majhne štirioglate orehove potičke. Za srečo in blagostanje v hiši so se pekli ti štruklji.

Ko sem kot otrok gledala svate, ki so šli v sprevodu, so navadno fantje pritrkavali in streljali z možnarji. Nekoč so streljali sredi poti, po kateri so šli svatje. Ni kar koj vžgalo, in ko so prižgali znova, so bili svatje že tako blizu, da sta se ženin in nevesta vsa stresla, ko je zagrmelo. Pa sta vendar korajžno šla naprej, trdno odločena, da bosta skupaj premagovala vse težave. — Naša mama in ata sta imela dolgo pot, najprej v cerkev v St. Jošt k poroki, potlej pa v Podlipo na novi dom. Poroka je bila tudi na zunaj videti kot važen in resen korak na novi življenjski poti.

— . — . —

Morda je bilo trideset let ali že več od poroke, ko sem izvlekla srednji predal od maminega kosma, odprla škatlo in ogledovala voščene rožice na zvitihi pramenih poročnega venca, zalasnice, poročni šopek, ki so ga imeli ata ob poroki na prsih...

Varno sem zložila vse nazaj in na vrh položila pentljice z napisi: Prostovoljno gasilsko društvo Podlipa. Majhna sem bila še in komaj sem dobro znala brati. Mama so bili hudi, če sem stikala po predalih. Takrat so pa tiho prišli po lesenih stopnicah na jispo, narahlo odprli vrata v štibele in me presenetili pri odprti škatli in odprtem predalu. Nisem utegnila zapreti obojega. — Mama me niso nikoli topli, čeprav so mi dostikrat obljubljali, da me bodo, če ne bom ubogala. Zdajle me pa bodo!

»Le lepo spravi vse nazaj, pa pojdi južinat, potlej pa v šolo!« so dejali mama. Nič me niso kregali. Lep nasmeh jim je ožaril lice, jaz sem pa pokrila škatlo in zaprla predal.

Zaprla sem pa v srce tudi vse te lepe spominke in mamin ljubi nasmeh...

Ko bi le še kdaj takole tiho prišli in mi rekli:

»Ali že spet stikaš po kosmu? Le lepo spravi vse nazaj!«...

Pa jih ne bo nikoli, nikoli več!

Marija Jelen-Brenčičeva

Predstavljamo vam slovenske ansamble domače glasbe

Ansambel Toneta Žagarja

Ansambel Toneta Žagarja je pri nas zadnje čase znan predvsem po tisti znani (za Slovence tako značilni) pesmici »Žingamo ga, žingamo...« Ansambel je Tone Žagar ustanovil pred dobrimi trinajstimi leti in ga poimenoval po slavčku. Pozneje se je ime spremenilo in zdaj se že osem let imenuje Ansambel Toneta Žagarja.

V skupini nastopajo: Tone Žagar — harmonika, Slavko Lenarčič — klarinet, Tomaž Grintal — trobenta, Rato Majcen — kitara, Slave Vidrih — bas kitara, Marko Avanzo — bobni. Z ansamblom pa nastopa tudi pevski kvintet, v katerem pojejo: Jožica Zupančič, Franc Jamnik, Pavle Munih in Ciril Pleško.

Ansambel ne nastopa veliko, redno pa se udeležuje ptujskih festivalov narodnozabavne glasbe, kjer so leta 1972 osvojili publiko s skladbo »Žingamo ga, žingamo« in zasedli prvo mesto. Letos se pripravljajo tudi za nastop na festivalu v Števerjanu, kjer se vsako leto zberejo zamejski narodnozabavni ansamblji.

Tone Žagar je s svojim ansamblom posnel dve mali in eno veliko ploščo ter kaseto pri RTV Ljubljana. Pripravljajo se tudi na samostojno televizijsko oddajo, snemajo pa tudi arhivske posnetke za radio.

Poleg omenjene skladbe pravi Tone Žagar, da so po mnenju publike najbolj uspele skladbe Vprašal sem, Klica narave (ta je dobila prvo nagrado na tekmovanju »Novi ansamblji — nove melodije«), Veselo jutro in Najine rože.

Večino besedil za njegove skladbe mu napiše Zdravko Čemažar, včasih pa tudi Marjan Stare, v zadnjem času pa se je lotil pisanja besedil tudi pevec Pavle Munih. Skladbe komponira Žagar sam.

Silvo Pust

Spomeniki revoluciji in sto let svetovne poštne zveze

Pred sto leti, ali točno 9. oktobra 1874, je bila na I. svetovnem poštnem kongresu v švicarskem glavnem mestu Bernu ustanovljena Svetovna poštna zveza z namenom, da ureja mednarodni poštni promet v vseh njegovih panogah. Ustanovitveno pogodbo o Svetovni poštni zvezi — UNION POSTALE UNIVERSELLE je takrat podpisalo 22 držav.

Letos mineva sto let njenega obstoja in vključuje že 148 držav. To pomembno in spominsko obletnico v mednarodnem poštnem prometu bo slavila Svetovna poštna zveza z letošnjim XVII. svetovnim poštnim kongresom, ki bo od 22. maja do 4. julija 1974 v Lausanni, znanim švicarskem letovišču ob Ženevskem jezeru. Svečano podpisovanje sklepov bo 5. julija 1974. V počastitev stoletnice bo v švicarskem mestu Baslu tudi velika mednarodna filatelistična razstava INTE-NABA 74, in sicer od 7. do 16. junija, pod pokroviteljstvom mednarodne filatelistične zveze (FIP).

Svetovna poštna zveza je od leta 1947 strokovna ustanova Organizacije združenih narodov. Ima svojo ustavo in praviloma vsako peto leto kongres kot najvišji svoj organ, na katerem sprejemajo najpomembnejše odločitve za mednarodni poštni promet. Med te spadajo svetovna poštna pogodba in posebni sporazumi o mednarodnem poštnem prometu. To so tehnični, organizacijski in funkcio-

nalni predpisi, na podlagi katerih se pošiljajo v mednarodnem prometu po vsem svetu pisma, dopisnice, paketi itn.

Za to stoletnico so v Jugoslaviji izšle 25. februarja letos tri znamke v skupni poštinski vrednosti 10,80 din. Na prvi znamki za 80 par je poštna kočija iz časov, ko je bila ustanovljena svetovna poštna zveza. Na drugi znamki za 2 din je stavba, v kateri je v Bernu sedež te zveze. Na tretji znamki za 8 din je sodobno letalo kot najhitrejšo sredstvo za prevoz poštinih pošilk. Celih serij je 250.000.

Vse tri znamke so podolgovate in velike $30,5 \times 40$ mm, brez belega roba pa $26,5 \times 30$ mm in z grebenastimi zobci $11 \frac{3}{4} : 11 \frac{1}{4}$. Tiskal jih je beograjski zavod za izdelavo bankovcev v dvobarvnem offsetu in enobarvnem črtnem tisku v polah po devet znamk.

Izšle so že tudi prve tri redne znamke iz serije spomenikov revoluciji. To bo serija s spomeniki v čast velikih dogodkov med narodnoosvobodilno vojno. Na črnomodro zeleni znamki za 10 din, ki je izšla 5. februarja, je spomenik junaskim borbem v hudih bojih na Sutjeski. Na svetlovijoličasti znamki za 20 din, izšla je 30. januarja, je spomenik partizanskim borbem iz Moslavine na Hrvatskem. Na črno modri znamki za 50 din, izšla je tudi 30. januarja, je spomenik 7000 žrtvam, ki jih je nemški fašistični okupator postrelili oktobra 1941 v Kragujevcu v Srbiji.

Te znamke je tiskal beograjski zavod za izdelavo bankovcev v enobarvnem črtnem globokem tisku v polah po 25 znamk. Zobci $13 \frac{1}{2}$.

Spominski koledar april 1974

2. 4. 1894 je bila v Jolietu, Illinois, v ZDA ustanovljena Kranjsko-slovenska katoliška jednota (zdaj Ameriško-slovenska katoliška jednota).
3. 4. 1930 je bila ustanovljena Federacija društev SNPJ za Chicago.
3. 4. 1965 je umrl Zlatko Baloković, slavni hrvaški violinist in rodoljub, ki je stalno živel v ZDA.
6. 4. 1916 je bil v Clevelandu ustanovljen slovenski pevski zbor Zorja.
6. 4. 1941 sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo.
6. do 9. 4. 1904 so trajale v Chicagu slovesnosti ob ustanovitvi Slovenske narodne podporne jednote, največje slovenske zveze podpornih društev ameriških Slovencev.
7. 4. 1973 je bilo ustanovljeno na Dunaju Slovensko društvo »Ivan Cankar«.
10. 4. 1912 je bil rojen slovenski revolucionar Boris Kidrič. Umrl je 11. aprila 1953.
11. 4. 1941 je italijanska vojska zasedla Ljubljano.
12. 4. 1869 je bil v Ljubljani rojen Rihard Jakopič, veliki slovenski slikar. Umrl je 22. aprila 1943.
15. 4. 1867 je bil rojen Etbin Kristan, znan slovenski politični in društveni delavec. Umrl je 21. novembra 1953.
16. 4. 1951 je bila na ljubljanskem radiu prva oddaja za naše izseljence.
26. 4. 1947 je bil v Clevelandu v ZDA ustanovljen slovenski pevski zbor Triglav.
27. 4. 1941 je bila ustanovljena v Ljubljani Osvobodilna fronta Slovencev.
18. 4. 1651 je bil rojen v Ljubljani zgodovinar Ivan Vajkard Valvazor. Umrl je v Krškem 19. septembra 1693.
28. 4. 1889 je bil v Šmarju pri Ljubljani rojen slovenski izseljenski pesnik, skladatelj in pevovodja Ivan Zorman. Umrl je v ZDA 4. avgusta 1957.

vaš
kotiček

Grafolog

Vas mučijo duševni problemi ter ne veste kako in kam? Včasih že delno pomaga, če se komu zaupate in mu potožite. Še bolje je, če se z vašimi problemi obrnete na strokovnjaka grafologa, ki vam na podlagi znanstvene analize vašega rokopisa lahko pove, kaj delate napak in kaj morate storiti, da se boste izognili nadaljnjim problemom. Pišite mi z navedbo vaše starosti in poklica. Odgovoril vam bom v najkrajšem času.

Dipl. grafolog, Franc UDOVIČ
807 INGOLSTADT
Postfach 2901
DEUTSCHLAND

Dva mala oglasa

Prodajam gradbeno parcelo na zelo lepem kraju 10 km iz Ljubljane. Ponudbe na naslov:

Majda BERGLEZ
LA Châtelaise
1618 CHATEL-ST-DENIS
SUISSE

Prodajam hišo v gradnji (zaključena tretja faza, z okni in vrati) pod Lubnikom v Škofji Loki.

Naslov:

Janez MLINAR
Tschingeley 24
3800 INTERLAKEN
SCHWEIZ
Telefon: 036-226097

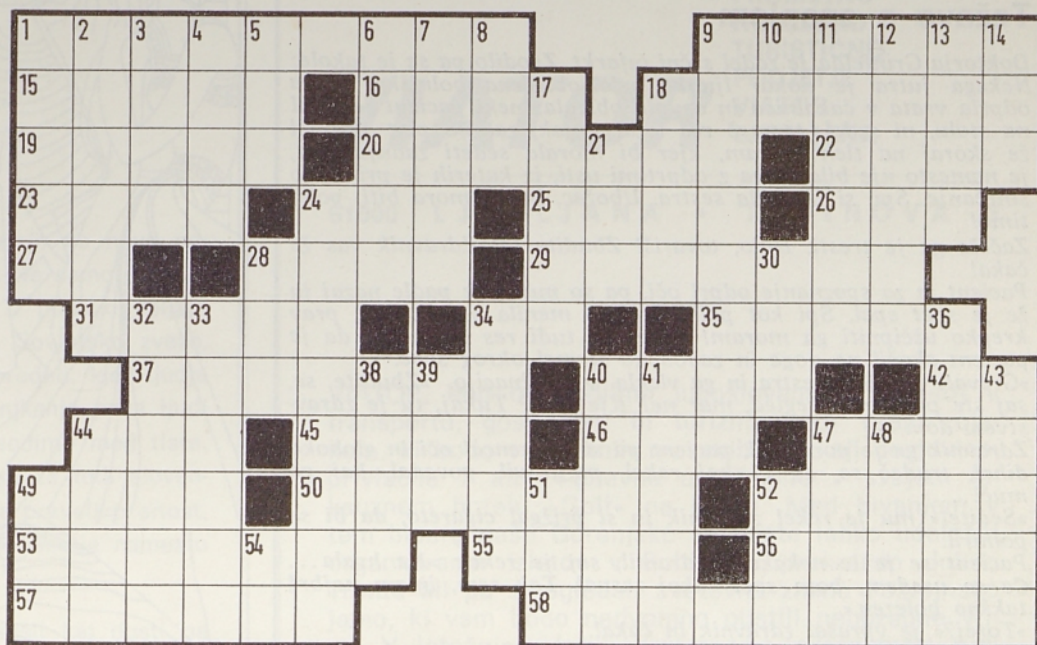
Rojaki, pošljite mi znamke!

Oglašam se iz Švedske. Živim v Göteborgu z mamico, atkom in bratcem, ki mu je ime Marko. Imam ga zelo rad, čeprav mi večkrat nagaja, ko se igrata. Saj še ne razume vsega. Kmalu bomo praznovali njegov tretji rojstni dan.

Hodim v tretji razred. Učim se rad. Enkrat na teden obiskujem tudi slovensko šolo. Imam zelo dobro učiteljico. Najraje od vsega pa zbiram poštne znamke, zato bi prosil vse rojake po celem svetu, da naj mi pošljejo znamke, da si bom povečal svojo zbirko. Hvala že vnaprej in vsem lepe pozdrave.

Bogdan Lajšič
Siriusgatan 60
Göteborg 415-22, Sverige

Križanka

Vodoravno: 1. gospodovanje, vladanje, oblast, 9. vrsta trajnejših mesnih izdelkov z različnim mesnim nadevom in začimbami, 15. očrt, kontura, 16. večja tekoča voda, 18. od 51 do 85 cm velika ptica ujeta, ki se hrani z osami in čmrlji, 19. tek, apetit, 20. strahota, hudo trpljenje, 22. najmočnejša karta pri taroku, ki jemlje vse, glavan, 23. južnoameriška tovarna žival iz družine velblodov, ki je cenjena tudi zaradi mesa in volne, 24. del tedna (24 ur), 25. ukana, zvijača, mojstrska prevara, 16. reka v srednji Angliji, 27. kratica za »Izvršni svet«, 28. kraj pri Litiji, kjer so našli vaško situlo, posodo z reliefi iz 6. stoletja pr. n. š., 29. vrsta metamorfozne kamnine, 31. celotni posnetek (pri filmu), 34. kratica za »smučarski klub«, 35. velika dragocena kupa, ki se podeljuje kot nagrada na tekmovanjih, 37. nepopolna tema, zgodnji večerni mrak, 40. dalmatinska tovarna žival, 42. začetnici italijanskega pisatelja Itala Sveva, 44. orodje žanjic, 45. pergamski kralj (dobite ga, če preberete nazaj besedo LATA), 46. poklon, darilo, 47. sestavni del skeleta, 49. krhka silicijeva rudnina, često v lepih prelivajočih se barvah (nekaterne vrste sodijo med drage kamne), 50. samovoljna in grozovita vladarka, nasilnica, 52. nalezljivo kožno obolenje, ki ga povzroča grinja, srab, skabies, 53. slovenska pevka narodnozabavnih viž (Stanka), 55. znamenita pariška modna hiša, 56. površina, območje, 57. pogorje v Burmi ob Bengalskem zalivu, ki ga domačini imenujejo Ragaing Taing, 58. vrsta vinske trte, ki izvira iz Španije.

NAVPIČNO: 1. domače ime za violino, 2. moč, veljavnost, avtoriteta, 3. neprijeten občutek po storjenem prekršku, 4. mesto ob reki Arno v srednji Italiji z znamenitim poševnim stolpom, 5. konica, bodica, 6. delavec v vinogradu, obirač, 7. francoski pisatelj utopično pustolovskih romanov (Jules,

»Potovanje na Luno«), 8. organ vida, 9. ptič pevec, ki svoj plen natika na grmovje in ga počasi je, 10. začetnici umrlega hrvatskega pisatelja Augusta Šenoe, 11. okusen plod zelo razširjenega grma leske, 12. zbiranje podatkov v določen namen, 13. največji desni pritok Rena, ki teče skozi Frankfurt, 14. umetnost (latinsko), 17. pripadnik najmočnejšega izmed mehiških indijanskih plemen, 18. slog, 21. spodnji svet, kraljestvo mrtvih v starorimski mitologiji, 24. slovenski protestantski pisatelj, ki je prevedel celotno Biblijo (Jurij, 1547–1589), 28. pojav na vodi, 30. zadetek pri nekaterih igrah z žogo (nogomet, rokomet), 32. oprema, 33. nekdanji odlični slovenski nogometaš, ki je igral za Crveno zvezdo, sedaj eden izmed selektorjev in trenerjev jugoslovanske državne reprezentance (Ivan), 34. denarna sredstva v določen namen, fond, 36. samec psu podobne zveri, zvitorepec, 38. ozek konec polotoka, 39. orel v germanski mitologiji, 40. zemeljsko delo, odkopavanje, 41. zahodnonemška reka, desni pritok Mozele (naša oblika pisave), 43. napisna plošča na pročelju zgradb, 44. prepir, nesoglasje, konflikt, 47. tkanina s kockastimi vzorci, 48. planinska ujeta s kljuko zavito konico kljuna, 49. orientalska utežna in votla mera, 51. industrijsko mesto v Srbiji ob reki Nišavi, 52. mlad gozd, log, 54. avtomobilska oznaka Čačka.

REŠITEV KRIŽANKE IZ 2. ŠTEVILKE: 1. škrjanček, 9. izbor, 14. Salk, 18. triola, 19. luknjica, 21. Ilion, 23. rabat, 24. Piran, 25. semenišče, 27. amen, 28. Krpan, 29. Stael, 30. čad, 31. jež, 32. teist, 33. Favn, 34. Estera, 37. KR, 38. Parma, 39. karo, 40. skunk, 41. farsa, 42. Huni, 43. četrt, 44. KT, 46. poldan, 48. Kant, 49. tiara, 50. por, 51. uho, 52. itala, 54. pasta, 55. Goce, 56. maraskino, 59. salto, 60. Koren, 61. arena, 62. tezalnik, 64. rabelj, 65. atek, 66. ocena, 67. jagodičje.

Težave s spanjem

Doktorja Grinfelda je zadel srčni infarkt. Zgodilo pa se je takole: Nekega jutra je dokaj ljubka belo oblečena bolniška sestra odprla vrata v čakalnico in osupla obstala: neki pacient je ležal na stolu, ni sedel, temveč res ležal vznak, zadnjo plat je imel že skoraj na tleh in tam, kjer bi morala sedeti zadnja plat, je namesto nje bila glava z odprtimi usti, iz katerih je prihajalo smrčanje. Spi, si je rekla sestra. Ubožec, bolan mora biti, pohitimo!

Začela ga je tresti. Halo, tovariš! Zbudite se! Zdravnik vas že čaka!

Pacient je za spoznanje odprl oči, pa so mu veke padle nazaj in že je spet spal. Spi kot polh, je spet menila sestra. Nič, prav krepko uščipniti ga moram! In ga je tudi res uščipnila, da je pacient skočil na noge in zabodeno strmel okrog sebe.

»Greva!« je rekla sestra in ga vlekla v ordinacijo. »Zbudite se, saj ste prišli na pregled, mar ne? Kje smo? Tukaj, tu je zdravstveni dom!«

Zdravnik ga je pozdravil, pacient pa si je mencal oči in globoko dihal, trudeč se, da bi kaj rekel, pozdravil, povedal, kaj ga muči...

»Sedite!« mu je rekel zdravnik in si prižgal cigareto, da bi se pomiril.

Pacient se je le nekako predramil, saj je rekel: »Ne hvala... Če se usedem, bom spet takoj zaspal. Tak sem, imam najbrž takšno bolezen.«

»Torej?« je vprašal zdravnik in čakal.

»A, ja, sem se že spomnil, zakaj sem prišel, gospod doktor. Slabo spim, veste...«

»Kako? Saj ste vendar spali kot otrok!«

»Saj to je tisto, gospod doktor, jaz zaspim vedno kot otrok, ampak ravno takrat, ko ni treba. Doma v postelji pa ne morem in ne morem, če se ubijem, zatisniti očesa! Nimate pojma, kako sem nesrečen. To je od živcev, saj veste, vojna, napori, leta... služba, skrbi...«

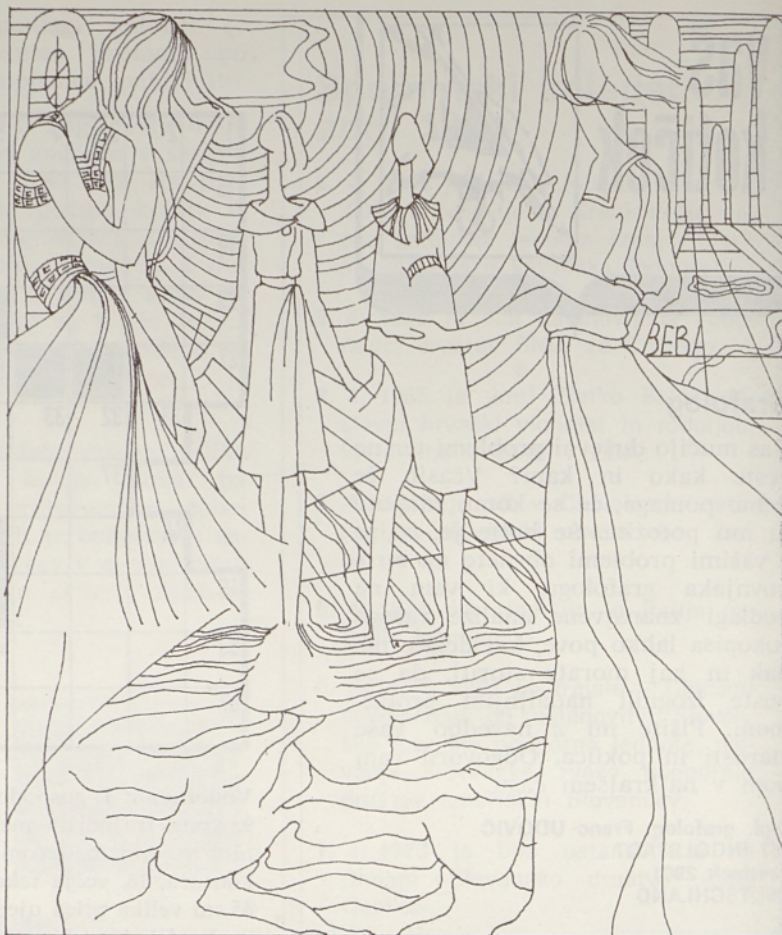
»Razumem,« je menil zdravnik. »Zvečer povečerjate, se umijete, ležete, ugasnete luč in ne morete zaspiti, preobračate se po postelji, spanca pa ni od nikoder. To je splošni problem, koliko podobnih primerov imam vsak dan, vsako uro!«

»Ne, ne, gospod doktor! Zvečer jaz zaspim vedno kot ubit, nimam nobenih problemov. Narobe! Prižgem televizijo, prinesem si kašo ali makarone na mizo, začnem jesti in gledati program, pa že mi postanejo oči težke kot svinec, da se bojim, da mi enkrat padejo še notri v krožnik. Včasih zaspim kar z žlico v ustih. Nekega jutra sem se celo zbudil z glavo v krožniku kaše. Še dobro, da je bila mrzla, sicer bi se bil pošteno opekel.«

»Kdaj pa, zavraža, potem ne morete zaspiti?!« je zarjul zdravnik ves iz sebe od besa, saj je mislil, da se pacient norčuje. »Kdaj?! Kdaj ne morete zaspiti?! Morda v službi?! Ali pa popoldne, ko pridete domov?!«

»Točno!« je zakričal pacient. »Natančno tako! Ko pridem domov popoldne ob pol treh, pojem, ležem na divan in ne morem zaspiti!«

Zdravnik je vstal, hotel nekaj reči ali zakričati pa je le obstal z odprtimi usti in se prijel za srce. Še dobro, da je ljubka sestra takoj razumela položaj, brž je telefonirala srčnemu strokovnjaku in tako se vsa stvar morda le ni končala tragično. Pacient pa je ves začuden odšel, stopil na avtobus in seveda zaspal...

Kako se bomo oblekle poleti

Skica predstavlja poletne počitniške modele mehkih linij in materialov v živahnih barvah.

Prvi model je obleka, ki je v pasu rezana. Krilo je široko nagubano, bluza brez rokavov — ima naramnice, ki so modni element letošnjega poletja. Nad pasom in po naramnicah krasijo bluza čipke ali vzorec v barvi obleke. Dolžino krila lahko izbiramo sami — najkrajša so krila, ki pokrivajo kolena.

Naslednja dva modela sta kopalni halji, pogost element počitniške garderobe, ki pa je prav tako lahko zanimiv in enkraten. Značilnost prve je velik ovratnik, ki pokriva ramena. Halja je zvonasto krojena, zapenja se z velikim gumbom. Je brez rokavov ali pa so rokavi dolgi, zvonasto krojeni. Pas je iz istega materiala.

Druga halja ima obliko pelerine. Pas je viden le spredaj. Ovratnik se širi prek ramen. Pelerino lahko poživimo na ovratniku in na pasu z vzorčastim frotirjem.

Naslednja obleka je prav tako kot prva dnevna obleka. Pas je na bokih, pod njim je krilo spredaj in zadaj položeno v gube. Bluza ima oglat izrez, okrašen s trakom iz istega materiala. Nad pasom je bluza rahlo nabrana. Rokavi segajo do komolcev, ob straneh so, prav tako kot krilo, položeni v gube.

Beba Heimer

— Oprostite, ali boste izstopili?

— Še ne. Počakal bom, da se avtobus ustavi.

Utekočinjena zelenjava

Dietetiki po vsem zahodnem svetu opozarjajo na novo nevarnost, ki grozi človeštvu — na debelost. Ne samo odrasli, tudi čedalje več mladine je prehranjene. Ti podatki veljajo seveda za Evropo in Ameriko, pa tudi za Sovjetsko zvezo, še vedno pa obstajajo na svetu ogromni predeli, kjer ljudje umirajo od lakote. Oboje, izobilje in pomanjkanje peha ljudi v smrt. In Slovenci od dojenčkov naprej sodimo med tiste, ki jim življenje greni prehranjenost. Zato so že tudi slovenski strokovnjaki zaskrbljeni in opozarjajo na preveliko sitost, na vse preveč kalorij za delo, ki ga vse pogostejše namesto ljudi opravljajo stroji.

Prehrambena industrija v Jugoslaviji ne misli kaj dosti na to, ne meni se za te »bolezenske« pojave, niti ne pomaga kupcem s tem, da bi vsaj tisto, kar je v konzervah, označila s kalorično vrednostjo. Zato je toliko bolj pomembna pobuda Fructala iz Ajdovščine, ki je sadnim sokovom dodal nove — zelenjavne sokove. Zdravniki, ki se ukvarjajo s prehrano, so to pobudo oziroma sok zelene, pesin in paradižnikov sok na moč pohvalili. Z novimi sokovi je bil predvsem zadovoljen dr. Dražigost Pokorn, dietetik, ki pa je od tovarne zahteval tudi natančne analize, da bo lahko pomagal s sokovi ljudem, ki že imajo težave s težo. Ne le zaradi tega, ker so odlično pomagalo pri zdravljenju, marveč tudi zato, ker vsi trije sokovi vsebujejo kopico zdravih sestavin; nekatere med njimi in njih delovanje pa so odkrili šele v novejšem času. Tako so na primer v soku rdeče pese (pitje soka je že leta 70 priporočal Dioskurid, leta 200 pa Galen) našli šele pred dobrim desetletjem posebno snov antocian, ki zanesljivo preprečuje razvoj tumorjev, paradižnikov sok pa je znan po tem, da vsebuje ogromno vitamina C in drugih, za človeško telo tako pomembnih sestavin. Nič manjši ni učinek zelene, ki jo Fructal ponuja zlasti v svojem zelenjavnem cocktailu. V tem napitku je sok zelene zmešan s sokom paradižnika in rdeče pese.

Ni prostora, da bi lahko popisali vse učinke teh treh sokov, ki jih je v zadnjih letih na novo odkrila znanost oziroma potrdila tisto, kar so iz izkušenj vedeli pred dva tisoč leti, niti da bi lahko popisali, za kaj vse priporoča »utekočinjeno zelenjavo« že vsaka boljša knjiga o zdravih zeliščih, med katera se z vsem ponosom uvrščajo tudi zelena, paradižnik in rdeča pesa. Kako velik je pomen pitja teh nesladkanih, povsem naravnih sokov, z neštetimi biološko blagodejnimi učinki, so že pred leti spoznali skoraj povsod, kjer je doma prehranjenost. Za življenje mladih in starih tako pomembni sokovi prihajajo zdaj z majhno zamudo tudi na jugoslovansko, predvsem pa slovensko tržišče. Na nas je, da blagodejnost utekočinjene zelenjave izkoristimo sebi v prid.

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

VIATOR

61000 LJUBLJANA • TRDINOVA 3

VIATOR, eno od vodilnih jugoslovanskih podjetij v transportu, gostinstvu in turizmu nudi vsem rojakom, ki bodo v poletnih mesecih obiskali domovino, privlačne 7 ali 14-dnevne aranžmane v svojem luksuznem hotelu »Golf« na Bledu. Med bivanjem v tem biseru naše Gorenjske se boste lahko udeležili organiziranih izletov v Bohinj, v prekrasno dolino Trente ali pa si ogledali svetovno znano Postojnsko jamo, ki vam bodo nedvomno pustili nepozabne vtise. V letošnjem letu nameravamo organizirati tudi 2 do 3-dnevne vzpone na našega starega očaka Triglav, in sicer pod strokovnim vodstvom naših plezalcev.

Omenjene usluge vam nudimo po pristopnih cenah, vse podrobnejše informacije pa vam lahko posreduje naša turistična agencija »Viator«, Ljubljana, Trdinova 3.

POSLOVNO ZDRUŽENJE

modna hiša

LJUBLJANA – MARIBOR – OSIJEK

Za pomladno/poletne dni je pripravila Modna hiša bogat asortiment ženske, moške in otroške konfekcije za vse starosti in postave, veliko izbiro športnih in elegantnih pletenin, metrskega in dekorativnega blaga ter drugih galanterijskih artiklov in modnih dodatkov. Visoka kvaliteta materialov, modni kroji, aktualni deseni in dostopne cene vam jamčijo dober nakup.

Obsežni plavalni bazen v Moravskih toplicah

Iskali so nafto — odkrili pa so zdravilno vodo

Strokovnjaki trdijo, da najbrž nikjer na svetu ni na tako majhni površini toliko kvalitetnih slatinskih in topličnih vrelcev kot na obeh straneh Mure. V domovini in tujini najbolj cenijo Radensko — tri srca, ki je po prodanih količinah slatine na četrtem mestu na svetu. Pred prvo svetovno vojno so črpali slatino tudi v Očeslavcih v dolini Ščavnice in v Nuskovi v gornjem Polendavju, vendar so kasneje vrelec opustili. Radenska se je uveljavila predvsem zaradi izredne kakovosti in dobrih prometnih zvez. Čeprav danes polnijo v Jugoslaviji slatino na več kot 30 krajih, pokriva Radenska skoraj polovico jugoslovanskega tržišča.

Medtem ko so slatinski vrelci omejeni na zahodno Pomurje, je v osrednjem in vzhodnem delu vse polno topličnih vrelcev. Odkrili so jih iskalci nafte, ki so skoraj v vseh vrčinah naleteli v globinah od 800 do 1300 m na močne izvire vroče in mineralne vode. Skraja so jih zapirali in označevali kot negativne vrtine. Tudi raziskave v Moravcih v letu 1960 so razočarale vrtalce, ki so vrtino zamašili in se lotili dela v okolici. Nekomu je prišlo na misel, da je odvil ventil in vroča voda je napolnila bližnjo jamo, ki je hitro privabila kopalce. Po kasnejših analizah vode so odkrili zdravilnost, s čimer so bili dani osnovni pogoji za razvoj kopališča. V letu 1968 so odprli novo kopališče v Banovcih pri Veržehu in »Termo« pri Lendavi. Veliko željo po ureditvi toplic imajo tudi v Moravcih pri Bučkovcih, v Beltincih, Dobrovniku in Fo-

Moravske toplice preraščajo v najmlajše slovensko zdravilišče

kovcih, žal pa brez širše pomoči zaenkrat ne morejo zbrati dovolj denarja.

Čeprav se danes prodaja termalna voda bolje kot nafta, opozarjajo strokovnjaki, da prepoceni trošimo vročo zdravilno vodo. Zaradi visoke temperature jo moramo pred uporabo naravno ohlajati, lahko bi jo pa hkrati uporabljali za gretje, tople grede in druge namene. Upajmo, da bo sedanja energetska stiska pospešila raziskave za bolj raznoliko uporabo tega zdravilnega in — energetskega vira.

Predsednik turističnega društva v Moravcih Jože Kuhar je danes samostojni gostilničar, ki ima najlepši penzion v tem kraju. Leta 1961 in 1962 je vodil vaščane od občine do okraja, dokazoval zdravilnost vode in moledoval za denarno pomoč za ureditev skromnega kopališča. Pri oblasteh ni našel somišljenikov za svojo zamisel. Odpravili so ga z manjšo vsoto denarja in mu svetovali, da naj delajo na lastno odgovornost. Vaščani so darovali les in delali, kolikor so zmogli. Že po dobrem letu poslovanja pa so uvideli, da sami ne morejo takšnega navala, kakršnega je doživelo kopališče od vsega začetka. Ob koncu leta 1962 so odstopili kopališče gostinskemu podjetju »Zvezda« iz Murske Sobote, ki je zgradilo kopalni bazen in restavracijo. Tako so leta 1963 toplice tudi uradno odprli. Ugledni član slovenske vlade, ki je sprva nasprotoval zamisli Jožeta Kuharja, je po desetih letih razvoja Moravskih toplic moral priznati pravilnost njegove odločitve.

V začetku so pomanjkanje ležišč reševali bližnji kmetje, ki so natrpali goste v svoje stanovanjske prostore, sami pa se poleti umaknili na zasilna ležišča. Sčasoma so prihajali zahtevnejši gostje in kmetje so začeli nabavljati novo pohištvo, urejevati vodovode in sanitarije in prenavljati hišna pročelja. Ko so ob kopališču zrasli bungalovi, je bila konkurenca večja in sanitarni inšpektor je poostril kriterije. Onstran ceste, ki deli toplice od vasi, je nastalo naselje vil, ob kopališču pa lične hišice v panonskem slogu s slamnatimi strehami in z vsem udobjem. Začeli so prihajati tudi zahtevnejši gostje. Zdaj je v Moravcih nad 500 ležišč, tako da v izvensezonskih mesecih ni stiske za začasno bivališče.

Dva manjša bazena sta reševala stisko šest let. Površino okrog 100 m² je oblegala ob konicah nekaj tisočglava množica, ki je komajda prišla do vode. Šele dva večja bazena na prostem, pokrito zimsko kopališče in 40 kopalnih kabin ter razsežne travnate površine omogočajo, da najde vsak kopalec svoj zaželeni kotiček.

Ko so pred leti na pobudo domačinov prihajali tuji novinarji, da bi nekaj napisali o Moravskih toplicah, so zatrjevali, da je zanje vsaka propaganda odveč, saj bi imela le negativne učinke. Komaj so prišli do vode, našli senco, se prerinili do kozarca pijače ali zalogaja hrane. Restavracijo so vsako leto širili, zdaj kuhinjo, zdaj gostinske prostore, pa niso mogli nikoli zadovoljiti naraščajočih potreb. Ob glavnih poteh proti Mariboru in avstrijskemu Gradcu so nekaj let odlično uspevale gostilne na račun utesnjenosti Moravskih toplic. Ob cesti od Murske Sobote do Moravca so zrasle gostilne na vsakih 500 metrov. Ob desetletnici toplic so v lanskem letu dogradili restavracijo, ki sprejme znotraj in na senčni terasi hkrati okrog tisoč gostov. Bivše gostinske prostore so preuredili v samopostrežno restavracijo tako, da trenutno lahko zagotovijo dovolj prostora vsem kategorijam gostov tudi ob največjem navalu.

Moravske toplice so se od vsega začetka razvijale kot množično rekreacijsko središče. Ko pa so od vseh strani prihajali bolniki in hvalili zdravilne učinke mineralne vroče vode, so sezonsko namestili zdravnik in pomožno medicinsko osebje. Zaradi številnih drugih potreb se zdravniška služba ni mogla razviti v zaželenem obsegu, kar je vse doslej onemogočalo, da bi toplice uradno priznali za zdravilišče. Šele z zgraditvijo zdraviliškega doma bodo izpolnjeni tudi ti pogoji.

In v čem je skrivnost privlačnosti Moravskih toplic? Termalna voda, ki prihaja iz globine 1115 m, ima ob izviru 62° C in vsebuje obilo mineralov, značilnih za zdravilno delovanje. V posebnem rezervoarju se voda nekoliko ohladi, tako da priteka v bazene in kabine s temperaturo 35 do 37° C. Po kemični sestavi spada v skupino »natrijevokloridnih hidrokarbonatnih želez-

Naselje tipičnih prekmurskih počitniških hišic v Moravskih toplicah

nih kislic«. Termalna voda učinkuje predvsem na zdravljenje naslednjih bolezni: neakutna revmatična obolenja lokomotorne aparata, degenerativna obolenja sklepov, vegetativne nevroze, okvare po poškodbah, bolezni preosnove, posebno giht, kožne bolezni, od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po prejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa. V upravi toplic hranijo številna zahvalna pisma bolnikov z vseh koncev sveta, ki se jim je po zdravljenju v Moravcih spet vrnila življenjska vedrina. Moravske toplice imajo posebno mesto med slovenskimi zdraviliškimi in turističnimi kraji. Zanimivo je, da je od vseh gostov tri četrtine tujcev, zlasti Avstrijcev in Italijanov, veliko pa tudi naših izseljencev iz evropskih in prekmorskih držav. Čeprav toplice še nimajo uradnega naslova zdravilišča, presegajo po številu nočitev Šmarješke in Dolenjske toplice in le malo zaostajajo za Čateškimi toplicami. Po številu tujih nočitev so v Sloveniji na drugem mestu, takoj za največjim slovenskim zdraviliščem Rogaško Slatino.

Hiter razvoj Moravskih toplic je doslej zahteval veliko denarja, kar je precej izčrpalo sklade matičnega podjetja. Predvsem zaradi velikih potreb po nadaljnjem urejanju toplic, se je gostinsko podjetje »Zvezda« ob koncu lanskega leta pridružilo znanemu zdravilišču »Radenska«. V letošnjem letu bodo z združenimi močmi toplice povsem obnovili, v naslednjem letu pa naj bi začeli z gradnjo zdraviliškega doma, s čimer bodo zaključili prvo fazo izgradnje in pridobili pogoje za priznanje zdravilišča.

B. Sever

Domovina v srcu

Državna založba Slovenije bo v kratkem izdala »izseljensko trilogijo« pisatelja Antona Ingoliča pod skupnim naslovom »Domovina v srcu«. Vse tri knjige so izšle že pred nekaj leti in so pri kritiki spodbudile pohvalne ocene, prav tako pa so jih lepo sprejeli tudi bralci. V tej trilogiji bodo izšli romani: »Kje ste, Lamutovi?«, ki obravnava slovenske izseljence, rudarje, v Franciji. Roman je bil preveden tudi v češčino in srbohrvaščino. Drugo izseljensko Ingoličevo delo v tej trilogiji je roman »Nebo nad domačijo«, katerega dogajanje se odvija v Holandiji in Belgiji, deloma pa govori tudi o povojnih povratnikih. Roman je izšel tudi v srbohrvaščini. Tretji roman je »Lastovka čez ocean«, ki je posvečen ameriškim izseljencem, dogajanje pa se odvija na ladji, ki pluje od New Yorka do Reke.

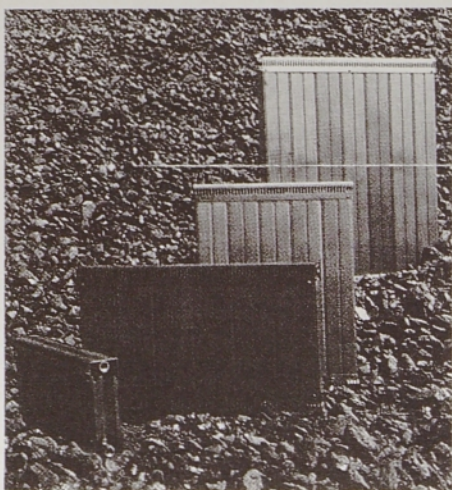
Tokrat se ponuja priložnost, da si nabavite vsa tri Ingoličeva izseljenska dela v enotni, lepo opremljeni trilogiji.

Kovinarstvo

MAJA

LJUBLJANA
Celovška
182/a

Izdelujemo:

- Aluminijasti radiatorji MAJA v barvni eloksaži in različnih višinah
- Rezalni stroji MAJA
- Jeklene strešne konstrukcije
- Ključavničarski izdelki za opremo blokov in stanovanjskih hiš

SAP LJUBLJANA

Prometno podjetje SAP LJUBLJANA
Ljubljana ● Središka ulica 4

vam priporoča naslednje usluge:

Opravlja vse vrste avtobusnih prevozov po domovini in tujini, s sodobno opremljenimi avtobusi znamke MERCEDES;

vse vrste potovanj in strokovnih ekskurzij doma in v tujini;

izposojanje osebnih avtomobilov s šoferjem ali brez šoferja — rent-a-car.

POSLUŽITE SE KVALITETNIH IN CENENIH USLUG RENOMIRANEGA SLOVENSKEGA PODJETJA.

Dragi bralci!

Naročila za

Slovenski koledar

knjigo s stenskim koledarjem
in mesečno ilustrirano revijo

Rodna gruda

publikaciji za Slovence po svetu

sprejema SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
v Ljubljani in naši zastopniki po vsem svetu.

V ZDA boste koledar in revijo najhitreje prejeli od:

PROSVETA, SNPJ
2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103
telefon: 431-5296

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

Ana KLUN
206 1 St.
PITTSBURGH, Pennsylvanija 15215
telefon: 781-8984

Kristina PUGELY
3121 N 76th St.
MILWAUKEE, Wisconsin 53222

Frank L. TEKAUTZ
211 7th St. South West
CHISHOLM, Minnesota 55719

Če želite revijo in koledar od nas, odrežite naročilnico, prosimo, čitljivo izpolnite in pošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II., p.p. 169
SLOVENIJA — Jugoslavija

Naročam

Sprememba naslova:

SLOVENSKI KOLEDAR

Ime in priimek:

za leto

RODNO GRUDO od

Stari naslov:

..... dalje

Pošiljajte mi na naslov:

Novi naslov:

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Lojze Slak	GLAS HARMONIKE POD GORJANCI JE OTOČEK VISOKO NAD OBLAKI TITANIC
Miha Dovžan	DIMNIKAR, KI NOSI SREČO ZALJUBLJEN PAR MOJ OČE
Tone Kmetec	ZVON NAŠ STARI PTUJ TEBI DRAGA STARA DOMAČIJA $3 \times 3 = 9$ TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA OTOČEK SREDI JEZERA
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič	MOJ FANT LJUBI DRUGO
Zadovoljni Kranjci	MI SE 'MAMO RADI MED ROJAKI
Maks Kumer	NA VRHE POMLAD V GOZDU
Štirje kovači	NA GOLTEH PESEM DOLINE
Rudi Bardorfer	RODNI KRAJ
Richie Vadnal	TA GLAŽEK JE PRAZEN V SOBOTO ZVEČER STARA LJUBEZEN
Borisa Kovačiča Stanka Kovačič Rafko Irgolič	DOBER DAN SONCE
Franca Korbarja	DOMOVINA
Slovenski oktet	KATRCA SEDEM ROŽ S PESMIJO OKROG SVETA
Jožeta Burnika	OBLETNICA POROKE
Moški pevski zbor Slave Klavora Maribor	ŽE ČRIČEK PREPEVA
Partizanski invalidski pevski zbor	PESEM O SVOBODI
Instrumentalni kvartet Tončke Maroltove	IZ SLOVENSKE GLASBENE ZAKLADNICE
Komorni moški zbor Celje	SLOVEN'C SLOVENCA VABI

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Mihe Dovžana	ZALJUBLJEN SPREVODNIK
Burnik, Kraševce, Dovžan	ZA ROJSTNI DAN
Burnik Jože	ZADNJA POLKA
Kovačič Stanka	MATI KITARA
Ansambel Avsenik	KORAČNICA JULIJSKIH ALP JAZ SEM PA EN FRANC KOŠIR
Ropret Janko	LEPA KOT SEN

Ansambel Toneta Kmetca
Kobler Jože

Falk Marjetka
Irgolič Rafko
Mancini Stane
Leskovar-Flisar
Ljupka Dimitrovska
Arsen Dedič
New swing quartet
Srce
Vesela jesen 71
Erazem in potepuh
Srečno Kekec

ROŽA NEŽJA — Vajda Marija
DAN, KI GA JE ZAMENJALA NOČ
SKRIL V SRCE SEM SOLZE SVOJE
SPOMIN NA MARJANO
MOŽ NAJ BO DOMA
LETIJO PTICE
SPOMINČICA
ŠE EN GVAŽEK
LJUBLJANSKI ZVON
NAJ, NAJ, NAJ...
GVENDOLINA
Alfi NIPIČ — Oto PESTNER
MRAVLJICA
Pesem iz filma Bratovščina sinjega
galeba

MAGNETOFONSKE KASETE

Ansambel Lojzeta Slaka	NAJ VRISK POVE VESELO NA RAJŽO KADAR SREČAM TE
bratov Avsenik Mihe Dovžana	ODMEV S TRIGLAVA LOVCI PRETESNI ČEVELJČKI
Toneta Kmetca	LJUBICA LAHKO NOČ TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
Zadovoljni Kranjci	VRNITE SE PTICE MED ROJAKI
The Vadrals	TA GLAŽEK JE PRAZEN
Ansambel	ŠTIRJE KOVAČI 033/2 ŠTIRJE KOVAČI 133/2
Stanka Kovačič	ZA TVOJ GOD MATI
Ansambel Borisa Kovačiča	LEŽI VASICA ZA GORO
Ansambel	FANTJE TREH DOLIN SLOVENSKI OKTET DOBRI ZNANCI in sestre Potočnik OD VASI DO VASI I OD VASI DO VASI II ČEZ POLJA IN LIVADE PROTI VASI JAZ BI RAD RDEČIH ROŽ

OPERA GORENJSKI SLAVČEK dve stereo plošči

BARVNI DIA, ki prikazujejo lepote in zanimivosti Slovenije in Jugoslavije. Vsaka serija obsega približno 30 posnetkov in ima posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

Naročila naslovite na:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA,
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II,
Slovenija, Jugoslavija

slovenia

Pravkar je izšla nova, edinstvena fotomonografija »Slovenija«, ki bo prav gotovo navdušila vsakega ljubitelja knjige in vse, ki želijo podrobno spoznati Slovenijo.

- Knjiga je tiskana v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku.
- Fotomonografija Slovenija nudi bralcu številne podatke o ljudeh, krajih, načinu življenja in vsem tistem, kar je Slovenija danes in kar je bila v preteklosti.
- V knjigi je več kot 200 barvnih slik.
- Uvodni sestavek o Sloveniji in Slovencih je napisal znani slovenski književnik Primož Kozak.
- Format knjige je 23 × 28 cm. Cena je 300,00 din ali enakovrednost v tuji valuti. Knjigo lahko naročite na naslov: Slovenska izseljenska matica, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija.